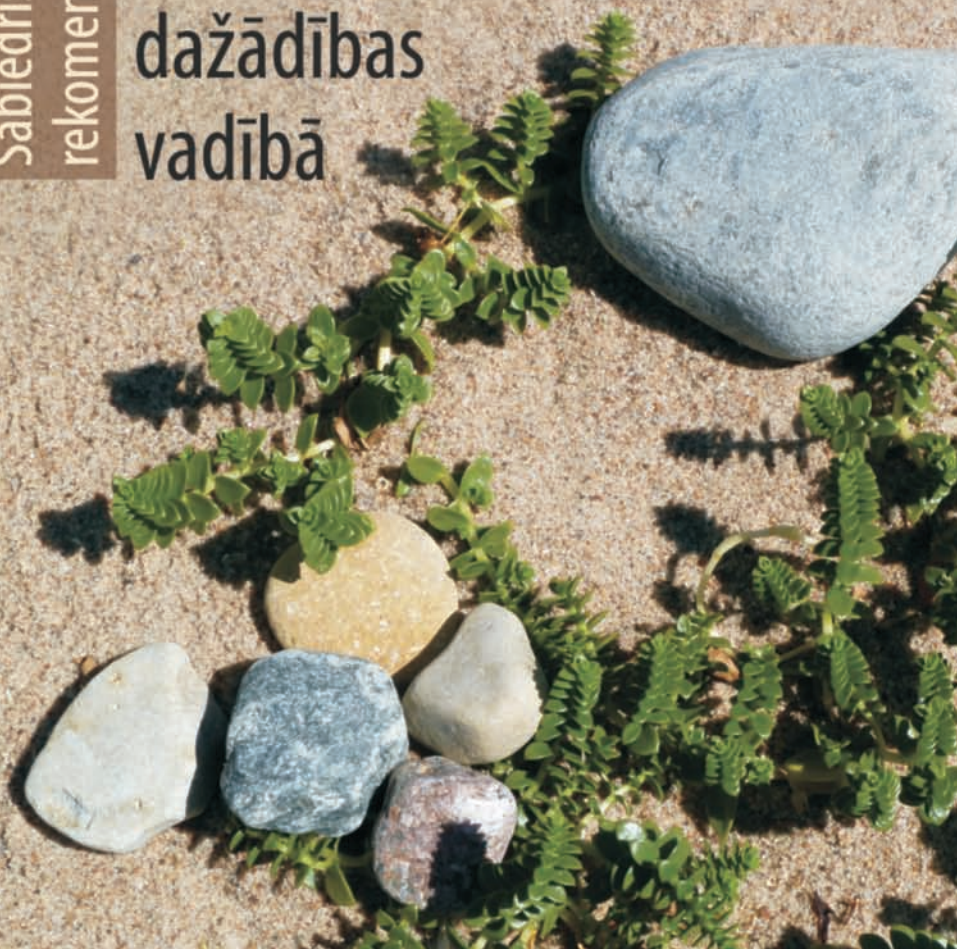

Sabiedriskās politikas analīze un
rekomendācijas situācijas maiņai

Deniss Hanovs

Latvijas
reģionu
mazo
pašvaldību
stratēģijas
dažādības
vadībā

Deniss Hanovs

**Latvijas reģionu mazo pašvaldību
stratēģijas dažādības vadībā**

Sabiedriskās politikas analīze
un rekomendācijas situācijas maiņai

ESF PROJEKTS "SAVS KAKTIŅŠ, SAVS STŪRĪTIS ZEMES –
LATVIJAS LAUKU IEDZĪVOTĀJU ATTĪSTĪBAS STRATĒGIJAS
UN KULTŪRVIDES PĀRMAIŅAS"
PROJEKTA NR. 2009/0222/1DP/1.1.1.2.0/09/APIA/VIAA/087

Deniss Hanovs

Latvijas reģionu mazo pašvaldību stratēģijas dažādības vadībā

Sabiedriskās politikas analīze
un rekomendācijas situācijas maiņai

Rīga, 2012

Grāmata izdota ar ESF projekta "Savs kaktiņš, savs stūrītis zemes – Latvijas lauku iedzīvotāju attīstības stratēģijas un kultūrvides pārmaiņas" Nr. 2009/0222/1DP/1.1.1.2.0/09/APIA/VIAA/087 atbalstu.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

UDK 352(474.3)+323(4)
Ha 447

Deniss Hanovs

**LATVIJAS REĢIONU MAZO PAŠVALDĪBU STRATĒĢIJAS DAŽĀDĪBAS VADĪBĀ
Sabiedriskās politikas analīze un rekomendācijas situācijas maiņai**

Zinātniskie recenzenti:

Dr. sci.soc. Vladislavs Volkovs
fil. dr. Aija Priedīte

© Deniss Hanovs, 2012

© Latvijas Universitāte, 2012, 261 lpp.

ISBN 978-9984-828-69-5

Izdevējs SIA "Biznesa augstskola *Turība*"
Redaktore Lilita Vīksna
Māksliniece Una Šneidere
Iespiests SIA "Jelgavas tipogrāfija"

Satura rādītājs

Ievads

CITĀDAIS UN LĪDZDALĪBA MŪSDIENU LATVIJĀ	9
Pētījuma teorētisks ietvars: Citādaiss globalizētājā nacionālajā valstī	13
Kāpēc pašvaldība? Par pētījuma “topogrāfiju”	31

1. nodaļa

SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS MODEĻU ANALĪZE. PAMATNOSTĀDNES UN NACIONĀLĀS IDENTITĀTES UN SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS PAMATNOSTĀDNES (2012–2018). SALĪDZINOŠĀ ANALĪZE (2010–2012)	41
---	----

2. nodaļa

STARPTAUTISKIE MINORITĀŠU TIESĪBU STANDARTI	51
Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību: normu un pamatprincipu raksturojums	55
Nacionālās minoritātes definīcija – konsenss un dažādība Eiropā	57
Diskriminācijas aizliegums	59
Nacionālo minoritāšu kultūras un identitātes saglabāšana un starpkultūru dialoga veicināšana	60
Minoritāšu valodu lietošana	63
Iespējas apgūt minoritātes valodu un iegūt izglītību minoritāšu valodās	64
Efektīvas līdzdalības nodrošināšana	68

3. nodaļa

EIROPAS SAVIENĪBAS NODARBINĀTĪBAS UN RASU DIREKTĪVU PĀRŅEMŠANA: ATBALSTS DAŽĀDĪBAS POLITIKAI LATVIJĀ	71
Rasu direktīva	72
Nodarbinātības direktīva	79
Institūcijas	81

4. nodaļa

PAŠVALDĪBU ATLASĒS PAMATOJUMS: ATŠĶIRĪGAIS UN KOPĪGAIS PIECĀS LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS	83
---	----

5. nodaļa

BALVU NOVADA PAŠVALDĪBA	95
Balvu novads faktos	95
Balvu pilsēta faktos	96

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā.....	97
Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas	98
Izglītības iestādes	100
Kultūras iestādes Balvos – integrācijas instruments.....	107
Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums	111
Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.– 2013. gadam	112
Balvu novada Izglītības attīstības programma	119
Balvu pilsētas attīstības stratēģija.....	120
Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010. gadam	122
Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos	122
Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās institūcijas un mazākumtautību līdzdalības formas.....	129
6. nodaļa	
BROCĒNU NOVADA PAŠVALDĪBA	135
Brocēnu novads faktos	135
Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā.....	136
Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas	138
Izglītības iestādes	138
Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos	143
Brocēnu novada kultūras un izglītības centrs.	147
Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas.....	148
Mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadarbība ar pašvaldību.....	154
7. nodaļa	
DAGDAS NOVADA PAŠVALDĪBA.....	159
Dagdas novads faktos.....	159
Dagdas pilsēta faktos.....	160
Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā.....	161
Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas	162
Izglītības iestādes	163
Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos	170
Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās institūcijas un mazākumtautību līdzdalības formas.....	173

8. nodaļa	
OLAINES NOVADA PAŠVALDĪBA	179
Olaines novads faktos	179
Olaines pilsēta	180
Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā	180
Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas	182
Izglītības iestādes	187
Profesionālā izglītība	188
Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums	189
Olaines sabiedrības integrācijas programma (izstrādāta 2003. gadā)	189
Olaines pilsētas attīstības programma (apstiprināta 2004. gadā)	195
Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos	197
Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas	203
9. nodaļa	
STRENČU NOVADA PAŠVALDĪBA	215
Strenču novads faktos	215
Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā	217
Informatīvais izdevums “Mūsu Novada Vēstis”	218
Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas	219
Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos	222
Izglītības iestādes	223
Strenču novada kultūras centrs	230
Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas	231
Nevalstiskās organizācijas	231
Secinājumi un rekomendācijas politikas plānošanas un īstenošanas dalībniekiem	237
Secinājumi	237
Rekomendācijas politikas procesa dalībniekiem	242
Pašvaldības institūcijām	242
Mazākumtautību interešu pārstāvniecībām	243
Pašvaldības plašsaziņas līdzekļiem:	243
Bibliogrāfija	244
Latvijas pašvaldību darbs kultūru dažādības veicināšanā	249

Ievads

CITĀDAIS UN LĪDZDALĪBA MŪSDIENU LATVIJĀ

Latvijas Universitātes profesore, filozofe Maija Kūle savā rakstā “Dialoga filosofija; ceļš uz solidāru sabiedrību Eiropā un Latvijā” kritiski analizē Latvijas sabiedrības integrācijas politiku un vēl 2008. gadā, kad sabiedrības integrācija bija viens no prioritārajiem politikas virzieniem Latvijā, konstatēja, ka:

“Dialoga filozofijas pamatatziņas netika pietiekami “iestrādātas” Latvijas sociālajā un politiskajā vidē.”¹

Kritizējot politisko vidi par starpetnisko attiecību politizāciju, aprakstot tādas politizācijas procesa “blakusparādības” kā nacionālo minoritāšu pazeminājušos interesi par iekļaušanos gan latviskā kultūrvidē, gan latviešu valodas vidē, gan Latvijas pilsoņu vidū, filozofe konstatē nepieciešamību piepildīt latviešu kultūrai tradicionālo “mēs” kopienas ietvaru ar jaunu, iekļaujošu saturu.²

Filozofu ietekme uz politisko varu Latvijā bija un paliek visai ierobežota. Jau drīz pēc šī raksta iznākšanas, 2008. gada decembrī, Latvijas integrācijas politikas institucionālajā ietvarā norisinājās straujas izmaiņas, kas liecināja par integrācijas politikas nozīmes mazināšanos politiķu dienas kārtībā.

¹ Kūle M. Dialoga filosofija: ceļš uz solidāru sabiedrību Eiropā un Latvijā. Dialogs Latvijā; kultūru dažādība, robežas un saiknes. – Rīga, 2008. – 13. lpp.

² Turpat. – 17. lpp.

2008. gada 30. decembrī tika reorganizēts Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. Kopš 2009. gada sākuma Latvijas sabiedrības integrācijas politika valsts pārvaldes līmenī norisinājās vairāku institūciju kompetences ietvaros – Bērnu un ģimenes lietu ministrijā, pēc tās likvidācijas 2009. gadā – Tieslietu ministrijā, kurā līdz 2010. gada beigām pastāvēja Sabiedrības integrācijas departaments, kas 2011. gada sākumā tika pārstrukturēts un pārcelts uz Latvijas Republikas Kultūras ministriju, kurā tika uzsākts jauns sabiedrības integrācijas politikas posms tā laika jaunās kultūras ministres Sarmītes Ēlertes (politiskā apvienība “Vienotība”) paspārnē.

Laika posmā no 2005. gada beigām līdz 2011. gada oktobrim, kad pēc vairākām versijām tomēr tika pieņemts jauns integrācijas politikas ietvardokuments **“Nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas pamatnostādnes (2012–2018)”**, Latvijas sabiedrības integrācijas politikas ietvaros vairākus gadus tika strādāts pie projekta **“Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes”**, kuru tapšana tika uzsākta vēl Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātā un kas ielga vairāku iemeslu dēļ.

Pēc autora domām, kas tika paustas, analizējot minēto integrācijas dokumenta projektu,³ pamatnostādnes atspoguļoja integrācijas procesa aktuālas vajadzības 2010. gadā, sniedz virkni definīciju integrācijas procesa būtisku fenomenu skaidrojumam, kā arī iezīmē pagriezienu publiskajā telpā uz multietniskās vides un pilsonisko vērtību iekļaušanu dominējošajā etniskās integrācijas konceptā. Tomēr politiskā diskursa ietvaros esošie pretrunīgie integrācijas koncepti, kā arī mazākumtautību tiesību attīstības izteikta politizēšanās, bija iemesli, kāpēc dokuments tika lemts neveiksmei.⁴

Kopumā ņemot, pamatnostādņu diskursīva “iestrēgšana”, kas beidzas 2010. gada noslēgumā ar ministriju kompetences maiņu un integrācijas dienas kārtības pāriešanu LR Kultūras ministrijas paspārnē, var kalpot par ilustrāciju politiskā diskursa par nacionālo minoritāšu un Latvijas sabiedrības integrācijas konceptu mainīgumam, nestabilitātei, viļņveidīgai ienākšanai

³ Skat.: Hanovs D. What should be done with the Other? Ethnic Diversity of Integration Policy in Latvia.// Ethnicity, 2011/4 – pp. 33–54. Šajā pētījumā skat. 1. nodaļu “Sabiedrības integrācijas modeļu analīze”.

⁴ http://www.politika.lv/temas/sabiedribas_integracija/Neiespejama_integracija/ (skatīts 10.12.2011.)

politiskās dienas kārtības aktuālajā daļā, kā arī valsts pārvaldes konceptuālā darba atkarībai no “politiskās gribas” nepastāvīguma. Minētie integrācijas politikas deficīti veidoja šī pētījuma integrācijas politikas analīzes kontekstu.

Atskatoties uz 2011. gada oktobrī pieņemto “Nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas pamatnostādnes (2012–2018)” saturu un primāri vērtējot izstrādes procesa kvalitāti, pētījuma autors secina, ka ja 2010. gada “Pamatnostādņu” tekstā etniskā Citādība un multikulturālisma idejas pastāvēja kaut fragmentārā formā, tad jau 2011. gada pieņemtajā dokumentā ir iezīmēta **dominējošās kultūras** koncepta vertikālā ass, kas strukturāli veido “Nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas pamatnostādnes (2012–2018)” loģisku kļūdu – **demokrātiskā līdzdalība Latvijas sabiedrībā tiek padarīta atkarīga no līdzdalības etniskā vairākuma kultūrvēsturiskā “kapitāla” jeb identitāti veidojošo elementu pieņemšanas.**

Šādi veidota politiskās un etniski-kulturālas līdzdalības hierarhija apliecina etniskās, nevis pilsoniskās integrācijas dominanti aktuālajā politikas dokumentā integrācijas jomā. Šāds integrācijas koncepts, pēc autora domām, ir pretrunā ar J. Hābermāsa izvirzīto konstitucionāla ietvara integrācijas modeli, kas paredz pretēju hierarhiju divu konceptu attiecībās – **pilsoniskai sabiedrībai piemīt plašāks integrējošais potenciāls nekā etniskā vairākuma tradicionālās kultūras mantojumam un kultūrtelpai, kas nenoliedzami ir viens no, bet ne vienīgais pamats saliedētas sabiedrības veidošanai.**

“Nacionālās identitātes...” tapšana ir apliecinājums diskursīvām pārmaiņām kopš 2011. gada sākuma. Primāra novitāte ir integrācijas politikas monoloģizācija, tādu politikas instrumentu iekļaušana, kas vienoja valsts etniskā vairākuma nacionālās identitātes ilgtspēju un kultūras mantojuma saglabāšanu ar visas Latvijas sabiedrības integrācijas politiku. Varu piekrist politologa Nila Muižnieka tēzei, ka politiska konsensa trūcumam Latvijā ir svarīga loma integrācijas politikas lēnā attīstībā.⁵

Šī pētījuma veidošanas būtiskākie impulsi ir līdzšinējā Latvijas sabiedrības integrācijas politika un pieredze, kas radusies dažādu politisko

⁵ Muižnieks N. Conclusion. In: Muižnieks N. (ed.) How Integrated is Latvian Society? – Rīga: University of Latvia Press, 2010. – p. 283.

dalībnieku darbības rezultātā. Atskatīsimies īsumā uz tās hronoloģisku attīstību pēdējo piecpadsmit gadu laikā.

1999. gada 7. decembrī Ministru Kabinētā apstiprinātā koncepcija **“Sabiedrības integrācija Latvijā”** tika veidota kā beztermiņa valsts politikas dokuments integrācijas jomā. Integrācijas politikas mērķis, kas jāsasniedz Latvijas sabiedrībā, tika definēts šādi:

*“Integrācijas **mērķis** ir izveidot demokrātisku, saliedētu pilsonisku sabiedrību, kas balstās uz kopīgām pamatvērtībām. Viena no šīm pamatvērtībām ir neatkarīga, demokrātiska Latvijas valsts.”⁶*

Kopīgo vērtību aspekts šajā koncepcijā ir tās Ahileja papēdis un kā tāds pastāvēja arī turpmākajos gados, kad Latvijas integrācijas politikas normatīvais un institucionālais ietvars tika ievērojami intensificēts: 2000. gadā Koncepcijas vietā tika apstiprināta **“Sabiedrības integrācijas programma”**. 2001. gada 1. septembrī tika izveidots Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds, un 2002. gada decembrī tika izveidots Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts. 2005. gadā 31. maijā Saeima ratificēja “Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību”.

Līdztekus minēto normatīvo aktu un politikas plānošanas instrumentu spektra paplašināšanai, Latvijas sabiedrības integrācijas politikā jaunā gadsimteņa pirmajā desmitgadē pietrūka politiskās gribas, kas spētu veidot principiālu konsensu par saliedētas sabiedrības modeli Latvijā, tās attīstības scenārijiem un kas spētu nodrošināt integrācijas politikas ilgtspēju.

Viens no būtiskiem sabiedrības integrācijas politikas izaicinājumiem bija un ir konceptuāls jautājums par **etnisko minoritāšu jeb mazākumtautību līdzdalību Latvijas publiskajā telpā un šīs līdzdalības saikni ar latviešu etniskās nācijas koncepta attīstību**.

Minoritāšu līdzdalības kvalitāte ir viens no integrācijas politikas efektivitātes indikatoriem, ko definēja Nils Muižnieks un Ilona Kunda.⁷ Savukārt

⁶ Teksts tika citēts pēc: http://www.politika.lv/temas/sabiedribas_integracija/4104/ (skatīts 16.10.2010.)

⁷ Muižnieks N. Conclusion. In: Muižnieks N. (ed.) How Integrated is Latvian Society? – Rīga: University of Latvia Press, 2010. – p. 285.

Rainers Hofmans savā ziņojumā par minoritāšu līdzdalību atzīmēja, ka minoritāšu tiesību uz līdzdalību kultūras, ekonomikas un publiskajā politikā efektīva nodrošināšana ir “būtiska katrai demokrātiskai sabiedrībai.”⁸ **Mazākumtautību līdzdalības kvalitātes analīze** ir būtisks šī pētījuma jautājums, kas ir cieši saistīts ar Citādā fenomenu Eiropas kultūras telpā un mēģinājumiem definēt Latvijas sabiedrības integrācijas politiku. Turpmākajā apakšsadaļā aplūkošu etniski Citādā fenomena teorētisko ietvaru J. Hābermāsa teoriju kontekstā.

Pētījuma teorētisks ietvars: Citādais globalizētajā nacionālajā valstī

Pirms tiek apkopoti teorētiskie atzinumi par etniski Citādo, jāformulē jautājumi, kas būs pētījuma analīzes pamatietvarā.

Kas šī pētījuma ietvarā ir saprotams kā Latvijas sabiedrības integrācijas politika un tās instrumenti? Pirmkārt, pētījuma ietvarā Latvijas sabiedrības integrācija ir **politiskā konsensa modelis** par mazākumtautību līdzdalību varas procesā un šī modeļa īstenošana, kas veidotu instrumentus sabiedrības iekļaujošas publiskās komunikācijas praktizēšanai pēc iespējas plašākā etnisko grupu vidū.

Etnisko minoritāšu līdzdalības problemātika Eiropas Savienības ietvaros ir un paliek Eiropas nacionālo valstu politikas izaicinājums. Nemitīgā attīstībā esošais ES un Eiropas Padomes normatīvais un politikas plānošanas ietvars nacionālo minoritāšu tiesību attīstības jomā tuvākajā nākotnē nespēs izveidot tādus universālus minoritāšu iekļaušanas un līdztiesības nodrošināšanas mehānismus, kas spētu aizstāt nacionālās valsts suverenitāti pār Citādo, etniski Atšķirīgo.

Kā jau minēts, minoritāšu līdzdalības kvalitāte ir konsensa efektivitātes indikators. Pašu mazākumtautību gatavība (kompetences, prasmes) līdzdarboties šāda konsensa veidošanā nenoliedzami ir arī mazākumtautību pašorganizācijas līmeņa indikators.

⁸ Hofmann R. The Impact of International Norms of the Protection of National Minorities in Europe: The Added Value and Essential Role of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. – Report. Council of Europe, 2006. – p. 21.

Eiropas vēsturē minoritārajām grupām ir imanenti raksturīga diskriminācijas vēsturiskā pieredze, kas ietekmē gan kolektīvu paštēlu, gan grupas recepciju vairākuma kultūras telpā. Eiropas pagātnē Citādā neiekļaušana ietekmē Eiropas valstu mūsdienu integrācijas politiku, kalpojot par politiskajā telpā definēto sarežģītas iekļaušanas vēsturisko un mūsdienu fonu. Tas veido kolektīvo atmiņu, rīcību un līdzdalības varā kontekstu, nosaka politikā un plašsaziņas līdzekļu diskursā izmantojamo valodu, sniedz vēsturiskās alūzijas un strukturē mazākumtautību politiskās līdzdalības kontekstu.

Tādējādi var secināt, ka politiska konsensa veidošana par Citādā pastāvēšanu nacionālā valstī noritēs sekmīgi tad, ja konkrētas nacionālās valsts politiskajā kultūrā tiks pieņemts un īstenots priekšstats par to, ka minoritārajām grupām ir īpašas, vēsturiskā pieredzē saņemas vajadzības nevis tikai šo grupu etnokulturālās savdabības saglabāšanai, bet šo grupu vienlīdzīgai iekļaušanai valstī, dominējošā politiskajā kultūrā, it īpaši tādās sabiedrībās, kurās, atšķirībā no J. Hābermāsa ideālā modeļa, etniskā vairākuma kultūra vairāk vai mazāk pielīdzināta vispārējās un visaptverošās, publiski dominējošās kultūras statusam.⁹

Īpašas, kolektīvas tiesības, kas izriet no Eiropas vēsturiskās nespējas iekļaut Citādo līdzvērtīgā statusā, nav ceļš uz jaunas nevienlīdzības vai individuālo tiesību telpas saraušanas, no kā baidījās Brajans Berijs (*Berry*) savā kolektīvo tiesību emocionālajā kritikā.¹⁰ Kolektīvajās interesēs balstītu tiesību īstenošana ir iespēja regulāri atjaunot minēto politisko konsensu un nodrošināt nacionālās valsts nostādņu regulāru pašrevidēšanu identitāšu, piederības un simboliskās politikas telpā. R. Hofmans apraksta šo situāciju, lietojot frāzi "etnisko minoritāšu potenciāli ievainojama situācija"¹¹. Eiropas nesenā vēsture 90. gadu beigās Dienvidslāvijā ilustrēja šādu bažu pamatotību.

⁹ J. Hābermāsa konceptu kā abstraktā, situatīvu kontekstu ignorējošajā vidē esošu kritizēja Ivers Noimans (*Noimann*). Skat.: Нойманн И. Использование «Другого». Образы Востока в формировании европейских идентичностей. – Москва: Новое издательство, 2004. – с. 36.

¹⁰ Pirms šī pētījuma uzsākšanas autors ir analizējis kolektīvo un individuālo tiesību sintēzes iespējas multikulturālisma kontekstā, kā arī Berijs konceptu. Skat.: Hanov D. Recognition of Minority Rights and Liberal Paradigm: Is a Third Way Possible? The Case of Latvia. // Ethnicity. Politics of Recognition. – 1 (1) 2009. – pp. 46.–58.

¹¹ Hofmann R. The Impact of International Norms of the Protection of National Minorities in Europe.. – p. 21.

Kamēr politikajā diskursā dominēs labēji konservatīva nacionālisma koncepts, ka kolektīvas tiesības ir potenciāls pamatiedzīvotāju statusa apdraudējuma vai dominantes mazināšanas avots, tikmēr etnopolitika veidosies nevis proaktīvā, iekļaujošā, vienlīdzību veicinošā virzienā, bet līdzīgi *damage control* principam lēni un neefektīvi ar hierarhisko “ne-dialogu” mēģinās mazināt etniskā vairākuma kolektīvos priekšstatus par apdraudētību un nestimulēs etnisko minoritāšu līdzdalības kvalitāti. Šāda integrācijas politikas neveiksmes matrica spēj lielākoties sarežģīt ne tikai politikas aktoru rīcību, bet arī uzkrāj negatīvu pieredzi mazākumtautību vidū, tādējādi, lietojot Reinharda Kozeleka leksiku, piepildot mazākumtautību “pieredzes telpu” ar demotivējošu saturu.

Sekojoš vācu filozofa Jirgena Hābermāsa dažādos gados tapušu darbu atzinumiem par iekļaušanas politiku mūsdienu liberālajās Rietumeiropas demokrātijās, pētījumā tika izvirzīts jēdziens “Citādais” kā viens no konkrētas situācijas un politikas stāvokļa analīzes atslēgvārdiem. Krievu sociologs Ļevs Gudkovs definējis Citādo kā izšķirošu līdzekli “savējo” kopienas pozitīvo īpašību izcelšanai.¹²

Jirgens Hābermāss, analizējot iespējas iekļaut etniski Citādo mūsdienu Eiropas sabiedrībās, izvirza valsts simbolu politiku, tajā skaitā arī valsts konstitūciju, kā šādas iekļaušanas instrumentu, kas ļauj Citādam palikt par Citādo, vienlaicīgi nemazinot tā līdzdalības telpu. J. Hābermāss kā acīmredzamu mūsdienu nacionālās valsts sasniegumu Citādā iekļaušanai definē tās spēju izveidot “abstraktāku sociālās integrācijas formu”, nevis iekļaušanu tikai pēc etniskās piederības pazīmēm.¹³

J. Hābermāsa tēze par nacionālo valstu politiku ir tikusi pakļauta kritikai. Vērojot pēdējās desmitgades tendences nacionālo valstu etnopolitikā, jāsecina, ka J. Hābermāsa ideja par konstitucionālo vērtību un tiesiskā ietvara spēju iekļaut principiāli plašākas sabiedrības grupas cieš empīrisku neveiksmi. Šķietams paraugs šajā jomā ir Francija, kas jau 2005. gadā piedzīvoja ilgstošu konfliktu Parīzes urbanizēto priekšpilsētu rajonos, kuros, pēc Etjena

¹² Гудков Л. Идеологема “врага”: “Враги” как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции. Образ врага. – Москва: ОГИ, 2005. – с. 14–15.

¹³ Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства. Нации и национализм. – Москва: Praxis, 2002. – с. 368.

Balibara (*Balibar*) domām, savijās dziļš un ilgstošs rasisms un emigrantu jauniešu izslēgšana, kas nebija redzama zem veiksmīgi popularizētas valstiskās identitātes, politiskās nācijas un citiem Francijas politiskas kultūras elementiem.¹⁴

Šis ir viens attīstības scenārijs, kas Francijā tapa ilgstošajā konsensa "simulācijas" politikā, kurā etniskās minoritātes ar imigrantu un koloniju iedzīvotāju pēcnācēju diskursīvu, nevis tiesisku "statusu", reprezentē Citādo visā socializācijas telpā – darba tirgū, izglītības jomā, līdzdalībā publiskajos un arī plašsaziņas līdzekļu diskursos.

Latvijā etnopētnieki, analizējot iespējamus etniskā konflikta scenārijus un dažādu etnisko grupu līdzāspastāvēšanas iespējas, secina, ka konflikta iezīmju nav un starpetniskā spriedze ir latentā, nenozīmīga, paralēli esot vairākām līdzāspastāvēšanas un sadarbības iespējām un praksēm.¹⁵ Hronoloģiski aktuālākie pētījumi Latvijā sniedz ne tikai panorāmisku atskatu uz integrācijas politiku 90. gados un jaunā gadsimta pirmajā desmitgadē, bet norāda uz daudzām kļūdām, kuru autori lielākoties ir dažāda politiskā spektra partijas, plašsaziņas līdzekļi un ārpolitiskas ietekmes, atražojot stereotipus un aktualizējot gan Citādā kā svešinieka, gan minoritāšu kā kolektīva cietēja tēlu.¹⁶ 2011. gada noslēgumā parakstu vākšanas par krievu valodas statusa maiņu kampaņas rezultāti radīja starpetniskās spriedzes palielināšanos tieši kibertelpā, par ko pētījuma autors ir veicis atsevišķu analīzi.¹⁷

J. Hābermāsa darbos, kas, izvērtējot tos kritiski, kalpoja par teorētisku pamatu šī pētījuma veidošanai, Citāda nav abstrakta filozofiskā kategorija. J. Habermasa konceptā Citādam ir daudzējādas nozīmes un apzīmējumi: etniskās minoritātes, subkultūras, reliģiskās grupas utt.¹⁸

¹⁴ Балибар Э. Волнения в Banlieues. // Прогнозис. 2 (14), 2008. – с. 269–298. Citāts – с. 284.

¹⁵ Par šo vairāk arī: Zepa, B. Integration Policy in Latvia: Theory and Practice. In: Socio-economic and Institutional Environment: Harmonisation in the EU Countries of Baltic Sea Rim. Proceeding of the Institute of European Studies. International University Audentes. No 4. p. 106–139.

¹⁶ Par šo skat. vairāk. Muižnieks N. (ed.) Geopolitics of History in Latvian-Russian Relations. – Rīga: University of Latvia. – p. 16.

¹⁷ Hanov D. Latvian Parliamentary Elections 2011: Virtual Democracy, Flash Mobs and the Rise of "National Alliance" // Ethnicity 2011/5. – pp. 24–42.

¹⁸ Хабермас Ю. Вовлечение Другого. Очерки политической теории. – Санкт-Петербург: Наука, 2001. – с. 255.

Visas šīs grupas ir daļa no J. Hābermāsa sabiedrības modeļa, kurā par visplašāko iekļaušanas modeli kalpo nevis etniskā vairākuma kultūra un intereses, arī ne daudzo minoritāšu prioritātes, bet politiskā kultūra, kuras pamats ir plašs konstitucionālais ietvars, kas ļauj saglabāt līdzsvaru starp valsts iedzīvotāju vairākuma un mazākuma grupu vajadzībām un tiesībām tās īstenot.¹⁹

Pēc filozofa domām, līdzsvaru var izjaukt nacionālās valsts iedzīvotāju vairākuma interešu sapludināšana ar politisko kultūru, kurā piedalās visi valsts iedzīvotāji. Šādā gadījumā, pēc J. Hābermāsa domām, sabiedrībā pastāv iespēja, ka vairākuma kultūra pārtop par mazākumgrupu pašizpratnes vai pašidentificēšanas diskursa parametriem.²⁰ Citiem vārdiem sakot, vairākuma interešu izvirzīšana valstiskā mērogā palielina risku padarīt Citādā pašizzināšanas un pašrefleksijas procesu atkarīgu no vairākuma izpratnes par šī procesa saturu, veidolu un norisi.

Par šo risku brīdināja arī cits vācu filozofs Niklass Lūmans (*Luhmann*), kas sava darba "Sabiedrības sabiedrība" ("*Gesellschaft der Gesellschaft*") nodaļā "Diferenciācija" (*Differenzierung*) uzskata, ka tieši diferenciācija jeb nošķiršanas process, kura sastāvdaļas ir grupu vai indivīdu daudzējāda iekļaušana un izslēgšana, spēj ietekmēt grupu tiesisko stāvokli; bet vēl pirms konkrētais stāvoklis ir sasniegts vai statuss piešķirts, dominējošā grupa lemj par statusa "apjomu", ievērojot iekļaušanas/izslēgšanas procesu loģiku.²¹

Atšķirībā no J. Hābermāsa, kas ir valsts politiskās kultūras kā iekļaujoša mehānisma piekritējs, N. Lūmans oponentē šādam priekšstatam un kritizē mūsdienu valsts institucionālos iekļaušanas mehānismus, jo saredz tādā situācijā ilgstošu sociālo, ekonomisko vai politisku izslēgšanu.²²

Izslēgšanas mehānismi, kuru risks, sekojot J. Hābermāsa tēzei, var palielināties tad, ja vairākuma kultūra iegūst sociālās realitātes veidošanas instrumenta statusu, var pieņemt daudzveidīgas formas. Pēc Homi Bhabhas

¹⁹ Turpat.

²⁰ Turpat.

²¹ Luhmann N. Inklusion und Exklusion. In: Berding H. (Hrsg.) Nationales Bewußtsein und kollektive Identität. Studien zur Entwicklung des kollektiven Bewußtseins in der Neuzeit, 2. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft, 1996. – S. 24., 40., 41.

²² Turpat. – S. 38.

(Bhabha) domām, minoritāšu pašizolācijas formas, kad minoritāšu konsolidācija, kas norisinās arī performatīvi, tātad kultūras ritualizētajās darbībās, var veidot sociālās atšķirības.²³ H. Bhabhas priekšstatam sasaucoties ar Lūmana tēzi par izslēgšanu kā sociālās kārtības radīšanas procesu, sabiedrības integrācijas politika šajā pētījumā ir interpretējama šādā definīcijā:

“Sabiedrības integrācijas politika ir politiskā diskursa saturs, kas plašajā formu spektrā izplata sabiedrībai vēstījumu par piederības būtību, priekšnoteikumiem un šī procesa dalībniekiem.”

Ņemot vērā augstāk minēto mūsdienu nacionālās valsts politiskās kultūras filozofu atzinumus par piederības un izslēgšanas procesu funkcionālajām sistēmām, pētījuma autors formulē priekšstatu par sabiedrības integrācijas politikas efektivitātes kritērijiem un uzskata, ka, balstoties uz J. Hābermāsa tēzi par plašāku iekļaušanas konceptu valsts politiskās kopienas ietvaros, visprecīzāk idejai par vispārējo valsts pilsoņu līdzdalību tās sistēmu funkcionēšanā atbilst atziņa:

“Efektīva integrācijas politika ir tāda politika, kurā, piedaloties iespējami plašākam politikas dalībnieku/aktoru lokam, tiek nodrošināta indivīdu un kopienu iespēja īstenot publiskajā telpā līdztiesīgu līdzdalību valsts varas funkcionēšanā, saglabājot un apliecinot šajā telpā virkni pašizvēlēto piederību citām grupām un to kultūrām.”

Šajā definīcijā mēģināts apvienot dažādus piederības “slāņus”. To dažādība tiek uztverta kā līdzvērtīguma pazīme. Tā neparedz savstarpēju izslēgšanu vai to hierarhisku sakārtotību. Drīzāk pretēji – hierarhijas vietā, pēc pētījuma autora domām, jānāk jaunai plurālistiskai horizontālai identitāšu struktūrai, kas ļauj mazākumgrupām īstenot pilnvērtīgu līdzdalību tās valsts politikā, kurā viņi ir ieguvuši simbolisko piederības zīmi – pilsonību.

Kādai mazākumtautību iekļaušanas koncepcijai būtu jāpastāv Latvijas sabiedrībā? Līdz šim dominējošais integrācijas diskurss pastāvēja kā Citādā iekļaušana vairākuma etniskuma kultūrtelpā, kura sastāv no vairākuma

²³ Bhabha H. The Location of Culture. – London: Routledge, 2010. – p. 4.

kolektīvās atmiņas, kultūras mantojuma un citiem aspektiem, kas veido kopienas piederību. Vienlaicīgi šī iekļaušanas koncepcija ir izaicinājums pašam integrācijas procesam, jo, definējot iekļaujamo kā Citādo, iekļaujamam jau iepriekš tiek piešķirtas atšķirīgas iezīmes, kuras konkrētajā politiskajā diskursā var kļūt par pamatojumu atšķirīgam atzīšanas un pat līdzdalības apjomam. Kā min pētniece Ludmila Jordanova, "Citādība kalpo par nemitīgu atgādinājumu par atšķirībām".²⁴

Latvijas politiskās elites Vispārējā mazākumtautību aizsardzības konvencijas interpretācija, kas rezultējās 2005. gadā pieņemto atrunu pantu formā, labi ilustrē to, ka, neskatoties uz vairāku gadu desmitu Eiropas pārnacionālo institūciju darbību etniskās dažādības drošības un līdztiesības nodrošinājuma jomā, nacionālas valsts paradigma vistiešākā veidā ietekmē etnopolitiku. Minoritāšu līdztiesības politikas attīstība nacionālās valsts publiskajā telpā noris ekonomiskās, politiskās vai kultūras līdzdalības formās, kas tradicionāli un par spīti globalizācijas procesu iejaukšanai nacionālās valsts kompetencē, ir konkrētas valsts politiskā konsensa izpausme.

Ievērojot J. Hābermāsa koncepciju, līdzšinējā Latvijas sabiedrības integrācijas politika ir pakļaujama kritikai, jo paredz iekļaut visu sabiedrību tās daļas kultūras ietvarā, tādējādi cerot paplašināt to līdz visu Latvijas sabiedrību pārstāvošas kultūras statusam. Šādas koncepcijas instrumentu spektrs ir plašs un paši instrumenti ir stipri, dominējoši, bet, pēc autora domām, tiem ir ierobežota efektivitāte.

Pirmkārt, instrumentu spektrā ir Latvijas valsts ģenēzes vēsture, kuras rezultātā bijušo cariskās Krievijas apgabalū iedzīvotāju vairākums tika definēts etniskās nācijas ietvaros un 20. gs. sākumā ieguva valsti, uz kuras attīstību un politikas procesiem tika pārcelti etniskās nācijas atribūti un funkcionēšanas mehānismi.

Otrkārt, Latvijas 20. gs. vēsture nodrošināja etniskās nācijas mehānismu saglabāšanu arī laikā, kad PSRS etnopolitikas ietvaros etnisko identitāti tika mēģināts aizstāt vai mazināt ar pārnacionālu, sociālisma ideoloģijā tapušu internacionālismu.

²⁴ Jordanova L. History, "Otherness" and Display. In: Hallam E., Street B. V. Cultural Encounters. Representing Otherness. – London: Routledge, 2000. – p. 245.

Treškārt, 20. gs. beigās nācija kā etniskā vairākuma politiskas suverenitātes atgūšanas procesa mērķis no jauna sāka dominēt Latvijas politiskā diskursā. Vienlaicīgi ar suverēnas varas atjaunošanas procesu etniskās nācijas ietvaros atjaunojamai nācijai bija jārisina kvantitatīvi, diskursīvi un ārpolitiski, vēsturiski un vairākās citās dimensijās grūti pieņemama, uzspiesta Citādā pastāvēšanas problemātika. Tikai 1999. gadā pieņemtā sabiedrības integrācijas koncepcija, kā arī citi jau minētie integrācijas politikas instrumenti, saturiski turpināja etniskās nācijas jeb etniskā vairākuma politiku, kuras mērķis bija nācijas kultūras statusa pārtapšana par visas Latvijas iedzīvotāju identitātes veidojošo ietvaru.

Uzskatot kolektīvās kultūras konsolidāciju par vienu no nacionālās valsts mērķiem, Seila Benhabiba (*Benhabib*) uzskata, ka šis un vairāki citi nacionālās valsts mērķi mūsdienās ir pakļauti būtiskām globalizācijas izraisītajām pārmaiņām.²⁵ Līdztekus globalizācijas procesu ietekmei uz valstu modernitātes laikmeta suverenitātes priekšstatiem, autore uzdod jautājumu arī par iekšējo valsts sabiedrības saliedētību – “kas ir “mēs” grupa?”.²⁶

Piederības kritēriju maiņa mūsdienu nacionālajā valstī ir viens no S. Benhabibas minētajiem pārmaiņu elementiem. Latvijā integrācijas politikā tika izvirzīts mērķis izplatīt latviešu etnisko kultūru visā valstī un sabiedrībā. Šādi definēta integrācijas politika, kuras viens no būtiskākajiem elementiem ir latviešu valoda un latviešu kultūra, ir līdz šim brīdim vienīgais pastāvošais integrācijas scenārijs publiskajā telpā. Sekojot vācu etnopētnieka Jērna Rīzena (*Jörn Rüsen*) tēzei par etnocentrismu, var piekrist, ka kopš 80. gadu beigām etniskā identitāte ir ieguvusi jaunu ietekmi un kļuvusi par vienu no svarīgākajiem kopienu patības leģitimitātes instrumentiem. Pēc Rīzena definīcijas, etnocentrisms ir **kultūras prakse**, ar kuru skaidro pasauli un savu patību un kas cenšas izveidot sociālo kopienu, kas balstītos objektīvos, par dabiskiem uzskatītos kritērijos.²⁷ Būdam dominējošs politiskajā diskursā par Latvijas sabiedrības

²⁵ Benhabib S. *The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era.* – Princeton: Princeton University Press, 2002. – p. 179.

²⁶ Turpat. – p. 180.

²⁷ Rüsen J. Einleitung: Für eine interkulturelle Kommunikation in der Geschichte. Die Herausforderungen des Ethnozentrismus in der Moderne und die Antwort der Kulturwissenschaften. In: Rüsen J., Gottlob M., Mittag A. (Hrsg.) *Die Vielfalt der*

saliedētības saturu, etnocentriskais integrācijas modelis tiek atbalstīts ar valsts politikas instrumentiem, bet to kritiski vērtē politikas analītiķi – jau minētais Maijas Kūles raksts nav vienīgais kritiskais viedoklis.

Pētnieks Elmārs Vēbers, analizējot Sabiedrības integrācijas programmas īstenošanu, ne tikai raksta apakšvirsrakstā ievietoja jēdzienu “(ne)īstenošana”, bet arī secināja, ka:

“...ir pamats apgalvojumam, ka Programmas īstenošana tā arī netika uzsākta, jo tās nostādņēm atbilstošs īstenošanas mehānisms netika izveidots. Vilcināšanās, nenoteiktība, nepārliciecināša rīcība ir izrādījusies provocējoša, tā paver ceļu pretestībai.”²⁸

E. Vēberam var pārmet, ka kritikā nav definēts pretestības avots, no kā izriet E. Vēbera izvirzīts priekšstats par latentu, bet daudzpusīgu spriedzi, kuras nesēji un mērķi nav artikulēti – tādējādi šī kritika, pēc autora domām, līdzīga Semjuela Hantingtona (*Huntington*) tēzei par kultūru kā kopienu “sadursmju” telpu. Nenoliedzami, tēze par pretestību ir diskursīvi sarežģīts jēdziens, jo paredz spriedzi starp integrējamiem un integrācijas iniciatoriem. Kā liecina Latvijas politiskā kalendāra vēsturisko datu atzīmēšana, etnocentrisms var izpausties arī vēstures interpretācijā, kurā pretestība konkrētai politikai var izpausties simboliskajā svētku vai atzīmējamo dienu svinēšanā vai to ignorēšanā. Šādi, pēc Barbaras Misctalas (*Misztal*) atzinumiem, veidojas kolektīvā atmiņa, kas būtu definējama kā politiskās prakses veids, kuras spektrs var sniegties no radikāla kontrasta ar dominējošo atmiņu līdz ievērojami līdzīgai interpretācijai.²⁹

Vairāki Latvijas integrācijas procesa analītiķi uzskata, ka mazākumtautību iekļaušana tiešā veidā ietekmē šo grupu dzīves kvalitāti,³⁰ bet citi konstatē, ka integrācijas politika definē mazākumtautību “pienākumus” attiecībā pret latviešu nāciju un integrācijas procesu, bet neko nevēsta etniskajam

Kulturen. Erinnerung, Geschichte, Identität 4. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft, 1998. – S. 15.

²⁸ Vēbers E. Vai teiksim ardievas sabiedrības integrācijai? Pretestība sabiedrības integrācijai: cēloņi un sekas. Rakstu krājums. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2007. – 127. lpp.

²⁹ Misztal B. A. Theories of Social Remembering. – Philadelphia: Open University Press, 2003. – p. 64., 66.

³⁰ Apine I., Volkovs V. Latvijas krievu identitāte: vēsturisks un socioloģisks apcerējums. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2007. – 213. lpp.

vairākumam.³¹ Konkrētāku un detalizētāku kritiku par 1999. gada Integrācijas programmas saturu ir formulējis vācu pētnieks Timofejs Agarins, analizējot līdzšinējo Latvijas integrācijas politiku. Raksta noslēgumā autors secina, ka Programma bija latviešu etniskā vairākuma mēģinājums veidot ambivalentus mehānismus, kas nodrošinātu nevis iekļaušanu, bet to mazākumtautību pārstāvju kooptāciju, kas vēlētos uzlabot savu piekļuvi dažādiem resursiem.³²

Apkopojot līdz šim izklāstīto teorētisko ietvaru, jāatzīmē, ka impulss pētījumam ir līdzšinējās Latvijas integrācijas politikas rezultāti. Tādi nenoliedzami ir, bet kopumā ietekme uz integrācijas politikas satura izmaiņām ceļā uz iekļaujamo Latvijas sabiedrības daļu, kurā kultūru dažādība būtu nodrošināta publiskajā telpā, arī līdzdalība varas īstenošanā vēl ir nepietiekama. Nav nodrošināta integrācijas politikas ilgtspēja, tās mehānismi ir atkarīgi no ilgstoša politiskās gribas trūkuma, no īslaicīgām politiskās paradigmas maiņām, no kolektīvās kultūras atmiņas un identitāšu traumām³³.

Tādējādi Latvijas publiskajā telpā integrācijas politika ir virzīta uz etniski Citādā iekļaušanu latviskās kultūras telpā, kas savukārt tiek definēta kā visas etniskās grupas iekļaujoša, bet tomēr etniskā, nevis politiskā kultūras

³¹ Zepa B., Šupule I., Krastiņa L. *Integration Practices and Perspectives*. – Rīga: Baltic Institute of Social Sciences, 2006. – p. 23.

³² Agarin T. *Cooptation as Integration? National Programme "Integration of Society in Latvia" on Minority Participation*. In: Agarin T., Brosig M. (ed.) *Minority Integration in Central Eastern Europe. Between Ethnic Diversity and Equality*. – New York: Rodopi, 2009. – p. 220.; Viena no starptautiskās zinātniskās "kopienas" refleksijām par Latvijas integrācijas politiku, Pilsonības likumu un starpetniskajām attiecībām ir atrodama nesēn izdotajā trīs sējumu pētnieciskā projektā: Нис С. Латвия между национализмом и прагматизмом. Латышское национальное движение и латышский национализм. Эгберт Я. (ред.) *Национализм в поздне- и посткоммунистической Европе*. Том 2. – Москва: РОССПЭН, 2010. Rakstu krājums ir vairāku gadu projekta rezultāts un teksts ir novecojis, kritizējams ir avotu klāsts.

³³ Par traumām kā kolektīvu identitāšu balstiem un nozīmju resursu avotiem skat. Starpdisciplināru rakstu krājumu: *Травма: пункты: Сборник статей*. Сост. С. Ушакин. – Москва: Новое литературное обозрение, 2009. Sakarā ar mūsdienu globālu t. s. "neonacionālisma" ideoloģisku spektru un politisku diskursu par apdraudējumu skat. arī: Gingrich A., Banks M. (ed.) *Neo-nationalism in Europe and Beyond. Perspectives from Social Anthropology*. – Berkhahn Books, 2006.; Par atmiņas debatēm skat. arī: Schwarz B. *Memory, temporality, Modernity. Les lieux de memoire*. In: Radstone S., Schwarz B. (ed.) *Memory: Histories, Theories, Debates*. – New York: Fordham University Press, 2010. – p. 57.

telpā. Būtisks jautājums ir Citādā, lielākoties etniski Citādā, izpratne politikā diskursā. Latvijas sabiedrības integrācijas politikas prioritāte līdz šim nav bijusi politiskās nācijas izveidošana, bet dominējošās etniskās nācijas iekļautspējas paplašināšana ar mērķi izplatīt visas sabiedrības publiskajā telpā latviešu etnisko kultūru, tādējādi Citādais kļūst par svarīgāko šādas politikas objektu, mērķi un mērķauditoriju.

Kopumā Citādaais mūsdienu Eiropā kļūst par aizvien nozīmīgāku politiska konsensa un tiesiskuma kultūras izaicinājumu. Kā atzīmē J. Hābermāss esejā "Postnacionālā situācija un demokrātijas nākotne", patlaban Eiropā, ieskaitot Rietumeiropas valstis, paralēli augošai neiecietībai palielinās arī "desolidarizācija", ko provocē "jautājums par pārdali", acīmredzami ar pārdali saprotot arī varas un līdzdalības resursus.³⁴ Savukārt Z. Baumans 2011. gada 24. martā ievadreferātā konferencei "Integrācija un dezintegrācija: 20 gadi pēc PSRS likvidēšanas" atzīmēja asimilācijas politikas neefektivitāti "neskaitāmo diasporu laikmetā".³⁵

Kā atzīmē Francijā naturalizējies filozofs un politiķis Samijs Nairs (*Nair*), analizējot mūsdienu Eiropas valstu etnopolitiku straujās un aizvien intensīvākās kultūru, identitāšu, grupu kustību un robežu izžušanas apstākļos, Eiropas valstu politikā asimilācijas tendences aizvien pieņemsies spēkā.³⁶ Uzskaitot iemeslus, kas liek pat tādai tradicionāli multikulturālai valstij kā Holande attīstīt asimilācijas politiku, Nairs secina, ka sarežģītākais pārbaudījums Eiropas valstu sabiedrībām ir tradīcijas un konfesionālās vērtības, kas iekļauj arī normatīvas vērtības; tātad tādus kultūras elementus, kas

³⁴ Habermas J. Die Postnationale Konstellation. Politische Essays. – Frankfurt am Main: Edition suhrkamp, 1998. – S. 111. [šīs esejas tulkojums latviešu valodā tiks pabeigts 2012. gadā]

³⁵ Pēc Z. Baumaņa ievadreferāta konsepekta, ko veica pētījuma autors 24.03.2011. Berlīnē, konferencē "Integration und Desintegration. Ordnungsmodelle in Europa 20 Jahre nach Auflösung der Sowjetunion." 24.-25. martā. Detalizētāku atstāstījumu skat.: Hanov D. Archipelago of Diasporas in Global Diversity. // Ethnicity 2011/4. – pp. 104–107. Z. Baumaņa alegorija sasaucas ar P. Rikēra tēzi par to, ka arī atmiņa ir izolēts fenomens. Filozofs izmanto jēdzienu "sala": Ricouer P. Gedächtnis-Vergessen-Geschichte. In: Müller K. Rūsen J. (Hg.) Historische Sinnbildung. – Hamburg: Rowohlt, 1997. – S. 437.; Par kultūrpolitiku mūsdienu Eiropā nacionālās valsts kontekstā skat. arī: Hearn J. Rethinking Nationalism. – New York: Palgrave, 2007. – p. 9.; Cubbit J. History and Memory. – Manchester: Manchester University Press, 2007. – p. 137

³⁶ Nair S. Europa wird mestizisch. // Lettre International. – Winter 2010. – S. 15–20. Citāts – S. 17.

valsts likumu vietā var noteikt, kā un vai Citālais sekos vai nesekos normatīviem aktiem, kas izveidoti valstī, kurā Citālais apmeties uz dzīvi.³⁷

No šo tendenču pastiprināšanās var prognozēt starpetniskās spriedzes pieaugumu Eiropas daudznacionālajās sabiedrībās, ja integrācijas politikas ietvaros nestiprinās konsensa paradigmu un aizrausies ar asimilatīvas politikas šķietami harmonizējošajiem efektiem. Pētījuma autors piekrīt Z. Baumaņa tēzei par nacionālās valsts vienas dominējošās kultūras nespēju atrisināt multietniskās, postmodernās sadrumstalotības un alternatīvu politisku diskursu veidotas sabiedrības problēmas. 19. gs. etniskais nacionālisms nav spējīgs piedāvāt sabiedrības integrācijas politikas uzdevumu risinājumus.

Var šķist, ka šādas problēmas Latvijai nav aktuālas. Autors šai domai varētu piekrist, pievienojot vārdu “pagaidām”. Līdzšinējā Latvijas integrācijas politika, kas publiskā telpā nekad netika definēta kā asimilācijas politika, ir koncentrējusies ap Latvijā ilgstoši dzīvojošo mazākumtautību vai tām pielīdzināmo iedzīvotāju grupu iekļaušanu latviešu kultūras telpā. 2011. gadā Kultūras ministrijas uzsāktās debātes par jēdzienu “atklātā latvietība” nespēja ieviest skaidrību. Atklātā etniskā identitāte, sekojot Austrumeiropas *jus sanguinis* nacionālisma paradigmai, ir pretstats jēdzienu līmenī. Bijusī kultūras ministre Sarmīte Ēlerte savas darbības sākumā nestimulēja debātes par to, kas tad ir latvietība, atražojot premordialistisko konceptu, kas traktē etnisko identitāti kā zināmu, noslēgtu un skaidri definētu konceptu.

Etniskās identitātes satura apšaubīšana nozīmē radīt priekšnoteikumus tās komponentu kritiskai revidēšanai – šis process ir ārpus tradicionālā etniskā nacionālisma diskursīvās telpas. Etniskās atmiņas un emociju politika, kā konstatēja postpadomju telpas pētniece, britu antropoloģe Maruška Svašeka (*Svašek*), var kļūt par etniskās spriedzes un ksenofobijas avotu.³⁸

Tomēr tieši etniskās dažādības atzīšana un tajā balstīta valsts politika minoritāro grupu efektīvai līdzdalībai ir iespēja, sekojot Naira loģikai, izveidot saturu un telpu globalizācijas procesos “slikstošas” nacionālās valsts lomas stiprināšanai.

³⁷ Turpat.

³⁸ Svašek M. Postsocialism and the Politics of Emotions. In: Svašek M. (ed.) Postsocialism. Politics and Emotions in Central and Eastern Europe. – Oxford: Berghahn Books, 2006. – p. 5.

Regulāri atjaunojamais politiskais konsenss par nacionālās valsts attīstību būs efektīvs, ja dalības apjoms šī konsensa veidošanas procesā netiks definēts etnisko atšķirību un līdzdalības hierarhiskās kategorijās. Šāda konsensa problemātika un neveiksmes riski varētu slēpties kolektīvu identitāšu veidošanas vienā no visnoturīgākajiem elementiem – valsts politikas temporālajā jeb laika un pagātnes interpretācijas dimensijā.

Laiks kā simbolisks resurss tiek izmantots nācijas konstruēšanā jau sākot ar nacionālisma ideoloģijas sākotnējo posmu Eiropas vēsturē –18. gs. beigām, kad multietniskās monarhijas, pastāvot vai transformējoties nacionālajās valstīs, mainot robežas un iegūstot jaunas, etniskas pilsoņu kopienas veidoja šos procesus retrospektīvi, meklējot pagātnes konstrukcijā aktuālus ģeopolitiku un etnopolitiku leģitimējošus instrumentus.

Latvijas etnopolitika mūsdienu versijā ir izteikti **laika interpretācijā centrēta politika**. Nacionālā integrācijas politika ir balstīta Latvijas 20. gs. vēstures traktējumā, kas attīstās, ietekmējot akadēmiskās debates, pietuvinot tās politisko dienas kārtību apkalpojošam procesam. Pagātnes notikumu interpretācija un to simboliskā aktualizēšana masu pasākumos, plašsaziņas līdzekļos, populārzinātniskas vēstures un daīlliteratūras žanros veido simboliskās robežas starp dažādām kopienām Latvijā un stimulē nevis kopīgas pagātnes dialogizēto izpratni, bet temporālajā konfliktā balstīto un nostiprinājušos atsvešinātību, tādējādi sekmējot paralēlu laiku un paralēlu pagātnes formu pastāvēšanu – Latvijas Valsts svētku, atceres un atzīmējamo dienu kalendārs ir laba ilustrācija tam, ka 20 gadu laikā Latvijā izveidojušās un funkcionē divas paralēlas pagātnes, ko atražo tie, kas nesaredz savu vietu un savu naratīvu Cita pagātnē.

Problēma rodas tad, ja konstatējam, ka ievērojams skaits Latvijas iedzīvotāju nesaredz sevi un savu identitāti, kolektīvās atmiņas un pasaules interpretāciju iekļautu oficiālajā vēstures traktējumā tā, lai šī iekļaušana neveidotu priekšnoteikumus kolektīvai stigmatizācijai.

Kamēr valsts simboliskajā varā par vēsturi un laiku izpaužas kolektīvu traumu un tragēdiju, kā arī zaudēta dominējoša statusa un jauna, minoritāra statusa piešķiršanas izpratnes problemātika³⁹, pievēršanās **telpai** kā kopīgas

³⁹ Par atmiņas politiku skat.: Reading A. Identity, memory and cosmopolitanism: the otherness of the past and a right to memory? // European Journal of Cultural Studies, Volume 14, Nr.4, August 2011. – p. 382.

līdzdalības un mijiedarbības ietvaram, iespējams, spētu izveidot efektīvākus priekšnoteikumus debatēm par iekļaušanas politiku, nekā vēstures/laika interpretācija.

Vieta, salīdzinājumā ar laika dinamiku, ir ne tikai statiskāka, bet piedāvā arī lielākus resursus identitāšu un piederības formu veidošanas procesā. Rietumeiropas, lielākoties kontinentālo, pētniecisko kulturoloģisko virzienu pārstāvji 21. gs. sākumā konstatēja t.s. *spatial turn* jeb telpiskuma paradigmas straujo parādīšanos Eiropas kolektīvo identitāšu nozīmju veidošanās analīzes procesos gan humanitārajās, gan sociālajās nozarēs⁴⁰.

Vācijas zinātniskajā telpā dominējošajā kulturoloģiskajā izpratnē, kuras atzinumi tiks iekļauti šajā pētījumā, telpa tiek traktēta kā individuālu un kolektīvu priekšstatu ietvars par apkārtējās realitātes nozīmēm, kas izpaužas telpiskajā dimensijā – tāvad priekšmetiskajā, dažādās simboliskās darbībās konstruējamā vidē. Dorisa Bahmana-Medika (*Bachmann-Medick*) definē telpu kā uztveres kategoriju un teorētisku konceptu, kas ilgstoši paliek laika un sociālo procesu ēnā. Patlaban telpa kļūst par jaunu kulturoloģisko kategoriju.⁴¹ Citējot Jērgu Dēringu un Tristanu Tilmanu, telpa kulturoloģiskajā analīzē parādās tikai tad, kad tā vai kaut kas tajā pārvēršas par tekstu, tāvad semiotisku elementu kopu.⁴²

Šī pētījuma uzdevums, ņemot vērā iepriekš minēto *spatial turn* [telpiskā pavērsiena] izpratni, ir noskaidrot etniskās dažādības uztveri un instrumentalizāciju Latvijas pašvaldībās. Dažādības jēdziens šajā kontekstā ir izprotams kā priekšstats par telpu kā kolektīvi veidotu nozīmju piešķiršanu videi, kurā pastāv indivīdi un grupas, kam dažādi politiskie aktori piešķir Citādā statusu – ne obligāti juridisko, bet Citādības statusu, kas top un pastāv kolektīvajos priekšstatos un arī paštēlos, izpaužoties kultūrpraksēs un vairākās citās formās – piemēram, klienta un pakalpojuma sniedzēja, pilsoniskās

⁴⁰ Döring J., Thielmann T. Einleitung. Was lesen wir im Raume? Der Spatial Turn und das geheime Wissen der Geographen. In: Döring J., Thielmann T. (Hg.) *Spatial Turn. Das Raumparadigma in den Kultur- und Sozialwissenschaften.* – Bielefeld: Transcript, 2009. – S. 7–48.; Skat. arī Sojas klasisko darbu: Soja E. *Postmodern Geographies. The Reassertion of Space in Critical Social Theory.* – London: Verso, 1989.

⁴¹ Medick-Bachmann D. *Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften.* – Hamburg: Rowohlt's Enzyklopädie, 2007. – S. 285.

⁴² Döring J., Thielmann T. Einleitung. Was lesen wir im Raume? – S. 16.

sabiedrības pārstāvja, skolotāja, politiķa vai tiesībsargājošas institūcijas pārstāvja darbībā, kā arī pašvaldības normatīvo aktu autoru priekšstatos par tiesiskumu un līdztiesību šo aktu regulētajos procesos.

Tādējādi telpas interpretācija ir tajā eksistējošo subjektu darbības interpretācija un šajā pētījumā "spatial turn" būtu izprotams politikas procesu analīzes kontekstā. Izpratne par telpu šī pētījuma kontekstā ir izpratne par instrumentiem, kas publiskajā telpā regulē šīs telpas pieejamību Citādam, ieskaitot pilsonisko līdzdalību tajā.

Līdz šim Latvijas politiskā diskursā nav novērojama kaut cik nopietni uztverama politiskās nācijas koncepcija, tāpēc, analizējot Citādā iekļaušanu, ir jāpatur prātā, ka "Citālais" tiek publiskā telpā uztverts kā Citālais. Šajā receptijas procesā, kas norisinās publiskās politikas telpā ar tādu instrumentu palīdzību, kas veido un nodrošina publiskā diskursa saturu un "vēstījumu" par atšķirīgo, Citālais tiek veidots kā politiskā diskursa dalībnieku darbības rezultāts. Darbība šajā procesā ir vairāku profesionālo grupu nozīmju veidošana un piešķiršana grupai vai grupām, kas ir definējamas kā Citālais.

Pats jēdziens Citālais un tā "piešķiršanas" process un saturs ir fons, uz kura, ja sekojam Lūmana tēzei, ir noticis diferenciācijas process – kāds indivīds vai grupa tiek pasludināti par Citādo, t. i., tai tiek piešķirtas nozīmes, iedalītas lomas/funkcijas attiecībā uz citu, parasti vairākuma jeb mēs kopienas statusu, tiesībām un politisko ietekmi. Šis process norisinās politiska diskursa ietvaros, kurā dalībniekiem ir atšķirīgi statusi, spēja ietekmēt diskursu un, sekojot Pjerā Burdjē (*Bourdieu*) domām par sociālo realitāti, atšķirīga ietekme uz realitātes konstruēšanu.⁴³

Turpinot P. Burdjē tēzi par realitātes sociālo konstruēšanu, nedrīkst izslēgt franču filozofa tēzi par realitātes konstruēšanu kā uztveres procesu, kas, pēc Burdjē domām, nenorisinās tukšā telpā, bet notiek ar zināmu realitātes "strukturālu spiedienu", turklāt arī pats konstruēšanas process ir konstruēts.⁴⁴ Tādējādi P. Burdjē domas par politisko diskursu un varu tiek

⁴³ Бурдье П. Социология социального пространства. – Москва: Алетея, 2007. – с. 73.; Bourdieu P. Social Space and Symbolic Power. Sociological Theory, Vol. 7, No.1., 1989. – p. 21.

⁴⁴ Бурдье П. Социология социального пространства.. – с. 74

iekļautas kā vērtīgas atziņas par *habitusu*, kas, pēc filozofa domām, ir “mentālas struktūras, caur kurām aģenti uztver sociālo pasauli”.⁴⁵

Pētījumā Citādaais tiek analizēts kā dažādu diskursa par sabiedrības integrācijas politiku dalībnieku Citādības uztveres produkts, rezultāts; kā priekšstats par Citādo un tādējādi kā Citādā statusa piešķiršanas procesa sākumpunkts.

Pētījums, kas ir tapis kā mēģinājums kritiski analizēt līdzšinējās integrācijas politikas pieredzi Latvijā, lai izmantotu analīzes rezultātus priekšlikumu izstrādei politikas procesa attīstības uzlabošanai, nespēj aptvert visu sabiedrības integrācijas politiku. Tas var notikt, koncentrējoties uz konkrētiem empīriskiem piemēriem, apkopojot būtiskas tendences, kas parādās dažādās integrācijas politikas jomās vai arī Latvijas reģionos.

Uzsākot pētījumu par Latvijas integrācijas politikas analīzi attiecībā uz Citādā iekļaušanu un līdzdalību Latvijas politikā un ar to saistītām publiskās politikas darbībām, autors ir ņēmis vērā virkni ierobežojošu faktoru, kas vienlaicīgi palīdzēja nodrošināt šī pētnieciskā projekta mērķu sasniedzamību pētījuma apjoma un laika ietvaros.

Pētījuma mērķis ir veikt politiskā diskursa kvalitatīvu analīzi par Citāda konkrētām formām un satura elementiem.⁴⁶ Pētījumā tika izmantoti šādi analīzes instrumenti – **anketēšana** un **daļēji strukturētās intervijas**, kuru interpretācijas rezultātā tika iegūti kvalitatīvie dati par pētījuma jautājumiem. Tika intervēti arī integrācijas eksperti Rīgā – viņu atzinumi kalpoja autoram par vērtīgu informācijas avotu. Interviju veikšanas laikā piecās pašvaldībās autors veica arī pašvaldību institūciju un NVO pārstāvju aktivitāšu novērojumu.

Analīzes instrumentu klāstu papildināja divas diskusijas, kas norisinājās 2010. un 2011. gadā, un divas fokusgrupas sēdes 2012. gada martā. Līdztekus šīm debatēm autors triju gadu laikā ir piedalījies Latvijas radio raidījumos, kas debašu formātā ļāva apspriest dažādības un integrācijas politikas īstenošanu Latvijā – *LR1*, *LR3*, *LR4* un *Radio Baltcom*. Pētījuma ietvaros

⁴⁵ Turpat.

⁴⁶ Pētījuma ideja veidojās pēc ilgstošas sadarbības ar Somijas darba ministrijas (likvidēta 2008. gadā) pārstāvi Siniku Keskinenu, kurai autors izsaka pateicību par ierosinājumu veikt mazo pašvaldību darbības analīzi dažādības politikā.

tika analizēti 15 pētījumi (raksti un atsevišķas monogrāfijas), lielākoties Rietumeiropas un ASV integrācijas un mazākumtautību tiesību teorētiku darbi. Paralēli pētījuma teorētiskās daļas sagatavošanai tika analizēti 10 politikas plānošanas dokumenti un ES un LR normatīvie akti.

Pētījumā jēdziens "Citādais" tika pakļauts sociālo zinātņu analītiskās leksikas jēdzieniskajai transformācijai. Citādība un Citādais kā fenomenoloģiskās kategorijas tika konvertētas kategorijā "dažādība"/ "dažādais" un tika iekļautas konkrētu institūciju un politikas aktoru darbībās dažādības politikas jomā.

Integrācijas politikas līdzšinējā analīze lielākoties tika veltīta valsts institūciju integrācijas politikai.⁴⁷ Līdzšinējo pētījumu objekti bija starptautisko saistību īstenošana (piemēram, Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību un tās ratifikācija), valsts mēroga politikas plānošanas dokumenti (piemēram, Valsts programma "Čigāni (romi) Latvijā 2007.–2009. gadam") un Sabiedrības integrācijas programma.

Latvijas politiskajā diskursā pašvaldības ieņem svarīgu, bet no pētnieku puses līdz šim maz analizētu lomu. Virkne politiskā diskursa veidošanas instrumentu – pašvaldību kompetences to budžetu, nodokļu politikas, sociālā atbalsta politikas jomā – izvirza pašvaldības par būtisku un līdz šim nepietiekami izpētītu sabiedrības iesaistīšanas un integrācijas politikas daļībnieku. E. Vanags un I. Vilka atzīmē līdzdalības veicināšanu kā būtisku pašvaldības darba elementu.⁴⁸ Pētījumi, kuros tiek analizēts konkrētu pašvaldību darbs sabiedrības integrācijas politikā, lielākoties ir veidoti pēc vietējo daļībnieku – pašvaldību – iniciatīvas un nav nedz plaši pieejami, nedz publiski pietiekami pamanīti, lai rosinātu diskusijas par konkrētu pašvaldību lomu sabiedrības integrācijas politikas procesā.⁴⁹

⁴⁷ Detalizētu pārskatu par integrācijas, iecietības un pretdiskriminācijas politiku Latvijā posmā no 2008. līdz 2011. gada beigām skat.: Diskriminācijas novēršana Latvijā: no likumdošanas līdz tiesu praksei (2008-2011). – Latvijas Cilvēktiesību centrs: Rīga, 2011.

⁴⁸ Vanags E., Vilka I. Pašvaldību darbība un attīstība. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005. – lpp. 261.

⁴⁹ Runa ir par vietējo integrācijas programmu izstrādi un īstenošanu, kā arī monitoringu. Autoram jāatzīst, ka informācija par šādām programmām visai ierobežoti pieejama tajās pašvaldībās, kurās šādas programmas tiek īstenotas, kā arī LSIF arhīvā. Autors

Vienlaicīgi tieši pašvaldības spēj veidot tādu politikas instrumentu spektru, kas spēj pietuvināt arī integrācijas politiku konkrētam iedzīvotājam, spēj konkretizēt valsts politikas vispārējos integrācijas mērķus un nodrošināt būtisku veiksmīgas integrācijas politikas priekšnoteikumu – atgriezenisko saikni ar konkrētu mērķauditoriju, ar kuras palīdzību valsts un pašvaldības politika var tikt īstenota mērķa grupas interesēm maksimāli adekvātā formā un apjomā.

Latvijas pašvaldību funkciju spektru definē LR likums “Par pašvaldībām”. Likumā definētās pašvaldības kompetences paredz virkni funkciju jomās, kuras būtu definējamas kā kolektīvā identitāte, kolektīvā atmiņa un kultūra – izglītības iestādes, skolotāju tālākizglītība, kā arī kultūras vērtību saglabāšana un attīstība.⁵⁰

Vienlaicīgi tieši izglītības un kultūras pieejamības jautājumos starptautiskie normatīvie akti un politikas rekomendācijas, to starpā arī Latvijā ratificētā Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību, sagaida no mūsdienu nacionālās valsts liberālāku politiku izglītībā un kultūrā, kas spētu nodrošināt mazākumtautībām plašu savas etniskās identitātes saglabāšanas un attīstības telpu.

Šādas rekomendācijas tiek vērstas uz mazākumtautību līdzdalības kvalitātes uzlabošanu. Latvijas pieredze jautājumā par mazākumtautību identitāšu saglabāšanas formām un “apjomu” ir pētījuma autoram interesants empīrisks piemērs tam, kādās formās un ar kādu saturu atjaunotās nacionālās valsts diskursīvā dominante etnocentriskās kultūrpolitikas veidā sāk veidot attiecības ar starptautisko globālo, pārnacionālo institūciju izstrādātiem mehānismiem, kuru mērķis ir nodrošināt Citādā plašu atzišanu un telpu tā pastāvēšanai nacionālajā valstī, saglabājot savu Citādību. Šāda vienlaicīga divu diskursīvu paradigmu pastāvēšana mūsdienu nacionālo valstu Eiropā ir avots plašam variāciju un atbilžu spektram uz jautājumiem par individuālu un kolektīvu piederību, iekļaušanas un izslēgšanas mehānismiem, valsts politiku un dažādām Citādo grupām.

izsaka pateicību LSIF [Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds] darbiniekiem par iespēju iepazīties ar integrācijas programmu materiāliem.

⁵⁰ LR likums “Par pašvaldībām”. 15. panta 4. un 5. punkts. Likuma teksts citēts pēc: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255> (skatīts 15.12.2011.)

Kāpēc pašvaldība? Par pētījuma “topogrāfiju”

Lēmums šajā pētījumā apvienot nacionālā mēroga integrācijas politikas procesu analīzi (pētījuma teorētiskajās sadaļās) un pievērsties konkrētu pašvaldību darbībai pētījuma piecās nodaļās nozīmē mēģinājumu ilustrēt politiskā diskursa ietekmi uz pētījuma saturu. Arī iespējamais pārmetums aiziešanā depolitizētajā, it kā saimniecisko jautājumu pārņemtajā pašvaldību vidē, ir nepamatots, jo pašvaldību politika dažādības jomā ir tikai cits politiskā diskursa par dažādību līmenis, kurā tāpat darbojas politiskā diskursa aktori.

Pašvaldības arī ir telpa ar konfliktējošo tēmu, vēstures izpratnes nesaskaņām, paralēlām laika, notikumu un procesu, identitāšu un līdzdalības versijām. Tieši lokālās apdzīvotās vietas, neatkarīgi no to lieluma un infrastruktūras attīstības pakāpes, kļūst par Citādā manifestāciju – to izcili rāda vācu kultūrvēsturnieks un viens no *spatial turn* piekritējiem Karls Šlēgels (*Schlögel*), kas, analizējot pilsētas kartes, secināja, ka kartes pieder pie telpiski-politisko attiecību izteiktākām vizualizācijas formām, turklāt kartes “dzīvo” cilvēku galvās paudzēm ilgi.⁵¹

Vai konkrēta pašvaldība var tikt definēta kā telpa, kurā atrodas dažādas sociālās un etniskās kopienas, kuru rīcību veido kolektīvie priekšstati par šo telpu? Vai telpa, akcentējot fenomenoloģisko dimensiju, nepastāv kā priekšstatu summa par grupu eksistenci šajā telpā? Vai tādā gadījumā analīze, kas ir veltīta dažādības izpratnei konkrētajā telpā, nav pētījums par izpratni, par “Mēs” un “Viņi” kopienas atrašanos konkrētajā vidē un kolektīvu interešu projekcijām tajā?

Balstoties šeit pieņemtajā *spatial turn* interpretācijā, kurā dominē telpas kā politiski diskursīva **rīcībietvara** konstruēšana kontaktā ar Citādo, pētījums par Latvijas pašvaldību stratēģijām dažādības vadībā ir mēģinājums analizēt tādu normatīvu aktu, rīcību un prakšu spektru, kas nosaka dalības priekšnoteikumus, formas un sekas šīs telpas normatīvajā un semiotiskajā aktualizēšanā.

⁵¹ Schlögel K. Im Raume lesen wir die Zeit. Über Zivilisationsgeschichte und Geopolitik. – München: Carl Hanser Verlag, 2009. – S. 86.

Politiskā telpa bez konsensa par to, kas un kā piedalās varā, it īpaši nacionālas valsts ideoloģiskajā ietvarā, ir neaktīva telpa, telpa bez līdzdalības. Nacionālās valsts etnopolitikā, arī pašvaldību līmenī, telpa ir nacionālisma diskursa telpa ar instrumentiem, kas turpina nacionālā mērogā definēto ideoloģisko līdzekļu lietošanu. Tātad arī Citādā atpazīšana, atzīšana un iekļaušana ir aktuāls pašvaldību uzdevums. Tāpat arī dzīves kvalitātes jautājums vispārējā līdzdalības kvalitātes kontekstā ir aktuāls pašvaldību darbībā, jo konkrēta pilsēta vai ciemats ir sociāli, etniski un pilsoniski dažāda, ne vienmēr **vienlīdzīga** telpa. Analizējot globalizācijas negatīvās sekas uz cilvēka dzīves kvalitāti, Zigmunds Baumanns (*Baumann*) konstatē, balstoties uz Ričarda Seneta (*Sennett*) novērojumiem par mazo pilsētu iedzīvotājiem, ka dzīves kvalitāte, kuras elements ir priekšstats par cilvēka drošību, tiek “sasniegta”, attīstot ksenofobiju, bailes no Citādā, tieksmi apspiest dažādību un izveidot saprotamu, bet viendabīgu vidi.⁵² Tas pats autors savā klasiskajā darbā par modernisma paradigmas sabrukumu “Modernitāte un ambivalence” uzsver sabiedrības integrācijas proaktīvo raksturu, kas ir orientēts nevis uz Citādā toleranci, bet uz aktīvu solidaritāti dažādu sabiedrības grupu vidū – ieviešot jēdzienu “kopīgs liktenis” un pretnostatot tam dažādu grupu “līdzdalīgu” pagātni. Šī solidaritāte, Baumana izpratnē, balstoties uz Rortija valodas politiskā diskursa konceptu, tiek ģenerēta, kad no politiskā diskursa izzūd atsvešinātību, diskrimināciju un grupu pazemojumu uzturoša valoda.⁵³ Šajā kontekstā pētījuma turpinājumā tiks analizēts aktuālākais valsts integrācijas politikas rīcības dokuments (skat. nodaļu “Sabiedrības integrācijas modeļu analīze”).

Vides kvalitātes problemātikas saikne ar dažādības klātbūtni mazajā pašvaldībā ir aktuāla tādēļ, ka Citādā recepcija, ja tajā dominē norobežojošas tendences, var sekmēt izslēgšanu, savas kopienas simbolisku un diskursīvu dominanti un var rezultēties situācijā, kad ilgstoša izslēgšana no telpas veidošanas intensīvāk stimulēs spriedzi, kuras saturs un formas var potenciāli

⁵² Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. – Москва: Весь Мир, 2004. – стр. 70.; Skat. arī: Бауман З. Индивидуализированное общество. – Москва: Логос, 2005. – с. 115.

⁵³ Baumann Z. Moderne und Ambivalenz. Das Ende der Eindeutigkeit.- Hamburger edition, 2005. – S. 371.-372.

pieņemt to leģitimējošas formas vienā no būtiskajām mūsdienu cilvēka pašidentifikācijas un Citādo konstruējošajām formām – etnisko atšķirību kategorijās.

Vēl viens dažādības attīstības aspekts, kas skar jebkuru Eiropas sabiedrību un identificējams telpā, ir konkrētas apdzīvotas vietas iedzīvotāju kopīgās un atšķirīgās atmiņas, kas veido kolektīvās un individuālās identitātes. Kā atzīmē K. Šlēgels, piemēram, kapu var kļūt par telpu, kas kolektīvās identitātes atmiņā vai nu tiek saglabāta un aizsargāta, pētīta, vai arī ilustrē etnisko spriedzi latentu vai atklātu. Autors ilustrē savu tēzi ar piemēru par Moldovas ebreju kapiem, kur konstatēta kapu pieminekļu apgānīšana – kapu pieminekļu izmantošana šaušanas vingrinājumiem.⁵⁴

Atmiņu vietas konkrētajā telpā var kļūt arī par pilsoniskās iniciatīvas piemēru, par starpetniskā dialoga stimulu. Analizējot izvēlēto piecu pašvaldību darbību dažādības jomā, uzmanība tika pievērsta pašvaldības administrācijas un pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām mazākumtautību kultūras saglabāšanai un aktualizācijai pašvaldības publiskajā telpā. Informācija par kolektīvās atmiņas uzturēšanu kā daļu no identitātes politikas ilustrē vietējās varas un nevalstisko organizāciju kā interešu pārstāvju komunikācijas spektru, sniedz informāciju par dialogu un politikas efektivitāti, kā arī par šī dialoga katra dalībnieka līdzdalības saturu un iniciatīvu virzienu. Tādējādi, izmantojot intervijā un diskusijā, dokumentu analīzē apkopoto informāciju, pētījums sniedz arī starpkultūru dialoga hronoloģiju piecās multietniskās telpās/pašvaldībās, nodrošinot vietējās pieredzes atpazīstamību zinātniskajā diskursā.

Dažādības traktējumu analīze konkrētajās pašvaldībās ir mēģinājums sniegt jaunu impulsu Latvijas sabiedrības integrācijas politikas analīzei, veidojot tādas mikrovides pētījumu, kura pamatā ir piecu konkrētu pašvaldību situācijas analīze (skat. pētījuma sadaļu “Pašvaldību atlases pamatojums”).

Šajā pētījumā pašvaldība tiek definēta kā pētāmais objekts ar mērķi noteikt un izpētīt konkrētu pašvaldību pieredzi un politikas plānošanas saturu attiecībā uz jēdziena “dažādība” iekļaušanu politiskā diskursā konkrētajā administratīvajā vienībā.

Šajā kontekstā politiskais diskurss tiek izprasts kā konkrētas pašvaldības politikas dalībnieku darbības, kas ir vērstas uz konkrēto dažādības formu

⁵⁴ Schlögel K. Im Raume lesen wir die Zeit.. – S. 437.

un to subjektu iekļaušanu pašvaldības politikā. Dažādība pētījuma ietvaros, ņemot vērā līdzšinējās integrācijas politikas diskursīvas dominantes, tiek definēta kā viena no vairākām dažādības izpausmes formām – etniskā dažādība un etniski dažālais, atšķirīgais jeb etniski Citālais. Tieši pašvaldības darbības etniskās dažādības jomā pētījumā tiek izprastas kā pašvaldības diskurss par Citādo.

Minētais pētījuma saturiskais ierobežojums prasa dažus paskaidrojumus, kas palīdzēs izprast pētījuma apjomu, pētāmo jautājumu spektru un darba uzbūvi.

Pirmais būtiskais skaidrojums skar jēdzienu “pašvaldība”, kas šajā pētījumā ir izvirzīta par pētāmo vienību. Šāda vienība ir daudzšķautņaina un pētījumā iekļautas no konkrēto piecu pašvaldību 1) administratīvas institūcijas un tās struktūrvienības; 2) pašvaldības budžeta iestādes, kuras tiešā veidā nepilda pašvaldības kā vietējas varas funkcijas, bet piedalās pašvaldības politikas īstenošanā etniskās dažādības jomā (skolas, bibliotēkas, no pašvaldības budžeta finansētie plašsaziņas līdzekļi, kultūras nami, klubi utt.); 3) konkrētas pašvaldības pilsoniskā sabiedrība, ieskaitot tās mazākumtautību daļu (biedrības, nodibinājumi, alianses, arodbiedrības, radošie kolektīvi).

Pētījumā pašvaldības dažādības politika tiek apzīmēta ar jēdzienu “dažādības stratēģija” – šis ir otrais svarīgais paskaidrojums. Dažādības politika (*diversity management/diversity policy*) ir pēdējā gadu desmita politikas jauninājums, kas Eiropas Savienībā un citur pasaulē ietver starptautisko institūciju un iniciatīvu kompleksas un ilgstošas aktivitātes – piemēram, ilggadējā informatīva kampaņa “For Diversity – against Discrimination”, kas koordinēja visu ES dalībvalstu valsts pārvaldes un NVO centienus popularizēt etnisko, reliģisko un citas dažādības formas dalībvalstu sabiedrībās, ar akcentu uz nodarbinātības problemātiku,⁵⁵ un 2008. gada aktivitātes – Starpkultūru dialoga gada ietvaros.⁵⁶

Integrācijas jēdziens, būdams plašāks kā dažādības politikas jēdziens, šajā pētījumā tiks sašaurināts līdz pašvaldības politikas analīzei etniskās

⁵⁵ Pētījuma autors bija šīs kampaņas dalībnieks no Latvijas laikā no 2003. līdz 2008. gada beigām. Kampaņas mājas lapa: www.stop-discrimination.eu

⁵⁶ Hanovs D. (red.) Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes. – Rīga: Akadēmisko programmu aģentūra, 2008.

dažādības jeb etniskās integrācijas jēdziena apjomam. Tādējādi šajā pētījumā jēdzieni “etniskā dažādība” un “etniskā integrācija”, kā arī jēdzieni “sabiedrības integrācijas politika” un “dažādības politika/stratēģija” tiek traktēti kā sinonīmi, kaut arī pētījuma autors labi apzinās, ka šādu sinonīmu pāru izveide var izraisīt kritiku. Tomēr tieši dažādības politikas analīze – pašvaldības politikas etnisko atšķirību/ Citādības iekļaušanas politikas analīze – ir šī pētījuma mērķis un galvenais pētāmais jautājums. Atbildes uz šo jautājumu autors centās iegūt no dažādu politikas dalībnieku sniegtās informācijas – anketēšanas, diskusijām, intervijām. Papildu informācija, kas palīdzēja saprast dažādības politiku konkrētajās pašvaldībās, bija politikas dalībnieku aktivitāšu analīze un to informācija publiskajā telpā (drukātajos plašsaziņas līdzekļos un internetā).

Pētījuma saturā ir apkopota un interpretēta informācija par Latvijas reģionu piecu pašvaldību darbību dažādības politikā, vērojot to, ka dažādības politikas efektivitāte tiek sasniegta tad, kad konkrētajā pašvaldībā etniskā dažādība tiek apzināta un atbalstīta, kas, savukārt, palīdz sasniegt vēlamo rezultātu, proti, dažādības iekļaušanu.

Pētījumā iekļaušana tiek traktēta kā politiskā konsensā definētām mazākumgrupu interesēm un vajadzībām atbilstoša līdzdalība pašvaldības institūciju un pilsoniskās sabiedrības darbībā, ievērojot līdztiesības principu lēmumu pieņemšanā gan mazākumtautību, gan citās pašvaldības darbības jomās.

Tādējādi jēdzieni “līdzdalība” un “iekļaušana” atrodas savstarpējā attiecināmībā kā cēloņseku attiecībās. Bez adekvātas, pilnvērtīgas līdzdalības nav iespējams nodrošināt efektīvu iekļaušanu. Agrākajās individuālās un kolektīvās publikācijās par dažādības politikas problemātiku Latvijā tika konstatēts, ka reāli pastāvoša etniskā dažādība nav pienācīgi pārstāvēta publiskajā politiskajā telpā un Latvijas sabiedrība kopumā nav kompetenta kultūru dažādības īstenošanā.⁵⁷

⁵⁷ Hanovs D. Ievads. Par kultūrām, kopienām un piederību: dialogs mūsdienu Latvijā. Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes.. – 9. lpp.; Hanovs D., Laicāne M., Mihailovs J. Dažādības vadība multietniskā vidē. – Rīga: Drukātava, 2009. – 51. lpp.; Hanovs D. Recognition of Minority Rights and Liberal Paradigm: Is a Third Way Possible? The Case of Latvia. // Ethnicity. Politics of Recognition. 1. 2009. – pp. 46–58.

Abiem jēdzieniem funkcionāli un hronoloģiski priekšā ir jēdziens **atzišana**, kas šajā pētījumā, ņemot vērā Latvijā salīdzinoši nelielo pieredzi ar etniskas dažādības atzišanu politiskajā procesā, neskatoties uz reāli pastāvošu, gadsimtiem ilgo faktisku etnisko dažādību, ir viens no būtiskiem jautājumiem pētījuma dalībniekiem. Pēc tam, kad norisinājās empīrisko datu apstrāde un interpretācija, pētījumā tika konstatēts, ka būtisks elements dažādības stratēģiju veidošanā vēl pirms atzišanas ir etniskās dažādības **atpazīšana**, tātad identificēšana un iekļaušana pašvaldības politikas formās un saturā. Ar jēdzienu “atpazīšana” pētījumā tiek saprasts process, kad politikas dalībnieki identificē etnisko dažādību kā atpazīšanas “vērtu” – kad etniskā dažādība nonāk politikas dalībnieku redzes lokā, uztveres telpā, kļūst par komunikācijas satura elementu. Īsumā – **kad Citālais kļūst par politikas dalībnieka pieredzi**.

Atbilstoši šai jēdzienu secībai tika izveidota pētījuma struktūra un tās daļu pētāmie jautājumi.

Pētījuma ievadam seko nodaļas, kuru mērķis ir sniegt panorāmisku raksturojumu starptautisko normatīvo aktu un politikas instrumentu spektram mazākumtautību un etniskās dažādības veicināšanas jomās. Starptautisko organizāciju pieredze kā pasaules, tā Eiropas Savienības mērogā sniedz starptautisko tiesisko un politisko kontekstu Latvijas situācijas analīzei. Atsevišķā nodaļā ietverta detalizētāka analīze par ievadā tikai fragmentāri minētās Vispārējās konvencijas ieguldījumu mazākumtautību politikā valstīs, kas šo konvenciju ratificējušas – tātad arī Latvijā. Kā papildu informācija pētījumā tiek apkopota informācija par Eiropas un Latvijas normatīvajiem aktiem, politikas plānošanas dokumentiem un interneta resursiem, kas var būt noderīgi turpmāko pētījumu veidošanā. Autors uzskata, ka normatīvie akti un starptautiskās politikas pieredzes panorāmisks pārskats ir svarīga ievaddaļa Latvijas pašvaldību darba analīzei. Turpmākajā pētījuma tekstā īsumā tiek skaidroti piecu konkrētu pašvaldību atlases kritēriji, ņemot vērā reģionu, kurā tā atrodas, pašvaldības izmēru, etnisko sastāvu un integrācijas politikas attīstības instrumentu esamību.

Pētījuma pārējās nodaļas tiek veltītas situācijas analīzei konkrētajās Latvijas t. s. mazajās pašvaldībās, no kurām pētījumam tika atlasītas šādas piecas: Olaines, Dagdas, Strenču, Balvu un Brocēnu novada pašvaldība.

Empīriskā informācija par pašvaldību institūciju un citu pašvaldību politikas dalībnieku darbību ir iegūta laikā no 2010. gada sākuma līdz 2011. gada beigām. Tādējādi informācija aptver periodu, ko pētījuma ietvaros var definēt kā ekonomiskās krīzes un valsts budžeta konsolidācijas sākumposmu, respektīvi, pirmos trīs gadus pēc ekonomiskās lejupslīdes 2008. gada beigās, kam sekoja straujš valsts un pašvaldību ienākumu kritums..

Kāpēc pētījumam tika izvēlēts tieši šis laika posms? Pirmkārt, salīdzinot ar īslaicīgu ekonomiskās augšupejas periodu pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, tieši no 2009. līdz 2011. gadam ir laika periods, kad pašvaldības bija spiestas operatīvi pārskatīt budžetu ar mērķi to konsolidēt. Intervijās ir atklāts, ka virknei projektu un iniciatīvu dažādības vadības jomā tika samazināts finansējums vai tie tika atcelti tieši šajā laika posmā. Šis laika posms, it sevišķi 2009. un 2010. gads, ir interesanti dažādības politikas analīzei tieši tādēļ, ka tie ir traktējami kā “lūzuma posms” – pārējas posms no “trekno gadu” budžeta politikas un tā ietekmes uz pilsonisko sabiedrību. Ne tikai analizēto pašvaldību politikā, bet arī nacionālajā līmenī šis posms ilustrē integrācijas un pretdiskriminācijas, arī dažādības politikas straujas pārmaiņas, ko varētu raksturot kā “pagrimuma” posmu – par to jau ievaddaļā reflektēts.

Otrkārt, izvēlētais salīdzinoši īsais laika posms bija ne tikai straujas finanšu apjoma samazināšanās periods pašvaldību darbībā. Tas bija arī posms, kad atlasītajās piecās pašvaldībās norisinājās esošo pilsoniskās sabiedrības pārstāvju pielāgošanās jaunai situācijai. Budžeta samazināšanās, izpaužoties, piemēram, dotāciju apjoma mazināšanā vai atcelšanā, ietekmēja gan latviešu, gan mazākumtautību nevalstisko organizāciju darbības apjomu, intensitāti un kvalitāti. Līdzīgi ekonomiskā krīze ietekmē ne tikai etnisko grupu identitāšu saglabāšanas un attīstības procesus, bet kopumā NVO sektora dalību pilsoniskās sabiedrības veidošanā. Tādējādi izvēlētais laika posms ilustrē gan dažādības politikas, gan līdzdalības dinamiku pilsoniskas sabiedrības attīstībā, sniedz informāciju par situāciju “pirms” un “pēc” pašvaldību budžetu izmaiņām, kā arī demonstrē, kādas ir iespējas pielāgot dažādības politiku krīzes apstākļiem, un apkopo nevalstisko organizāciju pieredzi, pielāgojoties jaunajai situācijai.

Vienlaicīgi autors apzinās, ka ikviens pētījums, kas raksturo un analizē konkrētu situāciju pašvaldībā, ir pakļauts ātram informācijas novecošanas riskam. Tas būtu labojams ar īsu, bet regulāru ekspertīzi par konkrētu pašvaldību situācijas attīstību no gada uz gadu. Svarīgi būtu veikt situācijas atkārtotu analīzi pēc 2012. gada, kad budžeta konsolidācija būs noslēgusies un jaunais ES finansējuma posms, kas būs pieejams arī Latvijas pašvaldībām struktūrfondu budžetu apsaimniekošanai, spēs piedāvāt jaunas iespējas arī dažādības politikas attīstībai.

Atzinumu veidošanai izmantojot daļēji strukturētas intervijas, kurās piedalījās pašvaldību institūciju amatpersonas, pašvaldību pakļautībā esošo institūciju un pašvaldības pilsoniskās sabiedrības pārstāvji (nevalstiskās organizācijas, radošie kolektīvi, indivīdi), pētījuma autors ir nonācis pie secinājuma, ka ir būtiski pētījumā iekļaut pašu pašvaldību darbinieku un to pakļautībā esošo iestāžu darbinieku un nevalstisko organizāciju pārstāvju viedokļus. Tādējādi pētījuma sadaļās par konkrētu pašvaldību situāciju ir ietverti apjomīgi citējumi no intervijām. Sekojot Baltijas Sociālo zinātņu institūta pieņemtai praksei, ko autors uzskata par vērtīgu piemēru un pārņemamu praksi, arī šajā pētījumā ietverti dažādu grupu pārstāvju viedokļi, kas lasītājam palīdz veidot situācijas daudzdimensionālu analīzi, piedāvā viedokļu dažādību un iepazīstina auditoriju ar konkrētu pašvaldību iniciatīvām. Autoram šķiet būtiski ļaut izskanēt arī pārdomām par starpetnisko komunikāciju konkrētajā pašvaldībā. Tehniski šāda daudzbalssība tika saglabāta arī ievērojot runātāju/intervēto personu runāšanas stilu, valodu un tās īpatnības. Ja intervija tika sniegta krievu valodā, tā tika iekļauta pētījumā, sniedzot īsu aprakstu par interviju fragmentu saturu. Interviju pilnais teksts ir pieejams audioversijā projekta arhīvā.

Neviens no intervējamiem neizteica nepieciešamību vai vēlmi neminēt informāciju par sevi vai sniegt anonīmu interviju. Tieši intervējamo publiskā identificēšana ir būtisks analīzes elements, kas ļauj noskaidrot konkrētu integrācijas politikas dalībnieku pozīciju.

Līdztekus individuālajām intervijām konkrētajās pašvaldībās un ekspertu intervijām, par papildu informācijas avotu kļuva divu dienu diskusija ar Latvijas pašvaldību darbiniekiem, kas norisinājās Rīgā seminārā "Kultūras dažādības vadība darba vietā", ko rīkoja Latvijas Pašvaldību savienības izglītības

centrs 2010. gada 15. un 16. aprīlī. Pētījuma autors vadīja šo diskusiju, un tās laikā tika apkopoti vairāki atzinumi par situāciju pētījumam atlasītajās pašvaldībās.

Papildu informācijas avoti ir pašvaldību publiski pieejamā informācija interneta resursos un citos avotos. Konkrētu pašvaldību darbības analīze ir veikta atbilstoši šādiem pieciem elementiem, kas strukturēja iegūtās informācijas analīzi:

- 1) **īss “dosjē”** par konkrēto pašvaldību. Tajā ietilpst šāda informācija: īsa informācija par pašvaldību (teritorija, iedzīvotāju skaits, etniskais sastāvs, ekonomiskie radītāji, oficiālo iestāžu mājas lapa, citi informācijas resursi);
- 2) **dažādības politikas dalībnieki I. Pašvaldības institūciju darbības analīze dažādības jomā** (informācija par pašvaldības institūcijām, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/politikā/sabiedrības integrācijā);
- 3) **dažādības politikas dalībnieki II. Nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formu analīze pašvaldības darbībā;**
- 4) **pilsoniskās sabiedrības aktivitātes dažādības jomā** (pašdarbības, interešu pārstāvniecības iniciatīvu analīze ārpus pašvaldību institūciju tiešās darbības). Šajā pētījumā pilsoniskās sabiedrības jēdzienā ietilpst arī mazākumtautību nevalstiskās organizācijas, kuras strukturāli netiks atdalītas no pārējām nevalstiskajām organizācijām (latviešu vai starpetniskajām nevalstiskajām organizācijām). Ja konkrētajā pašvaldībā ir identificēta mazākumtautību organizāciju darbība, tā tiks apkopota un analizēta kā pašvaldības pilsoniskās sabiedrības segments;
- 5) **secinājumi un priekšlikumi pašvaldību politikas uzlabošanai dažādības jomā** – šī sadaļa, kas sastāv no divām apakšnodaļām (empīriskie secinājumi un visparējie secinājumi politikas īstenošanas dalībniekiem), seko piecu pašvaldību integrācijas politikas apkopojumam un analīzei. Tā paredzēta gan analizēto piecu pašvaldību politikas dalībniekiem, gan kopumā Latvijas pašvaldībām un to intereses pārstāvošām institūcijām.

Pētījuma noslēgumā tiek uzskaitīta izmantotā zinātniskā literatūra un veikts pašvaldību aptaujas rezultātu apkopojums.

Ņemot vērā to, ka analīzei izvēlētās konkrētās pašvaldības tikai daļēji ilustrē to, kā Latvijas pašvaldībās funkcionē etniskās dažādības fenomens publiskajā telpā, kurā ietilpst lokālā vara un pilsoniskā sabiedrība, pētījums nepretendē uz visaptverošu analīzi. Pētījumā iekļautas piecas versijas, uz kuru pamata, analizējot piecus piemērus no visiem Latvijas reģioniem un ņemot vērā reģionālās atšķirības, tiek mēģināts saskatīt kopīgus elementus dažādības politikas aktualizācijai Latvijas pašvaldību līmenī.

Rekomendācijas, kas balstītas konkrētu piemēru analīzē, tiks veidotas ar mērķi sniegt atbalstu pašvaldību sadarbības un interešu pārstāvniecības organizācijām. Autors cer, ka laba prakse veidos ceļvedi tādas lauku vides veidošanai, kurā etniskā dažādība tiek atbalstīta kā iespēja veidot kvalitatīvāku vidi visiem tās dalībniekiem, visiem tās veidotājiem, tādējādi stimulējot Latvijas integrācijas politiku tās reģionālajā dimensijā.

Šis pētījums ir vairāku cilvēku, pētnieku enerģijas, laika un pieredzes ieguldījums. Tādējādi ievada noslēgumā autors vēlas sirsnīgi pateikties visiem interviju un diskusiju dalībniekiem, visiem, kas snieguši padomus, izteikuši kritiku un atbalstījuši pētījuma tapšanas procesu. Īpašu pateicību autors vēlas izteikt Irinai Vasiļjevai, Sigitai Zankovskai-Odiņai un Denīsam Kretalovam, kas sniedza nenovērtējamu ieguldījumu pētījuma tapšanā un ir pētījuma līdzautori. Īpaša pateicība pētījuma recenzentam, Dr. Vladislavam Volkovam un Ausmai Cimdiņai par atbalstu un iedrošināšanu.

Projekta grupas un projekta vadītājas Rasma Kārklīņa un Aija Priedīte, bet it sevišķi projekta menedžere Alda Ramane sniedza būtisku ieguldījumu šī pētījuma tapšanā ar padomiem, kritiku un izcilu organizatorisku darbu.

*Rīga,
2012. gada oktobrī*

1. nodaļa

SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS MODEĻU ANALĪZE. PAMATNOSTĀDNES UN NACIONĀLĀS IDENTITĀTES UN SABIEDRĪBAS INTEGRĀCIJAS PAMATNOSTĀDNES (2012–2018). SALĪDZINOŠĀ ANALĪZE (2010–2012)

Šī nodaļa sniedz pēdējo triju gadu valsts politikas iniciatīvu integrācijas jomā īsu salīdzinošu analīzi ar mērķi veidot nacionāla mēroga integrācijas politikas fonu pašvaldību politikas analīzei. Jau kopš 2007. gada valsts integrācijas politikas dokumenta ietilgusi izstrāde, kas noslēdzās 2011. gada beigās, sniedz diskursīvu un valsts politikas fonu, kas ir svarīgs pētījuma konteksta izveidei.

Šajā sadaļā ir divi analizējamie dokumenti: Tieslietu ministrijā 2010. gadā izstrādātais, bet nepieņemtais dokuments “Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādņu ietvars”, un apjomīgākais valsts politikas rīcības dokuments “Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes”, kā arī 2011. gada oktobrī MK pieņemtais politikas dokuments “Nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas pamatnostādnes (2012–2018)”, kas sastāv no detalizētas situācijas analīzes un rīcības plāna.

“Ietvara” ievaddaļā ir īsumā ieskicēta situācija integrācijas jomā, konstatējot, ka sabiedrības integrācijas procesi Latvijā kļuva aktuāli jau 90. gadu vidū, kā piemēru minot Latvijas Republikas Satversmes grozījumus, kas nostiprināja mazākumtautību tiesisko ietvaru savas identitātes un kultūras

saglabāšanai.⁵⁸ Pēc sabiedrības integrācijas institucionāla ietvara uzskaitījuma dokumenta 4. lappusē tiek formulēts integrācijas politikas virsmērķis.

*Sabiedrības integrācijas politikas virsmērķis ir saliedēta sabiedrība demokrātiskas, nacionālas Latvijas valsts līdzsvarotai attīstībai, radot vidi, kas ļauj veidot cieņpilnu attieksmi, ievēro sadarbības un vienlīdzības principus. Īstenojot sabiedrības integrācijas politiku, jārespektē demokrātiskas nacionālās Latvijas valsts konstitucionālie pamati un ilgtermiņa attīstības mērķi.*⁵⁹

Uzmanības vērtā ir šī virsmērķa koncentrēšanās ap valsts, nevis sabiedrības stāvokļa uzlabošanu. Sabiedrības integrācija tiek traktēta kā valsts iedzīvotāju savstarpējas komunikācijas un sistēmiskas funkcionēšanas elementu saskarsme, ko ar minēto pamatnostādņu palīdzību tiek plānots optimizēt. Bieži minēts jēdziens “sadarbība” saistībā ar jēdzienu “vide”, tas sniedz papildu informāciju par to, kāda vide ir uzlūkojama par optimālu – cieņpilna sadarbība ir, pēc autora domām, atslēgvārds minētā dokumenta traktējumam. Dzīves kvalitātes leksika ir regulāri sastopama gan ietvara tekstā, gan pašās “Pamatnostādnēs”. Pozitīva vide tiek uztverta kā veicinošs faktors valsts ilgtermiņa mērķu sasniegšanai, turklāt pakļaujot indivīda rīcību valsts attīstībai. Šāds integrācijas modelis tiek turpināts arī mēģinājumā sniegt integrācijas politikas būtības aprakstu – tajā tiek saglabāta un vairākkārt atkārtota tēze par sabiedrības vairākuma un mazākumgrupu savstarpējo cieņu, izpratni utt.

*Šā dokumenta izpratnē sabiedrības integrācija ir abpusējs, uz savstarpēju saprašanu un sadarbību vērst process starp iedzīvotāju vairākumu un mazākumu, kas ir neatņemama sabiedrības daļa.*⁶⁰

Jākonstatē, ka šādā formulējumā tiek atražots līdz šim dominējošais priekšstats par Latvijas sabiedrību kā hierarhisku vienību, kas sastāv no divām

⁵⁸ Ietvara teksts:

http://www.tm.gov.lv/lv/noderigi/sabiedribas_integracija/TMPam_ietvars_030810.pdf – 3. lpp.

⁵⁹ Turpat. – 4. lpp.

⁶⁰ Turpat.

grupām – vairākuma un mazākuma grupām, – turklāt pēc noklusējuma vairākuma un mazākuma grupām ir primāri etniskie vaibsti, kas “Pamatnostādņu” saturā izpaužas kā etniskās integrācijas dominante, balstoties latviešu kultūras un lingvistiskā telpā. Jēdziens “sadarbība” arī šajā kontekstā ilustrē divu diskursīvi iezīmētu grupu pastāvēšanu, kurām ir hierarhiskas attiecības, kas tiek uzlabotas, pateicoties virknei integrācijas “darba rīku” – cieņpilna attieksme, vienlīdzība, konstitucionālais ietvars. Tieši konstitucionālais ietvars, kas J. Hābermāsa traktējumā ir līdzeklis jaunā, plašākās sabiedrības politiskā “ietvara” veidošanai, pamatnostādņu ietvarā tiek traktēts kā kvantitatīvi hierarhizētas komunikācijas nostiprināšanas līdzeklis. Šāda sabiedrības integrācijas vertikāle, iespēja iekļaut mazākumtautības vairākuma kultūrtelpā, stimulē arī integrācijas politikas mērķgrupu izvirzīšanu.

Sabiedrības integrācijas politikas galvenās mērķa grupas.. ir etniskās minoritātes jeb mazākumtautības, t. sk. čigāni, iedzīvotāji, kas pakļauti neiecietīgai attieksmei un diskriminācijai savas rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, vai seksuālās orientācijas dēļ, kā arī imigranti un sabiedrība kopumā.⁶¹

Vēl viens aspekts ir kopīgas atmiņas veidošanas problemātika, kas kā viena no dominantēm parādījusies “Nacionālās identitātes...” tekstā. Kolektīvās atmiņas fenomens politikas dokumentā tika traktēts divējādi: kā sabiedrības integrācijas viens no līdzekļiem un kā risks šīs politikas efektivitātei, jo atšķirīgu vai konfliktējošo atmiņu pastāvēšana nostiprina etnisko atsvešinātību un neļauj latviešu kultūrtelpai ienākt mazākumtautību iedzīvotāju realitātē.

Pēc Jana Asmana (*Assmann*) koncepta, tādas sabiedrības grupas, kas tiek diskursīvi izslēgtas no publiskās atcerēšanās procesa, atceras to, kas ir saistīts ar aktuālām vajadzībām – šo tēzi var piemērot gan 16. marta gājienu dalībniekiem (SS leģiona kara veterāniem), gan 9. maija svētku dalībniekiem jeb t. s. “Lielā tēvijas kara” veterāniem, kuru atceres datumi konfliktējošo kolektīvu atmiņu diskursu iemeslu dēļ nav legītimēti vai to legītimitātei ir

⁶¹ Turpat.

diskursīva pretestība, atcerēšanās satura apšaubīšana.⁶² Pēc Aleidas Asmanas (*Assmann*) koncepta, arī kolektīvie atcerēšanās procesi norisinās ar mērķtiecīgu atcerēšanās un aizmiršanas politiku.⁶³ Savukārt “Nacionālās identitātes...” tekstā parādās jēdziens “sociālā atmiņa”, kas tiek traktēts saiknē ar jau minēto jēdzienu “latviešu valstsnācija” un latvisko identitāti, kuras pamats ir latviešu kultūras elementi.⁶⁴ Šādu interesi par etniskās kolektīvās atmiņas saturu var izskaidrot dažādi, tostarp arī kā Austrumeiropas atjaunotām demokrātijām raksturīgu interesi par savu vēsturi – pēc politologa Fjodora Lukjanova domām, šī interese apvieno t. s. postkomunistisko pasauli.⁶⁵

Valsts valoda Latvijā tiek interpretēta kā integrācijas politikas pamats un vairākuma uzdevums ir atvērties mazākumtautību grupu vēlmei apgūt un lietot latviešu valodu. Citu uzdevumu, izņemot savstarpējo toleranci un detaļās neiztīrīto starpkultūru dialogu, latviešu kopienai nav – nav formulēti uzdevumi visai sabiedrībai, ieskaitot etnisko vairākumu, apgūt kultūru dažādības kompetenci. Latviešu valoda ietvara tekstā ir drīzāk uztverama kā vēl viens sabiedrības kopu sadalošais mehānisms – valodas zināšanas un valodas statuss indivīda un grupu valodas prasmēs (dzimtā un iemācītā) pārtop par simbolisko demarkācijas līniju starp kopienām, iekļaujot Latvijas iedzīvotāju kopu lingvistiskās prasmes gradācijas un padarot integrācijas politiku atkarīgu no valodas zināšanām un individuālu prasmju līmeņa. Autors uzskata, ka valsts valodas prasmju iekļaušana integrācijas procesa indikatoru spektrā, izņemot politizētu parlamentāro diskursu par valodas zināšanām vēlētām politikim, ievieš prasmju grupas, saasinot zināšanu lomu piederības

⁶² Assmann J. Kollektives und kulturelles Gedächtnis. Zur Phanomenologie und Funktion von Gegen-Erinnerung. In: Borsdorf U., Grütter H.T.(Hg.) Orte der Erinnerung. Denkmal, Gedenkstätte, Museum. – Frankfurt, New York: Campus Verlag, 1999. – S. 16.

⁶³ Assmann A. Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses. München: C.H. Beck, 2009. – S. 15.

⁶⁴ Teksts citēts pēc: http://www.km.gov.lv/lv/jaunumi/?news_id=2160 – 7. lpp.

⁶⁵ Lukyanov F. Russia and the European Union: Identities in the Context of Geopolitics. In: Krumm R., Medvedev S., Schröder H.-H. Constructing Identities in Europe. German and Russian Perspective. Band 66. Baden-Baden: Nomos, 2012. – p. 212. Minētais raksts ir jāuztver kritiski, jo Lukjanova tēzes par sadalītu ES telpu tieši vēstures un identitātes dimensijās nereti ir pretrunīgas un daļēji pats autors tekstā veido sadalījumu lielajās un mazajās valstīs, slavējot vecās ES dalībvalstu un kritizējot jauno ES valstu atmiņu politiku.

kritērijos, un uzsver simboliskā kopienas īpašuma nozīmi gan kolektīvu identitāšu, gan politikas procesa līmenī.

Jāatzīmē, ka abos politikas plānošanas dokumentos netika iztirzāti divi būtiski jautājumi: kas notiks ar latvietības jēdzienu un latviešu kultūrtelpu; un kādas transformācijas paredzētas iekļaujamām grupām, proti – mazākumtautībām? Uz šo jautājumu kopu, pēc autora domām, atbildes nesniedz nedz ietvardokuments, nedz “Pamatnostādnes”, nedz arī “Nacionālās identitātes..” dokuments.

Vienlaicīgi ietvarā ir likti pamati iespējai integrācijas diskursu papildināt ar **politiskās nācijas** jēdzienu. Līdzšinējās integrācijas politikas ietvaros politiskās nācijas ideja ir margināla, bet tieši ietvarā ir minēts jēdziens “Latvijas tauta”, kas pārcelts no Satversmes teksta un ietvarā ir izprasts kā Latvijas pilsoņu kopa. Latvijas kontekstā, ņemot vērā palēninātos naturalizācijas tempus, politiskās nācijas iespējamība tiek ievērojami apgrūtināta ar pilsonības jēdziena un fenomena ilgstošu politizāciju jau minētajā vēstures un pagātnes kontekstā. Tas, pēc krievu etnogrāfes Svetlanas Rižakovas domām, ļauj raksturot Latvijas sabiedrību kā nākotnes vēstures sabiedrību, kurā mītapoētiskajā tradīcijā norisinās aktuālas realitātes strauja pārtapšana par vēsturi.⁶⁶ Tā pati pētniece optimistiski uzskata, ka diskurss par latviešu identitāti var ar laiku pārtapt par diskursu par “latvijiešu” jeb Latvijas tautas kopīgo, politiskās nācijas identitāti.⁶⁷

Savukārt “Nacionālās identitātes...” tekstā “Citādais kā negatīvais” Citādais parādās 1.2. sadaļā, skaidrojot, ka tā bijušās PSRS iedzīvotāju daļa, kas tekstā definēta kā imigranti, ir politiskā radikālisma un spriedzes avots. Izeju no situācijas radikalizācijas politikas dokumenta autore S. Ēlerte redz Citādā iekļaušanā latviešu nacionālajā valstī, kas pēc dokumenta loģikas ir iekļaujošāks jēdziens nekā “demokrātiska valsts”.⁶⁸

“Pamatnostādņu” tekstā detalizēti tiek analizētas situācijas starpkultūru dialogā, valstiskās identitātes stiprināšanas un diskriminācijas novēršanas,

⁶⁶ Рыжакова С. *Historica Lettica: Национальная история и этническая идентичность. О конструировании и культурном реферировании прошлого латышей.* – Москва: РАН, 2010. – с. 476., 477.

⁶⁷ Turpat. – с. 496.

⁶⁸ Turpat.

un iecietības veicināšanas jomā, kā arī imigrantu integrācijas jomā. 1.1.1. sadaļā “Starpkultūru dialoga telpa un starpkultūru kompetences” teksta autori ar daudziem socioloģiskiem pētījumiem pamato dažādu etnisko grupu visai harmonisku savstarpēju komunikāciju un iespējas attīstīt savu identitāti.⁶⁹ Pozitīvu tendenču vidū tiek minēta mazākumtautību līdzdalība interešu pārstāvēniecībās (biedrībās), dažādu starpetnisko publisko pasākumu rīkošana, svētku svinēšana un citas aktivitātes. Kā vēl viens pozitīvs faktors situācijas aprakstā tiek minēta telpa, proti, mazākumtautību kompakta apdzīvotas teritorijas neesamība, kas tekstā tiek definēta kā “ģeogrāfiskā nošķirtība”, tādējādi pielīdzinot kompaktu etnisku topošu integrācijas procesu neveicinošiem faktoriem, kas ir izprotams plašākajā, Vispārējās nacionālo minoritāšu aizsardzības konvencijas likuma atrunu kontekstā.⁷⁰

Neskatoties uz apjomīgu situācijas analīzi, izmantojot SVID analīzes elementus, arī “Pamatnostādņu” tekstā ir mēģināts formulēt politiskās nācijas priekšstatus un iekļaut tos integrācijas politikas ietvarā. 1.2. sadaļā “Valstiskās identitātes stiprināšana” nācija tiek izprasta kā “viens no būtiskākajiem sabiedrības integrācijas politikas rīcības virzieniem”.⁷¹ Šajā sadaļā konstatējama jēdzieniska neprecizitāte, jo līdzās etniskā vairākuma un mazākumtautību jēdzieniem tiek ieviests jēdziens “nācija” un “valstiskā identitāte”, kas netiek skaidroti.⁷²

Nācijas jēdziens tekstā netiek precīzi definēts, bet kontekstuāli šis jēdziens varētu nozīmēt, ka tā ir tāda Latvijas iedzīvotāju kopa, kas ir, no vienas puses, etniski, reliģiski, rases ziņā un citās dimensijās plurālistiska un heterogēna, bet, no otrās puses, pārtop par vienlīdzīgu pilsoņu kopienu tieši identificēšanas procesā ar Latvijas valsti. Etniskā vairākuma kultūrpolitiskā dominante šajā tekstā nav konstatējama, tādējādi integrācijas procesa hierarhiskie aspekti un etniskās kultūras telpas dominante, kas tiek skaidri demonstrēti “Pamatnostādņu” ietvara tekstā, “Pamatnostādnēs” nav aktuāli. Savukārt

⁶⁹ Pamatnostādņu teksts pēc:

http://www.tm.gov.lv/lv/noderigi/sabiedribas_integracija/TMPam_200810_sit_rakst.pdf – 5. lpp.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Turpat. – 14. lpp.

⁷² Turpat.

nenoliedzams diskursīvais jauninājums ir “Nacionālās identitātes...” dokumentā ietvertais jēdziens “atvērtā latvietība”, kas ir pētnieces D. Beitneres pienesums šajā tekstā. Jākonstatē, ka jēdziena formulējums: “par latvieti var ne tikai piedzimt, bet arī kļūt”, tekstā var būt traktējams kā iekļaušanās latviešu etniskā kultūras telpā un, pēc autora domām, ir traktējams kā asimilatīva procesa piedāvājums – ka, pieņemot latviešu kultūru, var kļūt par latvieti.⁷³ Vienlaicīgi jāatzīmē, ka tekstā vairākās vietās atrodams priekšstats par identitāšu dialogu indivīda patības veidošanā. Autors uzskata, ka būtu nepieciešams analizēt garākā laika perspektīvā tekstā minētās “cilvēka izvēles” sekas Hābermāsa līdzdalības teorijas kontekstā – vai izvēle nepiederēt latviešu etniskās identitātes telpai var ietekmēt līdzdalību Latvijas pilsoniskajā telpā? Atkārtoti jākonstatē, ka dokumenta galvenais vēstījums ir etniskā vairākuma kultūras augstākais iekļaujošais potenciāls, nevis valsts pilsoņu kopuma potenciāls – par to liecina dokumenta virsmērķis (1.4. sadaļa).

Latvijas nacionālās identitātes un integrācijas programmas mērķis ir stipra, saliedēta Latvijas tauta – nacionāla un demokrātiska kopiena, kura nodrošina tās vienojošā pamata – latviešu valodas, kultūras un nacionālās identitātes, eiropeisko demokrātisko vērtību, unikālās kultūrtelpas – saglabāšanu un bagātināšanos Latvijas nacionālās demokrātiskās valsts līdzsvarotai attīstībai.⁷⁴

Otrajā šim pētījumam būtiskajā “Pamatnostādņu” 1.2.2. sadaļā “Sabiedrības līdzdalības veicināšana” mazākumtautību NVO skaits un tiesiskais ietvars tiek atzīti par labi attīstītiem, vienlaicīgi konstatējot “latviešu” un “mazākumtautību” NVO esamību.⁷⁵ “Pamatnostādņu” teksts kopumā sniedz situācijas analīzi un piedāvā rīcības plānu situācijas uzlabošanai, bet vienlaicīgi atražo līdzšinējā integrācijas procesa dominējošo raksturojumu – neskaidra etniskā vairākuma līdzdalība procesā minimālie “uzdevumi”, kas būtu jārisina latviešu nācijas pārstāvjiem. 4. sadaļā “Sabiedrības integrācijas politikas pamatprincipi” sabiedrības integrācija tiek definēta kā divvirzienu

⁷³ http://www.km.gov.lv/lv/jaunumi/?news_id=2160 – 9. lpp.

⁷⁴ Turpat.

⁷⁵ Turpat. – 21. lpp.

princips, bet, izņemot “abpusējas pieņemšanas procesu”, minētajā principā nav sniegts vairākuma “pienākumu” apraksts.⁷⁶

Tāpat nav detalizētāk izskaidrota mazākumtautību valodu saglabāšanas politika. Kopumā integrācijas politikas bāze ir nevis Satversmē ietvertais politiskās nācības formulējums un tā attīstība dažādās politikas nozarēs, bet tieši Valsts valodas likums, kas regulē nevis integrācijas politiku, bet valsts valodas tiesisko ietvaru, statusu, izmantošanu un citus valodas politikas aspektus. Toties “Pamatnostādņu” 6. sadaļā “Politikas rezultāti un rezultatīvie radītāji to sasniegšanai” pirmais mērķis skan šādi: “Saskaņā ar Valsts valodas likumu sekmēt sabiedrības integrāciju, izmantojot valsts valodu, palielinot latviešu valodas nozīmi starpkultūru dialoga veidošanā”, savukārt par politikas rezultātu no jauna tiek izvirzīts sekojošais: “ir paaugstinājusies valsts valodas prasmes līmenis tiem Latvijas iedzīvotājiem, kuriem latviešu valoda nav dzimtā”.⁷⁷

Var secināt, ka latviešu valodas pozīcijas nostiprināšana mazākumtautību vidū tiek uztverta kā integrācijas procesa būtisks priekšnoteikums un faktors, tādējādi izvirzot lingvistisko kompetenci par integrācijas procesa virzītāju. Abi analizētie integrācijas politikas dokumenti liecina par to, ka politikas aktori piešķir etniskā vairākuma kultūras kapitālam lielāku iekļaujošo statusu nekā politiskās/pilsoniskās līdzdalības elementiem, kas tikai papildina un intensificē etnisko saliedētību. Etniskā iekļaušana, iegūstot dominējošo statusu valsts integrācijas politikā, pārņem pilsoniskās saliedētības statusu, kļūstot par priekšnoteikumu visu iedzīvotāju dalībai valsts un sabiedrības funkcionēšanā. Etniskā vairākuma kultūra ir pilsoniskās līdzdalības priekšnoteikums, caurlaide un prizma. Šim mērķim ir pakārtots starpkultūru dialoga un pilsonības aspekts, tātad tie aspekti, kas nav tiešā veidā saistīti ar latviešu valodā iegūstamo informāciju vai komunikāciju šajā valodā. Kontekstā ar latviešu valodas zināšanām kā integrācijas procesa dalībnieku raksturojumu, var apgalvot, ka latviešu valodas apdraudētības diskurss kā stabils iekšpolitikas un kultūrpolitikas dienas kārtības jautājums dominē līdzšinējā integrācijas politikas interpretācijā, sniedz impulsu nākamajam integrācijas politikas ietvardokumentam, kā arī

⁷⁶ Turpat. – 37. lpp.

⁷⁷ Turpat. – 39. lpp.

ilustrē politiskā procesa dalībnieku – etniskā vairākuma politiskās elites diskursīvu prioritāti – latviešu valodas maksimālu izplatīšanos Latvijas publikajā telpā. Nenoliedzams progress iepriekš analizētajos dokumentos ir saistīts ar politikorektumu, ieviešot valsts pārvaldes dokumentos gan politiskās nācijas jēdzienu, gan iecietības un starpkultūru dialoga fenomenus. Minēto jēdzienu lietojums analizētajos dokumentos ir drīzāk plakātisks, bez problemātikas analīzes, un vairāk traktējams kā dokumenta žanriskā izpausmes tā paša politikorektuma ietvaros.

Savukārt latviešu valodas dominante integrācijas instrumentu spektrā pārvērš lingvistisko integrāciju par iekļaušanu latviešu valodas prasmju telpā, atstājot novārtā to, ka valoda ir integrējoša vēstījuma kanāls, nevis mērķis. Tādējādi tiek atkārtota līdzšinējā politika – veidojot loģisku kļūdu, *pars pro toto* situāciju, kad integrācijas vēstījuma valoda/kanāls (latviešu valoda) aizstāj pašu integrācijas vēstījumu. Pēc pētījuma autora domām, efektīvas integrācijas vēstījumam jābūt plašākam nekā etniskā vairākuma kultūrtelpai, vienlaicīgi piedāvājot gan iespējas iekļauties latviešu kultūrvīdē, gan pašu latviešu etnisko kultūrvīdi iekļaujot vispārējas sabiedrības attīstības pilsoniskā diskursā. Jāsecina, ka aktuālā integrācijas politika Latvijā, kā liecina politikas dokumentu analīze, turpina 19. gs. nostabilizējušos etniskās un politiskās nācijas jēdzienu dihotomiju, neiekļaujot tās saturā pēdējo divu gadu desmitu aktuālus politiskā un zinātniskā diskursa atzinumus par konstitucionālās integrācijas potenciālu iekļaut visus valsts iedzīvotājus plašākā kopienā nekā multietnisko Eiropas valstu sabiedrību etniskā vairākuma kultūrā. Autors uzskata, ka J. Hābermāsa piedāvātais konstitucionālais ietvars spētu veidot priekšnoteikumus arī etniskā vairākuma kultūras kapitāla ilgtspējīgai attīstībai, ar labprātīgas un konstruktīvas integrācijas politikas instrumentu starpniecību. Tādējādi mazinot Austrumeiropas jaunu vai atjaunotu nacionālu valstu elites un t. s. "jaunu" mazākumtautību savstarpējās apdraudētības diskursu, popularizējot etniskā vairākuma kultūras, tādējādi efektīvāk atjaunojot kādreizējas kultūridentitātes ietekmi daudz kultūru telpā pēc neatkarības atjaunošanas PSRS sabrukuma laikā.

Mazākumtautību integrācijas starptautiskie tiesiskie aspekti saiknē ar Latvijas integrācijas politikas attīstību ir analizēti nākamajā nodaļā.

2. nodaļa

STARPTAUTISKIE MINORITĀŠU TIESĪBU STANDARTI

Nacionālo minoritāšu tiesības ir neatņemama cilvēktiesību sastāvdaļa, kas iekļauta vairākos vispārējos starptautiskos un reģionālos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, aizliedzot diskrimināciju pēc tautības, valodas, rases, ādas krāsas, reliģijas un citām pazīmēm. Visi starptautiskie minoritāšu tiesību standarti balstās uz trim pamatprincipiem: vienlīdzīgo tiesību principu, diskriminācijas aizliegumu un īpašiem pasākumiem minoritātēm. Tas nozīmē, ka valdībai ir pienākums veikt pasākumus, lai ievērotu vienlīdzības un nediskriminācijas principus un nodrošinātu nacionālajām minoritātēm piederšo personu vienlīdzību ne tikai izglītības, kultūras, reliģijas jomā, bet arī politiskajā, sabiedriskajā un ekonomiskajā dzīvē.⁷⁸ Visiem starptautiskajiem minoritāšu tiesību dokumentiem ir vēl viena kopīga iezīme – nevienā no tiem nav dota nacionālās minoritātes definīcija.

Visplašāk pazīstamā norma minoritāšu tiesību jomā ir **Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām** (ANO, 1966) 27. pants, kurš nosaka: "Valstīs, kurās ir etniskās, reliģiskās un lingvistiskās minoritātes, personām, kas pieder pie šīm minoritātēm, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem tās pašas grupas locekļiem baudīt savu kultūru, nodoties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu."⁷⁹ Atbilstoši ANO

⁷⁸ Muižnieks, N. Mazākumgrupu (minoritāšu) tiesības. No: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: 2000, 116. lpp.

⁷⁹ <http://www.hrweb.org/legal/cpr.html>

Cilvēktiesību komitejas Vispārējam komentāram Nr. 23, lai gan tiesības, ko aizsargā 27. pants ir individuālas tiesības, tās tomēr ir atkarīgas no mazākuma grupas spējām saglabāt savu kultūru, valodu vai reliģiju. Tādēļ var būt nepieciešami pozitīvi pasākumi no valsts puses, lai aizsargātu mazākuma identitāti un tā indivīdu tiesības baudīt un attīstīt savu kultūru, valodu un nodoties reliģijai kopā ar citiem savas grupas locekļiem. Proti, lai nacionālās minoritātes varētu saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību, valstij ir jāgarantē iespēja lietot šo valodu, veidot savas skolas un kultūras vai reliģijas centrus, lietot savus personvārdus. Tas nozīmē, ka valsts nedrīkst aizliegt atbilstošas iniciatīvas un ka valstij savu iespēju robežās ir jāsekmē šīs iespējas finansiāli un administratīvi.

Viens no svarīgākajiem dokumentiem minoritāšu tiesību sfērā ir Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes Konferences par cilvēka dimensiju **Kopenhāgenas sanāksmes dokuments** (EDSA, 1990).⁸⁰ Kopenhāgenas dokumentā noteikts, ka piederība pie minoritātes ir personiska izvēle un šāda izvēle nedrīkst radīt nekāda veida nelabvēlīgas sekas. Nosakot minoritātēm piederīgo personu tiesības brīvi paust, saglabāt un attīstīt savu etnisko, kultūras, lingvistisko un reliģisko identitāti un uzturēt un attīstīt savu kultūru visos aspektos, nebaudoties no mēģinājumiem tikt asimilētiem pret paša gribu, dokuments ietver specifiskas norādes, kādos apstākļos minoritātēm ir tiesības lietot savu valodu, piekopt savu reliģiju, izveidot izglītības iestādes.⁸¹ Dokumentā noteikts, ka mazākumtautībām piederošām personām ir tiesības brīvi lietot savu dzimto valodu gan privātajā, gan sabiedriskajā dzīvē; izveidot un uzturēt savas izglītības, kultūras un reliģiskās institūcijas, organizācijas un asociācijas; sludināt un piekopt savu reliģiju; izplatīt, iegūt un apmainīties ar informāciju savā dzimtajā valodā; kā arī dibināt un uzturēt organizācijas vai biedrības. Kopenhāgenas sanāksmes dokumentā tiek uzsvērts arī valsts pienākums aizsargāt un veicināt minoritāšu etnisko, kultūras, lingvistisko un reliģisko identitāti savā teritorijā, radot apstākļus šīs identitātes veicināšanai.

⁸⁰ Office for Democratic Institutions and Human Rights, 1990

⁸¹ Zankovska-Odiņa, S. Konvencijas izstrādes vēsture. Konvencijas normu un pamatprincipu raksturojums. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 12. lpp.

Otrs nozīmīgākais ANO dokuments minoritāšu tiesību jomā ir **Deklarācija par to personu tiesībām, kuras pieder pie nacionālām vai etniskām, reliģiskām un lingvistiskām minoritātēm** (ANO, 1992).⁸² Deklarācija nosaka valstu pienākumu aizsargāt nacionālo un etnisko, kultūras, reliģisko un lingvistisko minoritāšu pastāvēšanu un identitāti, kā arī nepieciešamību sekot tādu apstākļu radīšanu, kas attīstītu šo identitāti. Būtiski, ka deklarācija atzīst nacionālo minoritāšu tiesības efektīvi piedalīties kultūras, reliģiskajā, sociālajā, ekonomiskajā un publiskajā dzīvē, tajā skaitā lēmumu pieņemšanā, kas skar būtiskas nacionālo minoritāšu intereses.

Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu harta⁸³ (Harta) pieņemta 1992. gadā, un tās galvenais mērķis ir Eiropas vēsturisko reģionālo vai minoritāšu valodu aizsardzība un valodu, kā Eiropas kultūras bagātību un tradīciju, saglabāšana un attīstība. Harta nosaka līdzekļus šo valodu lietošanas veicināšanai sabiedriskajā dzīvē – izglītībā, tiesu varas un administratīvajās iestādēs, plašsaziņas līdzekļos, kultūras jomā, ekonomiskajā un sabiedriskajā dzīvē. Harta ir visai īpatnēji veidots dokuments, kas valstij ļauj izvēlēties, kādus minoritāšu valodu aizsardzības pasākumus īstenot un kādā veidā to darīt, piedāvājot vairākas alternatīvas.⁸⁴ Saskaņā ar Hartu, par “reģionālo vai minoritāšu valodu” uzskatāmas valodas, kuras noteiktā valsts teritorijā tradicionāli lieto tie šīs valsts iedzīvotāji, kuri veido skaitliski mazāku grupu nekā pārējā valsts iedzīvotāju daļa, bet ne ārzemnieki vai migranti, un kuras ir atšķirīgas no šīs valsts oficiālās valodas. Harta valodu runātājiem nepiešķir ne individuālas, ne kolektīvas lingvistiskās tiesības, bet ir politisks dokuments, kurā pirmo reizi minoritāšu valodu runātājiem garantētas četras pamattiesības: 1) tiesības uz eksistenci; 2) tiesības saglabāt personisko identitāti vai kultūru; 3) tiesības

⁸² <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/mindekl.htm>

⁸³ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=209969>

⁸⁴ Tikai viens piemērs tādā jutīgā jautājumā kā vidējā izglītība. Harta paredz: c) (i) dot iespēju iegūt vidējo izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai (ii) dot iespēju iegūt būtisku daļu no vidējās izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai (iii) vidējās izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionā vai minoritāšu valodu kā mācību programmas sastāvdaļas mācīšanu; vai (iv) piemērot vienu no (i) līdz (iii) punktos minētajiem līdzekļiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuri paši vai to ģimenes to vēlas un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu.

sazināties kopīgajā kultūras bagātībā, respektīvi, valodā, 4) tiesības uz cieņu. Būtiski, ka Harta paredzēta valodu, ne lingvistisko minoritāšu aizsardzībai.⁸⁵

1994. gadā Eiropas Padome pieņēma **Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību**⁸⁶, kura kļuva par pirmo juridiski saistošo daudzpusējo dokumentu nacionālo minoritāšu aizsardzības vēsturē, kurš veltīts nacionālo minoritāšu aizsardzībai kopumā (plašāk par Vispārējo konvenciju skatīt nodaļā “Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību: normu un pamatprincipu raksturojums”).

Vairākas rekomendācijas, kuru mērķis ir nacionālo minoritāšu atbalsts dažādās jomās, ir izstrādājis Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas Augstais komisārs nacionālo minoritāšu jautājumos: 1996. gadā Hāgas rekomendācijas par nacionālo minoritāšu tiesībām uz izglītību, 1998. gadā Oslo rekomendācijas par nacionālo minoritāšu lingvistiskajām tiesībām, 1999. gadā Lundas rekomendācijas par mazākumtautību efektīvu līdzdalību sabiedriskajā dzīvē, 2003. gadā Varšavas vadlīnijas mazākumtautību dalības vēlēšanu procesā veicināšanai, 2004. gadā Vadlīnijas par mazākumtautību valodu lietošanu plašsaziņas līdzekļos, 2006. gadā Rekomendācijas policijas darbībai multietniskajās sabiedrībās un 2008. gadā Bolzano rekomendācijas par mazākumtautību starpvalstu attiecībām. Šī pētījuma ietvaros būtiski sīkāk atspoguļot trīs no šīm rekomendācijām.

Vienīgais dokuments, kas veltīts tikai nacionālo minoritāšu izglītības jautājumam, ir **Hāgas rekomendācijas par nacionālo minoritāšu tiesībām uz izglītību**⁸⁷ (Starptautisko attiecību fonds, 1996). Rekomendāciju pamatā ir virkne līdz šim izstrādāto starptautisko un reģionālo standartu nosacījumu izglītības jautājumā. Lai gan dokuments nav juridiski saistošs, tas nosaka principus, kuri valstīm būtu jāievēro, īstenojot minoritāšu tiesības uz izglītību, tostarp, sniedzot starpkultūru un multikulturālās izglītības veicināšanas vadlīnijas.⁸⁸ Būtiski, ka rekomendācijas uzsver ne tikai nacionālo minoritāšu

⁸⁵ Zankovska-Odiņa, S. Konvencijas izstrādes vēsture. Konvencijas normu un pamatprincipu raksturojums. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 13. lpp.

⁸⁶ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

⁸⁷ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

⁸⁸ Zankovska-Odiņa, S. Nosacījumi izglītības jautājumos (Konvencijas 12., 13. un 14. pants). No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 124. lpp.

tiesības saglabāt savu identitāti, izglītības procesā apgūstot atbilstošas dzimtās valodas zināšanas, bet arī nacionālo minoritāšu pienākumu integrēties sabiedrībā kopumā, apgūstot atbilstošas valsts valodas zināšanas.

1998. gadā tika izstrādātas **Oslo rekomendācijas par nacionālo minoritāšu lingvistiskajām tiesībām**⁸⁹ (Starpetnisko attiecību fonds, 1998). Lai arī Oslo rekomendācijas ir politiska rakstura rekomendējošs dokuments, tās nosaka būtiskus principus, kurus valstīm būtu nepieciešams ņemt vērā, nodrošinot nacionālo minoritāšu lingvistiskās tiesības personvārdu un nosaukumu atveidē, reliģijā, masu saziņas līdzekļos, ekonomiskajā vidē, valsts, pašvaldību, neatkarīgajās un tiesu iestādēs.

Īpaši nozīmīgas ir **Lundas rekomendācijas par mazākumtautību efektīvu līdzdalību sabiedriskajā dzīvē**⁹⁰ (1999). Kaut arī tās nav juridiski saistošas, tās atspoguļo plašu līdzdalības jēdzienu, ar konkrēti izstrādātu saturu. Tāpat kā Vispārējās konvencijas 15. pantā, arī Lundas rekomendācijās uzsvars likts uz reālu un efektīvu līdzdalību, kas nepieļauj šauru un formālu vispārīgo principu interpretāciju. Valsts pienākums ir ne tikai atzīt visiem garantētas līdzdalības iespējas, bet arī nodrošināt un izveidot efektīvas līdzdalības mehānismus, tādējādi dodot iespēju pie nacionālajām minoritātēm piederošām personām efektīvi piedalīties kultūras, sociālekonomiskajā un politiskajā dzīvē. Šādi līdzdalības mehānismi ir gan pārstāvniecība vēlētajās un izpildvaras institūcijās (kā valsts, tā pašvaldību līmenī), gan konsultatīvajās padomēs. Īpaši svarīgi tas ir jautājumos, kuri skar būtiskas nacionālo minoritāšu intereses, piemēram, izglītību, valodu, kultūru un plašsaziņas līdzekļus.⁹¹

Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību: normu un pamatprincipu raksturojums

Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk – Vispārējā konvencija) tika pieņemta 1994. gada 10. novembrī

⁸⁹ <http://www.humanrights.lv/doc/regional/oslo.htm>

⁹⁰ <http://www.osce.org/hcnm/30325>

⁹¹ Zankovska-Odiņa S. Nacionālo minoritāšu līdzdalība – vai un cik efektīva? No: Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes – Akadēmisko programmu aģentūra, 2008, 58. lpp.

un 1995. gada 1. februārī tā tika atvērta parakstīšanai EP dalībvalstīm. 1998. gada 1. februārī, kad Vispārējo konvenciju bija ratificējušas 12 valstis, tā stājās spēkā. Vispārējā konvencija ir pirmais juridiski saistošais daudzpusējais dokuments nacionālo minoritāšu aizsardzības vēsturē, kurš veltīts nacionālo minoritāšu aizsardzībai kopumā.⁹²

Saskaņā ar Preambulu Vispārējās konvencijas galvenais mērķis ir efektīvi aizsargāt nacionālās minoritātes un tām piederīgo personu tiesības un brīvības likuma ietvaros, respektējot valstu teritoriālo integritāti un nacionālo suverenitāti. Valstis apņemas īstenot konvencijā izteiktos principus ar nacionālās likumdošanas un atbilstošas valdību politikas palīdzību.

Vispārējās konvencijas nosacījumi ietver plašu jautājumu loku:

- diskriminācijas aizliegumu;
- efektīvas līdzdalības veicināšanu kultūras, sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā dzīvē, īpaši tad, kad tas skar būtiskas nacionālo minoritāšu intereses;
- tādu apstākļu veicināšanu, lai personas, kas pieder pie nacionālajām minoritātēm, varētu saglabāt un attīstīt savu kultūru, sargātu identitātes būtiskos elementus: reliģiju, valodu un tradīcijas, un kultūras mantojumu;
- pulcēšanās, biedrošanās, uzskatu, domas, apziņas un reliģijas brīvību;
- plašsaziņas līdzekļu pieejamību un izmantošanu;
- minoritāšu lingvistiskās tiesības, tostarp, minoritātes valodu izmantošana privātā saskarsmē un sabiedrībā, kā arī saziņā ar varas iestādēm;
- iespējas apgūt minoritātes valodu un iegūt izglītību minoritāšu valodās;
- pārrobežu sakarus.

Kādā veidā Vispārējās konvencijas minētie panti un to izvirzītais sabiedrības modelis tiek īstenots, principā tiek atstāts valsts ziņā. Tomēr visas

⁹² Par to arī: Craig E. The Framework Convention for the Protection of National Minorities and the Development of a "Generic" Approach to the Protection of Minority Rights in Europe? // International Journal on Minority and Group Rights, 17 (2010). – p. 324.

uzskaitītās tiesības un efektīvas līdzdalības princips norāda uz to, ka valstij ir pozitīvs pienākums veikt konkrētus pasākumus minoritāšu labā, lai nodrošinātu, ka tās uz vienlīdzīgiem pamatiem ar iedzīvotāju vairākumu efektīvi piedalās valsts dzīvē.⁹³

Vispārējās konvencijas uzraudzību veic Eiropas Padomes Ministru komiteja, pamatojoties uz valstu iesniegto ziņojumu izskatīšanu. Konvencijas normas arī nosaka, ka kontrolēt to, kā valstis īsteno praksē konvencijā ietvertos pienākumus, Ministru komitejai palīdz Konsultatīvā komiteja, kuras dalībnieki ir atzīti eksperti nacionālo minoritāšu aizsardzības jomā.

Lai arī Vispārējā konvencija ietver plašu nacionālo minoritāšu tiesību loku, šajā pētījumā galvenā uzmanība tiks pievērsta tiem konvencijas pantiem, kas saistīti ar būtiskākajiem nacionālo minoritāšu efektīvas līdzdalības priekšnosacījumiem – nacionālās minoritātes definīcijai, diskriminācijas aizliegumam, nacionālo minoritāšu kultūras un identitātes saglabāšanai un starpkultūru dialoga veicināšanai, nacionālo minoritāšu valodu lietošanai saziņā ar valsts un pašvaldību iestādēm, izglītības tiesībām un normām, kas paredz nacionālo minoritāšu efektīvu līdzdalību politiskajos procesos.

Nacionālās minoritātes definīcija – konsenss un dažādība Eiropā

Vispārējā konvencija nesatur minoritātes definīciju, jo konvencijas izstrādāšanas laikā nebija iespējams vienoties par definīciju, kas spētu iegūt visu Eiropas Padomes valstu vispārēju atbalstu. Olivjē de Šuters (*Schutter*) kritiski atzīmēja savā pētījumā par ES normatīviem aktiem minoritāšu aizsardzības jomā, ka ES ietvaros nav precīzi atrunāts, kas pieder pie etniskām minoritātēm un tādēļ šī definīcija ir pārāk pakļauta nacionālo valstu interpretācijai.⁹⁴

⁹³ Zankovska-Odiņa, S. Konvencijas izstrādes vēsture. Konvencijas normu un pamatprincipu raksturojums. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 16. lpp.

⁹⁴ Schutter O. De. European Union Legislation and the Norms of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. – Council of Europe, 2006. – p. 6.

Līdz ar to Vispārējā konvencija dod iespēju katrai valstij, kas to parakstījusi un ratificējusi, pašai noteikt to personu loku, kuru tā atzīst par konvencijas subjektiem.⁹⁵ Konvencijas 3. pants nosaka:

- 1) *katra persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga brīvi izvēlēties, vai to uzskata vai neuzskata par tādu, un šī izvēle vai ar to saistīto tiesību izmantošana nedrīkst radīt nekādus zaudējumus;*
- 2) *personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, var izmantot tiesības vai baudīt brīvības, kas izriet no šīs Vispārējās konvencijas principiem, individuāli vai kopā ar citām personām.*

Paskaidrojošajā ziņojumā norādīts, ka katrai personai ir tiesības pašai izlemt, vai tā grib vai negrib tikt aizsargāta ar to nosacījumu palīdzību, kuri izriet no Vispārējās konvencijas principiem. Pants neiekļauj indivīda tiesības patvaļīgi izvēlēties piederību jebkurai nacionālai minoritātei. Indivīda subjektīva izvēle ir nesaraucjami saistīta ar objektīviem personas identitātes kritērijiem.

Līdz likuma "Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību" pieņemšanai 2005. gada 26. maijā, Latvijā nevienā likumā vai oficiālā dokumentā minoritāte nebija definēta. Saskaņā ar likuma 2. pantu "termins "nacionālās minoritātes", kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet kas sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus"⁹⁶. Ņemot vērā Latvijas Republikas sākotnējo ziņojumu par Vispārējās konvencijas izpildi, jāsecina, ka par nacionālo minoritāti tiek atzītas tādas tautības, kas ir paaudzēm ilgi dzīvojušas Latvijā

⁹⁵ Zankovska-Odiņa, S. Nacionālās minoritātes definīcija. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 34. lpp.

⁹⁶ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

un kurām piederīgām personām ir Latvijas pilsonība, tomēr baudīt nacionālo minoritāšu tiesības Latvijā var arī to tautību pārstāvji, kas Latvijā ieradās padomju laikā un kuriem nav Latvijas pilsonības.

Diskriminācijas aizliegums

Lai nodrošinātu vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principu īstenošanu attiecībā uz nacionālajām minoritātēm piederošām personām, Vispārējā konvencija ietver normas, kas nosaka valstu pienākumu garantēt vienlīdzību un veikt pasākumus, kas veicinātu pilnīgu un efektīvu līdztiesību visās ekonomiskās, sociālās, politiskās un kultūras dzīves jomās. Konvencijas 4. pants⁹⁷ nosaka:

- 1) *Puses apņemas garantēt vienlīdzību un aizsardzību likuma priekšā personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm. Šajā ziņā jebkura diskriminācija, kuru lieto sakarā ar piederību nacionālai minoritātei, ir aizliegta;*
- 2) *Puses apņemas, ja nepieciešams, veikt atbilstošus pasākumus, kas veicinātu pilnīgu un efektīvu līdztiesību visās ekonomiskās, sociālās, politiskās un kultūras dzīves jomās starp personām, kuras pieder pie nacionālās minoritātes, un personām, kuras pieder pie vairākuma. Šajā ziņā Puses apņemas ņemt vērā īpašos nosacījumus, kas attiecas uz personām, kuras pieder pie nacionālās minoritātes;*
- 3) *Otrās daļas nosacījumi netiek uzskatīti par diskriminējošu darbību.*

Paskaidrojošajā ziņojumā norādīts, ka 2. punkts⁹⁸ uzsver, ka pilnīgas un efektīvas līdztiesības veicināšana starp personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, un personām, kuras pieder pie iedzīvotāju vairākuma, var likt valstīm veikt īpašus pasākumus, ņemot vērā specifiskos, ar šīm personām saistītos apstākļus. Šādiem pasākumiem jābūt "atbilstošiem", tas ir, saskaņā ar proporcionalitātes principu, lai izvairītos no citu personu tiesību pārkāpšanas vai viņu diskriminācijas. Šis princips prasa, lai šādu pasākumu

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Turpat.

ilgums vai plašums nepārsniegtu pilnīgas un efektīvas vienlīdzības sasniegšanai nepieciešamā ietvarus.

Latvijā diskriminācijas aizliegums un vienlīdzīgu tiesību princips nostiprināts gan Latvijas Satversmē, gan atsevišķos likumos (plašāku informāciju skatīt nodaļā “Eiropas Savienības Nodarbinātības un Rasu direktīvu pārņemšana”). Tomēr mūsdienā Latvijā joprojām trūkst visaptverošu datu par diskrimināciju. Arī iedzīvotāju informētības un izpratnes līmenis par diskriminācijas jautājumiem ir zems, kas neļauj cilvēkiem atpazīt diskriminācijas gadījumus un aktīvāk aizstāvēt savas tiesības.

Nacionālo minoritāšu kultūras un identitātes saglabāšana un starpkultūru dialoga veicināšana

Lai nodrošinātu nacionālo minoritāšu kultūras un identitātes saglabāšanu, kā arī veicinātu savstarpējo cieņu un sapratni, Vispārējā konvencijā iekļautas vairākas normas, kas paredz dalībvalstīm nodrošināt tādus apstākļus, kas sekmē kultūras, reliģijas, valodas un tradīciju saglabāšanu un attīstību, kā arī stiprina sociālo vienotību, veicinot toleranci un starpkultūru dialogu. Atzīstot sociālās vienotības nozīmi, konvencijā iekļautie principi vērsti uz to, lai kultūras atšķirības būtu sabiedrības bagātināšanās, nevis šķelšanās avots un faktors. Konvencijas 5. pants⁹⁹ nosaka:

- 1) *Puses apņemas veicināt tādu apstākļu radīšanu personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, kuri saglabātu un attīstītu to kultūru, sargātu to identitātes būtiskos elementus, tas ir, to reliģiju, valodu, tradīcijas un kultūras mantojumu;*
- 2) *Nekaitējot vispārējās integrācijas politikas ietvaros veiktiem pasākumiem, Puses atturas no tādas politikas vai darbības, kas asimilētu nacionālo minoritāšu personas pret to gribu, un aizsargā šādas personas no jebkādas darbības, kuru mērķis būtu šāda asimilācija.*

⁹⁹ Turpat.

Savukārt konvencijas 6. pants¹⁰⁰ paredz:

- 1) *Puses veicina tolerances garu un starpkultūru dialogu un veic efektīvus pasākumus, kas veicinātu savstarpēju cieņu un sapratni, un sadarbību starp visām personām, kuras dzīvo to teritorijā, neskatoties uz šo personu etnisko, kultūras, lingvistisko vai reliģisko identitāti, un īpaši izglītības, kultūras un plašsaziņas līdzekļu jomās;*
- 2) *Puses apņemas veikt tādus pasākumus, kas aizsargātu personas, kuras varētu pakļaut draudiem vai diskriminējošai darbībai, naidam vai vardarbībai viņu etniskās, kultūras, lingvistiskās vai reliģiskās identitātes dēļ.*

Latvijas Republikas Satversmes 114. pants¹⁰¹ nosaka, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Savukārt likuma "Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju" 8. pantā¹⁰² ir noteikts, ka "visiem Latvijas Republikas pastāvīgajiem iedzīvotājiem ir garantētas tiesības ievērot savas nacionālās tradīcijas, lietot nacionālo simboliku un atzīmēt nacionālos svētkus". Tāpat likumā noteikts, ka "Latvijas Republikas valsts institūcijas sekmē materiālo apstākļu radīšanu Latvijas teritorijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu izglītības, valodas un kultūras attīstībai, paredzot tam valsts budžetā noteiktas summas"¹⁰³.

Kā viens no Valsts valodas likuma mērķiem ir nodrošināt "mazākumtautību pārstāvju iekļaušanos Latvijas sabiedrībā, ievērojot viņu tiesības lietot dzimto valodu vai citas valodas"¹⁰⁴. Tāpat likumā noteikts, ka "likums neattiecas uz valodu lietošanu Latvijas iedzīvotāju neoficiālajā saziņā, nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā, kā arī reliģisko organizāciju dievkalpojumu, ceremonijās, rituālos un cita veida reliģiskajā darbībā"¹⁰⁵.

¹⁰⁰ Turpat.

¹⁰¹ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

¹⁰² <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65772>

¹⁰³ Turpat.

¹⁰⁴ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=14740>

¹⁰⁵ Turpat.

Satversmes 99. pants¹⁰⁶ nosaka ikviena tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Reliģisko organizāciju likums garantē Latvijas iedzīvotājiem tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības brīvi paust savu attieksmi pret reliģiju, individuāli vai kopā ar citiem pievērsties kādai reliģijai vai nepievērsties nevienai no tām, brīvi mainīt savu reliģisko vai citu pārliecību, veikt reliģisko darbību, kā arī paust savu reliģisko pārliecību, ievērojot spēkā esošos likumdošanas aktus.

Krimināllikumā, kas ir spēkā kopš 1999. gada 1. aprīļa, iekļautas vairākas normas, kuras kriminalizē darbības, kas apzināti vērstas uz naida kurināšanu rases, tautības, etniskās vai reliģiskās piederības dēļ, kā arī aizliedz diskrimināciju.

Ar Sabiedrības integrācijas fonda, īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās (ĪUMSILS) un Tieslietu ministrijas finansiālu atbalstu laikā no 2003. gada līdz 2010. gadam tika īstenotas vairākas programmas un projekti, kas bija vērsti uz starpkultūru dialoga un tolerances veicināšanu, kā arī diskriminācijas un neiecietības izskaušanu. Lielākā daļa atbalstīto projektu paredzēja Latvijā dzīvojošo etnisko grupu kultūras attīstības veicināšanu. Nacionālajā līmenī pieņemtas vairākas programmas un politikas dokumenti, kuru mērķis bija iecietības un sabiedrības integrācijas veicināšana, diskriminācijas novēršana, kā arī daudzkultūru sabiedrības attīstība. Politiskās konjunktūras un politiskās gribas trūkuma dēļ, kā arī nevalstisko organizāciju sektora vājas konsolidēšanas un neattīstītā lobija mehānismu dēļ, politikas dokumentu un to rīcības plānu apturēšana neizraisīja kaut cik būtisku kritiku vai protestu. Līdz šim nav veikta nopietna Latvijas situācijas analīze, kas identificētu būtiskākās ar neiecietību un diskrimināciju saistītās problēmas un izvērtētu veikto valsts pasākumu un programmu efektivitāti. 2011. gadā Latvijas Cilvēktiesību centrs apkopoja līdzšinējās pretdiskriminācijas politikas attīstību Latvijā.¹⁰⁷

¹⁰⁶ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

¹⁰⁷ Aktuālākais pārskats par situāciju diskriminācijas novēršanā un valsts politikas dokumentu pārskats: Diskriminācijas novēršana Latvijā: no likumdošanas līdz tiesu praksei. 2008.–2011. – Rīga: Latvijas Cilvēktiesību centrs, 2011. Pārskatā ir pieejama informācija par vairāku valsts politikas programmu īstenošanu un īstenošanas problemātiku, sākot ar Nacionālo programmu iecietības veicināšanai.

Minoritāšu valodu lietošana

Minoritāšu tiesību minimums valodas jomā paredz, ka valsts nedrīkst liegt pie minoritātēm piederošām personām brīvi lietot savu valodu privātā saskarsmē vai sabiedrībā. Vispārējā konvencijā iekļautas vairākas normas, kas paredz minoritāšu tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas minoritāšu valodās un tiesības radīt un izmantot savus plašsaziņas līdzekļus (9. pants), tiesības prasīt sava vārda un uzvārda atveidi minoritātes valodā (11. panta 1. punkts), tiesības izvietot izkārtnes, uzrakstus un citu personiska rakstura informāciju minoritātes valodā sabiedrībai redzamās vietās (11. panta 2. punkts), kā arī tiesības izvietot tradicionālos vietvārdus, ielu nosaukumus un citus topogrāfiskos apzīmējumus minoritātes valodā (11. panta 3. punkts). Tomēr Latvijas kontekstā svarīgākā Vispārējās konvencijas norma ir 10. panta 2. punkts, kas ievieš valstīm jaunu pozitīvu pienākumu attiecībā uz minoritāšu valodu lietošanas iespēju nodrošināšanu, proti, noteiktos apstākļos paredz tiesības sazināties ar varas iestādēm minoritāšu valodās.

Konvencijas 10. pants¹⁰⁸ nosaka:

- 1) *Puses apņemas atzīt, ka jebkurai personai, kura pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesības brīvi un bez ierobežībām lietot savas minoritātes valodu privātā saskarsmē un sabiedrībā, mutveidā un rakstveidā;*
- 2) *Puses apņemas, savu iespēju robežās, nodrošināt minoritāšu valodu izmantošanu attiecībā starp nacionālo minoritāšu personām un varas iestādēm tajās teritorijās, kuras tradicionāli vai lielā skaitā apdzīvo personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, pēc šādu personu lūguma un tādā gadījumā, ja šāds lūgums atbilst patiesai nepieciešamībai;*
- 3) *Puses apņemas garantēt katras personas, kura pieder pie nacionālās minoritātes, tiesības bez kavēšanām saņemt informāciju valodā, kuru viņš vai viņa saprot, pamatojot viņa vai viņas apcietināšanas iemeslus un jebkādu pret viņu vērstu apsūdzības veidu vai cēloni, un aizsargāt sevi šādā valodā, ja nepieciešams, ar bezmaksas tulka palīdzību.*

¹⁰⁸ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

Latvija ratificēja Vispārējo konvenciju ar atrunu, kas nosaka, ka "Konvencijas 10. panta otro daļu tā uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu"¹⁰⁹.

Valsts valodas likums nosaka, ka Latvijas Republikā valsts valoda ir latviešu valoda. Savukārt ikviena cita Latvijā lietotā valoda, izņemot lībiešu valodu, šā likuma izpratnē ir uzskatāma par svešvalodu. Latvijā ikvienam ir tiesības vērsties ar iesniegumiem un sazināties valsts valodā iestādēs, sabiedriskajās un reliģiskajās organizācijās, uzņēmumos. Likuma 6. pants¹¹⁰ nosaka, ka valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmēj sabiedrību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apmērā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai. Attiecībā uz privāto iestāžu, organizāciju, uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) darbiniekiem, kā arī pašnodarbinātajām personām likums paredz, ka tām valsts valoda jālieto tad, ja to darbība skar likumīgas sabiedriskās intereses (sabiedrisko drošību, veselību, tikumību, veselības aizsardzību, patērētāju tiesību un darba tiesību aizsardzību, drošību darba vietā, sabiedriski administratīvo uzraudzību). Valsts valodas zināšanu apjomu dažādu profesiju pārstāvjiem nosaka LR Ministru Kabinets. Valsts valodas likums nosaka, ka valsts un pašvaldību iestādes no personām pieņem un izskata dokumentus tikai valsts valodā. Likums neregulē valodu lietošanu, sazinoties mutiski.

Iespējas apgūt minoritātes valodu un iegūt izglītību minoritāšu valodās

Vispārējā konvencijā izglītības jautājumam veltīti vairāki panti, no kuriem būtiskākie ir trīs: 12. pants nosaka starpkultūru izglītības principus (nacionālo minoritāšu un vairākuma kultūras, vēstures, valodas un reliģijas zināšanas; skolotāju apmācību un piekļuvi mācību līdzekļiem; vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību visos līmeņos); 13. pants nosaka privāto mācību iestāžu

¹⁰⁹ Turpat.

¹¹⁰ Turpat.

veidošanu (tiesības dibināt privātās izglītības iestādes); un 14. pants nosaka minoritāšu izglītības un valodu mācīšanas principus (valoda un izglītība).¹¹¹

Vispārējās konvencijas 12. pants¹¹² paredz:

- 1) *Puses apņemas, ja nepieciešams, veikt pasākumus izglītības un zinātnes jomās, lai veicinātu nacionālo minoritāšu un vairākuma kultūras, vēstures, valodas un reliģijas zināšanu apguvi;*
- 2) *Šādā kontekstā Puses apņemas cita starpā nodrošināt atbilstošas iespējas skolotāju apmācībai un piekļuvei mācību līdzekļiem un sekmēt kontaktu dibināšanu starp dažādu kopienu audzēkņiem un skolotājiem;*
- 3) *Puses apņemas nodrošināt vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību visos līmeņos personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm.*

Savukārt 14. pants¹¹³ nosaka:

- 1) *Puses apņemas atzīt, ka jebkura persona, kas pieder pie nacionālās minoritātes, ir tiesīga apgūt savas minoritātes valodu;*
- 2) *Valstu izglītības sistēmu ietvaros Puses apņemas, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvo nacionālo minoritāšu personas;*
- 3) *Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā.*

Vispārējās konvencijas 12. pants¹¹⁴ nosaka ļoti būtisku vispārējās izglītības nosacījumu, t. i., "Puses apņemas, ja nepieciešams, veikt pasākumus izglītības un zinātnes jomās, lai veicinātu nacionālo minoritāšu un vairākuma kultūras, vēstures, valodas un reliģijas zināšanu apguvi", kas ir būtisks starpkultūru

¹¹¹ Zankovska-Odiņa, S. Nosacījumi izglītības jautājumos. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 128. lpp.

¹¹² Turpat.

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

izglītības pamats. Kā norādīts Paskaidrojošajā ziņojumā, panta mērķis ir “veidot tolerances un dialoga gaisotni”¹¹⁵.

Līdzās vispārējām tiesībām “apgūt savas minoritātes valodu” “Puses apņemas, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvo nacionālo minoritāšu personas”¹¹⁶. Kā norādīts paskaidrojošajā ziņojumā, apņemšanās atzīt katras nacionālajai minoritātei piederošās personas tiesības apgūt savas minoritātes valodu tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem līdzekļiem, ar kuras palīdzību šādas personas var apliecināt un saglabāt savu identitāti. Tajā pašā laikā ziņojumā norādīts, ka punkts neuzliek valstīm pozitīvus pasākumus, īpaši finansiālas dabas.

Latvijā likuma “Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju” 10. pants¹¹⁷ nosaka:

“Latvijas Republikas valsts institūcijas sekmē materiālo apstākļu radīšanu Latvijas teritorijā dzīvojošo nacionālo un etnisko grupu izglītības, valodas un kultūras attīstībai, paredzot tam valsts budžetā noteiktas summas. Nacionālo un etnisko grupu izglītības jautājumus reglamentē Latvijas Republikas “Izglītības likums”. Nacionālajām biedrībām ir tiesības arī par saviem līdzekļiem izveidot nacionālās mācību iestādes.”

Izglītības likuma 3. pants¹¹⁸ nosaka:

“Tiesības uz izglītību ir: 1) Latvijas pilsonim; 2) Latvijas nepilsonim; 3) Eiropas Savienības pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim; 4) Eiropas Kopienas pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 5) bezvalstniekam, kuram ir derīgs bezvalstnieka ceļošanas dokuments, kas izsniegts Latvijas Republikā; 6) citas valsts, kas nav Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pilsonis,

¹¹⁵ Turpat.

¹¹⁶ Turpat.

¹¹⁷ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=65772>

¹¹⁸ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=67960>

valstspiederīgajam (turpmāk – trešās valsts valstspiederīgajam) vai bezvalstniekam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 7) bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai; 8) personai, kura ir saņēmusi pagaidu aizsardzību Latvijas Republikā. (2) Patvēruma meklētāja nepilngadīgam bērnam un nepilngadīgam patvēruma meklētājam ir tiesības uz pamatizglītību un vidējo izglītību, kā arī tiesības pēc pilngadības sasniegšanas turpināt iesākto izglītību. (3) Nepilngadīgam trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam, kuram nav likumīga pamata uzturēties Latvijas Republikā, ir tiesības iegūt pamatizglītību laika posmā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai, vai laika posmā, uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā.”

Būtiski, ka likuma 3. pantā minētajām personām ir tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas. Likuma 9. pants “Izglītības ieguves valoda” nosaka, ka (1) Valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā. (2) Citā valodā izglītību var iegūt: 1) privātās izglītības iestādēs; 2) valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kurās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas. Izglītības un zinātnes ministrija nosaka šajās izglītības programmās mācību priekšmetus, kuri apgūstami valsts valodā. Likuma pārejas noteikumi paredz, ka 1999. gada 1. septembrī – valsts un pašvaldību vispārējās izglītības iestādes ar citu mācībvalodu uzsāk mazākumtautību izglītības programmu īstenošanu vai pāreju uz mācībām valsts valodā; savukārt 2004. gada 1. septembrī – valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam; valsts un pašvaldību profesionālās izglītības iestādēs, sākot ar pirmo kursu, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts arodizglītības standartam vai valsts profesionālās vidējās izglītības standartam. Valsts vispārējās vidējās izglītības standarts, valsts arodizglītības standarts un valsts profesionālās vidējās izglītības standarts noteic, ka mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā trijās piektdaļās no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas, un nodrošina

ar mazākumtautības valodu, identitāti un kultūru saistīta mācību satura apguvi mazākumtautības valodā.

2009./2010. mācību gadā Latvijā bija 648 skolas ar latviešu mācību valodu, 114 skolas ar krievu mācību valodu (bilingvālās mācību programmas ietvaros) un 76 skolās bija divas plūsmas (viena latviešu plūsma, otra krievu plūsma ar bilingvālu mācību programmu). Piecās skolās mācības daļēji notika poļu valodā, vienā – ukraiņu valodā un vienā – baltkrievu valodā. Vienā lietuviešu, vienā igauņu un divās ebreju skolās nacionālās minoritātes valodā tiek mācīti atsevišķi priekšmeti.

Efektīvas līdzdalības nodrošināšana

Efektīvas līdzdalības princips ir viens no svarīgākiem demokrātijas pamatiem, kas nosaka, ka lēmumu pieņemšanas procesā jāņem vērā to personu un grupu intereses, kuras šis lēmums tieši skar, īpaši tāpēc, ka reālu vienlīdzību nevar nodrošināt bez līdzdalības. Līdzdalības tiesiskie aspekti ir arī šī pētījuma būtiskākais konteksts gan starptautiskajā, gan nacionālajā likumdošanā. Tāpēc Vispārējās konvencijas 15. pantu var uzskatīt par konvencijas atslēgas pantu, kura mērķis ir nodrošināt nacionālajām minoritātēm efektīvu līdzdalību ekonomikas, kultūras, kā arī politikas jomā, nosakot valsts atbildību veicināt un nodrošināt šādas līdzdalības reālas iespējas.¹¹⁹ Konvencijas 15. pants¹²⁰ nosaka:

“Puses apņemas radīt nepieciešamos apstākļus, lai personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, varētu efektīvi piedalīties kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī sabiedriskajā dzīvē, īpaši tad, kad skartas minoritātes.”

Kā norādīts konvencijas paskaidrojošajā ziņojumā, pants prasa pusēm radīt nepieciešamos apstākļus, lai nacionālajām minoritātēm piederošas personas

¹¹⁹ Brands Kehris I., Nacionālo minoritāšu līdzdalība, kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī politiskajā dzīvē. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga, Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006, 167. lpp.

¹²⁰ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=109252>

varētu efektīvi piedalīties kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī sabiedriskajā dzīvē, īpaši ar minoritātēm saistītajos jautājumos. Tā mērķis, pirmām kārtām, ir veicināt reālu līdztiesību starp nacionālajām minoritātēm piederošām personām un tām personām, kas veido vairākumu. Lai nacionālām minoritātēm piederošām personām radītu šādus apstākļus, pusēm savu konstitucionālo sistēmu ietvaros jāveicina – šādi pasākumi:

- konsultācijas ar šīm personām, izmantojot piemērotus līdzekļus, īpaši to pārstāvošās organizācijas, izstrādājot likumdošanas vai administratīvus pasākumus, kas var tieši ietekmēt minoritātes;
- šo personu iesaistīšana tādu nacionālās un attīstības plānu un programmu sagatavošanā, īstenošanā un novērtēšanā, kas var tieši ietekmēt minoritātes;
- pētījumu veikšana sadarbībā ar šīm personām, lai novērtētu plānoto attīstības pasākumu ietekmi uz tām;
- efektīva nacionālajām minoritātēm piederošo personu piedalīšanās lēmumu pieņemšanas procesos un vēlēšanās institūcijās kā nacionālā, tā vietējā līmenī;
- decentralizētas vai vietējas pārvaldes formas.

Latvijā tiesības piedalīties dažāda līmeņa vēlēšanās un referendumos ir Latvijas pilsoņiem, bet līdz ar 2004. gadā veiktajiem grozījumiem “Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likumā” tiesības piedalīties pašvaldību vēlēšanās noteiktas arī Latvijā rezidējošiem ES pilsoņiem.

Latvijas likumdošanā nepastāv šķēršļi nacionālo minoritāšu partiju dibināšanai. Saskaņā ar Politisko partiju likumu politisko partiju dibināt var tikai pilsoņi, bet politisko partiju biedri var būt arī nepilsoņi. Tomēr likums nosaka, ka partijā, kurā ir vairāk par 400 biedriem, ne mazāk kā pusei no visiem biedriem jābūt Latvijas pilsoņiem.

Latvijas likumdošanā konsultatīvo struktūru izveide un statuss nav noteikts. Lai arī valsts un pašvaldību līmenī dažādās jomās izveidotas un darbojas vairāk nekā 110 konsultatīvās padomes, to funkcijas un uzdevumi ne vienmēr ir skaidri formulēti. Tāpat padomju viedoklim vai pieņemtajiem lēmumiem nav saistošs raksturs (tām pārsvarā ir padomdevējtiesības). Līdz šim nav veikts visaptverošs konsultatīvo padomju darba izvērtējums, kas

ļautu apgalvot, ka padomju locekļiem ir izdevies ietekmēt būtiskus jautājumus, kas skar nacionālo minoritāšu intereses.¹²¹

Eiropas Savienības politikas rezultāti diskriminācijas novēršanai – konkrēti divas direktīvas – Nodarbinātības un Rasu direktīva – tiks aplūkotas nākamajā nodaļā.

¹²¹ Latvijas Cilvēktiesību centrs. Alternatīvais jeb “ēnu ziņojums” par EP Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību īstenošanu Latvijā. – Rīga: 2008. Pieejams: http://www.humanrights.org.lv/upload_file/Shadow_Report_LCHR.pdf (skatīts 17.07.2008.)

3. nodaļa

EIROPAS SAVIENĪBAS NODARBINĀTĪBAS UN RASU DIREKTĪVU PĀRŅEMŠANA: ATBALSTS DAŽĀDĪBAS POLITIKAI LATVIJĀ

Lai arī kopš 90. gadiem diskriminācijas aizliegums nostiprināts gan Latvijas Satversmē,¹²² gan atsevišķos likumos, līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, Latvijai kļuva saistošas arī ES izstrādātās vienlīdzības direktīvas – Padomes 2000. gada 29. jūnija direktīva 2000/43/EC, kas ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (turpmāk tekstā – Rasu direktīva), un Padomes 2000. gada 27. novembra direktīva 2000/78/EC, kas nosaka kopēju sistēmu vienādei attieksmei nodarbinātībā un profesijās (turpmāk tekstā – Nodarbinātības direktīva). Ja līdz 2007. gada oktobrim Nodarbinātības direktīva Latvijas tiesību aktos bija pārņemta pilnībā, tad Rasu vienlīdzības direktīvas pārņemšana turpinājās vēl 2010. gadā. 2006. gada jūlijā Eiropas Komisija uzsāka pārkāpuma procedūru, nosūtot Latvijai formālo paziņojumu, kurā tika norādīts, ka Latvija ir nepilnīgi pārņēmusi Rasu vienlīdzības direktīvu. Arī 2007. gada jūnijā Latvija saņēma Eiropas Komisijas argumentēto atzinumu, kurā atkārtoti atzīts, ka Latvijas tiesību akti neietver visas jomas, kas iekļautas direktīvas darbības sfērā. Jāatzīmē, sekojot Tavīda Ahmeda (*Ahmed*) ES pretdiskriminācijas politikas analīzei, ka Eiropas Savienība savā darbībā akcentē arī papildu līdzekļu efektivitāti minoritāšu politikā, proti, politikas

¹²² Satversmes 91. pants nosaka : “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

plānošanas dokumentu, ekspertu un NVO grupu izveidi un mazākumtautību tematiem veltīto interneta resursu veidošanu.¹²³ Tieši šajā jomā mazākumtautību organizāciju līdzdalība ir jānodrošinā arī ar nacionālās valsts instrumentu lietošanu, atbalstot mazākumtautību NVO veidošanu, ekspertu grupu dibināšanu.

Rasu direktīva

Padomes 2000. gada 29. jūnija direktīva 2000/43/EC, kas ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, nosaka pamatprincipus diskriminācijas izskaušanai uz rasu vai etniskās piederības pamata.¹²⁴ Atbilstoši direktīvas 3. pantam šo direktīvu piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā, tajā skaitā arī valsts iestādēs, attiecībā uz:

- nosacījumiem darba, pašnodarbinātības un profesijas iegūšanai, tajā skaitā atlases kritērijiem un darbā pieņemšanas nosacījumiem, lai kāda arī nebūtu darbības nozare, un visos profesionālās hierarhijas līmeņos, ieskaitot veicināšanu;
- piekļuvi visu veidu un visu līmeņu profesionālajai informācijai, arodapmācībām; progresīvo arodapmācību un pārkvalificēšanos, ieskaitot praktiskā darba pieredzi;
- nodarbinātības nosacījumiem un darba apstākļiem, tajā skaitā atlaišanu un apmaksu;
- dalību un iesaistīšanos kādā strādnieku vai darbinieku organizācijā vai jebkurā organizācijā, kuras biedri darbojas konkrētā profesijā, ieskaitot šādu organizāciju piešķirtos pabalstus;
- sociālo aizsardzību, tajā skaitā sociālo nodrošinātību un veselības aprūpi;
- sociālajām priekšrocībām;
- izglītību;
- piekļuvi pakalpojumiem un precēm un to piegādi, kas ir pieejami sabiedrībai, ieskaitot dzīvokļu apgādi.

¹²³ Ahmed T. A Critical Appraisal of EU Governance for the Protection of Minority Rights.// International Journal on Minority and Group Rights 17 (2010) – p. 278.

¹²⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:01:LV:HTML>

Rasu direktīvas 5. pants paredz pozitīvu rīcību, kas ļauj dalībvalstīm ar mērķi **nodrošināt pilnīgu vienlīdzību praksē** saglabāt vai pieņemt īpašus pasākumus, lai izskaustu trūkumus vai atlīdzinātu par trūkumiem, kas saistīti ar rasu vai etnisko piederību. 2006. gadā, komentējot Rasu direktīvas piemērošanu, Eiropas Komisija atzina, ka “nelabvēlīga attieksme, ar kādu sastopas dažas grupas, ir tik ilgstoša un noturīga, ka tiesības uz ne-diskrimināciju nav pietiekamas, un pozitīvi pasākumi var būt nepieciešami, lai uzlabotu iespēju vienlīdzību”.¹²⁵ Vienlaikus direktīva arī nosaka pamatprincipus tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai, kā arī paredz dalībvalstu pienākumu veicināt dialogu ar atbilstošām nevalstiskām organizācijām, kurām saskaņā ar savas valsts likumiem un praksi ir likumīga interese dot savu ieguldījumu cīņā pret diskrimināciju rasu un etniskās piederības dēļ, ievērojot vienādas attieksmes principa veicināšanu.

Lai arī Rasu direktīvas pārņemšana Latvijā bija jāpabeidz līdz 2004. gada 1. maijam, tā turpinājās vēl 2010. gadā. Darba grupai, kas 2004. gadā tika izveidota pie Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāta (turpmāk – ĪUMSILS), bija vairāki priekšlikumi, kā visefektīvāk pabeigt direktīvas pārņemšanu līdz 2004. gada maijam. Tika izveidots visaptverošs Diskriminācijas novēršanas likumprojekts, kurā tika ņemti vērā visi Latvijai saistošie starptautiskie diskriminācijas novēršanas standarti. 2004. gada 7. aprīlī likumprojekts tika pieņemts pirmajā lasījumā, tomēr pēc atbildīgās Saeimas komisijas un Saeimas Juridiskā biroja kritikas un mēģinājumiem mazināt likumprojektā paredzēto aizsardzības līmeni līdz direktīvas izvirzītajām minimālajām prasībām, likumprojekta vietā tika iesniegti projekti grozījumiem astoņos likumos, kas ir saistīti ar atšķirīgas attieksmes aizliegumu: Civillikumā, likumā “Par sociālo drošību”, Valsts civildienesta likumā, Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, Biedrību un nodibinājumu likumā, Likumā “Par Valsts cilvēktiesību biroju”, Krimināllikumā un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā.¹²⁶ Tomēr šie grozījumi pilnībā neaptvēra Rasu direktīvas

¹²⁵ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: The application of Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of Equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. COM (2006) 643 final

¹²⁶ Latvijas Cilvēktiesību centrs (2007), Diskriminācijas novēršana Latvijā: attīstība līdz 2006. gada beigām

prasības, piemēram, piekļuvi izglītībai, veselības aizsardzībai un citām jomām, tāpēc turpmākajos gados atsauce uz direktīvu tika iekļauta vēl vairākos likumos.

Grozījumi likumā "Par sociālo drošību" tika pieņemti 2005. gada beigās un 2008. gadā. Likuma 2.¹ pants **Atšķirīgas attieksmes aizliegums** nosaka:

*"Nodrošinot sociālos pakalpojumus, aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no personas rases, etniskās piederības, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, veselības stāvokļa, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem."*¹²⁷

Grozījumi likumā "Par Valsts cilvēktiesību biroju" tika pieņemti 2005. gada 15. decembrī. Ar šiem grozījumiem Valsts cilvēktiesību birojs (VCB) kļuva kā Rasu direktīvas īpašā vienlīdzības institūcija, taču grozījumi paredzēja VCB veikt tādas iestādes funkcijas, kas atbildīga ne tikai par nediskriminācijas principa īstenošanu uz rases un etniskās izcelsmes pamata, bet arī – par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu. Grozījumi paredzēja VCB tiesības (bet ne pienākumu) būt par personas tiesību un likumisko interešu aizstāvi civillietās un administratīvajās lietās, kurās prasības būtība ir saistīta ar atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu. Saskaņā ar Tiesībsarga likumu,¹²⁸ kas pieņemts 06.04.2006., sākot ar 2007. gada 1. janvāri VCB tiesības un pienākumus pārņēma Tiesībsarga birojs.

Grozījumi "Valsts civildienesta likumā" pieņemti 2006. gada 2. novembrī (sk. nodālu "Nodarbinātības direktīva").

2006. gada 2. novembrī pieņemtie grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā nosaka:

*"(3) Biedrībām un nodibinājumiem, kuru statūtos noteiktie mērķi vērsti uz cilvēktiesību vai indivīda tiesību aizsardzību, ir tiesības ar aizskartās fiziskās personas piekrišanu vērsties iestādēs vai tiesā un aizstāvēt šīs personas tiesības vai likumiskās intereses lietās, kas saistītas ar atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu."*¹²⁹

¹²⁷ Likums Par sociālo drošību, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=36850>

¹²⁸ Tiesībsarga likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=133535>

¹²⁹ Biedrību un nodibinājumu likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=81050>

2006. gada novembrī pirmajā lasījumā tika pieņemti grozījumi “Civillikumā”, tomēr tālāka grozījumu pieņemšana jau vairākus gadus ir apturēta.¹³⁰

2007. gada 17. maijā atsauce uz Rasu direktīvu iekļauta “Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, nosakot, ka par normatīvajos aktos noteiktā diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu – uzliek naudas sodu no simt līdz piecsimt latiem.¹³¹ Jau iepriekš likumā bija iekļauta norma, kas paredz, ka: “Administratīvo pārkāpumu lietas tiek izskatītas, ievērojot principu, ka visas personas ir vienlīdzīgas likuma un institūcijas, kas izskata lietu, priekšā neatkarīgi no viņu izcelšanās, sociālā un mantiskā stāvokļa, rases un nacionālās piederības, dzimuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida un rakstura, dzīvesvietas un citiem apstākļiem.”

2007. gada 21. jūnijā Saeimā pieņemtie grozījumi Krimināllikuma 78. pantā **Nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšana** paredz, ka (1) Par darbību, kas apzināti vērsta uz nacionālā, etniskā vai rasu naida vai nesaticības izraisīšanu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām. (2) Par tādu pašu darbību, ja tā saistīta ar vardarbību, krāpšanu vai draudiem vai ja to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks, vai **ja tā izdarīta, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu**, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem. Tāpat Krimināllikumā tika iekļauts jauns pants – 149.¹ pants. Diskriminācijas aizlieguma pārkāpšana, kas nosaka:

“(1) Par diskrimināciju rasu vai etniskās piederības dēļ vai par cita normatīvajos aktos noteiktā diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā, soda ar naudas sodu līdz trīsdesmit minimālajām mēnešalgām. (2) Par tādu pašu darbību, ja ar to radīts būtisks kaitējums vai ja tā saistīta ar vardarbību, krāpšanu vai draudiem, vai ja to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks,

¹³⁰ Grozījumi Civillikumā, pirmajā lasījumā Saeimā pieņemti 23.11.2006., [http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/webPhase6?SearchView&Query=\[{Title\]=*Grozījumi+Civillikumā*}&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/webPhase6?SearchView&Query=[{Title]=*Grozījumi+Civillikumā*}&SearchMax=0&SearchOrder=4)

¹³¹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=89648>

vai ja tā izdarīta, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.”

Grozījumi tika veikti arī Krimināllikuma 150. pantā “Reliģiskā naida celšana”, paredzot, ka:

“(1) Par personu reliģisko jūtu aizskaršanu vai naida celšanu sakarā ar šo personu attieksmi pret reliģiju vai ateismu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz četrdesmit minimālajām mēnešalgām. (2) Par tādu pašu darbību, ja ar to radīts būtisks kaitējums vai ja tā saistīta ar vardarbību, krāpšanu vai draudiem, vai ja to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks, vai ja tā izdarīta, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām.”¹³²

2008. gada 19. jūnijā Saeima pieņēma grozījumus “Patērētāju tiesību aizsardzības likumā”. Saskaņā ar veiktajiem grozījumiem likums tika papildināts ar 3.¹ pantu. Atšķirīgas attieksmes aizliegums, kas nosaka:

“(1) Piedāvājot precī vai pakalpojumu, pārdodot precī vai sniedzot pakalpojumu, aizliegta atšķirīga attieksme patērētāja dzimuma, rases vai etniskās piederības dēļ. (2) Atšķirīga attieksme pret patērētāju pieļaujama, ja preces vai pakalpojuma piedāvāšana, preces pārdošana vai pakalpojuma sniegšana tikai vai galvenokārt viena dzimuma, noteiktas rases vai etniskās piederības personām ir objektīvi pamatota ar tiesisku mērķi, kura sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi. (3) Atšķirīgas attieksmes aizliegums neskar līgumu slēgšanas brīvību, izņemot gadījumu, kad līgumslēdzējas puses izvēle tiek pamatota ar personas dzimumu, rasi vai etnisko piederību. (4) Ja atšķirīgas attieksmes

¹³² Krimināllikums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>

aizliegums tiek pārkāpts, patērētājs var aizstāvēt savas tiesības Tiesībsarga likumā noteiktajā kārtībā, kā arī vērsties tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. (5) Ja strīda gadījumā patērētājs norāda uz apstākļiem, kas varētu būt par pamatu viņa tiešai vai netiešai diskriminācijai dzimuma, rases vai etniskās piederības dēļ, pārdevēja vai pakalpojuma sniedzēja pienākums ir pierādīt, ka atšķirīgas attieksmes aizliegums nav pārkāpts.”¹³³

2009. gada 21. maijā tika pieņemts “Fizisko personu – saimnieciskās darbības veicēju – diskriminācijas aizlieguma likums”, kurš nosaka, ka “Piedāvājot precī vai pakalpojumu, pārdodot precī vai sniedzot pakalpojumu saimnieciskās darbības veicējam viņa saimnieciskās darbības ietvaros, kā arī nodrošinot fiziskās personas pieeju saimnieciskajai darbībai, aizliegta atšķirīga attieksme dzimuma, rases vai etniskās piederības dēļ”. Likuma 3. pants paredz:

“(1) Atšķirīga attieksme pret saimnieciskās darbības veicēju ir pieļaujama, ja preces vai pakalpojuma piedāvāšana, preces pārdošana vai pakalpojuma sniegšana tikai vai galvenokārt viena dzimuma, noteiktas rases vai etniskās piederības personām ir objektīvi pamatota ar tiesisku mērķi, kura sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi. (1¹) Atšķirīga attieksme pret fizisko personu attiecībā uz tās pieeju saimnieciskajai darbībai pieļaujama, ja pieeja noteiktai saimnieciskajai darbībai tikai vai galvenokārt viena dzimuma, rases vai etniskās piederības personām ir objektīvi pamatota ar tiesisku mērķi, kura sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi. (2) Atšķirīgas attieksmes aizliegums pret saimnieciskās darbības veicēju neskar līgumu slēgšanas brīvību, izņemot gadījumu, kad līgumslēdzējas puses izvēle tiek pamatota ar personas dzimumu, rasi vai etnisko piederību.”¹³⁴

¹³³ Patērētāju tiesību aizsardzības likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=23309>

¹³⁴ Fizisko personu – saimnieciskās darbības veicēju – diskriminācijas aizlieguma likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=193005>

2009. gada 17. decembrī tika pieņemts jauns "Pacientu tiesību likums", kurš nosaka:

*"Nodrošinot pacienta tiesības, aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no personas rases, etniskās izcelsmes, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, veselības stāvokļa, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem. Atšķirīga attieksme ietver personas tiešu vai netiešu diskrimināciju, personas aizskaršanu vai norādījumu to diskriminēt."*¹³⁵

2010. gada 4. martā pieņemtie grozījumi "Izglītības likumā" nosaka:

"(1) Tiesības uz izglītību ir 1) Latvijas pilsonim; 2) Latvijas nepilsonim; 3) Eiropas Savienības pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim; 4) Eiropas Kopienas pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 5) bezvalstniekam, kuram ir derīgs bezvalstnieka ceļošanas dokuments, kas izsniegts Latvijas Republikā; 6) citas valsts, kas nav Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pilsonis, valstspiederīgajam (turpmāk — trešās valsts valstspiederīgajam) vai bezvalstniekam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijas Republikā; 7) bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai; 8) personai, kura ir saņēmusi pagaidu aizsardzību Latvijas Republikā.

(2) Patvēruma meklētāja nepilngadīgam bērnam un nepilngadīgam patvēruma meklētājam ir tiesības uz pamatizglītību un vidējo izglītību, kā arī tiesības pēc pilngadības sasniegšanas turpināt iesākto izglītību.

(3) Nepilngadīgam trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam, kuram nav likumīga pamata uzturēties Latvijas Republikā, ir tiesības iegūt pamatizglītību laika posmā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai, vai laika posmā, uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā."

¹³⁵ Pacientu tiesību likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203008>

Tāpat likums papildināts ar 3.¹ pantu "Atšķirīgas attieksmes aizliegums", kas paredz:

*"(1) Šā likuma 3. pantā minētajām personām ir tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas."*¹³⁶

2010. gada 11. martā tika pieņemti grozījumi "Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā", papildinot likumu ar jaunu 2.¹ pantu "Atšķirīgas attieksmes aizliegums", kas paredz:

*"(1) Īstenojot aktīvos nodarbinātības un preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus, aizliegta atšķirīga attieksme personas dzimuma, rases un etniskās piederības dēļ. (2) Atšķirīga attieksme pret personu pieļaujama, ja aktīvo nodarbinātības un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu nodrošināšana tikai vai galvenokārt viena dzimuma, noteiktas rases vai etniskās piederības personām ir objektīvi pamatota ar tiesisku mērķi, kura sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi. (3) Ja strīda gadījumā persona norāda uz apstākļiem, kas varētu būt par pamatu tās tiešai vai netiešai diskriminācijai dzimuma, rases vai etniskās piederības dēļ, aktīvo nodarbinātības un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu īstenošana jāpienācama ir pierādīt, ka atšķirīgas attieksmes aizliegums nav pārkāpts."*¹³⁷

Nodarbinātības direktīva

Eiropas Padomes 2000. gada 27. novembra direktīvas 2000/78/EC, kas nosaka kopējo sistēmu vienādei attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, mērķis ir noteikt pamatprincipus diskriminācijas izskaušanai uz reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas pamata attiecībā uz nodarbinātību un profesiju. Atbilstoši direktīvas 3. pantam šo direktīvu

¹³⁶ Izglītības likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>

¹³⁷ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=62539>

piemēro visām personām gan valsts, gan privātajā sektorā, tostarp valsts iestādēs, attiecībā uz:

- nosacījumiem darba, pašnodarbinātības un profesijas iegūšanai, to skaitā atlases kritērijiem un darbā pieņemšanas nosacījumiem, lai kāda būtu darbības nozare, un visos profesionālās hierarhijas līmeņos, ietverot paaugstināšanu amatā;
- piekļuvi visu veidu un visu līmeņu profesionālajai informācijai, profesionālajai izglītībai, papildu profesionālajai izglītībai un pārkvalificēšanās iespējām, to skaitā praktiskā darba pieredzei;
- nodarbinātību un darba nosacījumiem, to skaitā atlaišanu un atalgojumu; līdzdalību un iesaistīšanos kādā darba ņēmēju vai darba devēju organizācijā vai jebkādā organizācijā, kuras biedri ir nodarbināti konkrētā profesijā, to skaitā uz šādu organizāciju piešķirtajiem pabalstiem.

Līdzīgi kā Rasu direktīvā, arī Nodarbinātības direktīvā iekļauta pozitīvas rīcības norma, kas papildus nosaka, ka attiecībā uz invalīdiem vienlīdzīgas attieksmes princips neierobežo dalībvalstu tiesības saglabāt vai pieņemt noteikumus par darba aizsardzību un drošību darba vietā vai pasākumus, ka mērķis ir radīt un saglabāt noteikumus vai iespējas, lai saglabātu vai veicinātu viņu integrāciju darba vidē. Vienlaikus direktīva arī nosaka pamatprincipus tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai, kā arī paredz dalībvalstu pienākumu veicināt dialogu ar atbilstošām nevalstiskajām organizācijām, kurām saskaņā ar savas valsts likumiem un praksi ir likumīga interese iesaistīties cīņā pret diskrimināciju, kuras pamatā ir personas reliģiskā piederība, uzskati, invaliditāte, vecums vai seksuālā orientācija.

Nodarbinātības direktīva tika ņemta vērā jau izstrādājot jauno "Darba likumu", kurš stājās spēkā 2002. gadā, un galvenās tās prasības tika iekļautas Darba likumā ar 2004. gada grozījumiem. Ar šiem grozījumiem likumā ir ietvertas tiešās un netiešās diskriminācijas, personas aizskaršanas, norādījuma diskriminēt un viktimizācijas definīcijas un aizliegums, kā arī normas par pierādīšanas pienākuma pārnešanu uz darba devēju diskriminācijas gadījumos un darba devēja pienākumu veikt pasākumus, kas atbilstoši apstākļiem

nepieciešami, lai pielāgotu darba vidi, sekmētu invalīdu iespējas nodibināt darba tiesiskās attiecības un veicinātu vienlīdzīgu tiesību principu ieviešanu. Darba likuma¹³⁸ 7. pants **Vienlīdzīgu tiesību princips** nosaka: "Ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgiem, drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem, kā arī uz taisnīgu darba samaksu." Saskaņā ar likumu šīs tiesības "nodrošināmas bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas – neatkarīgi no personas rases, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa, seksuālās orientācijas vai citiem apstākļiem". Tāpat likums nosaka, ka cita starpā darba intervijās nav pieļaujami tādi darba devēja jautājumi, kas ir tieši vai netieši diskriminējoši, it īpaši jautājumi par reliģisko pārliecību vai piederību pie kādas reliģiskās konfesijas, kā arī nacionālo vai etnisko izcelsmi. Atšķirīgas attieksmes aizliegums noteikts gan attiecībā uz darba sludinājumiem un darba intervijām, gan dibinot darba tiesiskās attiecības un uzteicot darba līgumu pārbaudes laikā, gan arī nosakot vienlīdzīgu samaksu un darba apstākļus, profesionālo apmācību vai paaugstinot amatā.

Līdz ar grozījumu pieņemšanu "Valsts civildienesta likumā" 2006. gada novembrī,¹³⁹ kas noteica, ka "Valsts civildienesta tiesiskajās attiecībās piemērojamas darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu normas, kas nosaka vienlīdzīgu tiesību principu, atšķirīgas attieksmes aizlieguma principu, aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas, darba un atpūtas laiku, darba samaksu, darbinieka materiālo atbildību un termiņus, ciktāl to nenosaka šis likums". Nodarbinātības direktīva Latvijā bija pārņemta.

Institūcijas

Galvenā valsts institūcija, kas atbild par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu, ir Tiesībsarga birojs, kas darbojas arī kā specializēta iestāde saskaņā ar Rasu vienlīdzības direktīvas 13. pantu.¹⁴⁰ Tomēr 2010. gadā birojā

¹³⁸ Darba likums (spēkā kopš 01.06.2002.), <http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>

¹³⁹ Valsts Civildienesta likums, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=10944>

¹⁴⁰ Tiesībsarga likums (spēkā kopš 2007. gada 1. janvāra) nosaka, ka Tiesībsarga birojs pārņem Valsts cilvēktiesību biroja tiesības un pienākumus.

ar diskriminācijas jautājumiem strādāja vairs tikai divi darbinieki, kas raisa bažas par Tiesībsarga biroja kapacitātes jautājumu. Lai arī Tiesībsarga likums nosaka biroja tiesības (bet ne pienākumu) griezties tiesā tajās civillietās, kurās prasības būtība saistīta ar atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu, līdz šim birojs iespēju pārstāvēt diskriminācijas upurus tiesā izmantojis tikai divas reizes (2006. gadā vēl kā Valsts cilvēktiesību birojs un 2010. gadā).

Politiskajā līmenī par pretdiskriminācijas politiku no 2002. gada beigām līdz 2008. gada 31. decembrim atbildēja Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS). Saskaņā ar ĪUMSILS nolikumu (pieņemts 13.11.2007.) sekretariāts līdz tā likvidācijai 2008. gadā īstenoja un koordinēja pasākumus, kas vērsti uz rasu un etniskās diskriminācijas izskaušanu, kā arī nodarbojās ar pretdiskriminācijas starpdisciplīnu jautājumiem un iecietības veicināšanu sabiedrībā. 2005. gadā tika nodibināts Eiropas pretdiskriminācijas politikas departaments, kurš 2007. gada oktobrī tika slēgts, sadalot tā funkcijas citu ĪUMSILS departamentu starpā. Pēc ĪUMSILS likvidācijas integrācijas politika, tajā skaitā pretdiskriminācijas jautājumi, tika nodota Bērnu un ģimenes lietu ministrijas pārziņā, bet jau 2009. gada 1. jūlijā arī šī institūcija tika likvidēta un funkcijas pārgāja Tieslietu ministrijas kompetencē. Kopš 2011. gada 1. janvāra Kultūras ministrija ir atbildīga par integrācijas politikas jautājumiem. Kopš ārkārtējām 11. Saeimas vēlēšanām, Kultūras ministrija īsteno integrācijas politiku ciešā sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, kuras integrācijas politikas prioritāte ir integrācija uz latviešu valodas pamata.

Pēc starptautisko normatīvu aktu minoritāšu analīzes līdztiesības un līdzdalības jomā pievērsīsimies pētījumā iekļauto piecu Latvijas pašvaldību atlases kritērijiem. Kāpēc tika izvēlētas tieši šīs pašvaldības?

4. nodaļa

PAŠVALDĪBU ATLASES PAMATOJUMS: ATŠĶIRĪGAIS UN KOPĪGAIS PIECĀS LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

Projekta mērķa sasniegšanai – **Latvijas piecu pašvaldību dažādības (integrācijas) politikas analīzei** – bija nepieciešams izvirzīt virkni uzdevumu, kas būtu sasniedzami gan kvantitatīvajā, gan kvalitatīvajā dimensijā projekta īstenošanas laikā un lai vienlaicīgi to īstenošanas process būtu mērāms.

Ņemot vērā pētījuma apjomu un citus faktorus, pētījuma ietvaros tika pieņemts lēmums izstrādāt konkrēta, ierobežota skaita pašvaldību darbības analīzi, kas atbilstu vairākiem pētījuma mērķa elementiem:

- izveidot Latvijas pašvaldību darbības analīzi dažādības (integrācijas) politikas jomā, kas iekļautu pēc iespējas visu Latvijas reģionu pašvaldības un sniegtu iespējas veikt politikas analīzi;
- veikt tādu pašvaldību politikas analīzi, kas teritoriāli un saimnieciski atbilstu t. s. mazās pašvaldības statusam, nodrošinot atsevišķa pētījuma atbilstību kopējā projekta ietvaram;
- veikt to pašvaldību darbības analīzi, kas attīstījusi dažādības (integrācijas) politiku pētnieciskam procesam pietiekamā apjomā, proti, īstenojusi vai turpina īstenot iniciatīvas, kas ir definējamas kā etnopolitikas iniciatīvas, tātad ir virzītas uz pašvaldībā dzīvojošo mazākumtautību iekļaušanu pašvaldības publiskajā politikas telpā. Šī prasība savukārt paredzēja kā primāru priekšnoteikumu

to, ka konkrētajā pašvaldībā dzīvo tāds mazākumtautību skaits, kas var kļūt par pašvaldības institūciju aktivitāšu mērķa grupu. Šajā pētījumā pašvaldības politika tiek identificēta kā, ar vai bez pašvaldības budžeta atbalstu, veiktas normatīvas izmaiņas, politikas plānošana vai citas aktivitātes, kuru iniciatīva pieder gan pašvaldības jeb vietējās varas administrācijai, pašvaldības iestāžu un pašvaldībā esošo pilsoniskās sabiedrības, gan nevalstisko organizāciju (biedrību un nodibinājumu un to struktūrām vai elementiem) pārstāvjiem ar mērķi attīstīt un sekmēt esošo vai ieviest jaunu dažādības (integrācijas) politiku;

- minētais iedzīvotāju etniskā sastāva priekšnoteikums izvirza nepieciešamību analizēt tādas pašvaldības politiku, kurā līdzās minēto dažādības (integrācijas) politikas dalībnieku esamībai ir identificējama pilsoniskās sabiedrības darbība ārpus pašvaldības tiešās ietekmes. Šajā gadījumā nevalstisko organizāciju iniciatīvām jāpastāv kā proaktīvas rīcības piemēriem pašvaldībā dzīvojošo mazākumtautību kultūru un kolektīvu identitāšu atpazīšanai, atzīšanai un iekļaušanai pašvaldības publiskas politikas telpā;
- par papildu elementiem konkrētu pašvaldību atlasei kļuva informācija par pašvaldībā īstenoto zinātnisko refleksiju par īstenoto vai īstenojamo iniciatīvu dažādības (integrācijas) politikas jomā, kā arī 2010. gadā īstenotās t. s. reģionālās reformas rezultāti, kas ietekmējuši jaunizveidoto pašvaldību teritoriālo un etniskā sastāva veidolu.

Lai nodrošinātu iespējami rūpīgāku pašvaldību atlasī 2010. gada sākumā, uzsākot projekta īstenošanu, tika veikta visu Latvijas pašvaldību vadības un administrācijas anketēšana ar mērķi, ideālajā gadījumā, iegūt informāciju par visās Latvijas pašvaldībās esošo dažādības (integrācijas) politikas procesu norisi.

Būtisks faktors pašvaldību atlasei bija 2009. gadā īstenota Latvijas novadu reforma, kas paredzēja izveidot ne tikai jaunus novadus, bet arī ievērojami samazināt to skaitu, apvienojot vienā novadā vairākus pagastus.

2008. gada 30. decembrī Latvijas Republikas prezidents Valdis Zatlers izsludināja Saeimā 2008. gada 18. decembrī pieņemtā likuma “Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums” tekstu¹⁴¹. Atbilstoši likumam Latvijā ir deviņas republikas nozīmes pilsētas un 110 novadi, kuru teritorijā var ietilpt pagasti un pilsētas.

Novadu reforma, kas tika sagatavota vairākus gadus un kuras īstenošana tika pakļauta regulārai kritikai, jau 2010. gada sākumā, šī pētījuma uzsākšanas brīdī, apliecināja virkni nepilnību, no kurām būtiskākais deficīts bija *bottom up* piekļuves nepietiekama izmantošana, veicot reformas sagatavošanu. Rezultātā jau drīz pēc jauno pašvaldību sastāva apstiprināšanas norisinājās “piespiedu laulības šķiršana” jeb dažādu pašvaldību sadalīšanās un atgriešanās pie pirmsreformas situācijas.

Ņemot vērā minētos pašvaldību atlases kritērijus, pētījumā tika izveidota atlases shēma, kuras komponentu vairākumam būtu jāatbilst atlasītajām piecām pašvaldībām.

1. tabula

Pētāmo pašvaldību atlases kritēriji

1	2	3	4	5
Pašvaldības statuss (salīdzinošā ietvarā definējama kā “maza pašvaldība”)	Pašvaldībā dzīvo pietiekams mazākumtautību pārstāvju skaits, lai pašvaldības politikas ietvaros šīs grupas tiktu definētas kā politikas mērķa grupas	Pašvaldības administrācijas un pakļautībā vai budžeta ietvaros esošo institūciju darbībā konstatēta politika dažādības (integrācijas) jomā	Pašvaldībā pastāv pilsoniskās sabiedrības organizācijas formas (biedrības, nodibinājumi) atbilstoši LR likumdošanai un likumam “Par biedrībām un nodibinājumiem”, kas īsteno reaktīvas un proaktīvas iniciatīvas kolektīvu identitāšu un mazākumtautību līdzdalības jomā	Pašvaldības institūcijas īsteno dažādības (integrācijas) politikas un pilsoniskās sabiedrības aktivitāšu publisko apspriešanu un novērtējumu

¹⁴¹ Likuma tekstu skat.: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=185993> (skatīts 15.12.2010.).
 Autors pateicas LSIF darbiniekiem par atbalstu pētījuma veikšanas laikā.

Apkopojot līdz 2010. gada aprīlim iegūto anketēšanas rezultātu informāciju¹⁴², tika atlasītas piecas pašvaldības, kas atbilst vismaz trim no 1. tabulā formulētajiem pieciem atlasē kritērijiem. Analīzei tika izvēlētas konkrētas novadu pašvaldības Latvijas reģionos. Ja konkrētā pilsēta ir arī novada centrs, kas ar savu budžetu finansē šī novada pagastus, tas tiek īpaši atzīmēts konkrētās nodaļas sākumā, kad tiek veidots informatīvs pārskats par atlasītās pašvaldības teritoriju un etnisko sastāvu. Tādējādi sākotnējās idejas (četrus pašvaldību darbības analīze) vietā autors pieņēma lēmumu veikt piecu novadu pašvaldību darbības analīzi – visos Latvijas plānošanas reģionos. Sākotnēji bija ieplānots iegūt informāciju no 12 pagastiem, bet pētījuma noslēguma posmā konstatēts, ka tika analizēta informācija no pieciem novadiem, kuros ietilpst 26 pagasti (skat. 2. tabulu).

2. tabula

Izvēlētās pašvaldības

Latvijas plānošanas reģions	Pašvaldība
Latgale	Dagda
Dienvidlatgale	Balvi
Kurzeme	Brocēni
Vidzeme	Seda/Strenči
Rīgas rajons	Olaine

Atbilstoši likuma “Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums” sadalījumam atlasītajās pašvaldībās ir vietējā vara, kuras kompetences administratīvi teritoriālās robežas tika definētas, apvienojot konkrētus pagastus un pilsētas. Savukārt Latvijas Pašvaldību savienības rokasgrāmatā pašvaldību darbiniekiem žurnālā “Logs” pašvaldības vara tika definēta šādi:

“Pašvaldība ir pašu vara. Šī vara nav absolūta, jo tai paralēli pastāv vēl vairāki citi publiskās varas veidi – Apvienoto Nāciju Organizācija

¹⁴² Autoram jāatzīst, ka pašvaldību interese dalībai anketēšanā bija visai zema – skat. 1. pielikumu.

(ANO – globālās varas piemērs), Eiropas Savienība (ES – Eiropas mēroga varas piemērs), valstis vai pavalstis. Tāpēc pašvaldībai ir raksturīga likumā noteikta autonomijas vai pašvaldības pakāpe, un, jo lielāka pašvaldības autonomija – jo demokrātiskāka valsts, kuras teritorijas daļā pašvaldība izveidota.”¹⁴³

Apkopojot Latvijas administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu jauno sadalījumu atbilstoši 2008. gada likumam, jāatzīmē, ka pētījumā iekļauto pašvaldību teritoriālais sadalījums līdz 2011. gada sākumam, kad tapa šī nodaļa, netika mainīts. Ņemot vērā atlasīto pašvaldību administratīvo teritoriju ietvaru, jākonstatē, ka atlasītās pašvaldības apvieno nevienmērīgu pagastu un pilsētu skaitu, kas savukārt ietekmē pašvaldības iedzīvotāju skaitu, nodokļu pieņemšanas apmērus un budžeta apjomu. Vienlaicīgi minētie pašvaldības budžeta aspekti nevar tikt uzskatīti par izšķirošo faktoru, jo konkrētās pašvaldības iniciatīvas un tās kompetencē esošajās teritorijās izveidotās pilsoniskās iniciatīvas var būtiski ietekmēt pašvaldības teritorijā īstenojamās dažādības (integrācijas) politikas saturu un intensitāti.

Jāatzīmē, ka Latvijas integrācijas politikas analīze lielākoties koncentrējas ap nacionālā mēroga politikas aspektiem, salīdzinoši mazāk uzmanības veltot tieši reģionālajai dimensijai¹⁴⁴. Šāda tendence saglabājas, neskatoties uz to, ka vietējo integrācijas programmu izstrāde kļuva intensīvāka un kā mazajās, tā lielajās pašvaldībās pastāvēja vai turpina darboties integrācijas programmas: atbilstoši Latvijas Sabiedrības integrācijas fonda materiāliem šādas Latvijas pašvaldības līdz 2006. gadam bija saņēmušas finansējumu sabiedrības integrācijas programmu izstrādei.

¹⁴³ http://www.lps.lv/Pasvaldibas/Kas_ir_pasvaldiba/ (skat. 20.02.2011.)

¹⁴⁴ Kā vienu politikas plānošanas piemēru var minēt: Golubeva M., Kažoka I. Pašvaldības iedzīvotāju dažādības pase: ceļš uz vienādām iespējām un uzlabotu pakalpojumu kvalitāti. – Rīga: PROVIDUS, 2011. Teksts nav situācijas analīze, bet īss informatīvs materiāls ar ieteikumu klāstu pašvaldību darbiniekiem.

**Sabiedrības integrācijas programmas Latvijas pašvaldībām
(Valsts budžeta programmas)¹⁴⁵**

2002. gads

Nr. p. k.	Projekta nosaukums	Pieteicējs/ partneri	Projekta finansējums (LVL)	
			SIF piešķirtais	Kopā
1.	No atšķeltības uz līdzdalību (Alūksnes rajona sabiedrības integrācijas programma)	Alūksnes rajona padome/ SO apvienība "Alūksnes NVO atbalsta centrs"	433	613
2.	Tukuma pilsētas sabiedrības integrācijas programma	Tukuma pilsētas dome/ Tukuma NVO apvienība	800	1441
3.	Aizkraukle – dialogā ar sabiedrību.	Aizkraukles rajona padome/ Aizkraukles NVO apvienība	366	699
4.	Kopējā sadarbībā kopīgus rezultātus	Madonas NVO atbalsta centrs/ Madonas rajona padome	778	1225
5.	Nākotne Īslīcē – plāni nākotnei	Bauskas rajona Īslīces pagasta padome/ SO attīstības centrs "Mēs Īslīcē"	800	2000
6.	Rīgas rajona Ādažu pagasta Integrācijas padomes izveidošana un integrācijas programmas izstrādāšana	SO "Īpašuma un vides aizsardzības apvienība Ādaži"/ Ādažu pagasta padome	796	1708

¹⁴⁵ <http://lsif.lv/atbalsttie-projekti/valsts-budzeta-programmas>

7.	Brocēnu novada sabiedrības etniskās un sociālās integrācijas programmas izstrāde	Brocēnu novada dome	800	1294
8.	Ludzas rajona sociālās un etniskās integrācijas programmas izstrāde	Ludzas rajona padome	412	607
9.	Olaines pilsētas Teritorijas attīstības plāna sadaļas "Olaines pilsētas sabiedrības sociālā integrācijas programma" izstrādāšana	Olaines pilsētas dome	800	1511
10.	Krāslavas rajona Sabiedrības sociālās, etniskās un reģionālās integrācijas programmas izstrāde	Krāslavas rajona padome	501	650
11.	Pašvaldību apvienības "Bērzes krasti" sabiedrības integrācijas programmas izstrāde	Jaunbērzes pagasta padome, Bērzes pagasta padome, Līvberzes pagasta padome un Glūdas pagasta padome	800	
12.	Rīgas rajona Mālpils pagasta sabiedrības integrācijas programmas izstrādāšana	Rīgas rajona Mālpils pagasta padome un SO "Sabiedriskās attīstības centrs"	738	
13.	Indras pagasta sabiedrības integrācijas programmas izstrāde	Krāslavas rajona Indras pagasta padome	800	
14.	Sociālās integrācijas programmas izstrāde Krāslavas rajona Andrupenes pagastā	Krāslavas rajona Andrupenes pagasta padome	726	

2003. gads

Projekta numurs	Pieteicēja nosaukums		Projekta nosaukums	SIF finansējums (LVL)
	Vadošais pieteicējs	Partneris/i		
2003.H.2/1	Limbažu rajona padome		Limbažu rajona cilvēku ar īpašām vajadzībām dzīves kvalitātes uzlabošana	800
2003.H.2/5	Preiļu rajona Aglonas, Krāslavas rajona Kastuļinas, Grāveru, Šķeltovas pašvaldību sadarbības padomes iestāde "Aglona"		Aglonas novada sabiedrības integrācijas programma	800
2003.H.2/6	Ogres rajona padome		Ogres rajona pašvaldība ceļā uz integrētu sabiedrību	769
2003.H.2/4	Valmieras rajona Kocēnu pagasta padome		Sabiedrības integrācijas programma Valmieras rajona Kocēnu pagastam	497
Kopā				2866

2004. gads

Projekta numurs	Pieteicēja nosaukums		Projekta nosaukums	SIF finansējums (LVL)
	Vadošais pieteicējs	Partneris/i		
2004.H.2/6	Gulbenes rajona padome	-	Gulbenes rajona sabiedrības sociālās un etniskās integrācijas programmas izstrāde 2004.-2013. gadam	800,00
2004.H.2/4	Salaspils pilsētas ar lauku teritoriju dome	-	Salaspils sabiedrības integrācijas programmas izstrāde	796,77
2004.H.2/5	Skrīveru pagasta padome	-	Skrīveri – esam mēs visi	762,50
2004.H.2/8	Pašvaldību aģentūra Attīstības centrs "Dagdas Fenikss"	-	Dagdas novada sabiedrības integrācijas programma	800,00
2004.H.2/3	Gulbenes pilsētas dome	-	Sociālā integrācija Gulbenē, nākotnes perspektīvas	792,00
2004.H.2/2	Jelgavas rajona Vilces pagasta padome	-	Sabiedrības sociālās integrācijas programma pamats Vilces pagasta attīstības plānam	800,00
2004.H.2/7	Daugavpils pilsētas dome	-	Daugavpils pilsētas Sabiedrības integrācijas programmas izstrāde	794,18
2004.H.2/10	Lauberes pagasta padome	-	Sociālā programma Lauberes pagasta iedzīvotāju sociālo risku mazināšanai un profilaksei	791,63
2004.H.2/12	Rundāles pagasta padome	-	Rundāles pagasta sabiedrības integrācijas programmas izstrāde	612,82

Kā viens no svarīgākajiem šajā pētījumā izmantotiem sekundāriem avotiem ir 2004. gadā veiktais pētījums **“Pašvaldību loma sabiedrības integrācijas procesā”**, ko pasūtīja Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts.¹⁴⁶ Pētījumā padziļināta izpēte tika veikta par šādām pašvaldībām:

- Vidzemē – Ogres novads, Stradu pagasts, Salacgrīvas pilsēta ar lauku teritoriju, Vaidavas pagasts;
- Zemgalē – Aknīstes pilsēta ar lauku teritoriju, Asares pagasts, Tukuma pilsēta, Stelpes pagasts;
- Kurzemē – Brocēnu novads, Jūrkalnes pagasts, Kuldīgas pilsēta, Baltegles pagasts;
- Latgalē – Balvu pilsēta, Malnavas pagasts, Ilūkstes pilsēta, Kalniešu pagasts.

Pētījumā iegūtie dati un atzinumi kalpoja par informācijas avotu šī pētījuma pašvaldību atlasei.

Turpmāk izklāstītā informācija par piecās atlasītājās pašvaldībās esošo dažādības (integrācijas) politiku liecina ne tikai par konkrētām aktivitātēm šajā jomā, bet sniedz apliecinājumu dažādu politikas aktoru iniciatīvu nozīmei analizētajās teritorijās.

Kopumā, analizējot pētījuma autoram pieejamo informāciju par konkrēto pašvaldību varas institūciju un pilsoniskās sabiedrības darbību sabiedrības integrācijas jomā, jāsecina:

- vairākumā atlasīto pašvaldību pastāv iniciatīvas sabiedrības integrācijas jomā;
- četrās no piecām pašvaldībām pastāvēja vai pētījuma veikšanas laikā turpināja pastāvēt pašvaldības politikas plānošanas dokuments (t. s. “integrācijas programma” vai “attīstības programma”), kurā mērķu spektrā ir vai nu etniskā integrācija, vai starpkultūru dialoga attīstība;

¹⁴⁶ http://www.bszi.lv/downloads/resources/pasvaldibas/Pasvaldibas_LV.pdf

- sabiedrības integrācija tiek pārsvarā izprasta kā sociālās vides sakārtošana un attīstība. Etniskā integrācija ir viens no plašākas sociālās integrācijas aspektiem;
- mazākumtautību iekļaušana norisinās, izmantojot to pilsoniskās sabiedrības formas, sniedzot atbalstu un sadarbojoties ar nevalstiskajām organizācijām, definējot tās par mazākumtautību interešu pārstāvniecībām;
- integrācijas politikas ietvaros vairāk tiek minēta sociālā saliedētība, konkrētās sabiedrības vienotība un dažādu atstumtības riskam pakļautu grupu iekļaušana nekā jēdziens “dažādība”.¹⁴⁷

Turpmākajās nodaļās tiks veikta piecu pašvaldību politikas analīze dažādības jomā.

¹⁴⁷ Balvu integrācijas programmā kā vienīgajā piecu pašvaldību vidū

5. nodaļa

BALVU NOVADA PAŠVALDĪBA

2009. gada 1. jūlijā tika apstiprināts Balvu novada pašvaldības nolikums,¹⁴⁸ saskaņā ar kuru Balvu novada pašvaldības teritoriju veido: Balvu pilsēta; Balvu pagasts; Bērzkalnes pagasts; Bērzpils pagasts; Briežuciema pagasts; Krišjāņu pagasts; Kubulu pagasts; Lazdulejas pagasts; Tilžas pagasts; Vectilžas pagasts; Vīksnas pagasts.

Balvu novads robežojas ar deviņiem novadiem – Gulbenes, Alūksnes, Viļakas, Baltinavas, Kārsavas, Rēzeknes, Madonas, Lubānas un Rugāju novadu.

Balvu novada pašvaldības administratīvais centrs ir Balvu pilsētā.¹⁴⁹

Balvu novads faktos¹⁵⁰

Iedzīvotāju skaits Balvu novadā – 15 505

¹⁴⁸ http://www.balvi.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=46&lang=lv

¹⁴⁹ Būtiski ņemt vērā to, ka pēc novadu reformas lielākā daļa datu pieejama novada griezumā, atsevišķi neizdalot informāciju par novada pilsētām un pagastiem. Fakti par Balvu pilsētu publicēti saskaņā ar interneta vietnē www.balvi.lv pieejamajiem datiem <http://www.balvi.lv/balvi/i.php?p=12> (17.11.2010.)

¹⁵⁰ PMLP Iedzīvotāju reģistra dati (uz 01.01.2011.) <http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (29.01.2011.) Autors vērs lasītāju uzmanību uz to, ka PMLP regulāri aktualizē datus un aicina mājas lapā www.pmlp.gov.lv iepazīties ar aktuālākajiem statistikas datiem par katru no pētījumā iekļautajām pašvaldībām. Šeit un turpmāk dati apkopoti 2011. g. janvārī. 2012. gada martā PMLP mājas lapā jau bija pieejami aktualizētie dati 2012. gada 1. janvārī: <http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (1.03. 2012.). Tehnisku iemeslu dēļ autors pieņēma lēmumu neievietot divreiz gadā (arī 2012. gadā) aktualizējamus datus, jo tie hronoloģiski nav saistīti ar pētījuma laika periodu.

Balvu novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs:

- latvieši – 12 188,
- krievi – 2793,
- citas tautības – 524.

Balvu novada iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības:

- pilsoņi – 14888,
- nepilsoņi – 556,
- pārējie – 61.

Balvu novada darbaspējas vecuma un dzimuma struktūra:

- līdz darbaspējas vecumam – 2021:
 - vīrieši – 1067,
 - sievietes – 954;
- darbaspējas vecumā – 10 251:
 - vīrieši – 5192,
 - sievietes – 5059;
- pēc darbaspējas vecuma– 3233:
 - vīrieši – 1071,
 - sievietes – 2162.

Balvu novada bērnu vecuma un dzimuma struktūra:

- 0–6 gadu vecumā – 773:
 - zēni – 418,
 - meitenes – 355;
- 7–18 gadu vecumā– 1806:
 - vīrieši – 930,
 - sievietes – 876.

Balvu pilsēta faktos¹⁵¹

Teritorija – 5,1 km² jeb 508,7 ha

Iedzīvotāju skaits – 7973 (dati 01.01.2009.)

Balvu pilsēta – pēc iedzīvotāju skaita sestā lielākā pašvaldība Latgalē

Attālums no Rīgas – 226 km

¹⁵¹ Fakti par Balvu pilsētu publicēti saskaņā ar interneta vietnē www.balvi.lv pieejamajiem datiem <http://www.balvi.lv/balvi/i.php?p=12> (17.11.2010.)

Pilsētas tiesības piešķirtas – 1928. gadā
Pilsētas ģerbonis apstiprināts – 1938. gadā
Pilsētas karogs apstiprināts – 2005. gadā
Balvu pilsētas nacionālais sastāvs¹⁵²:

- latvieši – 5807,
- krievi – 1818,
- baltkrievi – 91,
- ukraiņi – 57,
- vācieši – 41,
- čigāni – 36,
- poļi – 32,
- citas tautības – 24,
- neizvēlēta – 90.

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā

Mājas lapa *www.balvi.lv* ir iedzīvotājiem draudzīga – iespēja palielināt burtus, ir meklēšanas iespējas, iekļauta plaša informācija, bet tā pieejama tikai latviešu un angļu valodā. Ir iespēja nosūtīt jautājumus Balvu novada domes priekšsēdētājam un ieteikumus mājas lapas veidotājiem. Tāpat ir iespēja piedalīties sabiedriskās apspriešanās interaktīvi, nosūtot informāciju elektroniski (aizpildot īpašu formu).

¹⁵² (Dati 2009. gada sākumā, avots Balvu pilsētas mājas lapa
<http://www.balvi.lv/balvi/i.php?p=12>)

1. att. Balvu novada mājas lapa

Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas

Pašvaldību institūcijas, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/ politikā/ sabiedrības integrācijā

Balvu novada pārvaldes Sociālā pārvalde (līdz 2009. gada jūlijam Balvu pilsētas pašvaldības aģentūra “Sociālais serviss”) veic sociālās politikas izstrādi un īstenošanu Balvu novadā. Pārvaldes pamatfunkcija ir nodrošināt iedzīvotāju sociālo vajadzību profesionālu izvērtēšanu, kvalitatīvu sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanu tām personām, kurām uz to ir tiesības. Viens no tās pamatuzdevumiem ir izstrādāt sociālo pakalpojumu atbilstības stratēģiju un mērķprogrammas, plānot, organizēt un koordinēt sociālo darbu, sociālos pakalpojumus un sociālās palīdzības sniegšanas procesu, kā arī koordinēt projektus sociālo pakalpojumu jomā.¹⁵³ Balvu pilsētas

¹⁵³ Balvu novada pašvaldības Sociālās pārvaldes nolikums (apstiprināts 2009. gada 16. jūlijā), pieejams: <http://www.balvi.lv/dokumenti/2009/sociaalaas%20paarvaldes%20nolikums.pdf>

pašvaldības aģentūra "Sociālais serviss" līdz tās reorganizācijai aktīvi iesaistījies dažādu projektu īstenošanā, kuru mērķis ir dažādu sociālo grupu integrācijas veicināšana un atstumtības mazināšana: Valsts bērnu tiesību aizsardzības centra projekts "Pasniedz roku sapratnei un atbalstam"(2001); Lauku atbalsta programmas projekts "Bērnu invalīdu un maznodrošināto ģimeņu sociālās atstumtības mazināšana" (2003); laikā no 2004. oktobra līdz 2005. gada 31. jūlijam īstenots Sabiedrības integrācijas fonda administrēts ES PHARE projekts "Dažādu mazākumtautību un sociālo grupu integrācijas un dzimumlīdztiesības skola". Kā norādīts projekta pieteikumā LSIF līdzfinansējuma saņemšanai: "Projekta vispārējais mērķis ir veicināt Balvu pilsētā dzīvojošo dažādu tautību un sociālo grupu iedzīvotāju integrāciju, attīstot toleranci un aizspriedumu mazināšanu."¹⁵⁴

2005. gadā īstenots Eiropas Sociālā fonda granta shēmas "Motivācijas programmas sociālās atstumtības riska grupām" projekts "Motivācija, zināšanas un aktivitāte – ceļš uz labklājību".

Pašvaldībā izveidota **Izglītības, kultūras un sporta jautājumu komiteja** septiņu cilvēku sastāvā.

Balvu novada pašvaldības kompetenci izglītībā, kultūrā un sportā īsteno **Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvalde**. Saskaņā ar Pārvaldes nolikumu¹⁵⁵ viena no pārvaldes funkcijām izglītības jautājumos ir plānot un īstenot pasākumus bērnu un jauniešu integrācijai sabiedrībā. Kultūras jomā pārvaldei līdzās citām noteiktas šādas funkcijas: īstenot kultūrpolitiku Balvu novadā; uzturēt latvisko kultūru un sekmēt citu tautu kultūru attīstību, veicinot kultūras mantojuma saglabāšanu un tā mērķtiecīgu izmantošanu; kā arī sekmēt kultūras dzīves norišu daudzveidību, tautas mākslas attīstību, profesionālās mākslas un mūzikas pieejamību. Pārvalde kultūras funkciju izpildē sadarbojas ar Balvu novada kultūras iestādēm,

¹⁵⁴ Saturiskā atskaite no LSIF iesniegtas projekta atskaites – 2. lpp. Autors pateicas LSIF arhīva darbiniekiem par lielu atbalstu pētījuma tapšanā.

¹⁵⁵ Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes nolikums (apstiprināts 2009. gada 16. jūlijā), pieejams: <http://www.balvi.lv/dokumenti/2009/izgliitiibas%20paarvaldes%20nolikums.pdf> (10.01.2011.)

biedrībām un nodibinājumiem, organizē kultūras uzdevumu īstenošanu Balvu novadā; sniedz priekšlikumus par padotībā esošo kultūras iestāžu darbību un attīstību; uzkrāj, apkopo un analizē profesionālo un statistisko informāciju par kultūras procesiem un kultūras iestāžu darbību novadā.

Izglītības iestādes

Balvu novadā darbojas 10 vispārīzglītojošās skolas,¹⁵⁶ t. sk., Balvu pamatskola, kurā tiek īstenota mazākumtautību pamatizglītības programma. Kopumā vispārējās pamatizglītības posmā tiek īstenotas deviņas dažādas izglītības programmas¹⁵⁷, savukārt vidējās izglītības posmā tiek īstenotas septiņas dažādas izglītības programmas¹⁵⁸, kas nodrošina pietiekami plašu un daudzveidīgu pamatizglītības un vidējās izglītības programmu piedāvājumu. Balvu novada vispārējās izglītības iestādēs tiek īstenotas divas pirmsskolas izglītības programmas – pirmsskolas izglītības programma un pirmsskolas mazākumtautību izglītības programma.

¹⁵⁶ Balvu pamatskola, kurā īsteno vispārējās pamatizglītības pirmā posma (1.–6. klase) izglītības programmu, Balvu 2. pamatskola, kurā īsteno mazākumtautību pamatizglītības programmu, Balvu Valsts ģimnāzija, Balvu vakara (maiņu) vidusskola, Balvu Amatniecības vidusskola, Tilžas vidusskola, Bērzpils vidusskola, Stacijas pamatskola, Briežuciema pamatskola un Tilžas internātpamatskola, kas nodrošina pamatizglītības apguvi bāreņiem, bez vecāku gādības palikušiem bērniem un bērniem no trūcīgām ģimenēm.

¹⁵⁷ Vispārējās pamatizglītības pirmā posma (1.–6. klase) izglītības programma; pamatizglītības pirmā posma (1.–6. klase) pedagoģiskās korekcijas izglītības programma; pamatizglītības programma; pamatizglītības mazākumtautību programma; pamatizglītības otrā posma (7.–9. klase) izglītības programma; pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas izglītības programma; pamatizglītības otrā posma (7.–9. klase) pedagoģiskās korekcijas izglītības programma; speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem; speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, kuri integrēti vispārējās pamatizglītības iestādē.

¹⁵⁸ Vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena izglītības programma; vispārējās vidējās izglītības matemātikas, dabaszinību un tehnikas virziena izglītības programma; vispārējās vidējās izglītības humanitārā un sociālā virziena izglītības programma; vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientētā virziena izglītības programma; vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientētā virziena komerczinību virziena izglītības programma; vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientētā virziena amatizglītības virziena izglītības programma.

Ņemot vērā skolēnu skaita samazināšanos un finanšu modeļa “Nauda seko skolēnam” ieviešanu, saskaņā ar Balvu novada Izglītības attīstības programmu 2010./2011. mācību gadā Balvu 2. pamatskola tika reorganizēta un pievienota Balvu pamatskolai, kas turpmāk nodrošinās mazākumtautību izglītības programmas īstenošanu.

Ņemot vērā mazo skolēnu skaitu un nepietiekamo finansējumu, šī skola tiek reorganizēta un pievienota Balvu pamatskolai kā mazākumtautību programma.¹⁵⁹

Kā intervijās atzina pašvaldību darbinieki, šāda lēmuma pamatā bija vairāki apsvērumi. Pirmkārt, skolu apvienošana dod iespēju saglabāt un nodrošināt izglītības pieejamību mazākumtautību skolēniem, proti, pamatizglītību (1.–9. klase) iegūt krievu valodā. Tas savukārt dod iespēju saglabāt savas tradīcijas un turpināt iesāktos projektus.

Tas, ka mēs esam domājuši par nākotni šīm mazākumtautībām, liecina, ka mēs mazākumtautību skolu nevis likvidējam, bet reorganizējam. Mēs pie šīs skolas arī saglabājam pirmskolas grupas piecgadīgiem, sešgadīgiem bērniem, kur mācīties. Mēs arī viņiem rīkojam interešu izglītības pulciņus, lai šīs tradīcijas saglabātu.¹⁶⁰

Daudzas pašvaldības ir atteikušās no mazākumtautību skolas. Mums arī šobrīd notiek skolas reorganizācija Balvu novada pašvaldībā, mēs Balvu 2. pamatskolu reorganizējam mazākumtautību (skolā). Bet mēs viņus saglabājam, pievienojām pie Balvu pamatskolas, jo Balvu 2. pamatskolā mācījās tikai 77 skolēni un, kā jūs zināt, tagad ir jaunais modelis – nauda seko skolēnam, un, protams, 77 skolēniem nav iespējams nodrošināt pilnvērtīgu mācību procesu. Un bija ļoti plašas diskusijas par šo jautājumu, jo visi grib būt patstāvīgi un, liekas, ja nebūs skolas, tad kaut kas skolēniem un skolotājiem, kas sabiedrībā pārstāv krievu tautību, tiks atņemts. Bet šobrīd pēc ļoti plašām diskusijām šis jautājums ir

¹⁵⁹ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

¹⁶⁰ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

atrisināts. Un gan vecāki, gan skolēni un skolotāji ir piekrituši, ka viņi tiek pievienoti Balvu pamatskolai, bet Balvu pamatskola tiek pārvietota uz tām telpām, kur šobrīd ir mazākumtautību skola. Pašvaldība atbalsta mazākumtautību skolu, jo viņi ir ļoti aktīvi un piedalās projektos, līdz ar to tiek organizēti pasākumi krievu tautības cilvēkiem uz Ziemeļrietumiem un citi. Viņi ir izveidojuši savu klubu "Erudīts", kurā piedalās ne tikai 2. pamatskolas skolēni, bet arī tie, kuri ir beiguši. Un es uzskatu, ka tā dažādība ir, bet mūsu pašvaldībā dažādības politika tiek realizēta uz savstarpējās sapratnes pamatiem.¹⁶¹

Saskaņā ar diskusijā un intervijās ar pašvaldības pārstāvjiem sniegto informāciju lēmuma pieņemšanā par skolas reorganizāciju bija iesaistīti gan IZM un skolu direktori, gan skolotāji, gan vecāki. Informācija par plānotajām izmaiņām tika publicēta arī Balvu novada laikrakstā un pašvaldības mājas lapā. Tāpat jautājums tika apspriests iedzīvotāju sapulcē un individuālās tikšanās reizēs ar iedzīvotājiem.

Mēs šo jautājumu risinājām jau no septembra, tika runāts direktoru padomes sanāsmēs. Tālāk skolu direktori runāja ar saviem skolotājiem, runāja ar vecākiem. Un bija vairāki raksti Balvu novada laikrakstā, un taisni pašvaldības mājas lapā, un pašvaldības laikrakstā, ko izdod divas reizes mēnesī. Tad visās skolās, kas šajos procesos ir iesaistītas, tikāmies ar vecākiem un skolotājiem. Tad mēs sazinājāmies ar ministriju par šiem jautājumiem. Arī konsultācijas. Janvārī bija iedzīvotāju tikšanās, kurā bija divi pārstāvji no Izglītības un zinātnes ministrijas. Tad mēs prezentējām visu procesu, kā tas varētu būt. Es uzskatu, ka viss šis darbs bija ļoti pozitīvs.

Šie jautājumi, pirmkārt, ir sūtīti elektroniski vai rakstiski, kad no sākuma mēs atbildējām uz viedokļiem. Tad bija individuālās tikšanās, kad iedzīvotāji nāca gan pie manis, gan pie pārvaldes vadītājas, gan pie

¹⁶¹ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Tajā no Balvu pašvaldības piedalījās un sniedza informāciju: Iveta Tiltiņa, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāja un Ruta Cibule, Balvu pašvaldības centrālās bibliotēkas direktore.

domes priekšsēdētāja. Un tad, kad bija iedzīvotāju tikšanās, izskanēja ļoti dažādi viedokļi. Vecāki pauda viedokļus, ka viņi nepiekrīt tam, ka šo skolu reorganizē. Bet bija arī vecticībnieku, pareizticīgais mācītājs. Un viņam ir astoņi bērni. Un viņš pauda viedokli, ka mums šobrīd ir tādi laiki, kad jādomā, kā izdzīvot. Un, ja skolēni gribēs mācīties, tad es domāju, ka nav svarīgi, vai tā ir atsevišķa skola vai viņa kā programma tiek saglabāta. Ja tiek saglabāta kā programma, tad arī piecgadīgo sešgadīgo bērnu grupiņa, kurā arī mazākumtautību bērni, arī tā tiek saglabāta kā programma. Un viņiem nekas netiek atņemts, tikai patstāvības statuss. Bet skolas darbinieki jau sen bija sapratuši to, ka skola kā patstāvīga pastāvēt nevar.¹⁶²

Kā atzīst pašvaldības administrācijas pārstāvji, lielais skaidrojošais darbs un sadarbība ar iesaistītajām pusēm nodrošinājusi ne tikai atbalstu reformai, bet arī novērsusi apdraudētības sajūtu, kas bijusi mazākumtautību skolēniem un viņu vecākiem. Tāpat sarunu gaitā izdevies pārvarēt arī skolas pedagogu un tehniskā personāla pretestību.

Balvu skolu reorganizācija lika mazākumtautību skolēniem un vecākiem justies apdraudētiem, bet pēc informācijas skaidrošanas šobrīd viņi vairs nejūtas apdraudēti. Protams, pirmkārt, jau bija neapmierinātība no iestādes vadības, jo viņi to sajuta no darbiniekiem, no skolotājiem un no tehniskajiem darbiniekiem. Tad bija ierosinājumi un jautājumi no krievu tautības deputātiem. Un arī no vecākiem, kuri nāca un jautāja, kas notiks tālāk.¹⁶³

Darbs ar pedagogiem bija būtisks skaidrojošais instruments, kas, pēc diskusijas dalībnieku viedokļiem, palīdzēja mazināt spriedzi un sekmēja dialogu.

Tas bija liels skaidrojošs darbs, un šo lietu vajadzēja ļoti ilgi skaidrot pašiem pedagogiem. Pēc trīs mēnešu diskusijām un strīdiem mēs paši sapratām, ka vislielākā pretestība bija no pedagogiem un tehniskajiem

¹⁶² Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa

¹⁶³ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa

darbiniekiem, kuri tajā skolā strādāja. Bet var saprast arī viņus, jo viņi baidījās šajā laikā par savu darbu. Bija daļa tādu vecāku, kas baidījās, ka viņu bērnam kaut kas būs liegts, bet tas bija mazākums, jo vislielākā pretestība bija taisni no darbiniekiem.¹⁶⁴

...kad pirmo reizi tika veidots šis reorganizācijas projekts, tad mēs vērojām tādu ainu, ko mēs varētu vēlēties kāda cita jautājuma apspriešanā – zāle bija pārpildīta jau pusstundu pirms apspriešanas sākuma, un cilvēki nāca klāt. Sarunas dažus brīžus bija paaugstinātā temperatūrā, bet sarunas gaitā šī temperatūra normalizējās. Jebkurā gadījumā, gribu teikt vienu, ka pat tad, kad pašvaldība nāk ar sarežģītu priekšlikumu, šī publiskā apspriešana ir ļoti nepieciešama. Un pieredze rāda, kaut dažreiz ir bažas, nekādā gadījumā nedrīkst baidīties, jo bez sarunas vispār nekas nenotiek un nenoved līdz pozitīvam risinājumam.¹⁶⁵

Šīs programmas izstrādē neesmu ņēmusi dalību, bet es domāju, ka tika risināti ļoti daudzi jautājumi, ne tikai etniskais. Jo pretestība bija arī no 2. krievvalodīgo skolas par pievienošanu pamatskolai. Pretestība bija no pamatskolas, tāpēc ka šī programma paredz šīs pamatskolas kā iestādes pāriešanu no vienas ēkas otrā. Jautājums bija par to, kā Balvu pamatskola pāriet no Balvu muižas pils ēkas uz padomju laikā celto ēku. Es domāju, ka šeit bija risināti ļoti daudzi un dažādi jautājumi. Gan tas, ka krievu pamatskola zaudē savu prestižo pili, gan tas, "kā tad mēs iesim uz to otro ēku", gan arī, protams, pretestība no 2. pamatskolas, kad tiek zaudēts tās patstāvības statuss un tā pievienota citai pamatskolai. Līdz ar to tas ir tāds daudzslāņainais jautājumu bloks, kas savijas vienkopus, bet, manuprāt, tas bija ļoti veselīgi gan pašvaldībai, gan pašai sabiedrībai. Jo pieredze liecina, ka ar vienu jautājumu var vienlaicīgi risināt daudzus citus jautājumus. Un tā bija ļoti laba pieredze, kā atrisināt šos saasinātos jautājumus. Darbs ir ilgstošs, ieguldot laiku un cilvēku enerģiju, bet es domāju, ka pašlaik viss ir kārtībā. Vismaz skatoties no malas.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Turpat.

¹⁶⁵ Turpat.

¹⁶⁶ Turpat.

Balvu izglītības iestāžu skolēni un pedagogi ļoti aktīvi iesaistījušies dažādu projektu īstenošanā, tostarp vairākās Eiropas programmās, kā COMENIUS, GRUNTVIG un ERASMUS. Balvu 2. pamatskola sadarbībā ar Krievu kultūras biedrību "Razdolje" iesaistījies Sorosa fonds – Latvija iniciatīvā "Pārmaiņu iespēja skolām", kuras mērķis ir mazo skolu pārveide par daudz-funkcionāliem izglītības, kultūras, sociālā atbalsta centriem, veidojot partnerības starp pārvaldes, izglītības, uzņēmējdarbības un nevalstiskā sektora organizācijām. Īstenojot projektu "Daudz siržu – viena zeme un valoda", Balvu 2. pamatskola pārtapa par sabiedrības integrācijas un kultūrmijiedarbības centru, nodrošinot ārpusstundu aktivitātes skolēniem, mūžizglītības un amata prasmju pilnveidi pieaugušajiem neformālajā izglītībā.¹⁶⁷

Tas ir Sorosa fonda projekts "Pārmaiņu iespēja skolām", kad mazākumtautību skolā iekārtoja mājas saimniecības kabinetu un pilnveidoja materiālo bāzi, arī telpu sakārtoja. Tad kultūra, tad "Gadalaiki" – starpkultūru projekts, kur ir Latvija, Lietuva, Igaunija, ja nemaldos. Kur dodas mūsu folkloristi un kolektīvi [...] Apmaiņas programmas un viņi atkal brauc pie mums šī projekta ietvaros. Un šim projektam arī līdzfinansējumu dod pašvaldība. Noteikti gribu pieminēt Eiropas fonda projektus, tas ir COMENIUS, ERASMUS, GRUNTVIG – visos šajos projektos mūsu skolas ļoti aktīvi piedalās, sadarbojas ar Turciju, Spāniju, Vāciju, Poliju, Čehiju, Norvēģiju, – tā tad plašs sadarbības loks.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Projekta mērķis: Izveidot sabiedrības integrācijas un kultūrmijiedarbības centru. Projekta mērķauditorija: Balvu 2. pamatskolas skolēni, viņu vecāki, skolotāji. Krievu kultūras biedrības "Razdolje" biedri. Aktivitātes: Mazināt valodas barjeras iedzīvotāju vidū, veicot valodu apmācību; Nodrošināt iedzīvotājiem lietderīgu brīvā laika pavadīšanas iespēju: iepazīstinot ar latviešu un krievu tautu kultūru un tās tradīcijām, mācot mājsaimniecības un kokapstrādes un galdniecības iemaņas, iepazīstinot iedzīvotājus ar latviešu, krievu un pasaules tautu ēdieniem un to gatavošanu; Skolēni pēc mācību stundām varēs apvienoties interešu grupās un lietderīgi pavadīt brīvo laiku. Tiks nodrošinātas gan grupu, gan individuālās nodarbības. Tiks nodrošināta pieaugušo apmācība par mājsaimniecību lomu sabiedrībā, pilnveidojot prasmes, kas spētu risināt privātos ekonomiskos un sociālos jautājumus, kas šajos sociālekonomiskajos apstākļos ir būtiski. Avots: <http://parmainuskolas.lv/category/latgale/balvi/> (06.01.2011.)

¹⁶⁸ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

Mākslas skola ir kļuvusi par vienu no būtiskajiem starpkultūru dialoga elementiem Balvos. Arī sporta projekti ir tā joma, kurā sastopas dažādu kultūru skolēni.

Mākslas skola darbojas, veido animācijas filmas. Un viņi dodas gan Latvijā uz dažādām vietām filmas uzņemt, gan sadarbojas ar ļoti daudzām citām valstīm dažādos konkursos. Šogad arī pie mums Balvos organizēts konkurss starptautiskā izstāde "Ziedu burvība", kurā piedalījās no deviņām valstīm. Kopā bija apmēram pusotrs tūkstotis dalībnieku. Un notiek sadarbība ar Čehiju, kur skolēni savus zīmējumus sūta uz Čehiju. Tad Libricē. Vēl gribu uzsvērt sadarbību sportā. Mūsu volejbolisti vairāk brauc, teiksim, uz Krieviju un piedalās volejbola sadraudzības spēlēs.¹⁶⁹

Balvos aktīvi darbojas Balvu Mākslas skola un Balvu Mūzikas skola, kā arī Balvu Tālākizglītības un cilvēkresursu attīstības centrs. Tālākizglītības centra pamatdarbība ir praktisku kursu, semināru, nodarbību un konferenču organizēšana. Daži no Centra darbības mērķiem: noteikt izglītības pieejamību dažādām mērķauditorijām; veidot pieaugušo izglītības tīklu; veicināt izglītības pieejamību tuvāk dzīvesvietai. Būtiski, ka Centra organizētos kursus apmeklē ne tikai Balvu pilsētas iedzīvotāji, bet arī citu pilsētu un pagastu iedzīvotāji. Centrs īstenojis vairākus nozīmīgus projektus sabiedrības integrācijas jomā, tostarp vairākus Sabiedrības integrācijas fonda administrētos ES PHARE projektus, piemēram, latviešu valodas apguve pieaugušajiem; projektu "Jauniešu pilsoniskā līdzdalība integrācijas veicināšanai reģionos"; "Mācāmies ne skolai, bet dzīvei", "Gaismas gads Eiropā"¹⁷⁰ u. c.¹⁷¹ Kā īpaši pozitīvu faktoru dažādības

¹⁶⁹ Turpat.

¹⁷⁰ Projekta mērķis: veicināt kultūras kontaktus un dialogu starp dažādu mazākumtautību pārstāvjiem ar kultūras, mākslas un izglītības starpniecību, veidojot lojalitāti pret Latvijas valsti, mazinot aizspriedumus un nepieļaujot institucionālās diskriminācijas iespējas Latvijas iedzīvotāju vidū. Projekta izstrādes gaitā tika izvirzīti trīs saistītie mērķi: 1. Nodrošināt Balvu pilsētā un rajonā dzīvojošo dažādo tautību, vecuma un sociālo grupu iedzīvotāju sadarbību, prasmju veidošanos, etniskās identitātes saglabāšanu, integrāciju ar neformālās izglītības, kultūras un mākslas palīdzību, izmantojot meistardarbnīcas; 2. Mazākumtautību identitātes, kultūras un tradīciju saglabāšana, uzturēšana un iekļaušana rajona kultūras apritē mijiedarbībā ar latviešu

politikas īstenošanā diskusijas dalībiece no Balviem atzina tālākizglītības un cilvēku resursu attīstības centru, kura aktivitātēs piedalās arī mazākumtautību pārstāvji.

Balvos ir ļoti aktīvs tālākizglītības un cilvēku resursu attīstības centrs, un man gribētos pastāstīt par projektu, kas bija pirms dažiem gadiem un kas mums ļoti aktualizēja un mobilizēja ieraudzīt šo dažādību sev apkārt. Šis projekts saucās Gaismas gads Eiropā [...] Balvu rajona teritorija ir pietiekami latviska kultūrvide, kur cittautību iedzīvotāji ir samērā maz. Krievu tautību iedzīvotāji 14,15%. Kopā cittautiešu līdz 24%. Un mums, protams, gribējās uzzināt, kur ir šie 24%. Un vai mēs patiesi esam tik ļoti viendabīgi un vienādi, kā mums dažkārt liekas? Kad sākām projekta ietvaros pētīt šo procesu, atklājās brīnišķīgas lietas. Mums ir gan bulgāri, gan lietuvieši, gan čigāņi un daudzas citas tautības, kuras arī nav daudzskaitlīgas, taču šīs viņu mazās kopienas, ģimenes un draugi kopj savas tradīcijas un pat ir gatavi par tām sarunāties un dalīties savā pieredzē. Vēl izrādījās, ka daudzi šie cilvēki ir izcili darba darītāji, katrs savā konkrētajā specialitātē un nozarē, kur viņi strādā. [...] Rajona avīzē ir vesela publikāciju sērija, kur tiek iepazīstināts ar šiem konkrētiem cilvēkiem, kuri ir piekrituši sarunāties ar sabiedrību par savām nacionālās identitātes īpatnībām, par savu dzīves pieredzi, darba pieredzi, par to, kā viņi šeit jūtas latviskā kultūras vidē. Tas bija ļoti interesanti un publikācija bija ļoti plaša.¹⁷²

Kultūras iestādes Balvos – integrācijas instruments

Balvos darbojas **Balvu Kultūras un atpūtas centrs**, kas veic nozīmīgu atpūtas un izklaides, kā arī dažādu svētku, kultūrvēsturisko tradīciju

kultūras mantojumu Balvu Novada muzejā un Balvu Mākslas skolā; 3. Mazākumtautību un latviešu identitātes, kultūras un tradīciju popularizēšana. Avots: ftp://equal.lsis.lv/info/buklets_lv_izdrukasvietaa.pdf (06.01.2011.)

¹⁷¹ Balvu Tālākizglītības un cilvēkresursu attīstības centra mājas lapa, http://www.balvi.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=894%3Arealiztieprojekti&catid=106%3Abalvu-tic&Itemid=114&lang=lv (10.01.2011.)

¹⁷² Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa

izkopšanas darbu pilsētā un novadā. Centra pašdarbības mākslas kolektīvos, pulciņos un klubu (kopumā 21 kolektīvs un pulciņš) nodarbībās iesaistītas dažāda vecuma iedzīvotāju grupas.

Balvu Centrālā bibliotēka ir Balvu novada pašvaldības kultūras, izglītības un informācijas iestāde, kas pilda arī novada un reģiona centrālās bibliotēkas funkcijas. Bibliotēka iespēju robežās cenšas komplektēt arī literatūras fondu krievu valodā, tādējādi piesaistot bibliotēkai ne tikai latviešus, bet arī mazākumtautību pārstāvjus. Bibliotēkas direktore aktīvi piedalās Balvu novada kultūru dialoga veicināšanā.

Protams, komplektējam literatūru krievu valodā. Mēs to darām pietiekami intensīvi un arī lasītavā mums ir pietiekams izdevumu klāsts krievu valodā. Tas ir nozīmīgi. Citās valodā nav. Daudz ko nosaka arī iespējas, ko mēs varam atļauties tīri finansiāli. Mēs varam atvērt mājas lapu un apskatīties. Tur mūsu izdevumu klāsts ir plašs, tai skaitā arī krievu valodā.¹⁷³

Bibliotēka aktīvi iesaistījusies dažādu projektu realizēšanā, pasākumu organizēšanā un sadarbības veicināšanā ar dažādām sabiedrības grupām, tostarp mazākumtautībām, kuru mērķis ir starpkultūru dialoga veicināšana. Tiek organizētas tikšanās ar mazākumtautību rakstniekiem un studentiem, kuri studē ārvalstīs. Bibliotēka realizējusi arī projektu (izbūvēta slīpa uzbrauktuve), kas ļauj bibliotēku apmeklēt arī cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Ciešs kontakts izveidojies ar Balvu pilsētas skolām.

Bibliotēkai ir laba sadarbība ar Balvu pamatskolu, kas ir krievu skola, un krievu kultūras biedrību "Razdolje". Pārējām tautībām ir atsevišķi cilvēki – viņi ir labi darba darītāji. [...] Es savā laikā uzaicināju uz sadarbību pilnīgi jaunus speciālistus, tai skaitā uz atsevišķu projektu, uz atsevišķiem svētkiem, atsevišķu režisoru, atsevišķu horeogrāfu. Plus vēl jāveido šīs attiecības ar tiem, kuri ir pilnīgi citas kultūras nesēji. Krievi, lietuvieši un baltkrievi ir mazāk. Igaunī ir tuvu, bet tās attiecības ar viņiem veidojās attālinātākas. Katrā atsevišķā pasākumā, ko veidojam, atrodot

¹⁷³ Intervija ar R. Cibuli, Balvu Centrālās bibliotēkas direktori (29.06.2010.)

*kādu niansi, ko no tā var paņemt. Jo no vienām un tām pašām izejvielām var salikt ļoti dažādus salātus. Un svarīgi, kurai izejvielai tu uzliec akcentu. Arī prognozējot, kas cilvēkiem tajā brīdī varētu būt interesanti.*¹⁷⁴

Bibliotēka rīkoja literārus vakarus, kas ļāva iepazīt etniski Citādā literatūru dažādās valodās un veidot debates par kultūru atšķirībām pašvaldībā.

*Bibliotēka organizē arī tikšanās ar krieviski rakstošiem autoriem. Nupat Ludzā iznāca tāda grāmata "Russkaja poezija Latgalii". Mēs sadarbojamies ar viņiem, lai viņi iekļautu arī mūsu autoru. Piedalījāties gan informācijas nosūtīšanā, gan palīdzējām savam autoram, gan sniedzām transporta pakalpojumus.*¹⁷⁵

*Organizējam tikšanos ar studentiem, kuri studē kaut kur citur. Piemēram, Balvu bērns ir studējis Japānā. Atnāk jaunieši, neatnāk daudz, bet atnāk kādi 7, 10, 12. Un šis students izradās ir brīnišķīga personība. Ļoti interesanti, jo viņš jau savos gados spēj izdarīt daudzveidīgus secinājumus gan par izglītības sistēmām, gan par kultūrām. Un tad mēs stāstām par tām grāmatām, kas ir mūsu fondos par Japānu, Japānas literatūru. Tas viņus parasti ļoti izbrīna. Ka arī tādas te ir atrodamas! Jā, viņš tur ir dzīvojis, tur bijis, bet par to, ka var uzzināt tepat, izradās, nav zinājis.*¹⁷⁶

Kā redzams, studenti ir vēl viens būtisks dažādības politikas aktors.

Tiek uzsvērta sadarbības nozīme ar krievu kultūras biedrību "Razdolje", kas nodrošina efektīvāku informācijas apmaiņu ar kopienas locekļiem un veicina dažādu projektu īstenošanu.

*Komunikācija notiek nepārtraukti, bet tai nav noteiktas regularitātes. Ir brīži, ka mēnešiem ir klusums. Tas atkarīgs no tā, ko mēs darām. No "Razdolje" es nepārtraukti saņemu informāciju, kādus braucienus viņi organizē.*¹⁷⁷

¹⁷⁴ Turpat.

¹⁷⁵ Turpat.

¹⁷⁶ Turpat.

¹⁷⁷ Turpat.

Ja notiek pasākums krievu valodā vai krievu auditorijai, un to organizē kultūras nams, atnāks nedaudz cilvēki. Bet ja mēs šo auditoriju mēģinām piesaistīt caur krievu kultūras biedrību, tad ir pilna zāle. Tas ir mehānisms sekmīgu rezultātu panākšanai. Viņiem acīmredzot ir kaut kāda īpaša sava komunikācijas sistēma, ko viņi iedarbina un rezultāts ir neapšaubāms.¹⁷⁸

Tāpat bibliotēka aktīvi iesaistās dažādos starptautiskos sadarbības projektos, plānojot attīstīt sadarbību ar Krieviju un citām kaimiņvalstīm.

Bibliotēkas ietvaros mēs iekļausimies arī visā Pečoru darbībā. Tā būs viena no idejām, kuru ir aizsākusi Viļakas, tāpat Balvu mākslas skola, Pečoru mākslas skola, Balvu Centrālā bibliotēka un Pečoru pilsētas bibliotēka. Tā ir četru direktoru iniciatīva par vienu darbību.¹⁷⁹

Mūsu plāns ir sadarbības paplašināšana ar Krieviju kultūras jomā. Gan šeit, strādājot bibliotēku jomā, gan arī Viļakā, strādājot citā kultūras jomā, man ir ļoti interesanti – Krievija, Lietuva un mazlietiņ seti, tas ir Igaunijā.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Turpat.

¹⁷⁹ Turpat.

¹⁸⁰ Turpat.

Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums

Sabiedrības integrācijas un daudzveidības politikas aspekti ir iekļauti vai aktualizēti vairākos Balvu pašvaldības izstrādātajos dokumentos. Salīdzinājumā ar citām šeit analizētajām pašvaldībām Balvos līdz šim visintensīvāk politikas plānošanas dokumentu līmenī tika izstrādāta un īstenota integrācijas un dažādības politika. Jāatzīmē, ka ne tikai atsevišķajā politikas plānošanas dokumentā, bet arī virknē saistītu plānošanas dokumentu ir iekļauti integrācijas aspekti: vides pieejamības, izglītības un pilsētas plānošanas aspektos ir konstatējama integrācijas paradigmas esamība. Vēl viens būtisks aspekts – integrācijas politikas dokumentu klāsts ir publiski pieejams ne tikai Balvu pilsētas un pašvaldības iedzīvotājiem, bet arī plašākai auditorijai – pašvaldības mājas lapā līdz 2012. gada februārim integrācijas programma ir viegli atrodamā, ko nevar teikt par citām pašvaldībām:¹⁸¹

- Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.–2013. gadam;
- Balvu novada izglītības attīstības programma;
- Balvu pilsētas attīstības stratēģija;
- Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010. gadam.

Tāpat norit darbs pie Balvu novada attīstības programmas izstrādes 2011.–2017. gadam, kurā tiks iekļauts arī sabiedrības integrācijas un kultūru dažādības jautājums. Programmas izveidi iecerēts pabeigt līdz 2011. gada maijam.

Pašvaldība, plānojot savu darbu skatās uz to, lai būtu apmierinātas visas iedzīvotāju vajadzības tiem, kuri dzīvo ne tikai Balvos, bet arī Balvu novadā. Šobrīd tiek izstrādāta Balvu novada attīstības programma, kur sadaļā par kultūru ir plānots sadarboties ar dažādu citu kultūru pārstāvjiem izglītībā, kultūrā un sportā.¹⁸²

¹⁸¹ Brocēnu integrācijas programma, Dagdas un Olaines integrācijas programma autoram ir pieejama tikai izdrukas kopijas PDF formātā, ko autors ieguva LSIF arhīvā.

¹⁸² Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.–2013. gadam¹⁸³

Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.–2013. gadam izstrādāta Latgales plānošanas reģiona administrētā projekta “Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programmas izstrāde” ietvaros. Projekts saņēmis finansialu atbalstu – valsts budžeta dotāciju – projektu konkursā pašvaldībām “Atbalsts sabiedrības integrācijas programmu izstrādē un īstenošanā”.¹⁸⁴ Programmas izstrādes sākumā tika analizēti iepriekš izstrādātie politikas dokumenti – par to autoram rakstiski sniegtajā informācijā ziņoja Rita Hrustaļova, kas bija Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programmas projekta vadītāja.

Veicot situācijas analīzi, tika pētīti iepriekš izstrādātie dokumenti – “Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.– 2010. gadam”, “Pētījums par Balvu pilsētas sociāli atstumto grupu iespējām darba tirgū” un sociālā dienesta vadītājas A. Petrvas maģistra darbs “Sociālo pakalpojumu pilnveidošana invalīdu sociālās atstumtības mazināšanai Balvu pilsētā”. Tika aktualizētas tajos identificētās problēmas. Esošās situācijas analīze un aktuālāko problēmu konstatēšana tika deleģēta biedrībai “Biedrība Balvu novada attīstības veicināšanai “SAVI””.¹⁸⁵

Programmas izstrāde norisinājās, iesaistoties Balvu pilsētas NVO.

Tika izveidota projekta darba grupa, kuras sastāvā bija projekta vadītāja, toreiz – Balvu pilsētas Attīstības un plānošanas nodaļas vadītāja Rita Hrustaļova, Balvu pilsētas domes jurists Juris Annuškāns un biedrības “Biedrība Balvu novada attīstības veicināšanai “SAVI”” valdes priekšsēdētāja Elita Teilāne. Biedrībai tika deleģēti sekojoši darbi: mērķa

¹⁸³ Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.–2013. gadam (pieņemta 2009. gadā), pieejama <http://www.balvi.lv/balvi/faili/20090520145419865.pdf> (13.10.2010.)

¹⁸⁴ Šeit un turpmāk Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programmas saturs citēts pēc mājas lapā pieejama teksta: <http://www.balvi.lv/balvi/faili/20090520145419865.pdf>

¹⁸⁵ R. Hrustaļova. Atbildes uz jautājumiem par Balvu pilsētas integrācijas politiku. 3. atbilde. (sniegta elektroniski 2012. gada 6. februārī. Atbilžu teksts pieejams pētījuma arhīvā)

grupu apzināšana katrā jomā; aptaujas anketu izstrādāšana etniskās integrācijas un pilsoniskas sabiedrības veidošanas jomās, lai apzinātu situāciju un problēmas; tikšanās ar mērķa grupām (divas tikšanās katrai mērķa grupai, lai aptvertu pēc iespējas plašāku auditoriju), iesaistot sabiedrības pārstāvjus katrā jomā. Biedrība veica anketēšanu (230 respondenti) un tās rezultātu apstrādi, apkopoja priekšlikumus un citus iegūtos rezultātus un secinājumus, piedalījās publicitātes pasākumos.

Veicot problēmu analīzi un prioritāšu formulēšanu, notika divas sanāksmes katras jomas apakšgrupā (pilsoniskas sabiedrības veidošana; izglītības, kultūras un sporta pieejamība; sociālā integrācija; etniskā integrācija). Pavisam notika 12 darba grupas sanāksmes, kuru rezultātā bija veikta problēmu analīze un prioritāšu formulēšana katrā jomā, izstrādāts programmas darbības plāns un sagatavots integrācijas programmas projekts. Integrācijas programmas projekts tika izskatīts pilsētas domes sēdē 2009. gada 16. aprīlī, kurā tika pieņemts lēmums ieviest programmas projektu Balvu pilsētas mājas lapā publiskai apspriešanai. Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma 2009.–2013. gadam tika apstiprināta Balvu pilsētas domes sēdē 2009. gada 15. maijā.

Projekta laikā bija nodrošināta tā publicitāte – divas publikācijas vietējā laikrakstā “Balvu Ziņas” un reportāža Latgales reģionālajā televīzijā, sagatavota prezentācija un demonstrēta vairākos publiskos pasākumos.¹⁸⁶

R. Hrustaļova atzīmēja, ka iesaistījās arī Balvu pilsētas mazākumtautību NVO.

Paplašinātajās darba grupas sanāksmēs un programmas izstrādē īpaši tika uzaicināti mazākumtautību nevalstiskās organizācijas “Razdolje” pārstāvji.

Programmas izstrādes laikā nevalstiskās organizācijas tika aicinātas piedalīties darba grupas sanāksmēs, tika uzklauti NVO pārstāvju viedokļi un integrācijas programmā iestrādāti viņu ierosinātie priekšlikumi.

¹⁸⁶ Turpat. – 4. atbilde.

Diemžēl programmas ieviešana (programma tika apstiprināta 2009. gada maijā) un NVO lomas atzišana palika otrā plānā, jo 2009. gada jūlijā notika pašvaldību vēlēšanas, tika veidoti novadi, mainījās deputāti un līdz ar to arī prioritātes.¹⁸⁷

Programmas izstrādes konceptā iekļauti trīs līmeņi, kas ir Balvu integrācijas politikas prioritāšu “avoti” – Balvu novada aktualitātes, Latvijas integrācijas politikas prioritātes posmā pirms 2009. gada, tātad laikā, kad valsts līmenī tapa jaunas integrācijas politikas pamatnostādnes, un Eiropas Savienības labākā prakse.¹⁸⁸ Programmas ievaddaļā īsumā tika apkopoti tā laika Latvijas integrācijas politikas publiskā diskursa elementi, īpaši izceļot lojalitātes jēdzienu, kas ir saistīts ar vēlmi pieņemt Latviju un latviešu kultūras telpu par piederības pamatu Latvijai.¹⁸⁹ Jāatzīmē, ka sekojošais fragments no programmas ievaddaļas kalpo par precīzu ilustrāciju J. Hābermāsa tēzei par to, ka etniskā vairākuma kultūras kapitāls, kurā tiek aicināti piedalīties arī mazākumtautību pārstāvji, tiek definēts kā visplašākais iespējamais integrācijas un saliedētības instruments.

Lojāla attieksme pret valsti (tajā skaitā – pašvaldību) un apziņa, ka cilvēku labklājība ir saistīta ar Latviju, tās stabilitāti un drošību; veido sabiedrības integrācijas pamatu. Savukārt lojalitāte izriet no gatavības labprātīgi pieņemt latviešu valodu kā valsts valodu, cieņas pret latviešu un Latvijā dzīvojošo mazākumtautību kultūru.¹⁹⁰

Turpmāk ievadā autori atgriežas pie Balvu novada prioritātēm un uzsver, ka, kaut arī likums “Par pašvaldībām” neuzliek par pienākumu pašvaldībām īstenot integrācijas politiku, Balvu novada administrācija uzņemsies proaktīvu rīcību ar mērķi sekmēt sabiedrības saliedētību tajā.¹⁹¹

Programmā Balvu pilsētas iedzīvotāju integrācijas politika tiek aplūkota atbilstoši šādam sadalījumam: 1) pilsoniskās līdzdalības veicināšana;

¹⁸⁷ Turpat. – 5. un 6. atbilde.

¹⁸⁸ <http://www.balvi.lv/balvi/faili/20090520145419865.pdf> – 3. lpp.

¹⁸⁹ Turpat. – 4. lpp.

¹⁹⁰ Turpat.

¹⁹¹ Turpat. – 5. lpp.

2) izglītības pieejamība; 3) kultūras pieejamība; 4) sporta pieejamība; 5) sociālā integrācija; 6) etniskā daudzveidība un 7) reliģiskā daudzveidība.

Integrācijas programmai noteikti šādi galvenie mērķi:

- Pilsoniskās līdzdalības veicināšana Balvu pilsētā;
- Izglītība. Kultūra. Sports:
 - nodrošināt vienādas iespējas izglītības, sporta un kultūras pakalpojumu pieejamībā Balvu pilsētā,
 - sekmēt izglītības, sporta un kultūras pasākumus sabiedrības integrācijas veicināšanai;
- Sociālā integrācija – veicināt Balvu iedzīvotāju sociālo integrāciju, nodrošinot vienlīdzīgas iespējas sociālajā jomā, jo īpaši cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;
- Etniskās integrācijas veicināšana – veicināt Balvos dzīvojošo mazākumtautību integrāciju. Šis ir ļoti konspektīvs mērķis.

Programmas mērķa grupas ir visi Balvu pilsētas iedzīvotāji, jo īpaši:

- sociālo riska grupu cilvēki;
- mazākumtautību pārstāvji;
- jaunieši un vecāka gadagājuma cilvēki;
- NVO darbā iesaistītie cilvēki.

Jāatzīmē, ka programmas tekstā, līdzīgi kā patlaban pieņemtajā “Nacionālās identitātes...” dokumentā, latvieši ir “paslēpti” zem visiem iedzīvotājiem, kuriem ir domāta integrācijas politika. Šāda diskursīva tradīcija, kas saglabājas gan nacionāla mēroga, gan pašvaldību mēroga integrācijas politikā, pēc autora domām, atražo priekšstatu par to, ka integrācija tiek primāri traktēta kā mazākumgrupu iekļaušana etniskā vairākuma piedāvātajā politikas ietvarā, kurā, traktējot to Z. Baumana “plūstošas modernitātes” (*liquid modernity*) paradigmā, piesaiste pie konkrētas vietas – šajā gadījumā valsts, Latvijas teritorijas, ir vēl joprojām klasiskā modernisma nacionālisma versija. Piesaiste kā izceļotāju atgriešanās Latvijā, kā darba spēka mobilitātes mazināšana gan Latvijā, gan Eiropā, kas skaidri identificējams programmā, iet pretējā virzienā, prom no tām pasaules tendencēm, ko Baumans iezīmējis ar jēdzienu “plūstošā modernitāte”.

Vairāku gadsimtu "romāns" starp nāciju un valsti tuvojas beigām; bet runa nav tik daudz par šķiršanos, cik par beznosacījuma uzticībā balstītas vienības nomaiņu pret vienošanos par "dzīvošanu kopā".¹⁹²

Programmas teksta 2. daļā "Sabiedrības integrācijas politikas pamatprincipi" Z. Baumana formulētā klasiskās modernitātes tēze par valsts sakārtojošo lomu un hermeneitisko alternatīvu, skaita mazināšanos sabiedrības lēmumu pieņemšanas procesos¹⁹³ atrod vairākus ilustratīvus piemērus – šim pētījumam aktuālākā ir tēze par to, ka piederība valsts politiskai kultūrai atrod izpausmes indivīda sakārtotā, prognozējamā, ritualizētā rīcībā vai uzvedībā.

Nacionālās identitātes nostiprināšanas attīstības princips – sabiedrības integrācijas procesos nodrošināts vērtību, uzvedības modeļu un kultūras simbolu kopums, uz kura pamata veidojas, tiek uzturēta un izteikta cilvēka piederība Latvijas valstij, neatkarīgi no viņa etniskās, lingvistiskās, reliģiskās, rasu un citas piederības.¹⁹⁴

Integrācijas programmas sadaļas "Kultūras pieejamība" galvenie rīcības virzieni, kas ietver tiešu norādi arī uz mazākumtautībām:

- sekmēt kultūras kā instrumenta apzinātāku izmantošanu sabiedrības integrācijas procesa risināšanā;
- nodrošināt kultūras pieejamību;
- atbalstīt centienus saglabāt un attīstīt etnisko grupu identitāti;
- starpkultūru dialoga veicināšana, atbalstot NVO iniciatīvas, kas vērstas uz kultūras kontaktu attīstīšanu starp etniskajām, sociālajām un reģionālajām grupām;
- turpināt apzināt Balvos dzīvojošo etnisko grupu tradīcijas – dziesmu un deju prasmi, tautas mākslas darinājumu veidošanas prasmi;
- veicināt mazākumtautību kopienu un NVO radošo kolektīvu darbību un veicināt līdzdalības procesa attīstību Balvu kultūras norisēs;

¹⁹² Autora tulkojums no krievu valodas pēc: Бауман З. Текущая современность. – Москва: Питер, 2008. – с. 199.

¹⁹³ Bauman Z. Moderne und Ambivalenz. Das Ende der Eindeutigkeit. – Hamburg: Hamburger Edition, 2005. – S. 97.

¹⁹⁴ Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma. – 7. lpp.

- piedalīties pilsoniskās sabiedrības veidošanā un savas identitātes apzināšanā ar interesi piederēt savai ģimenei, skolai, pilsētai, nācijai un valstij, izmantojot kultūras sniegtās iespējas.

Programmā secināts, ka Balvu pilsētā galvenās etniskās integrācijas problēmas rada:

- valodas barjera, kas vairāk izteikta cilvēkiem ar zemāku izglītību;
- reta kontaktēšanās ar citu tautību cilvēkiem;
- gados vecu cilvēku neapmierinātība ar to, ka ir LR nepilsoņi;
- cilvēku, it īpaši jaunās paaudzes, kultūras, audzināšanas un vecāku ietekme.

Programmā secināts, ka Balvu vietējās preses izdevumi ir tikai latviešu valodā, līdz ar to liela daļa krievu valodā runājošo iedzīvotāju vietējo informāciju nesaņem.

Kā programmas sadaļas “Etniskā daudzveidība” galvenie rīcības virzieni noteikti:

- radīt apstākļus, lai sabiedrības integrācijas problēma būtu mazāk jūtama;
- finansiāli un organizatoriski atbalstīt nacionālās (etniskās) organizācijas, biedrības un kopienas;
- veicināt dažādo kultūru attīstību;
- sekmēt informācijas apriti starp pašvaldību un pilsētas mazākumtautību iedzīvotājiem;
- mudināt masu saziņas līdzekļus iesaistīties sabiedrības saliedēšanā;
- atbalstīt dažādus etnisko minoritāšu ierosinātos pasākumus un aktivitātes.¹⁹⁵

Programmā izstrādātas vairākas rekomendācijas efektīvas sabiedrības integrācijas veicināšanai Balvu pilsētā, kurās ietverta arī tieša atsauce uz mazākumtautībām:

¹⁹⁵ Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programma... – 38. lpp.

- turpināt starpkultūru izglītības ieviešanu un komunikācijas uzlabošanu starp latviešu un mazākumtautību skolēniem ar Balvu pašvaldības un vietējo NVO atbalstu (tajā skaitā mazākumtautību NVO);
- atbalstīt un veicināt sabiedrisko organizāciju darbību un finansēšanas iespējas, tādējādi veicinot dialogu starp dažādām mērķauditorijām Balvu pilsētā: invalīdi, uzņēmēji, etniskās minoritātes, politiķi, sievietes, bezdarbnieki utt. NVO, veicinot brīvprātīgo iesaistīšanos, ir svarīgs instruments etnisko un citu sabiedrības integrācijas problēmu risināšanā;
- Balvu kultūras centrs savās aktivitātēs paplašina sadarbību ar mazākumtautību pašdarbību kolektīviem un rīkotajos pasākumos integrē arī Balvu mazākumtautības kā īpašu grupu;
- atbalstīt dažādu tautību skolotāju pieredzes apmaiņu, jo cilvēku saliedētība un sadarbība lielā mērā ir saistīta ar kultūras un audzināšanas jautājumu;
- izmantot pozitīvus stimulus, perspektīvas idejas un sasniegumus, lai veicinātu latviešu valodas apguvi un naturalizācijas procesu, piemēram, organizējot sociālas un informatīvas kampaņas;
- papildināt Balvu bibliotēku un Balvu pilsētas skolu bibliotēku literatūras fondu ar latviešu, krievu un citu tautību rakstnieku darbiem;
- organizēt daudzveidīgas sporta aktivitātes, pasākumus un sacensības Balvu pilsētā, kurās piedalīsies dažādu tautību pārstāvji.¹⁹⁶

Kā norisinājās programmas izstrāde, stāsta Rita Hrustaļova:

“No 2008. gada decembra līdz 2009. gada maijam biju projekta “Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programmas izstrāde” vadītāja. Veicamie uzdevumi: projekta vadības plānošana, uzraudzīšana, koordinēšana un izpildes kontrolēšana, nepieciešamo korekciju ieviešana, dokumentācijas, plānu, atskaišu un ziņojumu sagatavošana, sadarbības organizēšana ar NVO, publicitātes pasākumu organizēšana, līgumu slēgšanas nodrošināšana, projekta finanšu vadības veikšana. Biju atbildīga par projekta

¹⁹⁶ Turpat. – 39. lpp.

īstenošanu noteiktajā termiņā, lēmumu pieņemšanu, detalizētu uzdevumu izstrādi un deleģēšanu, projekta iesniegumā norādīto mērķu sasniegšanu, projekta atskaišu sagatavošanu un savlaicīgu iesniegšanu.

Iniciatīva par programmas izstrādi nāca no toreizējās Balvu pilsētas domes priekšsēdētājas Ināras Nikuļinas.¹⁹⁷

Balvu novada pašvaldība ir viena no nedaudzajām Latvijas pašvaldībām, kurā uzskata, ka pašvaldībā būtu nepieciešama atsevišķa integrācijas programma. Tāpēc pašvaldība plānoja atjaunot Balvu pilsētas sabiedrības integrācijas programmu novada kontekstā. Kopumā izvērtējot Balvu pašvaldības patlaban īstenoto integrācijas programmu, var secināt, ka tā ir Latvijas valsts integrācijas politikas prioritāšu traktējums miniatūrā, saglabājot integrācijas politikas diskursa dominējošo paradigmu – mazākumtautību iekļaušanu latviešu kultūrtelpā, kas tiek definēta kā maksimālais iekļaujošais rāmis sabiedrības dažādu grupu saliedētībai. Programmas īstenošanas monitorings, pēc R. Hrustaļovas teiktā, netika veikts.

Monitorings, manuprāt, netiek veikts. 2009. gadā programmas izvērtēšanā piedalījās gan NVO, gan individuāli interesenti, iesūtot priekšlikumus un ierosinājumus sabiedriskās apspriešanas laikā.¹⁹⁸

Balvu novada Izglītības attīstības programma¹⁹⁹

Balvu novada Izglītības attīstības programmas mērķis ir novada izglītības iestāžu optimizācija, izveidojot novadā optimālu un kvalitatīvu izglītības sistēmu, kas nodrošina iespēju katram izglītojamam radošā un inovatīvā procesā iegūt kvalitatīvu pirmsskolas, pamata, vidējo un profesionālo izglītību pieejamā attālumā, kā arī turpināt rast iespēju piedāvāt augstāko, interešu un mūžizglītību.

¹⁹⁷ Rita Hrustaļova... 1. un 2. atbilde.

¹⁹⁸ Turpat. 12. atbilde. Balvu novada pašvaldības administrācijā autoram neizdevās iegūt informāciju par programmas monitoringu.

¹⁹⁹ Balvu novada Izglītības attīstības programma (apstiprināta Balvu novada domē 2010. gada 25. februārī), pieejams <http://www.balvi.lv/files/Izglitiibas%20AttistiibasProgramma.doc> (05.10.2011.)

Būtiski, ka, veidojot izglītības stratēģiju, ievēroti vairāki nozīmīgi principi, tostarp, **pieejamības princips**, kas nosaka, ka visiem sabiedrības locekļiem ir vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību, un **sabiedrības līdzdalības princips**, kas nosaka, ka pārmaiņu ieviešanā izmanto izglītības īstenotāju, nevalstisko profesionālo organizāciju un izglītības pakalpojumu saņēmēju pieredzi un ieteikumus.

Balvu novadā pārstāvēti visi izglītības veidi un tiek īstenotas dažādas izglītības programmas, dodot iespēju bērniem attīstīties atbilstoši viņu spējām. Ir saglabāta arī vienīgā skola novadā, kas īsteno mazākumtautību pamatizglītības programmu (Balvu 2. pamatskola). Saskaņā ar izstrādāto stratēģiju pamatizglītības mazākumtautību izglītības programma tiks saglabāta un īstenota arī turpmāk.

Sākot ar 2010./2011. mācību gadu, Balvu 2. pamatskola tika apvienota ar Balvu pamatskolu. Kā pozitīvie aspekti skolu tīkla optimizācijai norādīti, ka:

- tiek saglabāta un nodrošināta mazākumtautību izglītības pieejamība krievvalodīgi runājošiem (mazākumtautību) skolēniem; iespēja iegūt pamatizglītību (1.–9. klase) krievu valodā un saglabāt savas tradīcijas;
- nodrošinot mazākumtautību izglītības pēctecību, pirmsskolas izglītības iestādēs (PII) organizēta mazākumtautību pirmsskolas grupa;
- mazākumtautību izglītības programmai lielākas iespējas finansēšanas modelī “Nauda seko skolēnam” nodrošināt pilnvērtīgu mācību procesu (apvienotās klases) un pedagogu likmes paaugstināšanu.

Balvu pilsētas attīstības stratēģija²⁰⁰

Balvu pilsētas stratēģija ir pašvaldības iestāžu, dienestu un uzņēmumu darbības plānošanas kopējais dokuments, kas paredz kopīgu, vispārēju mērķu un darbības virzienu noteikšanu.

Stratēģiskais mērķis ir līdzsvarota, ilgtspējīga pilsētas ekonomiskā un sociālā attīstība, kas notiek mijiedarbībā ar apkārtējo vidi, nodrošina cilvēkresursu attīstību, atbilst iedzīvotāju vajadzībām, ceļ viņu labklājību.

²⁰⁰ Balvu pilsētas attīstības stratēģija, pieejama: <http://www.balvi.lv/balvi/i.php?d=5> (10.01.2011.)

Prioritārie attīstības virzieni:

- uzņēmējdarbības attīstībai un investīciju piesaistei labvēlīgas vides veidošana;
- pilsētas infrastruktūras un komunikāciju attīstība, kvalitatīvas pilsētvides veidošana;
- izglītības un izglītošanas kvalitātes nodrošināšana un paaugstināšana kā neatņemama cilvēkresursu attīstības sastāvdaļa.

Kā galvenie uzdevumi 3. prioritātes īstenošanai noteikti:

1) izglītība:

- atbalstīt pieaugušo izglītības attīstību,
- līdzdarboties izglītības iestāžu attīstības veicināšanā, stimulēt jauniešus iegūt labu izglītību (stipendijas), kas atbilst darba tirgus prasībām,
- NVO un vietējās sabiedrības locekļu iesaiste dzīvesvides kvalitātes uzlabošanā;

2) veselības un sociālā aprūpe:

- kvalitatīvas veselības aprūpes pieejamības nodrošināšana (ārstu prakses);
- sociālās palīdzības nodrošināšana sociāli mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām;
- nabadzības un ilgstoša bezdarba mazināšana – cilvēku apmācības, pārkvalifikācija, iesaistīšana algotos pagaidu darbos;

3) kultūra, sports un atpūta:

- saglabāt kultūras tradīcijas, tās popularizēt;
- uzlabot kultūras un sporta iestāžu darbību, attīstot atbilstošo infrastruktūru;
- pilsētas, rajona, reģiona, valsts līmeņa kultūras un sporta pasākumu norises piesaiste Balviem.

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010. gadam²⁰¹

Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma ir attīstības politikas sastāvdaļa, kas nosaka prioritātes, mērķus un pasākumus, lai sekmētu pilsētas attīstību laika posmā no 2007. līdz 2010. gadam. Līdzās citiem mērķiem, programmas īstenošanas gaitā plānots panākt, ka 2010. gadā Balvos:

- pilsētas iedzīvotāji aktīvi piedalās pilsētas pārvaldē, ir labi informēti par situāciju teritorijā, izprot sabiedrībā notiekošos procesus un vēlas tos ietekmēt;
- ir plašas iespējas dažādu līmeņu izglītības iegūšanai un pilnveidošanai. Iedzīvotāji jebkurā vecumā ir motivēti paaugstināt savu izglītības līmeni. Ir labvēlīgi apstākļi mākslinieciskās jaunrades, pašdarbības, tautas mākslas un amatniecības attīstībai;
- ir plašas iespējas pilnvērtīgai brīvā laika un atpūtas pavadīšanai. Iedzīvotājiem tiek piedāvāti daudzveidīgi un kvalitatīvi visi nepieciešamie pakalpojumi un informācija.

Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos

Kā atzīts Balvu novada Attīstības programmas 2011.–2017. gadam 1. redakcijā, lai arī “iedzīvotāji iesaistās novada attīstības dokumentu izstrādē un apspriešanā, tomēr būtu vēlama lielāka aktivitāte un vēlme pašiem līdzdarboties novada attīstības sekmēšanā”. Līdz ar to kā galvenā problēma pilsoniskās sabiedrības jomā atzīta: “Nepietiekama pašvaldības komunikācija ar NVO un iedzīvotājiem.” Problēmu tiek piedāvāts risināt, turpinot attīstīt NVO un pašvaldības sadarbību – nodrošinot iedzīvotāju līdzdalību lēmumu pieņemšanā un uzlabojot komunikāciju ar NVO.²⁰²

Balvu novadā nav izveidoti īpaši konsultatīvie mehānismi (padomes, komitejas, darba grupas) sabiedrības integrācijas jautājumu risināšanai, kuros piedalītos NVO pārstāvji, tajā skaitā mazākumtautību NVO pārstāvji. Tomēr

²⁰¹ Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007–2010, pieejama <http://www.balvi.lv/faili/20081120090231412.pdf> (10.06.2011.)

²⁰² Balvu novada Attīstības programmas 2011.–2017. gadam 1. redakcija (2011. gada 3. janvāris), pieejama http://www.balvi.lv/files/03_01_AP.pdf (04.01.2011.)

ciešāks dialogs starp pašvaldību un NVO notiek lielākoties individuālo iniciatīvu ceļā, iedzīvotājiem maz iesaistoties nevalstisko organizāciju darbā.

Nav, jo uzskatu, ka šis jautājums nav tik aktuāls, lai būtu nepieciešams veidot darba grupu.²⁰³

Lai arī atsevišķi konsultatīvie mehānismi nepastāv, vajadzības gadījumā sabiedrisko organizāciju pārstāvji tiek iesaistīti konkrētam mērķim izveidotās darba grupās.²⁰⁴

Risinot novada pašvaldībai svarīgus jautājumus, tiek organizētas sabiedriskās apspriešanas, izveidotas darba grupas, rīkotas iedzīvotāju sanāksmes.

Katra gada sākumā janvārī ir darba sapulce, kurā mēs visi kultūras darbinieki apspriedām plānu. Es piedalos vienmēr. Un viss mūsu ideju klubs. [...] Esmu kā skolas un Krievu kultūras biedrību pārstāvis [...] Mēs runājam ar Tiltiņas kundzi, kas akceptēja, ka viņi izstrādāšot arī kultūras attīstības plānu un tad viņa noteikti ņems vērā šos ierosinājumus. Arī strādājošām, aktīvām mazākumtautību biedrībām jāpiedalās apspriedē un darba grupā.²⁰⁵

Kad mēs diskutējam par kādu jautājumu, mēs vienmēr to darām zināmu cilvēkiem, kurus tas skar, un tad vienmēr Svetlana Bukovska tiek pieaicināta – vai tā ir deputātu komisijas sēde, vai vienkārši sanāksme, kurā viņai tiek dota iespēja izteikt savu viedokli. [...] Arī jautājumā par izglītību šīs skolas arodbiedrības pārstāvji piedalījās visās reorganizācijas sanāsmēs, izteica savu viedokli, kuru mēs arī ņemam vērā.²⁰⁶

Informācija par būtiskākajiem pašvaldības jautājumiem pieejama Balvu novada mājas lapā www.balvi.lv un pašvaldības informatīvajā izdevumā "Balvu Novada Ziņas".

²⁰³ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa

²⁰⁴ Turpat.

²⁰⁵ Intervija ar Balvu kultūras biedrības "Razdolje" priekšsēdētājas vietnieci Svetlanu Pavlovsku (30.06.2010.)

²⁰⁶ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

Līdz šim komunikācija ar pilsētas iedzīvotājiem realizēta ar anketēšanas palīdzību, pilsētas iedzīvotāju sapulcēm, māju iedzīvotāju sapulcēm, kā arī ar Balvu rajona laikraksta "Vaduguns" starpniecību, pilsētas mājas lapu internetā, pašvaldības informatīvo avīzi "Balvu Ziņas". Taču līdz šim nav izstrādāts konkrēts sadarbības modelis sabiedrības informēšanai, kas ir ļoti vajadzīgs.²⁰⁷

Informācija tiek nodrošināta novada laikrakstā "Vaduguns" un mājas lapā.²⁰⁸

Tajā pašā laikā pašvaldības pārstāvji atzīst, ka pašvaldībai konsultatīvo mehānismu izveide un aktīvāka sadarbība ar iedzīvotājiem, tajā skaitā mazākumtautību pārstāvjiem, būtu nepieciešama. Īpaši svarīga tā būtu, risinot kultūras dažādības jautājumus.

Vairākums iedzīvotāju paši aktīvi un apzināti nemeklē sadarbību ar pašvaldību un nejut vajadzību pēc tā, bet viņus noteikti var uzrunāt ar dažādām komunikācijas formām, ko organizētu pašvaldība.²⁰⁹

Protams, ka tas būtu vajadzīgs un tur būtu ieguvēji gan pašvaldība, gan mazākumtautību pārstāvji, bet jāreķinās ar realitāti, un tā ir tāda, ka jādoma par cilvēku resursiem, finanšu resursiem. Mēs saprotam, ka ir lietas, kurām būtu jābūt, bet pašlaik to nav. Un kad tās būs, ir atkarīgs no daudziem citiem apstākļiem, kas ir tikai novadu kompetencē, bet arī jau plašākā mērogā.²¹⁰

Es domāju, ka visiem šiem cilvēkiem, kuri ir citādāki, liksim justies slikti. Ja pašvaldība nedomās par šiem jautājumiem, tad it kā apspiedīsim viņu vēlmes, viņu intereses, un viņi pie mums jutīsies slikti.²¹¹

²⁰⁷ Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007.–2010., pieejama <http://www.balvi.lv/faili/20081120090231412.pdf> (10.01.2011.)

²⁰⁸ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

²⁰⁹ Balvu pilsētas teritorijas attīstības programma 2007–2010, pieejama <http://www.balvi.lv/faili/20081120090231412.pdf> (10.01.2011.)

²¹⁰ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010.

²¹¹ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

Tomēr būtisks konsultatīvo mehānismu izveides un sadarbības priekšnosacījums būtu ne tikai pašvaldības rīcība, bet arī pašu iedzīvotāju un NVO, tajā skaitā mazākumtautību, interese un iniciatīva. Ir konstatēts, ka iedzīvotāji diezgan pasīvi un drīzāk reaktīvi piedalās pašvaldības dažādības politikā.

Ja būs aktīvi paši šie cilvēki, es domāju, ka sabiedrība, pašvaldība nevarēs stāvēt malā un neiet pretim kādu solīti. Tāda kopīga sadarbība [...] tas ir atkarīgs no paša cilvēka [...] Ir cilvēki, arī šai biedrībā un no citām mazākumtautībām, kuri atrod kontaktu ar jebkuru, vai tā ir amatpersona, vai vienkārši cilvēks. Ja cilvēks nāks, runās, izteiks savu viedokli – viņš tiks uzklauts. Un es domāju, ka līdz šim arī nav bijušas problēmas ar dažādībām mūsu Balvu novada pašvaldībā. Visi jautājumi tiek risināti.²¹²

Dažādu pašvaldības iestāžu pārstāvji arī norāda, ka līdzdalību līdz šim traucējis tas, ka atsevišķos gadījumos politikas veidošana notiek šaurā lokā, neiesaistot NVO spektru un sniedzot informāciju nepietiekamā apjomā par pašvaldības iespējām atbalstīt NVO iniciatīvas. Jēdziens “savi cilvēki” ir šī procesa īsā formula.

Mainoties pilsētas vadībai, šinī gadījumā novada vadībai, es nepiederu pie šīs vadības cilvēkiem. Viņiem manas domas nav nepieciešamas. Viņiem ir savi cilvēki. Tas nekas, ka es esmu republikas līmeņa eksperts. Tas viņiem nav svarīgi.²¹³

Arī Balvu krievu kultūras biedrības “Razdolje” pārstāve atzīst, ka, lai arī pašvaldībai kultūras dažādības politika un līdzdalības veicināšana ir nozīmīga, tomēr iniciatīvai jānāk no pašu iedzīvotāju puses.

Vajadzīgs tāds aktīvs cilvēks, kurš ar to nodarbojas. Principā, pašvaldība ir latviešu tauta, tautības pārstāvji, nu lielākā daļa [...] Šitā interese, neaktīvā daļā, jā! Šitā visiem ir! Bet, ja vajag kaut ko darīt pilsētas labā, krievu tautības labā, sevi novērtēt, organizēt kādu pasākumu, vajag ar katru cilvēku runāt. It kā vajag. “Jā! Vajag obligāti, jā, jā, jā!”

²¹² Turpat.

²¹³ Intervija ar R. Cibuli, Balvu Centrālās bibliotēkas direktori (29.06.2010.)

Ir darbs, ir piedāvājums. Ir Masļenica, vajag ugunsкуру. Kurš ar to nodarbosies? Es nezinu, kur to dabūt? Nu nevaru pati klāt būt, bet ir darbs. Ir aktīvi cilvēki un viņiem varbūt ir vieglāk, ka nevajag pašiem par to domāt un ar citu kultūru ne īpaši profesionāli nodarboties. Ir visādi pārstāvji un viņi var to izdarīt. Pašvaldība vienmēr ir pie mums Masļenicā. Šogad pie mums bija priekšsēdētājs un arī pagājušajā gadā.

No 16 Balvu pilsētas domes deputātiem divi ir krievu tautības. Viena no tām ir krievu kultūras biedrības "Razdolje" vadītāja.

Tagad mēs paši esam deputāti (smejas), "Saskaņas centra" deputāti.²¹⁴

Runājot par citām kultūrām, Balvos ir krievu biedrība "Razdolje", kuras vadītāja ir arī deputāte. Tas nozīmē, ka pilnīgi visos jautājumos, kur tiek lemts par dažādību kultūrā un par kultūras pasākumiem, deputāte droši izsaka savu viedokli un to aizstāv. Bet pirms tam deputāte ar tiekās ar savām biedrībām, izrunā arī ar citiem cilvēkiem, kā labāk darīt, un izsaka to viedokli deputātiem.²¹⁵

Atsevišķu pašvaldības institūciju pārstāvji norāda, ka reģionālās reformas rezultātā pašvaldībām jāpārskata gan savus politikas dokumentus, gan jāveic nepieciešamās izmaiņas pašvaldības administratīvajā struktūrā, kas ne vienmēr pozitīvi ietekmē dažādu jautājumu risināšanu.

Tagad, pēc reformas, visas šīs pašvaldības un institūcijas, un struktūra ir stipri savādāka. Mehānisms ir izveidots pilnīgi savādāks. Tas ir pilnīgi centralizēts un galvenie lēmumi, stratēģiskie lēmumi tiek pieņemti stratēģiskajās institūcijās, kurās varbūt tas atgriezeniskais mehānisms ar zemākām struktūrvienībām nav tik labs. Savukārt mēs savā līmenī atkal veidojam savu profesionālu darbību. Un veidojam mikrovidi ap sevi. Mans personīgais viedoklis, kas nav noteikti pašvaldības viedoklis – komunikācija starp dažādām pašvaldības

²¹⁴ Intervija ar S. Pavlovsku, Balvu kultūras biedrības "Razdolje" priekšsēdētājas vietnieci (30.06.2010.)

²¹⁵ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

institūcijām ir diezgan slikta. Tai skaitā arī kultūras jomā. Līdz ar to mums varbūt nav pietiekamas informācijas arī šajos integrācijas jautājumos. Mēs varam runāt tikai par to, ko mēs konkrēti darām.²¹⁶

Analizējot ekonomiskās krīzes ietekmi uz pašvaldības darbu dažādības politikas jomā, tostarp mazākumtautību līdzdalības veicināšanu un dažādu projektu/aktivitāšu atbalsta iespējām, pašvaldības darbinieki atzīst, ka, lai arī zināmu ietekmi krīze uz pašvaldības iespējām ir atstājusi, tomēr iesāktie projekti nav apstājušies naudas trūkuma dēļ.

Man jāsaka, ka cilvēki te ir ļoti aktīvi un, ja lietas iesāktas, tās nekur nepazūd. Krīze noteikti kaut kādā veidā ir ietekmējusi, bet to, ka kaut kas tiek pārtraukts, es uzskatu, ka tas tā nav. Sadarbojoties ar citām valstīm, mēs līdz šim bijām spiesti piesaistīt papildu līdzekļus un tad kaut kāda mērā tas tiek izlīdzināts. Tagad, piemēram, noslēgts sadarbības līgums starp Balvu novada pašvaldību, Baltkrieviju un Lietuvu saistībā ar profesionālo izglītību. Un šī projekta ietvaros mēs esam plānojuši sakārtot telpas. Balvos, piemēram, ir Rīgas Valsts tehnikuma filiāle. Nākamais, pie kā tagad strādā Balvu izglītības centra vadītāja, – lai Balvos būtu Starptautiskā valodu universitāte. Arī ir jau noslēgti pirmie sadarbības līgumi ar citu valstu pasniedzējiem, kuri brauks un mūsu iedzīvotājiem mācīs valodas. Arī tas mūsu laikos ir liels ieguvums. Tagad tiek organizēts starptautiskais zīmējumu konkurss, kas notiek pirmo gadu. Šobrīd šajā konkursā piedalās deviņas valstis. Tas tomēr ir daudz. Protams, ka mēs nebijām savā budžetā plānojuši tik daudz līdzekļus, kas šobrīd, izrādās, ir nepieciešami. Jo nosūtīt uz citām valstīm tās pašas aplokšnes un markas, tas maksā, arī balvas vajag iegādāties. Bet mēs šos līdzekļus tādām labam pasākumam atrodam. Tāpat mūsu skolēni turpina piedalīties Librecas mākslas konkursā sadarbībā ar Čehiju. Tas, kas bija iepriekš, arī šobrīd notiek – sportistu sadarbībā volejbolā un starptautiskajās nometnēs. Šobrīd mūsu pagasta 10 labākie vieglatlēti atrodas sporta nometnē Aluštā. Arī līdzekļi daļēji ir ieplānoti no mūsu novada budžeta, un arī no Rīgas, kā arī

²¹⁶ Intervija ar R. Cibuli, Balvu Centrālās bibliotēkas direktori (29.06.2010.)

daļēji kāds finansējums tiek segts uz vietas tajā Aluštā. Tie paši Come-nius projekti starp skolām – arī tie turpinās. Tāpēc nevaru teikt, ka krīze ļoti ietekmējusi aktivitātes – es negribētu tam piekrist.²¹⁷

Līdzekļu trūkums ne vienmēr aptur aktivitāšu īstenošanu.

Šobrīd ir ierobežoti cilvēku resursi un finanšu resursi, tāpēc vajag būt drosmīgākam, uzņēmīgākam, aktīvākam un vairāk domāt. Balvu no-vadā jūlijā notiks 12. Latvijas amatieru teātru salidojums. Tas notiek reizi četros gados. Finansējums, kas ir pieejams šim pasākumam, ir piecas, septiņas reizes mazāks nekā iepriekš. Līdz ar to nauda praktis-ki pietiek tīri elementārām lietām. Tagad mēs darba grupā ar to arī nodarbojamies, domājam – meklējam projektus un organizācijas, kur varētu uzrakstīt savus projektu pieteikumus, kur var dabūt kādu nau-diņu. Domājam, kā būtu jāuzrunā potenciālie atbalstītāji, ko no viņiem vislabāk prasīt, ko vislabāk piedāvāt. Tas ir tāds ļoti nopietns domāša-nas darbs. Bet es uzskatu, ka lai gan finanšu līdzekļi nav tik daudz, cik gribētos, tas nesamazina konkrētā darba vai pasākuma kvalitāti. Tas varbūt maina darbības procesu, jo ļoti viegli aiziet uz pašvaldību un pateikt – mums vajag tik un tik naudas, lūdzu, iedodiet, mēs to saņe-mam, mēs to iztērējam un viss kartībā. Tik ērta tā situācija – aizej, pie-prasi un dabū – tagad ir nedaudz savādāk. Līdz ar to cilvēkiem ir jāsāk arī nedaudz savādāk domāt un izvērtēt prioritātes, kas ir un kas nav. Un ieguldīt savu profesionālismu, savus personiskos sakarus, lai šī kva-litāte nezustu. Nav tā, ka naudas trūkuma dēļ kaut kas ir apstājies. Lai gan savā novadā kultūras pasākumus mēs samazinājām par 35%, un, manuprāt, gala rezultātā bija vēl vairāk. Bet tik un tā visi pasākumi, kas tika iecerēti, tika un tiek realizēti. Tāpēc domāju, ka visas šīs pār-maiņas ir nedaudz saistītas arī ar pašiem cilvēkiem. Jāmainās tieši domāšanas un darbības stilā.²¹⁸

²¹⁷ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa

²¹⁸ Diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem par dažādības politiku, Rīga, 16.04.2010. Iveta Tiltiņa.

Pašvaldības pārstāvji aptaujās uzskata, ka, lai uzlabotu sabiedrības integrācijas un kultūru dažādības politikas īstenošanu, ir nepieciešams papildu finansējums un cilvēkresursi. Tāpat Balvu novada pašvaldība uzskata, ka kultūras dažādības nodrošināšanai nepieciešami kopīgi semināri, projekti, pasākumi, kā arī zināšanas, kas veicina jautājuma izpratni.²¹⁹

*Es domāju, ka ir cilvēku resursi un cilvēki, kuri grib ar šo lietu nodarboties, kuriem tas interesē. Tad, protams, nākamais ir finanses.*²²⁰

Savukārt R. Hrustaļova situāciju pirms un pēc 2009. gada krīzes vērtē šādi:

*Ļoti liela loma dažādu integrācijas jautājumu risināšanā pirmskrīzes laikā bija projektiem un tiem piešķirtajiem līdzekļiem, jo nevalstiskais sektors ir ar ļoti nelieliem finanšu resursiem. Taču, diemžēl, konsolidācija vispirms ir skārusi tieši šo jomu, turklāt gan valdībai, gan pašvaldībām ir neapgāžams pamatojums līdzekļu nepiešķiršanai – krīze un līdzekļu taupīšana.*²²¹

Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās institūcijas un mazākumtautību līdzdalības formas

Balvu novadā darbojas 34 nevalstiskās organizācijas, tādējādi pēc NVO skaita ierindojot Balvu novadu piektajā vietā starp visiem Latgales novadiem. Balvos izveidota un darbojas tikai viena mazākumtautību nevalstiskā organizācija – Balvu krievu kultūras biedrība “Razdolje”. Iveta Tiltiņa uzskata, ka jāveido iespējas arī citām tautībām dibināt savas kultūrbiedrības.

²¹⁹ Aptaujas anketu apkopojums “Latvijas pašvaldību darbs kultūras dažādības veicināšanā – kas un kur notiek?”, Rīga, 2010. gada maijs

²²⁰ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

²²¹ R. Hrustaļova. 8. atbilde

Tas, ka mēs esam domājuši par nākotni šīm mazākumtautībām, liecina, ka mēs mazākumtautību skolu nevis likvidējam, bet reorganizējam. Un pie šīs skolas arī saglabājām pirmskolas grupas piecgadīgiem, sešgadīgiem bērniem. Un rīkojam interešu izglītības pulciņus, lai šīs tradīcijas saglabātu. No otras puses, nākotnē jādomā par to, ka mums Balvos ir ne tikai krievu tautība, bet arī citas tautības, kuras vēlas izveidot savas biedrības [...] Es pieļauju, ka tie varētu būt čigānu tautības iedzīvotāji. Vēl mums ir iebraucēji ukraiņi.²²²

Balvu krievu kultūras biedrība “Razdolje”. Organizācija dibināta 2005. gada 25. augustā uz 2004. gadā izveidotā vokālā ansambļa “Razdolje” pamata: “Mēs nolēmām, ka vajag, un tas bija tas pamats, uz kā mēs dibinājām”.²²³ Organizācijas galvenais mērķis ir mazākumtautību (krievu) kultūras saglabāšana.

Mums ir, protams, kultūras sakari ar Krieviju, kultūras sakari ar latviešu biedrībām.²²⁴

“Razdolje” īsteno, pirmkārt, tradicionālās kultūras pasākumus. Un tas nozīmē, ka Balvos jebkuras krievu tradīcijas tiek īstenotas un cilvēki nejuātas atstumti.²²⁵

Biedrībā aktīvi darbojas 15 cilvēki, bet tās organizētos pasākumus regulāri apmeklē vismaz 40–50 Balvu iedzīvotāji un izglītības iestāžu audzēkņi.

Masļenicu apmeklē ap 40–50 cilvēki, pieaugušie arī no malas, no pilsētas. Protams, arī visa skola. Mēs bijām Balvu vidusskolā, tagad arī Balvu 2. pamatskolā, kur ir mazākumtautību izglītības programma [...] Vietējie krievu tautības iedzīvotāji nav ļoti aktīvi un atbalstoši. Varbūt kādi 40 cilvēki.²²⁶

²²² Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

²²³ Intervija ar Svetlanu Pavlovsku, Balvu kultūras biedrības “Razdolje” priekšsēdētājas vietnieci (30.06.2010.)

²²⁴ Turpat.

²²⁵ Intervija ar Ivetu Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

²²⁶ Intervija ar Svetlanu Pavlovsku, Balvu kultūras biedrības “Razdolje” priekšsēdētājas vietnieci (30.06.2010.)

Balvu kultūras biedrība "Razdolje" kā sadarbības partneris aktīvi iesaistījies dažādu projektu īstenošanā, kuru mērķis ir veicināt Latvijā dzīvojošo tautību pārstāvju integrāciju, attīstīt savstarpējo sapratni un sadarbību, rosināt izpratni par kultūras, sabiedriski politiskajiem un izglītības jautājumiem: "Gaismas gads Eiropā" (2005), "Es neesmu pasaulē viens", "Lai atšķirīgais vienotu"²²⁷ (Sabiedrības integrācijas fonda atbalstīts projekts, 2007/2008), "Daudz siržu – viena zeme un valoda"²²⁸ (Sorosa fonds – Latvija programma "Pārmaiņu iespēja skolām", 2010). Katros pilsētas svētkos biedrība organizē Masļenicās svinēšanu, un par tradīciju kļuvusi 9. maija svinēšana.

*Katru gadu tieši mēs rīkojam vēl vienu lielu pasākumu – 9. maiju. Obligāti. Pašvaldība to atbalsta ar apskaņošanu, drošību un policiju. Pasākums notiek katru gadu jau no 2003. gada.*²²⁹

Lai arī līdz šim Balvos nav izveidots NVO centrs, izstrādes stadijā esošā Balvu novada Attīstības programma 2011.–2017. gadam paredz izveidot

²²⁷ Projekta mērķis: veicināt Latvijā dzīvojošo tautību pārstāvju integrāciju, attīstīt savstarpējo sapratni un sadarbību, rosināt izpratni par kultūras, sabiedriski politiskajiem un izglītības jautājumiem. Aktivitātes: jauniešu integrācijas kluba Tilts izveidošana; interešu laboratorijas; starptautiskais teātru festivāls "Ķiršu dārzs"; mazākumtautību kultūras festivāls "Masļenica", dažādi kultūras un tradīciju pasākumi; vasaras integrācijas nometne jauniešiem; radošo darbu festivāls "Jānīšam jostu aužu deviņiem dzīpariem". Avots: <http://www.lsis.lv/node/168> (06.01.2011.)

²²⁸ Projekta mērķis: izveidot sabiedrības integrācijas un kultūrmijiedarbības centru. Projekta mērķauditorija: Balvu 2. pamatskolas skolēni, viņu vecāki, skolotāji. Krievu kultūras biedrības "Razdolje" biedri. Aktivitātes: mazināt valodas barjeras iedzīvotāju vidū, veicot valodu apmācību; Nodrošināt iedzīvotājiem lietderīgu brīvā laika pavadīšanas iespēju: iepazīstinot ar latviešu un krievu tautu kultūru un tās tradīcijām, mācot māsājniecības un kopapstrādes un galdniecības iemaņus, iepazīstinot iedzīvotājus ar latviešu, krievu un pasaules tautu ēdieniem un to gatavošanu; Skolēni pēc mācību stundām varēs apvienoties interešu grupās un lietderīgi pavadīt brīvo laiku. Tiks nodrošinātas gan grupu, gan individuālās nodarbības. Tiks nodrošināta pieaugušo apmācība par māsājniecību lomu sabiedrībā, pilnveidojot prasmes, kas spētu risināt privātos ekonomiskos un sociālos jautājumus, kas šajos sociālekonomiskajos apstākļos ir būtiski. Avots: <http://parmainuskolas.lv/category/latgale/balvi/> (06.01.2011.)

²²⁹ Intervija ar S. Pavlovsku, Balvu kultūras biedrības "Razdolje" priekšsēdētājas vietnieci (30.06.2010.)

reģionālo kultūrizglītības centru "Muiža", kurā tiktu izveidotas dažādas kultūras un izglītības institūcijas, tostarp Jaunatnes iniciatīvu centrs un NVO centrs.²³⁰

No pašvaldības budžeta tiek piešķirti finanšu līdzekļi nevalstisko organizāciju aktivitāšu atbalstam – kultūras un sporta pasākumiem, saimnieciskajiem izdevumiem. Tāpat pieejamas telpas pasākumiem un transporta nodrošinājums. Lai to saņemtu, ir jāiesniedz iesniegums par atbalsta nepieciešamību.

*Katru gadu, stādot budžetu nākošajam gadam, nevalstiskās organizācijas iesniedz savus pieprasījumus, lūdz papildu finansējumu. Mēs iespēju robežās atbalstām visas organizācijas. Ja šī gada laikā rodas kāda vajadzība, tad biedrība vai nevalstiskā organizācija mums raksta iesniegumu. Iesniegumu individuāli izskatām, un arī katrs vismaz daļēji tiek atbalstīts.*²³¹

*Krievu biedrība "Razdolje" darbojas Balvu 2. pamatskolā. Un te darbojas skolēni grupiņā "Erudīts", kuri piesaista gan mūsu novada skolas, gan no Daugavpils sadraudzības skolas un rīko "Erudīta" konkursus. Un ja nepieciešams finansējums, tad daudz ir arī palīdzējusi pati Balvu 2. pamatskola, piešķirot finansējumu telpām, kurās atrodas šī biedrība. [...] tātad apkuri un elektrību visu sedz Balvu 2. pamatskola. Arī tas ir līdzfinansējums.*²³²

*Mēs gandrīz katru gadu prasījām uz Masļenicās organizēšanu kādu naudu un nebija neviena reize, kad mums atteiktu. Cik prasījām, tik dod. Vienu gadu bija projekts – politiskais pasākums. "Saskaņas centrs" ar mums sadarbojās un atvēlēja lielu naudas summu. Četras reizes bija materiālais atbalsts no pašvaldības. Bez maksas varam izmantot telpas. Finansējums biedrībai: projekti, pašvaldība, partija "Saskaņas centrs".*²³³

²³⁰ Balvu novada Attīstības programmas 2011.–2017. gadam 1. redakcija (2011. gada 3. janvāris), pieejama http://www.balvi.lv/files/03_01_AP.pdf (04.01.2011.)

²³¹ Intervija ar I. Tiltiņu, Balvu novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāju (29.06.2010. un 06.07.2010.)

²³² Turpat.

²³³ Intervija ar S. Pavlovsku, Balvu kultūras biedrības "Razdolje" priekšsēdētājas vietnieci (30.06.2010.)

Apkopojums

- Pieejamie empīriskie materiāli par Balvu novada pašvaldībā īstenoto dažādības politiku ļauj secināt, ka kultūru dažādība tiek atpazīta un atzīta visos pašvaldības institūciju administrācijas līmeņos, kā arī nevalstisko organizāciju aktivitātes tiek atbalstītas budžeta līdzekļu ietvaros. Ja budžeta apjoms neļauj atbalstīt NVO aktivitātes, tiek rastas alternatīvas iespējas.
- Balvu integrācijas politika atspoguļo Latvijas integrācijas politikas diskursu prioritātes, saglabājot priekšstatu par integrāciju kā minoritāro grupu iekļaušanos etniskā vairākuma kultūrtelpā, kurā vienlaicīgi optimālākā veidā ir iespējams īstenot arī pilsonisku līdzdalību.
- NVO sektoram nav īpašu instrumentu institucionālās līdzdalības īstenošanai pašvaldību lēmumu pieņemšanā, bet pastāv dažādi forumi (publiskās apspriedes utt.), kas piedāvā individuālā un NVO līmenī paust viedokli un iegūt informāciju par pašvaldības administrācijas iniciatīvām.
- Pašvaldības un NVO darbība dažādības jomā pārsvarā tiek orientēta uz sociālas iekļaušanas un saliedētības stiprināšanu (neformālu tīklu stiprināšana, iekļaušana kāda konkrēta darba tirgus sektorā, dalība radošajos projektos utt.). Etniskā integrācija tiek traktēta kā daļa no sociālās iekļaušanās, ar tendenci neizcelt atsevišķu etnisko grupu vajadzības.
- Starpkultūru dialoga veidošanā svarīgu lomu spēlē izglītības iestādes un bibliotēka. Individuālas iniciatīvas dominē un dažādības politikas ietvaros virkne iniciatīvu norisinās tikai pateicoties konkrētu administrācijas darbinieku un vadības iniciatīvām, kas darbojas ārpus viņu pienākumu normatīvā ietvara.²³⁴

²³⁴ Šeit un turpmākajās nodaļās detalizētākie secinājumi salīdzinājumā starp piecām pašvaldībām ir apkopoti nodaļā "Pētījuma secinājumi un rekomendācijas".

Balvu novada aktualitātes integrācijas jomā R. Hrustaļova formulēja šādi:

1) *Pilsoniskās sabiedrības veidošanas joma. Vairāk respektēt nevalstisko organizāciju lomu, deleģēt tām atsevišķas funkcijas. Sadarboties ar nevalstisko sektoru – rīkot tikšanās viedokļu un saskarsmes punktu noskaidrošanai, kopīgu mērķu noteikšanai, savstarpēji izdevīgas sadarbības veidošanai.*

2) *Etniskās integrācijas joma. 2009. gadā Balvos tika likvidēta vienīgā mazākumtautību skola Balvu un tuvākajos novados, atstājot tikai mazākumtautību plūsmu Balvu pamatskolā. Protams, skola bija skaitliski maza – mazāk nekā 100 skolēni, taču mazākumtautību sabiedrības daļai skolas likvidēšanas fakts bija un joprojām ir ļoti sāpīgs. Tādējādi sabiedrības etniskās integrācijas rezultāti, kas ar neatlaidīgu darbu tika panākti vairāku gadu laikā, ieviešot dažādus etniskās integrācijas projektus, praktiski tika iznīcināti.*

3) *Sociālās integrācijas joma. Diemžēl tās pašas problēmas, kas visā Latgalē – bezdarbs un trūkums [...] vides pieejamības nodrošināšana personām ar kustību traucējumiem.²³⁵*

²³⁵ R. Hrustaļova, 7. atbilde

6. nodaļa

BROCĒNU NOVADA PAŠVALDĪBA

Līdz 2001. gada 27. decembrim Saldus rajonā bija 18 pagasti – Blīdenes, Ezeres, Gaiķu, Jaunauces, Jaunlutriņu, Kursišu, Lutriņu, Nīgrandes, Novadnieku, Pampāļu, Remtes, Rubas, Saldus, Šķēdes, Vadakstes, Zirņu un Zvārdes, Saldus pilsēta un Brocēnu pilsēta ar lauku teritoriju (pilsētas tiesības no 1992. gada 30. janvāra).

2001. gada 27. decembrī ar Latvijas Republikas MK rīkojumu tika izveidots Latvijas pēc skaita 10. novads – Brocēnu novads, kurā iekļāva Brocēnu pilsētu ar lauku teritoriju, Blīdenes un Remtes pagastus. Ar Ministru Kabineta lēmumu Nr. 895 no 2007. gada 30. decembra Brocēnu novadam pievienoja arī Gaiķu pagastu.²³⁶

2005. gada 17. augustā tika apstiprināts Brocēnu novada domes nolikums²³⁷, saskaņā ar kuru Brocēnu novadu veido: Brocēnu pilsēta; Brocēnu pilsētas lauku teritorija; Blīdenes pagasts; Remtes pagasts; Gaiķu pagasts. Novada administratīvais centrs ir Brocēni.

Brocēnu novads faktos²³⁸

Iedzīvotāju skaits Brocēnu novadā – 6978.

²³⁶ <http://www.saldus.lv/8/rajona-visparejs-raksturojums1/vesture0/>

²³⁷ <http://www.broceni.lv/> (03.04.2011.)

²³⁸ PMLP Iedzīvotāju reģistra dati (uz 01.01.2011.)

<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (03.04.2011.)

Brocēnu novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs:

latvieši – 5586,
krievi – 670,
baltkrievi – 203,
ukraiņi – 132,
lietuvieši – 16,
citas tautības – 171.

Brocēnu novada iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības:

pilsoņi – 6325,
nepilsoņi – 578,
pārējie – 75.

Brocēnu novada darbaspējas vecuma un dzimuma struktūra:

- līdz darbaspējas vecumam 1040:
vīrieši – 530,
sievietes – 510;
- darbaspējas vecumā – 4541:
vīrieši – 2358,
sievietes – 2183;
- pēc darbaspējas vecumā – 1397:
vīrieši – 477,
sievietes – 920.

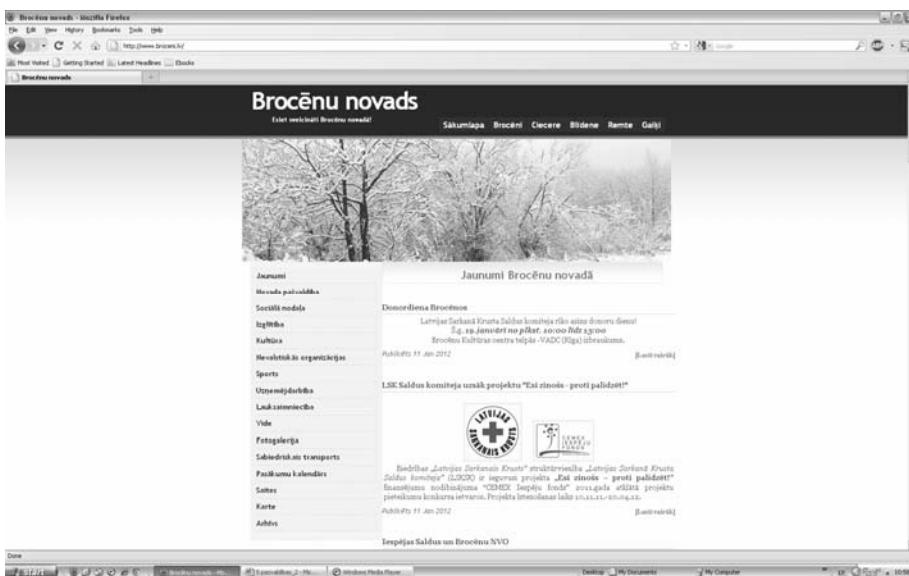
Brocēnu novada bērnu vecuma un dzimuma struktūra:

- 0–6 gadu vecumā – 391:
zēni – 195;
meitenes – 196;
- 7–18 gadu vecumā – 907:
vīrieši – 478;
sievietes – 429.

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā

Pašvaldības mājas lapā www.broceni.lv daudzas sadaļas nestrādā, tādēļ liela daļa informācijas nav pieejama. Lapa ir tikai latviešu valodā, nav iespējas palielināt burtu lielumu, piedalīties interaktīvā saziņā ar pašvaldību.

Mājas lapā ir pieejama informācija par aktuālākajiem pašvaldības administrētiem āprojektiem – 2012. gadā pašvaldība īstenos nevalstisko organizāciju līdzdalības aktivizēšanas projektu politisko lēmumu pieņemšanā, kurā ir paredzēts veidot konferenci, īstenot virkni publicitātes pasākumu un veidot datu bāzi.²³⁹ Savukārt 2011. gada vasarā mājas lapā tika izziņots par tās aktualizēšanu un uzlabošanu – iedzīvotāji tika aicināti piedalīties apspriedē par mājas lapas uzbūvi.²⁴⁰

2. att. Brocēnu novada mājas lapa

²³⁹ www.broceni.lv

²⁴⁰ http://www.broceni.lv/projekti.php – 2012. gada sākumā process vēl nebija noslēdzies.

Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas

Pašvaldību institūcijas, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/ politikā/ sabiedrības integrācijā

Izglītības iestādes

Brocēnu vidusskolā²⁴¹ tiek īstenota Pamatizglītības programma; Mazākumtautību pamatizglītības programma (3. modelis); Pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas izglītības programma.

Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums

Brocēnu novada sociālās un etniskās integrācijas programma²⁴² tika izstrādāta 2003. gadā un ar domes rīkojumu apstiprināta 2003. gada 26. novembrī. Programmas izstrādes laikā, kā atceras 2003. gada pašvaldības administrācijas darbiniece Sandra Fridrihsone, kas patlaban ir Saldus rajona attīstības biedrības pārstāve, norisinājās "...laba sadarbība ar Brocēnu vidusskolu, Kultūras centru, bibliotēku, NVO "Kontakts", kas apvienoja mazākumtautību cilvēkus".²⁴³

Programmas ievaddaļā tiek norādīts, ka "programmā apkopotie dati norāda ne tikai uz ļoti izteiktu latviešu dominanci un slāvu tautu subdominanti, bet arī plašo tautību spektru, kas dzīvo pašvaldībā, un apliecinājuši sevi kā piederīgus konkrētajai nacionalitātei".²⁴⁴

Programmā īpašu uzmanību plānots veltīt cittautiešu (nepilsoņu) iesaistīšanai vietējā sabiedriskajā dzīvē, kas ļautu visiem novada iedzīvotā-

²⁴¹ <http://www.brocenuvsk.lv/> (03.04.2011.)

²⁴² Brocēnu novada sociālās un etniskās integrācijas programma tika izstrādāta ar Sabiedrības integrācijas fonda finansējumu <http://lsif.lv/node/251> (29.01.2011.) Programma nav pieejama pašvaldības mājas lapā, autoram programma ir pieejama izdrukā.

²⁴³ Elektroniskā sarakste ar S. Fridrihsoni 2012. gada 20.01.

²⁴⁴ Brocēnu novada sociālās un etniskās integrācijas programma – 3. lpp.

jiem, neatkarīgi no vecuma, sociālās vai etniskās piederības, apgūt reģiona vēsturi, tradīcijas. Tādā veidā mērķtiecīgi tiktu veidota novada identitāte, stiprinātos piederības sajūta un līdzatbildība, kas ir pilsoniskās stājas pamatā.

Programmā ir izvirzīti šādi mērķi:

- mazināt atšķirības dažādu sociālo un etnisko grupu starpā, tādējādi novēršot vai vismaz mazinot konfliktsituāciju skaitu un asumu;
- sekmēt pastāvīgu, noturīgu dialogu starp iedzīvotājiem un pašvaldības institūcijām, iespēju līdzdarboties notiekošajos procesos;
- veicināt izglītības, latviešu valodas kvalitatīvu apguvi un radošu attīstību;
- atbalstīt ikvienu mazākumtautību sava nacionālā kultūrmantojuma apgūvē.²⁴⁵

Sabiedrības integrācija tiek definēta kā dažādu sociālo un etnisko grupu iesaistīšanās kopējā sabiedrības darbā, mazinot vai vispār likvidējot atšķirības starp atsevišķām sociālajām grupām. Tomēr ir jāatzīmē, ka integrācijas problemātikas risināšanu ievada programmas atsevišķu situācijas raksturojumu kopums, kas, līdzīgi kā Balvu programmas tekstā, traktē etnisku dažādību kā politikas īstenošanas risku, nevis priekšrocību. Z. Baumana un J. Hābermāsa paradigma par kultūru dažādību kā postmodernas nomadiskas sabiedrības īpašību nav neviena atbilstoša piemēra Brocēnu pašvaldības politikas dokumentā. Tieši otrādi – etniskā sastāva daudzveidība tika ievietota politikas “problēmu” sadaļā: Nacionālo nesaskaņu risks sadzīves problēmu pārmērīgas saasināšanās gadījumos.²⁴⁶

Tālāk tekstā kā vēl viena problēma, kas spēj negatīvi ietekmēt politikas attīstību, ir minēta: salīdzinoši lielais nepilsoņu skaits un ļoti plašs iedzīvotāju nacionālās piederības spektrs.²⁴⁷

²⁴⁵ Turpat. – 4. lpp.

²⁴⁶ Turpat. – 7. lpp.

²⁴⁷ Turpat. – 12. lpp.

Programmā tiek piedāvāti risinājumi, lai pārvarētu sociālo atstumtību. Īpaši tiek atbalstīta jauniešu pašiniciatīva, uzņemoties atbildību un motivējot iesaistīties citus jauniešus. Svarīga loma integrācijas politikā Brocēnos ir skolai, līdzīgi kā Strenču novadā, tā ir socializācijas instruments ne tikai skolēnu vecuma bērniem, bet arī kultūras dzīves epicentrs, līdztekus kultūras centram²⁴⁸, kurā norisinās arī jauniešu kluba “Brūklenājs” aktivitātes. Vienlaicīgi programma min, ka tieši skolā ir sociālo un etnisko problēmu sintēze – neiecietība pret Citādo, liels nepilsoņu skaits, kā arī bērnu vecāku sociālās problēmas (bezdarbs, zems izglītības līmenis).²⁴⁹

Integrācijas politikas ietvaros patriotisma audzināšana un Latvijas vēstures zināšanu uzlabošana ieņem dominējošo vietu programmas 2.7.1. sadaļā “Brocēnu kultūras centrs”. Dažas no šīm aktivitātēm ir:

“...tradicionālie latviešu nacionālie svētki, tautas tradīcijas.”²⁵⁰

Vienlaicīgi programmā ir secināts, ka mazākumtautību līdzdalība kultūras iestāžu piedāvātajās aktivitātēs ir “nepilnīga”, bet netiek analizēti iemesli.

Paralēli mazākumtautību nepietiekamas līdzdalības konstatēšanai programmā tiek izvirzīts mērķis sekmēt toleranci novada iedzīvotāju vidū un piedāvāt iespēju latviešiem un cittautiešiem iepazīties ar citu valstu un reģionu kultūrām.²⁵¹ Jāatzīmē, ka šajā sadaļā nav izvirzīts mērķis iepazīstināt latviešus ar pašvaldības mazākumtautību kultūrām, bet kā prioritāte ir minēta dialoga veidošana.²⁵²

Kopumā programmas tekstā tiek konstatēta zema sociālās vides kvalitāte, tās piedāvāto iespēju ierobežota pieejamība sociāli mazāk aizsargātajām grupām, ieskaitot jauniešus. Sociālās depresijas parādības, kas atzīmētas programmā (bezcerība, zems izglītības līmenis, alkoholisms, nabadzība), ierindotas tādu risku spektrā, kas, pēc programmas autoru domām, savienojumā ar starpetniskās komunikācijas neprasmi un sociālo neiecietību, var iegūt

²⁴⁸ Par kultūras centra aktivitāšu vērtējumu skat. šīs nodaļas sadaļu “Brocēnu novada kultūras un izglītības centrs”.

²⁴⁹ Turpat. – 22. lpp.

²⁵⁰ Turpat. – 23. lpp.

²⁵¹ Turpat. – 24. lpp.

²⁵² Turpat. – 24. lpp.

arī starpetniskās spriedzes nokrāsu. Jāatzīmē, ka dokumenta saturā nav konstatējams konkrēts rīcības plāns starpetniskā dialoga veidošanai, ir atrāžots tradicionālais priekšstats par tolerances veicināšanu kā pasaules etnogrāfiskās dažādības iepazīšanu.

Mēnesi vēlāk, kad jau tika apstiprināta integrācijas programma, Brocēnu novada dome ar 2003. gada 17. decembra protokolu Nr. 15.28 apstiprināja arī **Rīcības programmu**, kas ir novada integrācijas politikas rīcības plāns. Šī plāna sadaļā “Galvenie rīcības virzieni” kā viena no prioritātēm ir minēta kopīgas kolektīvās atmiņas veidošana – līdzīgi kā Olaines integrācijas programmā, kopīga teritorija un kopīga vēstures interpretācija ir būtiskākie integrācijas elementi.

Izvērtējot pastāvošo situāciju, secinājām, ka, lai sekmētu sabiedrības saskaņas veidošanos, nepieciešams sekmēt informācijas apriti un dialogu dažādu tautību pilsoņu un nepilsoņu vidū. Nepieciešams attīstīt savstarpējās saskarsmes prasmes, izvērtēt vēsturiskos apstākļus un veidot objektīvu pagātnes izpratni, jo vēsturiskā apziņa ir ļoti būtisks integrācijas nosacījums.²⁵³

Ar jēdzienu “vēsturiskā apziņa” aprakstītā vajadzība pēc vienotas versijas par kolektīvo pagātni, pēc programmas autoru domām, ir pamats citu integrācijas procesu un elementu attīstībai – iecietības veicināšanai, patriotisma elementiem, kuru starpā Rīcības programmā atrodas arī pilsonības institūts: tā prestiža celšana ir iezīmēta kā vēl viena prioritāte.

Jāveicina Brocēnu novada iedzīvotāju pilsoniskā integrācija, savstarpēja tolerance, jāpārvar iedzīvotāju atsvešinātība no pašvaldības institūcijām, jāuztur dialogs starp individu, sabiedrību un pašvaldību. Jāpaaugstina Latvijas pilsonības prestižs, radot labvēlīgu attieksmi pret pilsonības ieguves procesu.²⁵⁴

Savukārt tas, ka līdz 2003. gadam skolās apmācība norisinājās divās dažādās valodās – latviešu un krievu –, programmā tiek uzsvērts kā sabiedrību

²⁵³ Rīcības programma... – 1. lpp.

²⁵⁴ Turpat.

šķeļošs faktors, jo tāda sistēma bija "viena no [...] dažādu vērtību orientācijas veicinātājām..".²⁵⁵

Latviešu valoda Rīcības programmā ir dominējošais integrācijas līdzeklis, kas ir instruments arī pilnvērtīgai pilsoniskai līdzdalībai. Tā tiek definēta kā "dažādu nacionalitāšu iedzīvotāju saskarsmes līdzeklis, sociālo vienlīdzību un līdzdalību veicinošs nosacījums".²⁵⁶ Latviešu valodas apguve kā līdzeklis pilsoniskai līdzdalībai ir iekļauta Rīcības programmas pilsoniskās izglītošanas programmā.²⁵⁷ Kā Brocēnu novadā izstrādāta integrācijas politika tiek formulēta? Kādas ir tās prioritātes? Par pamatu integrācijas politikas efektivitātei autori izvēlējās šādu Brocēnu novada iedzīvotāju "vīziju":

*"...nepieciešamība pēc tādas sabiedrības, kurā visi ir aktīvi un var piedalīties ar savu devumu."*²⁵⁸

Savukārt programmas sadaļā "Kultūra" integrācijas politika tiek veidota, balstoties tādā multietniskas publiskas kultūras vidē, kurā mazākumtautībām būtu iespēja veidot savu kultūrpolitiku.

*Kultūras iestādēm jārada labvēlīgi apstākļi, lai tiktu realizētas latviešu nacionālās, kā arī citu Latvijas tradicionālo etnisko kopu kultūras izpausmes un ievirzes, paplašinātos kultūru dialogs, veidotos vienota kultūrtelpa un kultūrvērtību izpratne.*²⁵⁹

Integrācijas programmā bija iespējams pieteikties finansējumam nevalstisko organizāciju aktivitāšu īstenošanai. Saistībā ar ekonomisku krīzi 2009. gadā finansējums nevalstiskajām organizācijām tika samazināts.

Programma it kā strādā. Bet nevalstiskās organizācijas grib, lai cilvēki vienkārši iesaistītos dažādos pasākumos neatkarīgi, kāda tautība viņam ir. Tomēr Latvijā ir krīzes situācija un nevalstiskajām organizācijām nav vairs finansējuma. Viņiem bija finansējums labajos laikos. Es

²⁵⁵ Turpat.

²⁵⁶ Turpat.

²⁵⁷ Turpat. – 2. lpp.

²⁵⁸ Turpat.

²⁵⁹ Turpat.

*zinu, ka mūsējie arī rakstīja un bija kādi 300 lati gadā. Tad varēja darboties. Kad viņiem šobrīd finansējuma no pašvaldības vispār nav, iztiek no biedru naudām. Līdz ar to ir problēma.*²⁶⁰

Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos

Brocēnu novadā nav izveidoti īpaši konsultatīvie mehānismi (pado-
mes, komitejas, darba grupas) sabiedrības integrācijas jautājumu risināšanai,
kuros piedalās NVO pārstāvji, tajā skaitā mazākumtautību NVO pārstāvji.
Iedzīvotāju līdzdalības līmeni pašvaldības procesos var raksturot kā zemu, jo
iedzīvotājiem trūkst vēlmes iesaistīties un piedalīties pat pašvaldības kultū-
ras pasākumos. Savukārt pašvaldības pārstāvji ir gatavi sadarboties ar aktī-
vākajiem iedzīvotājiem.

Dažādiem cilvēkiem ir dažādas problēmas. Cits iet baznīcā, cits neiet. Tāpat ar organizācijām. Tagad sakarā ar valsts krīzes situāciju, man liekas, ka cilvēki ir ļoti depresīvi. Jo darba nav. Viņiem ir citas problēmas, piemēram, izdzīvošanas jautājums. Protams, tie, kas grib aktīvi darboties, aktīvi darbojušies visos laikos. Un iet tāpat un darbojas. Ir nevalstiskās organizācijas, kas nodarbojas ar mazumtirdzniecību, taša izstādes un pārdod, un cilvēki pērk. Un pat pieprasījums ir. Tad atkal rodas naudiņa. Un tā viņi darbojas tālāk. [...] Jo reāli viņiem finanses nav, ne no valsts. [...] Nevienai organizācijai, kad nāk cilvēks darboties, nav prasīts – “Atnesiet pasi! Kas jums ir par tautību?” Cilvēki vienkārši nāk, tie, kuri grib darboties. Un tas nav būtiski! [...] Viņus arī neiesaistīs. Tā ir tāda kategorija, kuru neiesaistīs. Vienalga, kādā valodā viņi runātu vai kāda tautība viņiem ir.”²⁶¹

Intervijās vairakkārt tika uzsvērts, ka pašvaldība ir atvērta sadarbībai, tiek meklēti problēmu risinājumi kopā ar iedzīvotājiem, mēģinot risināt problēmas arī bez finanšu resursiem.

²⁶⁰ Intervija ar S. Dūklavu, Brocēnu novada pašvaldības Kultūras un izglītības komitejas vadītāju (15.09.2010.).

²⁶¹ Turpat.

Mēs esam atvērti, absolūti atvērti dažāda veida sadarbībai. Ja mums nāk un prasa kādu palīdzību, tad sēdēsim, domāsim, kā risināt. Šobrīd mēs nevaram palīdzēt ar naudu. Naudas vienkārši nav! Mēs varam palīdzēt ar idejām, mēs varam palīdzēt ar kaut kādām citām lietām, mēs varam meklēt risinājumus, mēs varam mēģināt sadarboties.²⁶²

Pašvaldība aktīvi sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām gan projektu rakstīšanā, gan īstenošanā, mēģinot atrast risinājumus kopīgām problēmām.

Zinu, ka arī Gaiķos tika nodibināta nevalstiskā organizācija. Mums Remtē un Gaiķos ir ļoti daudz (nevalstisko organizāciju). Mēs rakstām projektu. Viņiem ir savas telpas. Viņi piedalās dažādos pasākumos. Viņi tika intervēti un mums pat bija radio ieraksti. Mēs kopīgi darām. [...] Un tagad arī, par monitoringu tika izvirzīta mūsu nevalstiskā organizācija [...] Daudz to cilvēku nav, bet viņi piedalās visā pašvaldības dzīvē. Kad bija Brocēnu novada svētki, viņi darīja pilnīgi visu, ko likām, un neprasiya par to naudu. Visur piedalījās, visās aktivitātēs. Raksta projektus. Viņi vispār ir attīstījušies. Nevalstiskām organizācijām ir tik daudz projektu, bet piebilde – ja ir telpas. Jo tur jau prasa, vai ir nomas līgums. No Kultūras iniciatīvu fonda dabūjām vairāk nekā 1000 latu. Viņas iekārtoja kabinetu, dabūja datortehniku, 15 pārus nūjošanas nūjas. Vēl viņiem bija videokamera. Bet tas jau nav tikai organizācijai. Tagad pašvaldība uzrakstīja līderprojektu. Un viņi iesaistās. Mēs nopirkām veļas mašīnu mazturīgajiem, trūcīgajiem – viņi var nākt mazgāt veļu. Viņi dežūrē. Viņi pieskata, jo cilvēki taču nāk. Tagad mums notiek arī remonts. Kad telpa būs izremontēta, būs jaunas mēbeles. Tagad atkal raksta jaunu projektu. Darbojamies.²⁶³

Arī nevalstisko organizāciju pārstāvji atzīst, ka novada iedzīvotāji ir ļoti pasīvi. Lai uzrunātu gan latviski, gan krieviski runājošo auditoriju, tika

²⁶² Intervija ar Z. Strogonovu, Brocēnu novada Kultūras un izglītības centra direktori (15.09.2010.)

²⁶³ Intervija ar Z. Strogonovu, Brocēnu novada Kultūras un izglītības centra direktori (15.09.2010.)

rīkoti pasākumi gan latviešu, gan krievu valodā, bet tas arī neveicināja iedzīvotāju līdzdalību kultūras pasākumos.

Kad mēs uzsākām darbību, sākām organizēt savus pasākumus krievu valodā. Man iznāca daudz runāt ar cilvēkiem. Tagad būs pasākumi krievu valodā. Nāciet! "Nē!" Brocēnos bija labs pasākums, meksikāņi bija. "Oi, nē, būtu krievu valodā!" Mēs sākām darboties, tagad ir pasākums krievu valodā! Kā viņi nebija tur, tā viņi arī tagad nav. Man vienalga, kurā valodā, vai krievu vai latviešu. Varbūt kaut kādu daļu es nesaprotu, bet tā atmosfēra, kas ir zālē, kas ir uz skatuves.. Jābūt tajā pasākumā! Bet cilvēki nenāk. ²⁶⁴

Mazākumtautību biedrība "Živica" sadarbībā ar pašvaldību īsteno īpašu iesaistīšanas mehānismu, kas ir vērsts uz individuālu pieeju iedzīvotājiem un ir guvusi pašvaldības publisku atzinību par iesaistīšanos pašvaldības pasākumos. Līdzīgi kā Balvu pašvaldībā, arī Brocēnu dažādības politikas dalībnieki uzsver individuālās iniciatīvas nozīmi iedzīvotāju sociālajā motivēšanā un iekļaušanā.

Ja ir kāds pasākums, tad es zinu, kurš ļoti labi zīmē. Es aizeju pie viņa un prasu: "Uzzīmē mums afišu." Jā, uzzīmēja to afišu, plakāts mums ir. Tāds skaists. Mēs pasakām kādreiz paldies, bet Brocēnu pašvaldība viņu izsauc un publiski pateicas un tad ir asaras acīs. Un cilvēks sāk darboties, viņš jūt, ka var. Ja viņam ir kaut kādi kompleksi, viņam liekas, ka viņš nevar. Un viņš saka: "Ko es tur darīšu, es jau neko nemāku!?" Bet tā nav. Es, piemēram, nemāku adīt tik labi, kā viņas ada. Un tāpēc es nāku runāt par pārējo. [...]Tādā veidā mēs ļoti daudzus cilvēkus esam iesaistījuši. Ja tu zini, ko viņš zina, ko māc. ²⁶⁵

Tiek uzsvērts, ka šī individuālā pieeja katram iedzīvotājam ir iespējama tikai laukos. Savukārt arī laukos pastāv bažas, ka jebkurš nākamais pasākums paliks bez skatītājiem, jo cilvēki vienkārši neatnāks.

²⁶⁴ Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības "Živica" vadītāju (15.09.2010.)

²⁶⁵ Intervija ar Z. Strogonovu, Brocēnu novada Kultūras un izglītības centra direktori (15.09.2010.).

...Ir atšķirības starp pilsētu un laukiem. Laukos, pagastā to visu var izdarīt. Tās ir krasi atšķirīgas lietas. Es pat varu atšķirt pilsētas kultūru un lauku kultūru. Lauku kultūra ļoti balstās uz savstarpējām attiecībām, uz paziņanos, bet tur visus vajag pasveicināt un pazīt. Šeit mēs pazīstam sabiedrības aktīvo daļu! Vismaz tos, kas atbalsta kultūru [...] Un mums, patiesībā, arī nav iespēju! Trīs tūkstoši. Salīdzinot, piemēram, ar diviem vai trijiem cilvēkiem. Mēs atpazīstam jebkurā situācijā, jebkurā vietā savu sabiedrības aktīvo daļu, kas nāk, kam ir vēlme kaut ko darīt. Tad mēs varam kopā visi nākt un kaut ko darīt. Ja rodas ideja, mēs mēģinām palīdzēt atrisināt. Bet mēs nevaram visu laiku iet – varbūt šodien mēs čigānu vidū kādu pasākumu organizēsīm! Mums neviens neatnāks. Mēs pat ar to nevaram riskēt šajā ekonomiskajā situācijā. Tas ir šausmīgs risks. Mēs jau ar katru pasākumu riskējam, jo pasākumiem mums naudas nav. Jo situācija valstiskā līmenī ir tāda, kāda viņa ir.²⁶⁶

Pašvaldības pārstāve uzsver, ka publiskās apspriešanas pašvaldībā vienmēr notiek un visiem iedzīvotājiem ir iespējams tajās piedalīties.

Vienmēr notiek publiskā apspriešana. Arī mājas lapā. Un tad (var) izteikt savas domas. Es arī zinu, ka nākošnedēļ atkal notiks publiskā apspriešana par citiem jautājumiem gan Brocēnos, gan citur. Un cilvēki var nākt un sagatavot jautājumus, uzdot, piedalīties, izteikt savu negatīvo vai pozitīvo pieredzi..²⁶⁷

Savukārt mazākumtautību biedrības “Klubs “Kontakts”” pārstāve ir atzinusi, ka publiskajā apspriešanā pēdējo reizi piedalījās 2001. gadā.

...Sen tas bija, kad pašvaldība mums rakstīja projektu un mēs piedalījāmies. 2001. gadā, forumā, tas bija laikam. Kaut kas par Eiropu.²⁶⁸

²⁶⁶ Intervija ar S. Dūklavu, Brocēnu novada pašvaldības Kultūras un izglītības komitejas vadītāju (15.09.2010.)

²⁶⁷ Turpat.

²⁶⁸ Intervija ar R. Buhancovu, biedrības “Klubs “Kontakts”” vadītāju (15.09.2010.).

Brocēnu novada kultūras un izglītības centrs ²⁶⁹

Saskaņā ar mājas lapā pieejamo informāciju Brocēnu novada kultūras un izglītības centrā darbojas 13 radošie kolektīvi – jauniešu kolektīvi, bērnu deju kolektīvi, pūtēju orķestris, teātris u.c. Mazākumtautību radošie kolektīvi atsevišķi nav nodalīti. Tas tiek skaidrots, ka nenotiek dalīšana pēc tautībām un pasākumi iedzīvotājiem tiek rīkoti gan latviešu, gan krievu valodā, un tādējādi tiek parādīta kultūru dažādība.

Mēs nešķirotam cilvēkus ne pēc kādām piederībām. Mums cilvēks ir cilvēks un vienalga, kādā valodā viņš runā, vienalga, kam viņš tic un tā tālāk. Mums ir kopā 14 kolektīvi. Nevienā kolektīvā netiek šķiroti – tu esi latviete, bet tu neesi latvietis, un te tev nav vieta! [...] Es domāju, ka tā sāls ir nešķirot, neiekraņpētīs tajā, latvietis vai cittautietis, vai vēl kaut kas. Ja mēs visi esam kopā, mēs kopā to lietu uz priekšu virzām. Tāpat kā pilsētas svētkos, ne šajos, bet iepriekšējos. Un katrus pilsētas svētkus mēs organizējam pilnīgi savādāk. Tāda mums ir kultūrpolitika, ka ir jābūt dažādiem pasākumiem. [...] Tajā brīdī, kad mēs esam kopā, nav mums nekādas barjeras. Es domāju, ka tā ir uztveres problēma [...] Nē, mēs esam visi! Mēs esam vienalga kādi! Bet mēs esam visi! Mēs esam kopā! Ja man neinteresē kultūra, es vienkārši neesmu kopā. Gan latvietim viņa neinteresē, gan cittautietim. Nav atšķirības. ²⁷⁰

Intervijās pašvaldību pārstāvji vairākkārt ir uzsvēruši, ka “neviens netiek šķiroti pēc tautības” un visiem novada iedzīvotājiem ir iespējams piedalīties novada kultūras pasākumos un pulciņos.

Mēs neesam apkopājuši statistiku pēc tautības. Mēs neprasām tautību, kolektīvā iestājoties. Es varu pateikt tikai par teātri. Teātrī vairāk darbojas krievu tautības cilvēki un ļoti labi darbojas. Tas, ka viņiem ir akcents, [...], tas nenozīmē, ka viņam ir savādāka loma vai viņš ir savādāks. Visi ir vienādi! Nav atšķirības tajā visā. Mēs visi vai nu mīlam teātri, vai

²⁶⁹ <http://www.kulturabroceni.lv/index.php> (08.05.2011.)

²⁷⁰ Intervija ar Z. Strogonovu, Brocēnu novada Kultūras un izglītības centra direktori (15.09.2010.)

darbojamies teātrī. Divus gadus varējām veidot Vakara vadītāja pulciņus. Vakara vadītāja pulciņā visi kopā strādājām! Un visi kopā darījām, latvieši – uzrakstīja, krievi mēģināja pārtulkot krieviski.²⁷¹

Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas

Saldus novada pašvaldības mājas lapā²⁷² ir pieejama informācija par mazākumtautību biedrību “Živica”, kas ir reģistrēta Saldū, bet darbojas gan Saldū, gan Brocēnos. Organizācijas mērķi un darbības virzieni ir sekmēt daudznacionālo kulturālo un sabiedrisko attīstību; veicināt sabiedrības izpratni par līdzās pastāvošās tautas kultūru, izprast un iepazīstināt citus ar krievu tautas kultūras tradīcijām un folkloru. Organizācijas vadītāja ir Tamāra Svirbuta. Brocēnos darbojas vēl viena mazākumtautību organizācija – biedrība “Klubs “Kontakts””. Biedrības vadītāja – Rīta Buhancova. Pašvaldības administrācijas pārstāvjiem intervijas laikā izrādījās, ka ir maz informācijas par to, kādas konkrētas NVO vai radošie kolektīvi darbojas šajā pašvaldībā.

...Zinu, ka Gaiķos un Remtē ir divas, man liekas [...] un jūs esat (vēršas pie biedrības “Klubs “Kontakts”” pārstāvja), un vēl kāds ir Brocēnos. Zinu, ka Gaiķos tagad nodibināja – viņi uzrakstīja. Blīdenē arī kaut kas ir. Katrā mūsu pagastā ir kaut kas.²⁷³

Tālāk aplūkosim divu mazākumtautību biedrību – “Živica” un “Klubs “Kontakts”” – aktivitātes, pamatojoties uz to dalībnieku sniegtajām intervijām un interneta resursu analīzes, lai noteiktu, kādās formās risinās pašdarbība un vai un kā pašvaldība atbalsta minēto biedrību aktivitātes.

²⁷¹ Turpat.

²⁷² <http://www.saldus.lv/8/sabiedriba2/sabiedriskas-organizācijas5/nacionalas/>

²⁷³ Intervija ar S. Dūklavu, Brocēnu novada pašvaldības Kultūras un izglītības komitejas vadītāju (15.09.2010.)

Mazākumtautību biedrība "Živica"

Biedrība darbojas kopš 2008. gada aprīļa²⁷⁴, reģistrēta Saldū, bet bieži iesaistās arī Brocēnu kultūras dzīves kontekstā un aprītē sadarbībā ar Brocēnu kultūras centru.

*Vispirms liels paldies Zandai (Zanda Strogonova, Brocēnu novada Kultūras un izglītības centra direktore), ka viņa noorganizēja pasākumu – vadītāju pulciņu. Tas bija pirms diviem gadiem. Tas bij tik vienreizēji, mēs tik daudz jauna uzzinājām. Pasākuma laikā mums izveidojās sadarbība. Tas pulciņš bija šeit (Brocēnu novada Kultūras un izglītības centrā) organizēts. To, ko mēs apgūvām tajā pulciņā, tagad bieži izmantojam savos pasākumos.*²⁷⁵

Biedrības pasākumos tiek atspoguļotas gan latviešu tautas tradīcijas, gan krievu tautas tradīcijas, sintezējot tradicionālo kultūru ar 20. gs. krievu kultūras elementiem.

*...Ar Zandas atbalstu mēs noorganizējām un ļoti labi mums izdevās divi pasākumi. Pirmais ir pēc Bulata Okudžavas dzejas motīviem "Возьмёмся за руки, друзья!" ("Sadosimies rokās, draugi!"). Pirmais posms bija Brocēnu skolā un pēc tam otrais posms bija šeit (Brocēnu novada Kultūras un izglītības centrā). Mēs aicinājām no Daugavpils aktierus – viņi šeit uzstājās. Bērni saņēma balvas, un bērni arī (lasīja) krievu valodā Bulata Okudžavas dzejoļus. Otrais pasākums ir "Atpūtas vakars." Tāds bija pirmais. Vienīgi neizdevās tādā ziņā, ka ļoti maz cilvēku atnāca.*²⁷⁶

Organizācijas biedri agrāk darbojās Saldus Krievu kopienā, kurā tika iesaistīti pārsvarā vecāka gadagājuma cilvēki.

Kāda bija motivācija? Ļoti vienkārša. Tāpēc viena organizācija mums bija – "Krievu kopiena". Bet es neteikšu, ka tā ir slikta organizācija, tā

²⁷⁴ 2012. gada 1. martā biedrība vēl darbojās.

²⁷⁵ Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības "Živica" vadītāju (15.09.2010.)

²⁷⁶ Turpat.

*ir ļoti laba organizācija, viņi ļoti labi darbojas, bet pārsvarā viņiem ir pieaugušie. Un viņi skatās nevis uz priekšu, bet drusciņ atpakaļ.*²⁷⁷

Savukārt biedrības “Živica” pasākumi ir vērsti uz jaunāko paaudzi – bērniem.

*Mums bija gadu starpība. Viņiem gribas pasākumus bišķiņ klusākus, pieaugušiem, veciem cilvēkiem. Bet mums gribējās jauniešus piesaistīt un bērnus. Veciem cilvēkiem un bērniem ir ļoti grūti būt kopā. [...] Viņi veido pasākumus vecākiem un pieaugušiem cilvēkiem, bet mēs – bērniem. Vairāk bērnus piesaistām. Jo mēs arī jaunāki esam.*²⁷⁸

Mērķis ir, ka arī caur tradīcijām, caur kultūru, caur vēsturi, caur dziesmām un rotaļām varam parādīt, ka krievu tautības cilvēki ir tādi paši kā visi. Kad nodibinājām “Krievu kopienu”, mums visu laiku prasīja: “Ko jūs tur darāt, revolūciju taisāt?” Nu kādu revolūciju!²⁷⁹

Biedrības mērķi ir saistīti ar krievu tautas tradīciju saglabāšanu un popularizēšanu, kā arī starpkultūru dialoga veicināšana, pievēršot uzmanību gan krievu tautas, gan latviešu tautas tradīcijām.

...mūsu biedrības mērķis ir saglabāt un izmantot, un popularizēt krievu tautas tradīcijas – folkloru, kultūru, vēsturi. Tas ir pirmais mērķis. Otrais mērķis: veikt starpkultūras dialogu. Mēs esam neliela organizācija, darbojamies divi gadi. Pa šiem gadiem mums jau izveidojies tāds cilvēku loks, kuriem patīk strādāt ar mums, kuri grib strādāt ar mums, un kuriem gribētos, lai mēs būtu ļoti aktīva organizācija. Mēs atrodamies gan Saldū, gan Brocēnos. Mums gribas kaut ko dot Saldus iedzīvotājiem, savas iespējas, organizēt kādu pasākumu. Bet tagad sakarā ar to, ka ir izveidoti divi dažādi novadi, mūsu darbu tas ļoti sarežģī. Mums gribētos, lai gan Saldū, gan Brocēnos var izdarīt kaut ko. Cilvēki

²⁷⁷ Turpat.

²⁷⁸ Intervija ar N. Žukoviču, mazākumtautību biedrības “Živica” valdes locekli (15.09.2010.)

²⁷⁹ Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības “Živica” vadītāju (15.09.2010.)

nav vainīgi, ka viņi sadalīti divos dažos novados un nav ne Saldū, ne Brocēnos organizācija, kas var sniegt kultūras jomā tādus pasākumu. ²⁸⁰

Kā viena no problēmām tiek minēts telpu trūkums, kas arī neļauj paplašināt organizāciju un iesaistīt tās darbībā vēl vairāk cilvēku.

...mums nav telpas, tāpēc mums ir ļoti sarežģīti paplašināt organizāciju. Kā nodibinājām pašā sākumā 2007. gadā aprīlī, tā mēs turamies pieci cilvēki, pieci biedri. Ja mēs organizējam kādu pasākumu, mēs piesaistām savus līdzjutējus. Neviena neteica: "Nē, es negribu!" Mūsu galvenā prioritāte tomēr ir bērni, bērni un viņu vecāki. Mēs cenšamies organizēt, lai mūsu pasākumos piedalītos gan vecāki, gan bērni. ²⁸¹

Biedrībai "Živica" ir daudz plānu, piemēram, aizvest bērnus (gan latviešu, gan krievu bērnus) uz Krieviju pie saviem sadarbības partneriem. Tiek uzsvērts, ka iepriekšējo braucienu atbalstīja dome, kas atstāja pozitīvu iespaidu gan uz biedrības pārstāvjiem, gan uz sadarbības partneriem.

Mēs gribam aizvest mūsu latviešu un krievu bērnus uz Krieviju. Mums ir tāda iecere. Kāpēc? Mēs pirms gada bijām pilsētā Vorsāda, tas ir mūsu gorod-pobratim [krievu sadraudzības pilsēta – D. H.]. Viņi domāja, ka brauc novada pārstāvji. Bet, ka brauca nevalstiskā organizācija ar Saldus domes atbalstu, to viņi nezināja. Tur situācija ir drusciņ sarežģītāka nekā pie mums. Bērnus mēs negribam šķirot, mēs gribam paņemt gan latviešu, gan krievu bērnus un aizvest parādīt. Tur atrodas klosteris un tajā klosterī apkopota visa Krievijas vēsture. Tā iecere mums bija vēl toreiz, kad atbraucām un mēģinājām. Mēs cenšamies un ejam visur, bet ir, kā es saprotu, finansiālas problēmas. ²⁸²

Saistībā ar Brocēniem biedrība plāno izmantot kultūras centra telpas pasākumu rīkošanai.

²⁸⁰ Turpat.

²⁸¹ Turpat.

²⁸² Turpat.

Ar Brocēnu domi mums būtu tādi plāni, ka mēs labprāt, ja (vēršoties pie novada domes pašvaldības pārstāvjiem) mums piedāvāsi, izmantosim jūsu kultūras centra telpas, lai sarīkotu kādu pasākumu.²⁸³

Biedrība arī aktīvi darbojas un raksta projektu pieteikumus savas mājas lapas izveidei.

Mums nav pagaidām interneta mājas lapas. Bet mēs domājam. Mēs jau rakstījām Cenestē projektu.²⁸⁴

Mazākumtautību biedrība "Klubs "Kontakts""

Biedrība "Klubs "Kontakts"" tika dibināta 2003. gadā. Tās galvenie mērķi ir sekmēt demokrātiskas un progresīvas sabiedrības veidošanos, sekmēt etnisko un sociālo integrāciju, veicināt kultūras, izglītības un sociālekonomisko attīstību, vides apziņas veidošanos un starptautisko sadarbību, sabiedriskā labuma darbību.²⁸⁵ Līdzīgi kā biedrība "Živica" arī "Klubs "Kontakts"" savā darbībā un pasākumos apvieno gan latviski runājošos, gan krieviski runājošos novada iedzīvotājus.

Mūsu klubs ir "Kontakts", no 1996. gada mēs esam kopā [...] Mēs gribējām, lai ir divas tautības kopā. Tā agrāk šeit dzīvoja, Brocēnos bija tā – ir moldāvi, baltkrievi, ukraiņi, nu daudz tautības. Un kā var pateikt – krievs? Visi mēs esam dažādu tautību. Toreiz mēs sākām organizēt atpūtas vakarus. Un tā sākās "Klubs "Kontakts"". 2002. gadā mēs reģistrējāmies pirmo reizi, un oficiāli sākām. [...] mēs apvienojam divas tradīcijas – latviešu un krievu. Metepi – Masļenica, Lieldienas, latviešu Lieldienas un Lieldienas krieviski. Mēs aicinājām folkloras kopas, viņi brauca no Rīgas, no Liepājas, no visurienes.²⁸⁶

²⁸³ Turpat.

²⁸⁴ Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības "Živica" vadītāju (15.09.2010.). 2012. gada septembrī mājas lapa vēl nebija tapusi.

²⁸⁵ <http://www.lursoft.lv/uznemuma-pamatdati/klubs-kontakts/40008073089> (08.09.2011.)

²⁸⁶ Intervija ar R. Buhancovu, biedrības "Klubs "Kontakts"" vadītāju (15.09.2010.)

Biedrībai ir iespēja izmantot Kultūras centra telpas, ar pašvaldības atbalstu tika piešķirts dators.

*Mums bija ar domi projekts, mūsu organizācijai no tā projekta bija dators. Kādreiz mēs te bijām pierakstīti.*²⁸⁷

Biedrības priekšsēdētāja uzsver, ka organizācija pašlaik nedarbojas, jo nav finansējuma projektiem un ir arī cilvēkresursu trūkums – biedrībā ir palicis tikai viens cilvēks – biedrības priekšsēdētāja, vienlaicīgi norādot, ka trūka iedzīvotāju intereses piedalīties projekta aktivitātēs (rīkotajos svētkos).

*Es esmu kluba "Kontakts" direktors. Bet mūsu organizācija ir klusa jau trešo gadu. Mēs nedarbojamies tāpēc, ka es paliku viena. Visi aizgāja. Es varu pateik – mūsu organizācija ir tikai uz papīra. Agrāk te bija direktore Inta Holodnikova, viņa mums palīdzēja. Mēs organizējām Masļenicu un Meteņus, pēc tam – Jauno gadu, Ziemassvētkus, krieviski un latviski.*²⁸⁸

Biedrības pēdējie projekti tika īstenoti 2007. gadā ar Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietu sekretariāta atbalstu, bet biedrība bija saskārusies arī ar problēmām atbalstīto projektu finanšu atskaišu sagatavošanā.

*No Rīgas, no Integrācijas ministrijas, mums bija tikai palīdzība. [...] ministri visu laiku mainās, un visu laiku prasa atskaites. Tas visvairāk bremzē. Ja vienu čeku tur vajag, un pēc tam par katru strīpiņu vajag atskaitīties. [...] Ziemassvētkos 2007. gadā mēs rakstījām projektu par integrāciju un dabūjām 300 latīņu. Un par tiem 300 latīņiem uztaisījām Ziemassvētkus, bet tikai krievu, – tas janvāri notiek. Tikai žēl, ka mūsu Brocēnu cilvēki neatnāca uz to pasākumu.*²⁸⁹

²⁸⁷ Turpat.

²⁸⁸ Turpat.

²⁸⁹ Turpat.

Mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadarbība ar pašvaldību

Gan pašvaldības pārstāvji, gan mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvji ir uzsvēruši, ka kopš 2009. gada sākuma ir samazinājies pašvaldības atbalsts nevalstisko organizāciju aktivitātēm, bet, kā norāda pašvaldības pārstāve, iespējas pieteikties finansējuma saņemšanai tomēr pastāv un informācija par šo atbalstu ir publiski pieejama.

Kad visiem bija finanses, tad rakstīja budžetā, lika iekšā naudu, plānojot to, ka katrai biedrībai piešķirs naudu. Tur bija kādi noteikumi, bet es neatceros. Tagad ir krīzes laiks un tās biedrības ir vairāk nekā bija. Un nav jau ko iedot. Mums tagad arī Brocēnu novada darbiniekiem ir tikai četru dienu darbadiena visiem! Tāpēc, ka vienkārši nav naudas! [...] Bet par budžetu – kad pieņemts lēmums, tas tiek publicēts avīzē Brocēnu novadā, mājas lapā, visos pagastos. Cilvēks var iet iepazīties, skatīties..²⁹⁰

Pašvaldība bija gatava sniegt atbalstu, arī piešķirot līdzfinansējumu citiem projektiem. Pašvaldības darbinieki uzsver, ka atbalsts tiek sniegts gan projektu īstenošanai, gan pasākumu rīkošanai, gan braucieniem uz semināriem, kursiem un citiem pasākumiem.

Nekad vēl nav bijis, ka pašvaldība neatbalsta līdzfinansējumu. Ja ir 10% līdzfinansējums, tad viņi var rakstīt projektus. Ja cilvēks prot pamatot savu domu, kāpēc to vajag, viņam nekad nav atteikts. Ja kaut kur jābrauc pieredzes apmaiņā vai vajag kādus semināru, kursus, protams, ne par 300 latiem. Varbūt sadarbojoties ar kādu citu organizāciju, lai mums sanāktu pilns autobuss. Ja ir mērķis, kāpēc jums jābrauc, rakstiet iesniegumu “lūdzu piešķirt”, mēs izskatām. Visi ir atbalstīti.²⁹¹

²⁹⁰ Intervija ar S. Dūklavu, Brocēnu novada pašvaldības Kultūras un izglītības komitejas vadītāju (15.09.2010.)

²⁹¹ Turpat.

Biedrību pārstāvjiem nereti ir grūti tikt galā ar projekta noformēšanas formāliem aspektiem un pēc projekta īstenošanas ir sarežģīti sagatavot atskaites.

Intervijā biedrības “Klubs “Kontakts”” pārstāves norāda uz grūtībām projekta veidlapu aizpildīšanā. Tika norādīts, ka pieejamo finansējumu var dabūt un apgūt tikai lielas organizācijas, bet mazo organizāciju vajadzības un īpatnības netiek ņemtas vērā no finansējuma devēju puses, līdz ar to nelielām mazākumtautību organizācijām ir apgrūtināta iespēja pieteikties, piemēram, Sabiedrības integrācijas fondam. Tāpat arī tika minētas reģionālo organizāciju īpatnības, kuras būtu jāņem vērā finansējuma sniedzējiem. Projektu administrēšanas pieaugošā sarežģītība tiek traktēta kā NVO attīstības šķērslis.

Projekti ar katru gadu ir sarežģītāki un sarežģītāki. Teiksim, pēdējais projekts, kas bija izsludināts. Es biju tajā seminārā Tieslietu ministrijā. Nav iespējams mazām organizācijām tikt ar to galā! Tas ir tikai lielām organizācijām, un visi, kas tur sēdēja, to saprata. Sākot ar projekta rakstīšanu un beidzot ar atskaitīšanos. Mēs ar atskaitēm it kā tiekam galā, jo mums ir pieredzējis grāmatvedis. Un no tā pēdējā seminārā visi aizgāja: “Nē, nē, nē, mēs tādus nerakstīsim!” Jo tas ir tikai lielām organizācijām. [...] Mēs piedalāmies, rakstām projektus gan tur, gan tur, bet tā ir ļoti liela diaspora, tā kā Rēzekne, Preiļi. Bet mēs esam ļoti maziņi, un mums ir citas problēmas, ne tādas kā lielām organizācijām Rīgā. Krievu kopiena, proti, Altuhovs un Favorskaja. Tās ir lielās, spēcīgās organizācijas, bet mēs esam no lauku pilsētiņas, mazas organizācijas.²⁹²

Vienlaikus tika norādīts, ka trūkst informatīvo pasākumu tieši mazākumtautību organizācijām, kuros varētu palīdzēt gan ar projektu rakstīšanu, gan ar informatīvo atbalstu par nevalstisko organizāciju darbības aspektiem.

Gribētos, lai savāc tās mazākumtautību nevalstiskās organizācijas kādā seminārā, lai tur varētu mēs izrunāties par tādām problēmām.²⁹³

²⁹² Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības “Živica” vadītāju (15.09.2010.)

²⁹³ Turpat.

Intervijās tika norādīts, ka mazākumtautību organizācijām trūkst kapacitātes un drosmes iesaistīties finansējuma apgūvē no Eiropas fondiem.

Nē, bailīgi, bailīgi.²⁹⁴

Mēs no trešā loka izkritām. Mēs rakstījām [...] Jā, norvēģu [...] Angļu valodā mums arī skolotāja iztulkoja. Un trešajā lokā mūs izslēdza. Bet mēs mēģinājām.²⁹⁵

Sadarbībā ar Saldus un Brocēnu novada pašvaldību notiek sabiedrības informēšana par mazākumtautību organizāciju pasākumiem – raksti vietējā avīzē, informācijas standos.

Biedrība “Živica”, mēs pirms jebkura mūsu pasākuma informāciju publicējām Saldus rajona avīzē “Saldus Zeme”, tur ir tāda rubrika “Kas? Kur? Kad?”. Tas ir pieejams bez maksas un var ievietot trīs sludinājumus, tā mēs sevi reklamējam. Otrais, mēs paši zīmējām afišas. Un tās afišas mēs informācijai izliekam visur – uz stabiem gan Brocēnos, gan Saldū. Un trešais. Pēc tam, kad ir noticis pasākums, obligāti parādās raksts avīzē. [...] Žurnālisti vai paši rakstām, paši aizejam uz redakciju ar foto, bildēm. Godīgi jāsaka, ka “Saldus Zeme” nekad neatsaka publicēt rakstus par nevalstisko organizāciju darbu. Un tad ceturtais. Līdz šim Saldū bij informatīvā diena, katru mēnesi. Tas ir tā pieņemts.²⁹⁶

Apmērām tā mēs arī darījām. Afišas rakstījām, zvanījām, runājām. Taisījām atpūtas vakarus, tad visi: “Labi, jā!” Bet diemžēl vairāk nebija kontaktu, nebija vakariņas. Gribējās tās vakariņas (domāts, atpūtas vakari), bet visi tur sola, sola, sola, bet, kad iznāca atpūtas vakaru taisīt, neatnāca... Nu jā, citreiz nāk, citreiz nenāk cilvēki. Mums arī bija afišas, bija fotogrāfijas, bildes. Publicitāti mums vajadzēja avīzēs – to prasīja projekts. Nu mums tas viss ir.²⁹⁷

²⁹⁴ Intervija ar R. Buhancovu, biedrības “Klubs “Kontakts”” vadītāju (15.09.2010.)

²⁹⁵ Intervija ar O. Sušinsku, biedrības “Klubs “Kontakts”” pārstāvi (15.09.2010.)

²⁹⁶ Intervija ar T. Svirbutu, mazākumtautību biedrības “Živica” vadītāju (15.09.2010.)

²⁹⁷ Intervija ar R. Buhancovu, biedrības “Klubs “Kontakts”” vadītāju (15.09.2010.)

Apkopojums

- Līdzīgi kā Balvu pašvaldībā, arī Brocēnos mazākumtautību līdzdalības instrumenti ir iekļauti pašvaldības struktūru darbā un budžetā, arī pēc 2009. gada budžeta samazināšanas.
- NVO dalība pašvaldības dažādības politikā ir lielākoties reaktīva, jo ir ierobežotas kapacitātes, lai piedalītos informatīvā telpā gan lingvistiski, gan komunikācijas tehnoloģiju ziņā.
- Kā viens no integrācijas politiku negatīvi ietekmējošiem faktoriem ir iedzīvotāju zemais ekonomiskās aktivitātes līmenis, vecuma grupu struktūra, jauniešu zemā līdzdalība pašvaldības aktivitātēs, kā arī vides zemā kvalitāte, kas ietekmē iedzīvotāju labbūtības līmeni un motivāciju iesaistīties pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs, tajā skaitā arī starpetniskā dialogā. Primāro materiālo vajadzību apmierināšanas ierobežotās iespējas nesekmē postmateriālu vērtību (Ingleharda izpratnē) izplatīšanos novada iedzīvotāju vidū. Pie šīm vērtībām pētījuma kontekstā ir pieskaitāma dalība dažādības politikā.
- Ierobežotā kapacitāte ietekmē arī iespējas piedalīties tādos grantu konkursos, kas ir ārpus konkrētās pašvaldības budžeta ietvara un kas piedāvā ievērojami plašāku instrumentu spektru dalībai dažādības politikā. Projektu administrēšanas pieredzes trūkums un augošais birokrātisms, neliels skaits izglītojošo kursu par projektu vadību vai to ilgstamības trūkums veido situāciju, kas neļauj mazākumtautību biedrībām attīstīt savas prioritātes un, akumulējot pieredzi, iekļauties nacionālajās un starptautiskajās dažādības politikas dimensijās.
- Biedrības savas aktivitātes lielākoties koncentrē ap etniskā mantojuma saglabāšanu un kultūras attīstību, nepievēršoties pilsoniskās līdzdalības tematikai.

7. nodaļa

DAGDAS NOVADA PAŠVALDĪBA

2009. gada 23. septembrī tika apstiprināts Dagdas novada pašvaldības nolikums²⁹⁸, saskaņā ar kuru Dagdas novada pašvaldības teritoriju veido Dagdas pilsēta, Andrupenes pagasts, Andzeļu pagasts, Asūnes pagasts, Bērziņu pagasts, Dagdas pagasts, Ezernieku pagasts, Konstantinovas pagasts, Ķepovas pagasts, Svāriņu pagasts un Šķaunes pagasts. Jau 2007. gadā, kad norisinājās darbs pie augstāk minēto pašvaldību apvienošanas, Dagdas pašvaldības mājas lapā tika ievietots apvienošanas projekts, kura izstrādes laikā ievērojama loma bija iedzīvotāju sabiedriskajai apspriešanai, un to rezultāti tika apkopoti projekta ietvaros, turklāt galīgā redakcija tapa pēc iedzīvotāju viedokļu apkopojuma.²⁹⁹

Dagdas novads faktos³⁰⁰

Iedzīvotāju skaits Dagdas novadā – 9242.

Dagdas novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs:

- latvieši – 5647,
- krievi – 2366,
- baltkrievi – 676,

²⁹⁸ <http://dagda.lv/pasvaldiba/dokumenti/> (26.02.2011.)

²⁹⁹ <http://dagda.lv/novads/> (5.01. 2011.)

³⁰⁰ PMLP iedzīvotāju reģistra dati (uz 01.01.2011.)

<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (26.02.2011.)

- poļi – 329,
- citas tautības – 224.

Dagdas novada iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības:

- pilsoņi – 8393,
- nepilsoņi – 767,
- pārējie – 82.

Dagdas novada darbaspējas vecuma un dzimuma struktūra:

- līdz darbaspējas vecumam – 1195:
 - vīrieši – 602,
 - sievietes – 593;
- darbaspējas vecumā – 6034:
 - vīrieši – 3218,
 - sievietes – 2816;
- pēc darbaspējas vecuma – 2013:
 - vīrieši – 671,
 - sievietes – 1342.

Dagdas novada bērnu vecuma un dzimuma struktūra:

- 0–6 gadu vecumā – 415:
 - zēni – 209,
 - meitenes – 206;
- 7–18 gadu vecumā – 1081:
 - vīrieši – 553,
 - sievietes – 528.

Dagdas pilsēta faktos³⁰¹

Iedzīvotāju kopskaits – 2697

Platība – 3 km²

Iedzīvotāju blīvums – 899 iedz./km²

Dagda ir viena no jaunākajām mazpilsētām Latvijā, 1992. gadā tā ieguva pilsētas statusu.

³⁰¹ <http://dagda.lv/novads/dagda> (26.02.2011.)

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā

Mājas lapā *www.dagda.lv* ir iespējams palielināt burtu lielumu un pieejama informācija par svarīgākajiem procesiem un notikumiem pašvaldībā, t. sk. pieejami novada domes sēžu protokoli un saistošie noteikumi, kā arī iespējams iepazīties ar Dagdas televīzijas sižetiem. Lapa pieejama tikai latviešu valodā, meklēšanas funkcija nedarbojas, nav iespējams piedalīties interaktīvā saziņā ar pašvaldību. Jāatzīmē, ka katram Dagdas pašvaldības pagastam ir atsevišķa vieta pašvaldības mājas lapā, tādējādi iedzīvotāji var saņemt informāciju par vistuvāko apkaimi – mājas lapas apmeklētājam arī ir viegli identificēt, kur tieši Dagdas novadā atrodas konkrētais pagasts. Mājas lapā paralēli informācijai par katru pagastu un tā aktualitātēm ir ievietota sadaļa “Notikumi”, kas tiek regulāri aktualizēta.

Arī Dagdas pašvaldības nevalstisko organizāciju pārstāvji pozitīvi novērtē pašvaldības mājas lapu kā vienu no publiskajiem forumiem.

Mājas lapā www.dagda.lv ļoti bieži, kad tika izstrādāti novada logo un vēl kaut kas, vienmēr prasītas atsauksmes no iedzīvotājiem. [...] Tagad mājas lapa www.dagda.lv ir sākusi augt, attīstīties. Sabiedrisko attiecību nodaļas vadītājs Juris Viļums ļoti aktīvi darbojas ar šo mājas lapu. Es domāju, ka ļoti liela daļa informācijas nonāk tieši tur, gan par pasākumiem, gan par notikumiem vispār novadā. Īstenībā tas viss ir tā – no cilvēka cilvēkiem.³⁰²

³⁰² Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības “Jauniešu biedrība “Dagne”” valdes locekli (17.09.2010.)

3. att. Dagdas novada mājas lapa

Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas

Pašvaldību institūcijas, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/ politikā/ sabiedrības integrācijā

Dagdas novadā tika izstrādāta **“Dagdas novada sabiedrības integrācijas programma 2005.–2013. g.”**. Tās izstrāde norisinājās 2004. gadā un to atbalstīja Latvijas Sabiedrības integrācijas fonds (LSIF). Izstrādi īstenoja pašvaldības aģentūra “Dagdas Fēnikss”, kas 2009. gadā tika reorganizēta un tās arhīvu pārņēma Dagdas pašvaldības tūrisma informācijas centrs, kura darbinieki nespēja konstatēt, vai viņu materiālos ir saglabāties programmas teksts. Līdzīga neveiksme pētījuma autoru piemēklēja vēl 2012. gada sākumā,

mēģinot iegūt informāciju par programmas tekstu no Dagdas novada pašvaldības darbiniekiem. Programmas teksts nav pieejams mājas lapā, tādēļ autors vērsās pie LSIF pārstāvjiem, lai iegūtu no tā arhīva programmas tekstu. Telefona sarunā ar “Dagdas Fēniksu” bijušo vadītāju un tagadējo Asūnes un Ķepovas pārvaldes vadītāju Inesi Plesņu ir konstatēts, ka programmas teksts tika nodots arī novada pašvaldībai, reorganizējot “Dagdas Fēniksu”. Teksts tika atrasts LSIF arhīvā.

Izglītības iestādes

Dagdā darbojas divas izglītības iestādes, kurās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas – Dagdas vidusskola un Aleksandrovas speciālā internātpamatskola.

Dagdas vidusskola³⁰³ īsteno:

- pamatizglītības izglītības programmu;
- vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena izglītības programmu;
- vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena mazākumtautības izglītības programmu;
- vispārējās vidējās izglītības matemātikas, dabaszinātņu un tehnikas virziena izglītības programmu.

Aleksandrovas speciālā internātpamatskola³⁰⁴ īsteno vairākas izglītības programmas, no tām divas mazākumtautību programmas:

- speciālās pamatizglītības mazākumtautību programma izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem;
- speciālās pamatizglītības mazākumtautību programma izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem.

³⁰³ <http://dagda.lv/izglitiba/izglitibas-iestades/dagdas-vidusskola/> (26.02.2011.)

³⁰⁴ <http://dagda.lv/izglitiba/izglitibas-iestades/aleksandrovas-speciala-internatpamatskola/> (26.02.2011.)

Kā intervijā atzīst Dagdas vidusskolas direktore, 2010./2011. mācību gads ir pēdējais mācību gads, kad Dagdas vidusskolā tiek īstenota mazākumtautību programma un no divplūsmu skolas tiks izveidota skola ar apmācību tikai latviešu valodā. Tas ir saistīts ar skolēnu skaita samazināšanos un finanšu modeļa "Nauda seko skolēnam" ieviešanu.

*Mums visu laiku bija divplūsmu skola, tāpat mazākumtautību un latviešu valodas klases. Mums ir pēdējais gads 12. klasē, kur realizē mazākumtautību programmu. Un tā nekādā ziņā nav prasība, no novada vai kāda cita. Tas ir vecāku viedoklis. Viņi rakstīja iesniegumus arī bērnudārzā. Un arī mūsu skolā bija iespējas. Bija arī prasība no viena vecāku pārstāvja bērnudārzā uz sanākumi, lai pirmā klasīte būtu mazākumtautību (valodā). Bet tas bija viens no visiem vecākiem un vienam bērnam to realizēt nevar. Viņš pats mudināja vecākus iesaistīties, lai skolā būtu šī programma. Arī pie manis viņš bija. Bet tā kā tas bija tikai viens bērns, tad viņš pašreiz atrodas blakus novadā "Varavīksnes" skolā. Un tur realizē savas tiesības. [...] Varbūt vecāki kādreiz arī saka, ka viņi neapzinās to, ka Dagdā vairs nav krievu skolas. Es ļoti labi atceros to momentu, kad es pati stāvēju šo vecāku priekšā un kad bija septiņi iesniegumi.*³⁰⁵

Skolas pārstāvji atzīst, ka skolēnu starpā komunikācijas barjera valodas ziņā nepastāv, jo ikdienā tiek lietota gan latviešu, gan krievu valoda. Vairākkārt tiek uzsvērts, ka šī pozitīvā saskarsme veidojas, jo ir iespēja izvēlēties izglītības apguves valodu. Kā pozitīva iezīme tiek atzīmēta, ka latviski runājošie bērni var iemācīties krievu valodu, bet krieviski runājošie bērni sekmīgi apgūst latviešu valodu.

*Tas ļoti, ļoti atkarīgs no cilvēkiem. Jo mums gandrīz visiem, kas skolā mācās, nav problēmu runāt gan latviski, gan krieviski. Ļoti reti ir tādi, kuriem ir problēmas ar kādu no valodām. Tāpēc mēs brīvi kontaktējamies abās valodās. [...] tas ir ļoti dabiski, ka mēs runājam gan latviski, gan krieviski. Mēs visi viens otru saprotam un mums nav problēmu. Mums tā nav barjera.*³⁰⁶

³⁰⁵ Intervija ar V. Gekišu, Dagdas vidusskolas direktori (17.09.2010.)

³⁰⁶ Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības "Jauniešu biedrība "Dagne"" valdes locekli (17.09.2010.)

Ar skolotājiem un ar pieaugušajiem viņi komunicē latviešu valodā. Bet ar vienaudžiem, kad stundas beidzas, viņi visi komunicē krievu valodā.³⁰⁷

[...] viņi zina (valsts valodu) un centralizēto eksāmenu rezultāti ir ļoti labi, daudz labāki nekā republikā. Tā visu laiku ir bijis un tiešām nav problēmu sazināties. Mazākumtautību programmā visiem ir iespēja izvēlēties savu dzimto valodu, priekšmeti jau viņiem nebūs dzimtā valodā, bet viņiem visiem ir dota iespēja izvēlēties krievu valodu kā svešvalodu, bet viņu var apgūt. Jo mums bibliotēkā mācību grāmatu un bērnu literatūras klāsts ir pietiekams. Es zinu, ka pilsētas bibliotēkā mums ir pietiekami un varbūt brīžiem ir pat vairāk grāmatas krievu valodā. Es domāju, ka tādā ziņā nodrošināta ir iespēja. Bet tajā pašā laikā motivēt skolēnus varētu latviski, un ļoti grūti cīnīties un vai vajag cīnīties, tas ir ģimenes jautājums.³⁰⁸

Kā pozitīva iezīme tiek minēta, ka bērni tiek iesaistīti kopīgajos pasākumos neatkarīgi no etniskās piederības un bērniem skolā ir iespējams komunicēt ar dažādu tautību vienaudžiem un saskarsmē mācīties valodas.

...bērni iesaistās un dzied korī, Dziesmu svētkos piedalāties – viņi nav nodalīti, visi ir iesaistīti. Mums varbūt tas ir ļoti labi, ka krievu skola nav dalīta no latviešu. Tad rodas kaut kādas domstarpības. Ja krievvalodīgie cilvēki iemāca latviešiem runāt krieviski, tad mēs vismaz viņus kaut kādā kultūras jomā mēģinām iesaistīt. Visos deju kolektīvos ir visi bērniņi – gan tie, kas runā krieviski, gan latviski. Un dzied viņi arī visi kopā.³⁰⁹

Skolas pasākumos tiek iesaistīti gan latviešu, gan mazākumtautību skolēnu vecāki. Skolā tiek nodrošināta latviešu valodas apguve vecākiem.

Es domāju, ka viņi [bērnu vecāki] piedalās, bet mēs arī cenšamies no skolas puses. Piemēram, skola organizē latviešu valodas kursus arī

³⁰⁷ Intervija ar V. Augustovu, Dagdas vidusskolas direktores vietnieci (17.09.2010.)

³⁰⁸ Turpat.

³⁰⁹ Turpat.

*pirmklasnieku vecākiem. Lai arī kultūru iepazītu vairāk, lai viņi spētu arī sekot līdzī bērna sekmēm skolas gaitā. Lai tā nebūtu viņiem cita pasaule ar savu kultūru. It kā cenšamies arī visi, arī pilsētā pasākumos. Un apmeklē tie, kas runā mājās krievu valodā. Bet lielākā problēma tagad, kā saglabāt tieši to latvisko!*³¹⁰

Gan pašvaldības, gan skolas pārstāvji pozitīvi atsaucas par pašvaldības iedzīvotāju etnisko dažādību, tomēr uzsverot, ka pārsvarā tiek lietota latviešu un krievu valoda, bet citu etnisko grupu (piemēram, baltkrievu vai ukraiņu) valodas netiek lietotas ikdienas saskarsmē.

*Lai varētu pateikt visu smalku dalījumu, jāskatās konkrēti par visu Dagdas novada pārvaldēm, tad to var atrast, pieņemsim, mājas lapā www.dagda.lv. Par katru pārvaldi tur ir raksturots vairāk vai mazāk. Kāpēc mums te, pierobežas zonā, tik daudz visādas tautības? Tas izskaidrojams ar to, ka 80. gados bija periods, kad mums bija vajadzīgs darba spēks. Pie mums iebrauca ukraiņi, iebrauca arī baltkrievi. Un tad viņi strādāja. Kad mums sākās neatkarības periods, viņi bija tādā īpašā statusā. Viņu cilvēkiem arī vairāk maksāja. Tad viņi palika. Bet kad sākās šie jautājumi saistībā ar naturalizāciju, cilvēki vienkārši nespēja apgūt valodu un sāka izceļot. Bet ir, kas palika. Es uzskatu, ka Dagdā vairāk vai mazāk sekmīgi notiek tas process.*³¹¹

*Nē, noteikti nav tā, ka būtu iebraucēji. Tam ir senas saknes.*³¹²

*Es domāju, ka baltkrieviski vai ukrainiski mums laikam šeit neviens nerunā. [...] Bet mums ir baltkrievu televīzija. [...] Arī ukraiņu televīzija ir.*³¹³

Domāju, ka krievu valoda ne tikai nomāc latviešu valodu, bet viņa arī (nomāc) mazākumtautības, mēs it kā saucam to vārdu (mazākumtautības),

³¹⁰ Intervija ar V. Augustovu, Dagdas vidusskolas direktores vietnieci (17.09.2010.)

³¹¹ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³¹² Intervija ar V. Gekišu, Dagdas vidusskolas direktori (17.09.2010.)

³¹³ Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības "Jauniešu biedrība "Dagne"" valdes locekli (17.09.2010.)

*bet īstenībā tā ir krievu valoda šeit. Tā nav baltkrievu, tā nav ukraiņu.*³¹⁴

Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums

2005. gada 1. februārī Krāslavas un Dagdas novadu avīze “Ezerzeme” informēja lasītājus par to, ka ar Sabiedrības integrācijas fonda atbalstu ir tapusi un pieņemta **“Dagdas novada sabiedrības integrācijas programma”**.

*...un sākās darbs pie Dagdas novada sabiedrības integrācijas programmas izstrādes. Laika posmā no 2004. gada 1. augusta līdz 2005. gada 31. janvārim tika apkopota statistika, aptaujāti pašvaldības darbinieki un iedzīvotāji, visa informācija tika apkopota un tika izstrādāti galvenie attīstības mērķi un projektu idejas nākotnei.*³¹⁵

Programmas īstenošanas posms ir diezgan ilgs – ilgāks nekā caurmēra vidēja termiņa politikas plānošanas dokumenti – astoņi gadi. Programmu izstrādāja Dagdas un pirms novadu reformas citu desmit pašvaldību aģentūra attīstības centrs “Dagdas Fēnikss”, kas pieteicās LSIF konkursam. Pēc pašas teiktā, Inese Plesņa kā centra vadītāja ir iniciējusi programmas izveidi – tam piekrita arī J. Tukiša.

I. Plesņa: *“mēs nolēmām papētīt, kas ir ar integrāciju [...] īstenībā iniciatīva nāca no manis paša [...] bija interesanti papētīt, kā mēs izskatāmieš Baltkrievijas pierobežā.”*³¹⁶ Plesņa piebilda, ka darbs norisinājās grupās, tika apkopota statistika, norisinājās arī sabiedriskā apspriešana – darba grupa brauca pie iedzīvotājiem: bija viens pārstāvis no pagasta administrācijas, programmas izstrādes brīdī pagastos nepastāvēja mazākumtautību NVO, kas būtu varējušas piedalīties izstrādē.³¹⁷

³¹⁴ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³¹⁵ Ir izstrādāta Dagdas novada sabiedrības integrācijas programma. // Ezerzeme. – 9 (7905) 1.02.2005. – 1. lpp.

³¹⁶ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagastu pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

³¹⁷ Turpat.

Kopš 2009. gada, pēc jaunā novada izveides, programmas īstenošana nav bijusi pašvaldības administrācijas uzmanības centrā – intervijā ar pašvaldības vadītāja pirmo vietnieci Janīnu Tukišu ir konstatēts, ka programmas klātbūtne netiek manīta: “...īpašu darbību nemana”. Darbiniece arī nespēja atbildēt uz jautājumu, vai programmas īstenošana turpinās 2012. gadā un vai par iepriekšējiem gadiem tika veidota progresa analīze.³¹⁸ Pašvaldības pārstāve atzīmēja, ka starpetniskās spriedzes novadā nav, tajā labi sadzīvo dažādu tautību iedzīvotāji, arī nepilsoņi: “šajā ziņā mums problēmu nav.”³¹⁹ Ar pozitīvu starpetnisku attiecību gaisotni darbiniece arī izskaidro, kāpēc programma “ir nolikta dziļākā plauktā un neviens tā īpaši par to neatgādināja”³²⁰.

Savukārt viena no programmas autorēm I. Plesņa šo programmas nokļūšanu “aizmirstībā” skaidro šādi:

Tā nolikta plauktā [...] tagad notiek teritorijas plānojuma izstrāde un visas programmas, kas bija izstrādātas, būs par pamatu attīstības programmai [...] neteiktu, ka kādas radikālas lietas bija tajā programmā [...] mums tiešām ir labas attiecības starp kopienām [...] nevar pateikt, ka galīgi nolikta [...] politiķiem liekas, ka viss ir kārtībā [...] viss jau notiek pa druscīnai...³²¹

Intervijā tika atzīmēts, ka nav programmas analīzes un novērtējuma.

Darbiniece arī atzīmēja, ka programma 2011. un 2012. gadā netika iekļauta novada budžeta plānošanā. Pēc novada izveidošanas 2009. gadā programma netika aktualizēta, jo nebija tādas vajadzības. J. Tukiša arī atzīmēja,

³¹⁸ Telefona intervijā ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.), Tukiša atzīmēja, ka 2011. gada beigās un 2012. gada sākumā tapa jauna baltkrievu biedrība, kuras veidošanos stimulēja pierobežu sadarbība ar Baltkrieviju. Pašvaldība bija gatava sniegt atbalstu biedrības reģistrēšanas izdevumu segšanai. 2012. gada janvāra beigās biedrība vēl nebija izveidojusies.

³¹⁹ Telefona intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.)

³²⁰ Telefona intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.) Darbiniece atzīmēja, ka virkne darbinieku mainīja darba vietu pēc 2009. gada un tāpēc ir grūti iegūt informāciju par programmas īstenošanu līdz 2009. gadam.

³²¹ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagastu pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

ka novadu apvienošanās pozitīvi ietekmēja atsevišķu jaunā novada subjektu iespējas īstenot aktivitātes.³²²

Kaut arī Dagdas integrācijas programma acīmredzami atrodas pašvaldības arhīvos un netiek iekļauta budžeta politikā sākot no 2009. gada, tomēr ir nepieciešams ielūkoties tās saturā, jo programma pirmsreformas posmā tapusi kā vairāku pašvaldību politiskās gribas izpausme, un tā spēj ilustrēt 2004. gadā pastāvošo vīziju gandrīz vienam gadu desmitam. Kādas integrācijas politikas prioritātes tika formulētas programmas tekstā?³²³ 2005. gada 31. janvārī aģentūras “Dagdas Fēnikss” padomes sēdē apstiprinātā programma bija iecerēta kā papildinājums novada attīstības politikas dokumentu klāstam un tajā bija jābūt iekļautam ne tikai informācijas apkopojumam par situāciju, bet arī attīstības uzdevumiem. Dokuments bija plānots kā atbalsts pašvaldību vadītājiem un darbiniekiem.³²⁴ Programmas tekstā ir iekļautas arī citu novadu integrācijas programmas, tajā skaitā, piemēram, Krāslavas rajona sabiedrības sociālās, etniskās un reģionālās integrācijas programma.³²⁵ Par sabiedrības integrācijas instrumentu programmas autori izvēlējās jēdzienu “kopīga valoda”.

*Lai sabiedrības integrācija noritētu sekmīgi, ir nepieciešama kopīga valoda gan lingvistiskā nozīmē, gan attiecībā uz vienotas vērtību sistēmas izveidi un izpratni. Valsts valoda ir gan valsts simbols, gan sabiedrības integrācijas instruments.*³²⁶

Citviet par sabiedrības integrācijas mērķi tika postulēts:

“Integrācijas mērķis ir veidot demokrātisku, saliedētu pilsonisku sabiedrību, kas balstās uz kopīgām pamatvērtībām.”³²⁷

³²² Telefoniska intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.)

³²³ Teksts autoram pieejams izdrukas formā no LSIF arhīva.

³²⁴ Dagdas novada sabiedrības integrācijas programma 2005. – 2013. g. – 3. lpp.

³²⁵ Turpat. – 9. lpp.

³²⁶ Turpat. – 44. lpp.

³²⁷ Turpat. – 56. lpp.

Valsts valoda un lojalitāte pret Latvijas valsti tika, līdzīgi kā Olaines programmā, definēta kā programmas mērķi.³²⁸ I. Plesņa atzīmēja, ka programma kalpoja par pamatu darbam ar projektiem un aktivitātēm ārpus programmas. Šāds funkcionālais programmas mērķis, pēc intervējamās uzskatiem, ir aktuāls arī 2011.–2012. gadā.

...lai iesaistītos projektos un risinātu problēmas latviešu valodas apguvē.³²⁹

Ekonomiskā krīze ietekmēja pašvaldības iespējas ar materiālu palīdzību atbalstīt izglītības iestādes.

Naudas, protams, mazāk palika [...] daudz kas palika neizdarīts [...] inventāru skolām un radošiem pulciņiem nebija iespējams iegādāties [...] bet pašvaldība piedāvā līdzfinansējumu projektiem saistītiem ar integritāti [...] tas palika.³³⁰

Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos

Dagdas novadā nav izveidoti īpaši konsultatīvie mehānismi (padomes, komitejas, darba grupas) sabiedrības integrācijas jautājumu risināšanai, kuros piedalās NVO pārstāvji, tajā skaitā mazākumtautību NVO pārstāvji. Savukārt NVO pārstāvji tiek informēti par iespēju piedalīties projektos, kā arī tiek iesaistīti vietējā līmeņa politikas plānošanas dokumenta izstrādē.

Es zinu, ka tagad tiešām ir izveidota darba grupa, kas strādā pie attīstības, un Māriete Zariņa ir iekļauta tajā darba grupā – viņa ir Invalīdu biedrības vadītāja. Tātad tagad būs uzklauts arī viņu viedoklis.³³¹

Tur pārstāvēta arī Svetlana. Viņa pati ir plānotājs domē, bet viņa ir arī jauniešu biedrības "Dagne" valdes locekle, tāpēc arī mūsu intereses, es domāju, tur būs pārstāvētas.³³²

³²⁸ Turpat.

³²⁹ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagastu pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

³³⁰ Turpat.

³³¹ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

Pašvaldība arī aicināja nevalstisko organizāciju pārstāvjus, biedrības vadītājus, kur stāstīja, kādos projektos var iesaistīties, kā ir ar finansējumu, kādi plāni ir pašvaldībai.³³²

Pašvaldība sniedz atbalstu NVO, nodrošinot ar telpām, transportu, kā arī sniedzot atbalstu pasākumu organizēšanai.

Uzskatu, ka mums ir ļoti cieša sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, un šī sadarbība jau sākās tajā līmenī, kad vēl tikai nevalstiskā organizācija domā dibināt nevalstisko organizāciju. Viņi griežas pašvaldībā un interesējas, vai viņiem būs atbalsts pašvaldībā, jo viņiem nav naudas tajā brīdī. Mēs pat palīdzam viņiem segt organizācijas dibināšanas izdevumus un arī iznomājam viņiem telpas par ļoti minimālu samaksu, simboliski, 1 santīms par kvadrātmetru.³³⁴

J. Tukiša atzīmēja, ka novada attīstības programmas izveidei 2011. gadā ir dibināta darba grupa, kurā ir iespēja piedalīties NVO pārstāvjiem (programma tapa 2012. gada laikā). Vienlaicīgi pašvaldības darbiniece atzīmēja, ka biedrības nav aktīvas, tās “neraujas” (J. Tukišas formulējums) nākt un līdzdarboties, piemēram, budžeta plānošanā. Komunikācija risinās personisko kontaktu līmenī, telefoniski un pieņemšanas laikos apmeklējot konkrētus pašvaldības darbiniekus.³³⁵

Vienmēr bija un ir brīvi pieejams (atbalsts), un ja ir vēlme, ja ir cilvēki, kas vēlas to darīt, es domāju, vienmēr būs arī atbalsts viņiem. [...] Arī jauniešu biedrībai, kuru es pārstāvu, pašvaldība nekad nav atteikusi, ja mēs nākam un lūdzam transportu vai kaut kādus līdzekļus, vienmēr visus mūsu pasākumus atbalsta.³³⁶

³³² Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības “Jauniešu biedrība “Dagne”” valdes locekli (17.09.2010.)

³³³ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³³⁴ Intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (17.09.2010.)

³³⁵ Telefona intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.)

³³⁶ Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības “Jauniešu biedrība “Dagne”” valdes locekli (17.09.2010.)

Pašvaldības atbalsts nevalstiskajām organizācijām tiek uzsvērts gan no pašvaldību darbinieku, gan no nevalstisko organizāciju puses. Pašvaldībā izveidojusies pat neformālā sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām un, parādot iniciatīvu, atbalsts tiek sniegts.

Un arī pašvaldības pieejamība. Pilsētā mērs, viņa vietnieki, nu diezgan tālu ir tie cilvēki, bet šeit tepat visi ir. Un neviens jau nestāvēs rindā. Tikai pietiek uzzvanīt un pirmais vietnieks klāt! [...] Un tas ne tikai ar konkrētu biedrības vadītāju, informācija ir visur. Un var vienkārši nākt. Ja tevi tas interesē un tu vari piedalīties, vajag tikai iniciatīvu. Un es domāju, ka mazajās pilsētiņās tik tiešām katrs cilvēks ir no svara, un gribētos, lai viņš aktīvāks ir, lai viņš darbojas. [...] Man šķiet, ka visus kolektīvus, kas darbojas, atbalsta pašvaldība.³³⁷

Nevalstiskajām organizācijām tiek sniegts gan finansiālais atbalsts, gan, piemēram, atbalsts ar transportu vai telpām pasākumu rīkošanai.

Mūsu jauniešu biedrībai ir diezgan liels atbalsts, kādi 1700 lati gadā. [...] Bet viņiem jāuztur tās telpas, un darba algas centra vadītājam arī maksājam. Pašvaldība uztur. Pensionāru biedrībai kaut kādi 1000 varbūt. Bet viņi arī vairāk neprasa. Ja viņiem vajadzīgs transports vai vēl kādas vajadzības, tad mēs to nodrošinām.³³⁸

Tukiša atzīmēja arī jau minēto formulējumu “mēs nešķirojam” kā integrācijas politikas principu – atbalsts tiek sniegts jebkurai NVO. Kā viena no aktuālajām problēmām tika minēts telpu trūkums NVO darbībai – dažādu interešu un vajadzību grupas ir spiestas mitināties un īstenot aktivitātes blakus viena otrai – piemēram, jauniešu biedrība un cilvēku ar īpašām vajadzībām biedrība.³³⁹ Atbalstu klāsts līdz 2012. gada janvāra beigām saglabājās tāds

³³⁷ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³³⁸ Intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (17.09.2010.)

³³⁹ Telefona intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.). 2012. gada budžetā nebija paredzēts uzlabot situāciju, bet iecere piedāvāt cilvēkiem ar īpašām vajadzībām telpas tuvāk centram un tādas telpas, kas ir pieejamas, pastāv.

pats kā pirms krīzes sākuma. No pašvaldības puses atbalsts ir ne tikai mazākumtautību biedrībām. Atbalsts ir: telpas, līdzekļi aktivitātēm, ko “budžeta pieprasījumu” formā iesniedz biedrības, – ja pieteikums nav skaidrs, tad pieprasījums “jāaizstāv” Finanšu nodaļā vai arī jāpiedalās pašvaldības rīkotā sēdē.³⁴⁰

Kas attiecas uz naturalizācijas procesu, tad šis process bija aktuāls līdz 2009. gadam, kad naturalizācijas procesu sekmēja Naturalizācijas pārvalde, bet pēc 2009. gada naturalizācijai no pašvaldības nav paredzētas atsevišķas aktivitātes. Ar Nodarbinātības Valsts aģentūras palīdzību tiek organizēti latviešu valodas kursi. Savukārt Inese Plesņa, kas vadīja aģentūru “Dagdas Fēnikss”, bet patlaban vada Asūnas un Ķepovas pagasta pārvaldi, atzīmēja, ka valodas kursi krievvalodīgo skolēniem būtu vajadzīgi, lai uzlabotu to spējas mācīties skolā, jo bērniem, kā ziņo vecāki, sākumskolā ir problēmas ar mācībām latviešu valodā. Vecākiem līdzekļu neesot un tādēļ problēma ir aktuāla – tā tika konstatēta projekta laikā, kad pašvaldības deputāti piedalījās stundās:

“...tagad problēma drusciņ mazinājusies. Tā ir vienīgā problēma – kopienas sadzīvo savā starpā [...] nejutām nekādu diskomfortu, ne arī starp mums ir saspringtas attiecības, vienīgā problēma ir ar skolām, bērniem lielas grūtības..”³⁴¹

Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās institūcijas un mazākumtautību līdzdalības formas

Pašvaldības mājas lapā ir pieejama informācija par 10 nevalstiskajām organizācijām³⁴², to starpā ir pensionāru, invalīdu un vairākas jauniešu biedrības, savukārt pašvaldībā nepastāv mazākumtautību biedrības. Informācija par mazākumtautību radošajiem kolektīviem mājas lapā nav pieejama, bet

³⁴⁰ Telefona intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (23.01.2012.)

³⁴¹ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagasta pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

³⁴² <http://dagda.lv/nvo/citas-nvo-dagdas-novada/> (30.04.2011.)

Inese Plesņa minēja intervijā, ka pastāv vismaz divi neformāli radošie kolektīvi (dziedātāju kopas/ģimenes), kas izpilda slāvisku repertuāru – ukraiņu un baltkrievu dziesmas; Svariņu pagastā ir radošā kopa “Večerinka”, bet tā nav reģistrēta kā biedrība. I. Plesņa arī konstatēja, ka iedzīvotāju pilsoniskā aktivitāte ir zema – pašas runātājas izmantotie pašraksturojuma elementi liecina par to, ka novads ir informācijas nomalē esošs un pasīvs. Lauku depopulācija ir skārusi arī Dagdas novadu – piemēram, I. Plesņas pārziņā esošajā Ķepovas pagastā no 240 reģistrētiem iedzīvotājiem reāli palikuši tikai 170, pārējie studē vai izceļojuši darba mēklējumos: *“faktiski izmirst [...] robeža paliek tukša”* – tāds bija intervējamās secinājums.³⁴³

Vaicāta par konkrētu materiālu atbalstu biedrības darba veicināšanai, I. Plesņa informēja, ka pašvaldība var palīdzēt ar telpām, kā arī ieteikt konkrētas personas, kas varētu sniegt atbalstu, piemēram, pieaicinot uzņēmējus-sponsorus³⁴⁴.

Vēl vienai organizācijai “Bērnu un jauniešu centrs” ir arī savas telpas. Tā ir viena no aktīvākajām biedrībām Dagdā – pirmā biedrība, kura bija nodibināta Dagdā. Biedrībā ir ap 20 jauniešu.

*Speciālas mājas nav, bet iespēju robežās – pašvaldības iestāžu telpās. Viena gan mums ir – Bērnu un jauniešu centrs, kur agrāk bija viena neliela pirmskolas izglītības iestāde. Tā ēka palika tukša, un mēs ļoti gribējām, lai tur iemītinātos nevalstiskā organizācija, un tieši jaunieši. Un tāpēc arī varbūt tā bija pašvaldības iniciatīva. [...] Šī centra mērķis ir jauniešu brīvā laika pavadīšana. Tur ir atpūtas istaba un galda spēles, arī televizors, dators ar interneta pieslēgumu. Ir arī karaoke, un viņi tur uz vietas var rīkot pasākumus. Vēl šajā centrā darbojas arī jaunākā vecuma istabiņa, tāda līdz skolas vecumam. Tā arī tika sakārtota projekta rezultātā, un kur var bērnus atstāt uz dažām stundām un audzinātāja var pieskatīt.*³⁴⁵

Pensionāru biedrība pašvaldības līmenī ir diezgan aktīva, un tā darbojas jau vairākus gadus.

³⁴³ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagastu pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

³⁴⁴ Turpat.

³⁴⁵ Intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (17.09.2010.)

Pensionāru biedrībai ir ļoti daudz gadu, jo viņi ļoti aktivizējas, viņiem ir pāri 100 biedriem šajā biedrībā. Un viņi vairāk nodarboja ar pašdarbību. Tur ir gan dažādi deju kolektīvi, gan ansambļi.³⁴⁶

Intervijās vairakkārt tika uzsvērts, ka Svariņu pagastā ir aktīva kultūras dzīve, kurā piedalās arī mazākumtautību pārstāvji. (Svariņu pagasts ir viena no Dagdas novada administratīvajām teritorijām, atrodas 20 km attālumā no Dagdas.)

Viņiem ir ļoti aktīva tautas ansambļa vadītāja, kura ir nelatviešu cilvēks, krievvalodīgais cilvēks. Tieši ar to ir piesaistījusi jaunatni un viņi ir izveidojuši vairākus ansambļišus, gan deju, gan dziesmu, kur viņi pārsvarā dzied mazākumtautību dziesmas. [...] Netiek arī šķiroti tie bērni, kas tur ir. Viņi visi piedalās. Diezgan interesanti arī uzstāšanās notiek. Viņi brauc arī uz citām pašvaldībām un citiem pagastiem.³⁴⁷

Tur interesantas lietas notiek. Jo viņiem tāda izteikta krievu vide ir. Tas būtu 20 kilometri no Dagdas.³⁴⁸

Mēs, piemēram, pat nezinām, vai tā ir biedrība Svariņos. Jo vada šo kolektīvu tautas nama direktore. Un tātad viņa ir pašvaldības darbiniece. Es domāju, ka arī visi tautas tērpi, viss nāk no pašvaldības. Vai viņi ir piesaistījuši kādas vēl starpkultūru finanses – mēs to nezinām.³⁴⁹

Runājot par pašvaldībā reģistrēto NVO dalībnieku etnisko sastāvu, tika uzsvērts, ka, lai gan nepastāv tāds NVO, kas pārstāvētu tikai mazākumtautību intereses, jebkurš var piedalīties pašvaldības NVO aktivitātēs un dalībnieku etniskā izcelsme netiek ņemta vērā – pastāv pat līdzfinansējuma avoti starptautisko projektu īstenošanai.³⁵⁰ Intervijās vairakkārt tika uzsvērts – “mēs nešķirojam pēc tautības”.

³⁴⁶ Turpat.

³⁴⁷ Turpat.

³⁴⁸ Intervija ar Z. Konošonoku, Dagdas novada domes deputāti (17.09.2010.)

³⁴⁹ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³⁵⁰ Telefona intervija ar I. Plesņu, Ķepovas un Asūnes pagasta pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

Tieši par Dagdas pilsētu un skolu, es domāju, mazākumtautību mums nav. Jo visās biedrībās, kas mums darbojas aktīvi, pārsvarā ir visas tautības pārstāvētas, tur nav tāda iedalījuma – krievu vai latviešu. [...] darbošanās valoda mums ir latviešu valoda un pieturamies pie visām latviešu tradīcijām, bet visiem ir iespēja brīvi izteikt savas idejas. Ja ir vēlme darboties, piemēram, svinēt kādus krievu svētkus vai baltkrievu. Tas ir brīvi pieejams, bet es nevaru teikt, ka lielākā daļa to grib. Tas reti notiek. Ja nu kādi 30–40% varētu būt mazākumtautību, bet principā tas neizpaužas ļoti.³⁵¹

Jā, mēs nešķirojam pēc tautības.³⁵²

...Es domāju, ka mūsu vidē mēs nešķirojam – tu esi latvietis vai krievs. Es domāju, ka svarīgi atrast cilvēku, tātad to kompromisu. Lai veidotos dialogs.³⁵³

Lai gan gandrīz visas intervētās personas uzskata, ka “šķirošana pēc tautības” nenotiek, tomēr dalījums pēc tautībām notiek pašorganizēšanās ceļā. Pensionāru biedrībā darbojas mazākumtautību kolektīvs “Ivuški”, kas rūpējas par mazākumtautību tradīciju saglabāšanu. Kolektīvs ir aktīvs arī 2012. gadā.

Piemēram, pensionāru biedrībā arī sadalījušies. Viņiem ir krievu ansamblis. Bet viņiem ir viena kopīga biedrība. Un šīs biedrības ietvaros viņi tur (darbojas).³⁵⁴

Dagdā ir divi deju kolektīvi – viens pārstāv it kā latviskās tradīcijas un otrs, varbūt, savas – gan baltkrievu, gan krievu –, biedrība ir viena. [...] Viņiem ir divi deju kolektīvi un katrs dara savu. Rāda savas kultūras tradīcijas, dejo savas dejas. [...] Tas nav jauktais kolektīvs, nosaukums ir “Ivuški”. Viņiem ir savi tērpi.³⁵⁵

³⁵¹ Intervija ar R. Gekišu, Dagdas vidusskolas skolnieci un biedrības “Jauniešu biedrība “Dagne”” valdes locekli (17.09.2010.)

³⁵² Intervija ar J. Tukišu, Dagdas novada Domes priekšsēdētāja pirmo vietnieci (17.09.2010.)

³⁵³ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³⁵⁴ Intervija ar V. Gekišu, Dagdas vidusskolas direktori (17.09.2010.)

³⁵⁵ Intervija ar V. Augustovu, Dagdas vidusskolas direktores vietnieci (17.09.2010.)

Pašvaldībā pastāv vairākas folkloras kopas, kuras piedalās visos pasākumos pilsētas mērogā.

Par latgaļiem mēs varētu pastāstīt, kur ir finansējums, kuri ir atbalstīti un ir izveidota atsevišķa folkloras kopa.³⁵⁶

Vairākas (kopas). Piemēram, Ezerniekos "Novaļņieki", Konstantinovā, Aulejā, vairāk arī nav.³⁵⁷

No 2008. gada notiek ikgadējais festivāls "Spēlē, muzikanti!"³⁵⁸ – dažādu tautību folkloras dziesmu dienas, kurās piedalās mazākumtautības: "tur var izpausties visas kopienas, aktīvās muzikālās ģimenes [...] dzied dažādās valodās," tā I. Plesņa. Festivālu rīko novada pašvaldība, kas arī nodrošina transporta pakalpojumus.³⁵⁹ Kad I. Plesņai tiek vaicāts par starpetnisko situāciju novadā, līdzīgi kā virkne citu intervējamo, viņa atzīst, ka starpetniskās attiecības ir labas. Savukārt, vaicāta par aktualitātēm integrācijas politikā, bijusī "Dagdas Fēniksa" vadītāja atkārtoti uzsvēra valodas kursu vajadzību 5–6 gadus veciem bērniem latviešu valodas zināšanu līmeņa celšanai.³⁶⁰ 2011. gadā pašvaldība pirmo reizi rīkoja konkursu ar nelieliem grantiem biedrībām tieši valodas līmeņa celšanai.³⁶¹

Apkopojums

- Dagdas novada pašvaldība iekļauj tās darbībā mazākumtautību pārstāvju vajadzības un spēj izveidot neformālus mehānismus līdzdalības nodrošināšanai, realizējot konkrētu aktivitāšu īstenošanu, bet nesekmējot atsevišķās aktivitātēs biedrību dibināšanu.

³⁵⁶ Intervija ar Z. Konošonoku, Dagdas novada domes deputāti (17.09.2010.)

³⁵⁷ Intervija ar M. Mickeviču, Dagdas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāju (17.09.2010.)

³⁵⁸ Pēdējais tautas muzikantu festivāls norisinājās 2011. gada 6. augustā Asūnē, bet 2010. gadā – Svariņos. skat.: <http://dagda.lv/zinas/pilns-raksts/datums/06/08/2010/harmoniku-speletaju-festivals-svarinos/>

³⁵⁹ Telefona intervija ar I. Plesņu, Asūnas un Ķepovas pagasta pārvaldes vadītāju (24.01.2012.)

³⁶⁰ Turpat.

³⁶¹ Turpat.

- Pilsoniskās aktivitātes lielākoties norisinās sociālās integrācijas ietvaros.
- Priekšstats par starpetniskām attiecībām atbilst formulējumam “mēs nešķirojam” un integrācijas politikas neizteiktam institucionālīzētām ietvaram.
- Starpetniskais dialogs norisinās radošo kolektīvu darbības ietvaros.
- Pierobežas reģionā mazākumtautību aktivitātes var iegūt impulsu no pierobežu sadarbības, kas savukārt neveicina mazākumtautību iesaistīšanos konkrētās pašvaldības pilsoniskās sabiedrības tēmu lokā, kas ir plašāks par etnogrāfisko interešu un kultūrtradīciju klāstu.
- Mazākumtautību pilsoniskās aktivitātes ir rudimentārā līmenī, biedrību kultūra nav attīstīta.

8. nodaļa

OLAINES NOVADA PAŠVALDĪBA

Olaines novads Administratīvi teritoriālās reformas rezultātā tika izveidots 2009. gada 1. jūlijā. 2010. gada 27. janvārī tika apstiprināts Olaines novada pašvaldību nolikums,³⁶² saskaņā ar kuru Olaines novada pašvaldības teritorijā ir šādas teritoriālās vienības: Olaines pilsēta; Olaines pagasts (kurā, ietilpst šādi ciemi: Apšukalni, Blijas, Dāvi, Damradi, Grēnes, Galiņi, Ezītis, Ielejas, Jaunolaine, Jāņupe, Kalmes, Klāvi, Medemciems, Pārolaine, Pēternieki, Rājumi, Rubeņi, Stīpnieki, Stūniši, Vaivadi, Virši).

Olaines novads faktos³⁶³

Iedzīvotāju skaits Olaines novadā – 20 658.

Olaines novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs:

- latvieši – 8801,
- krievi – 8191,
- baltkrievi – 1326,
- ukraiņi – 696,
- lietuvieši – 235,
- citas tautības – 840.

³⁶² <http://www.olaine.lv/saistosie-noteikumi> (29.01.2011.)

³⁶³ PMLP Iedzīvotāju reģistra dati (uz 01.01.2011.)

<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (29.01.2011.)

Olaines novada iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības:

- pilsoņi – 14702,
- nepilsoņi – 5418,
- pārējie – 538.

Olaines novada darbaspējas vecuma un dzimuma struktūra:

- līdz darbaspējas vecumam – 3030:
 - vīrieši – 1499,
 - sievietes – 1531;
- darbaspējas vecumā – 13 991:
 - vīrieši – 6779,
 - sievietes – 7212;
- pēc darbaspējas vecuma – 3637:
 - vīrieši – 1194,
 - sievietes – 2443.

Olaines novada bērnu vecuma un dzimuma struktūra:

- 0–6 gadu vecumā – 1313:
 - zēni – 650,
 - meitenes – 663;
- 7–18 gadu vecumā – 2309:
 - vīrieši – 1146,
 - sievietes – 1163.

Olaines pilsēta

Olaines pilsēta atrodas Rīgas rajonā un izvietota Olaines pagasta teritorijas ģeogrāfiskajā centrā. Olaines novada administratīvais centrs atrodas Olaines pilsētā. Attālums līdz Rīgai – 24 km. Olaines pilsētas teritorijas platība – 682,4 ha.

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā

Rekonstruētā mājas lapa *www.olaine.lv* darbojas kopš 2010. gada 6. oktobra un joprojām atrodas rekonstrukcijas procesā. Informācija pieejama latviešu, krievu un angļu valodā, sadaļas krievu un angļu valodā ir papildināšanas

stadijā. Mājas lapā iespējams palielināt burtus, kas svarīgi cilvēkiem ar redzes traucējumiem, gan latviešu, gan krievu valodas lapā ir iespēja nosūtīt vēstuli domei³⁶⁴, ir meklēšanas iespējas, iespējams pieteikties jaunumu un informācijas par gaidāmajiem pasākumiem saņemšanai. Mājas lapā publicētās domes vēstis pieejamas pārsvarā latviešu valodā, bet daži raksti un sludinājumi ir pieejami arī krievu valodā.

4. att. Olaines novada mājas lapa

2010. gada Olaines pašvaldības publiskajā pārskatā tika atzīmēts, ka mājas lapa tika “rekonstruēta” un tai ir virkne jaunu iespēju veidot atgriezenisko saikni ar novada iedzīvotājiem – interneta lietotājiem.

Novada iedzīvotājiem pieejama 2010. gadā rekonstruētā pašvaldības mājas lapa www.olaine.lv. Rekonstruētajā interneta mājas lapā www.olaine.lv iedzīvotājiem ir iespēja:

- uzrakstīt pašvaldībai elektronisko vēstuli;

³⁶⁴ <http://www.olaine.lv/vestule-pasvaldibai> (12.02.2011.)

- meklēt vajadzīgo informāciju ar meklētāja palīdzību – atrodas lapas labajā augšējā stūrī;
- saņemt informāciju par pašvaldību un tajā notiekošo;
- pieteikties mājas lapā *www.olaine.lv* jaunumu un informācijas par gaidāmajiem pasākumiem saņemšanai e-pastā;
- izteikt savu viedokli, atbildot uz viena jautājuma aptauju;
- apskatīties vairākas fotogrāfiju galerijas un video;
- apskatīties konkrētās dienas pasākumus kalendārā pašvaldības mājas lapas labajā pusē; pasākumu plānu var atrast sadaļā “pasākumi”;
- atrast transporta kustības sarakstu;
- izdrukāt no mājas lapas vajadzīgo informāciju bez lieka teksta un bildēm;
- palielināt teksta šriftu;
- atrast konkrētas nozares uzņēmumu nozaru sarakstā, t. i., tiek uzrādītas Olaines novadā pārstāvētās nozares un šo nozaru uzņēmumi (kuri ir “ZL hotline” datu bāzē);
- izmantot uzziņas Olaines apkaimē ar “ZL hotline” starpniecību (mājas lapas labajā pusē parādīsies reklāmkarogs, kuru varēs izmantot kā meklētāju Olaines apkaimē).³⁶⁵

Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas

Pašvaldību institūcijas, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/ politikā/ sabiedrības integrācijā

Pašvaldības aģentūra “**Olaines sociālais dienests**” 2006. gadā īstenojis SIF projektu “Olaines sociāli atstumto grupu integrācija sabiedrībā” (ESF grantu shēma “Pētījumu veikšana par sociāli atstumto grupu iespējām darba tirgū”).

³⁶⁵ Olaines pārskats par 2010. gadu: <http://www.olaine.lv/publiskie-parskati> – 63. lpp.

Pašvaldībā darbojas kultūras centrs – **Olaines kultūras centrs**³⁶⁶ –, kuram ir šādas funkcijas:

- organizēt atpūtas, izklaides, kultūras un veselīga brīvā laika pavadīšanas pasākumus;
- sniegt publiskos pakalpojumus kultūras, kino demonstrēšanas, reklāmas un citās sabiedrisko attiecību jomās,
- nodrošināt tautas mākslas un kultūras vērtību saglabāšanu, izkopšanu un jaunrades procesu attīstīšanu un citas funkcijas savas kompetences ietvaros.

Kā norāda Olaines kultūras centra vadītāja, runājot par kultūras centra galvenajiem uzdevumiem:

*Saglabāt latviešu tradīcijas, veidot jaunas, ja ir nepieciešams šai videi, kurā mēs dzīvojam un strādājam. Dot iespēju attīstīties mūsu jaunatnei, kā arī iepazīstināt viņus ar mūsu senču tradīcijām.*³⁶⁷

Olaines kultūras centrs kopš 2006. gada rīko jau par tradicionālu kļuvošu ikgadējo pasākumu – **Krievu kultūras nedēļa**.³⁶⁸

Olaines pašvaldībā darbojas **Sociālo, izglītības un kultūras jautājumu komiteja**. Informācija par komitejas plānotajām sēdēm pieejama pašvaldības mājas lapā. Informācija par sanāksmēs izskatāmajiem jautājumiem pašvaldības mājas lapā nav pieejama.

...nevalstisko organizāciju pārstāvjiem ir iespēja tikt uz domes sēdi – mums domes sēdes ir atklātas. Visas svarīgākās, teiksim, deputātu komitejas, ir atklātas. Ar šiem jautājumiem nodarbojas arī mana komiteja – Sociālās un izglītības, kultūru jautājumu komiteja. Septiņi deputāti, mēs izskatām projektus un iesniegumus. [...] Mājas lapā ir visi grafiki, visi plāni. Un arī vidēji reizi mēnesī mums ir Novada Ziņas, avīzīte. [...] Ja ir sabiedriskā apspriešana, tad mēs dodam ziņu uz NVO apvienību, un viņi

³⁶⁶ <http://www.olaine.lv/olaines-kulturas-centrs> (05.02.2011.)

³⁶⁷ Intervija ar A. Kirilovu, Olaines kultūras centra vadītāju (16.09.2010.)

³⁶⁸ <http://www.olaine.lv/olaines-kulturas-centrs>

izplata savā starpā, caur saviem kontaktiem. Mums arī NVO ir Jaunatnes padome. Jauniešu padomē ir gan latviešu tautības, gan krievu tautības pārstāvji, kas kopīgi arī tos jautājumus risina. Reizi gadā viņi organizē jauniešu tikšanos. Un tur ir dažādas tautības arī.³⁶⁹

Tiek uzsvērts, ka NVO un radošie kolektīvi no pašvaldības var saņemt informatīvo atbalstu vai atbalstu ar telpām, kā arī atalgojumu radošo kolektīvu vadītājiem.

Pilnīgi brīva iespēja, pašvaldība nodrošina. Tātad – izmantot telpas. Pašvaldība apmaksā kolektīvu vadītājiem arī algas. Lai kolektīvi varētu prezentēt arī sevi, tiek sniegts arī atbalsts transportam, lai varētu braukt, pārstāvēt arī Olaini un iepazīt arī citus kolektīvus. Un tos kolektīvus arī aicinām pie sevis, pie mums. Ir sadarbība ar Vangažu kolektīviem. Tur ir folkloras krievu ansamblis, gan dejotāji, gan dziedātāji. Iepazīstamies ar viņiem un dodam iespēju mūsu cilvēkiem redzēt, ko dara viņi, un parādīt arī sevi.³⁷⁰

Pašvaldība ir sniegusi atbalstu arī tautas kostīmu darināšanai mazākumtautību sieviešu vokālajam ansamblim “Ivuški”.

“Ivuškām” ir četri komplekti, ko var izmantot. [...] atbalstīja pašvaldība [...] Telpas, aparāturu, apģērbu cenšamies nodrošināt, ja tiek novirzīts budžetā. Un arī, protams, kolektīvu vadītājiem apmaksātas algas. [...] Tiek dota iespēja aizbraukt arī (uz koncertu). Cenšamies.³⁷¹

Pašvaldības laikraksts “Olaines Domes Vēstis”³⁷²

Kā galvenos informācijas kanālus saziņai ar iedzīvotājiem pašvaldība izmanto – mājas lapu www.olaine.lv, bezmaksas informatīvo izdevumu “Olaines Domes Vēstis”, informatīvos standus un Apmeklētāju pieņemšanas un informācijas centru.

³⁶⁹ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.)

³⁷⁰ Intervija ar A. Kirilovu, Olaines kultūras centra vadītāju (16.09.2010.)

³⁷¹ Turpat.

³⁷² <http://www.olaine.lv/domes-vestis> (13.02.2011.)

*“Novada Domes Vēstis” raksta gandrīz par visu, kas plānots, ko dome ir pieņēmusi, kādus lēmumus, kādi būs pasākumi. Ja cilvēki grib veidot kādu kolektīvu, tad viņiem jānāk tomēr uz pašvaldību izrunāt.*³⁷³

Pašvaldības laikraksts “Olaines Domes Vēstis” iznāk vienu reizi mēnesī, un tajā tiek publicētas Olaines pagasta ziņas. Daži raksti un sludinājumi ir pieejami divās valodās (latviešu un krievu valodā), piemēram, informācija par bērnu reģistrāciju pamatizglītības ieguves uzsākšanai³⁷⁴, par iespēju bez maksas apmeklēt baseinu un slidotavu³⁷⁵, Olaines sociālā dienesta informācija, informācija par Bērnu un jauniešu sociālā atbalsta centra “OLAKS” pasākumiem³⁷⁶, par Olaines novada pašvaldības rekonstruēto interneta mājas lapu³⁷⁷ un citi sludinājumi. Dažos numuros ir rubrika “Вкратце” (īsumā) un “Domes lēmumi”, kurā īsumā krievu valodā tiek atspoguļoti galvenie pašvaldības notikumi. Diezgan regulāri parādās rubrika “Vārds deputātam” divās valodās, kurā var izlasīt deputātu viedokļus par dažādiem jautājumiem un notikumiem gan valstī, gan pašvaldībā.

2010. gada aprīļa un maija numurā tika publicēts liels raksts “Sociālie jautājumi”, kurā tika pārtulkoti krievu valodā saistošie noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanas kārtību Olaines novada pašvaldībā. Komentāri krievu valodā par pašvaldības budžetu 2010. gadam tika publicēti 2010. gada februāra numurā.

Informācija par Olaines pilsētas svētkiem 2010. gadā bija pieejama latviešu un krievu valodā.

³⁷³ Intervija ar A. Kirilovu, Olaines kultūras centra vadītāju (16.09.2010.)

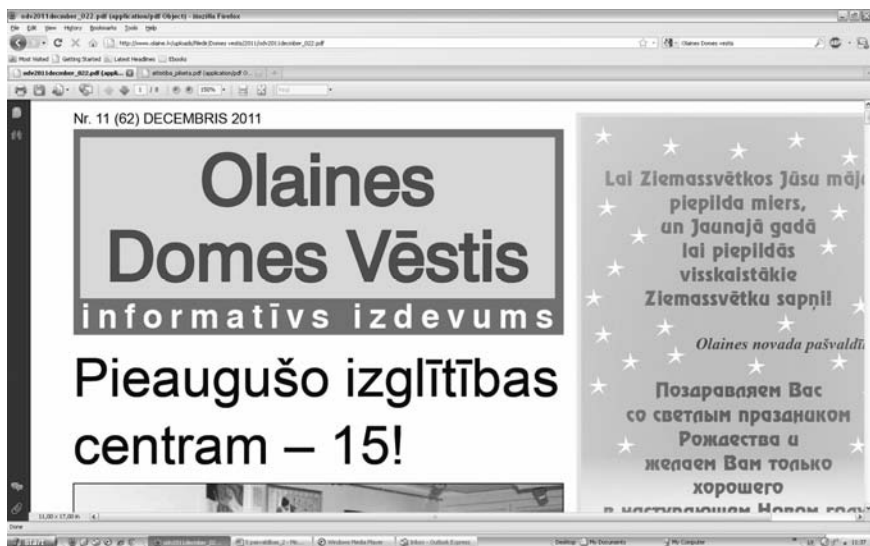
³⁷⁴ Olaines Domes Vēstis (2011. gada janvāris)
http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/New%20Folder/odv2011january_preoutline.pdf (13.02.2011.)

³⁷⁵ Olaines Domes Vēstis (2010. gada decembris)
<http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/odv2010december.pdf> (13.02.2011.)

³⁷⁶ Olaines Domes Vēstis (2010. gada oktobris)
http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/odv_oct_022.pdf (13.02.2011.)

³⁷⁷ Turpat.

Raksti tikai krievu valodā bija par sieviešu vokālā ansambļa “Ivuški” uzstāšanos Pleskavā³⁷⁸, kā arī raksts par krievu kultūras nedēļu³⁷⁹. Pārsvārā tikai krievu valodā tiek publicēti raksti par notikumiem Olaines 2. vidusskolā: raksts par Eduardu Matvejevu, kurš Prāgā bija ieguvis Pasaules čempiona titulu par GPS svaru stieņu spiešanu guļus; raksts par izmaiņām ekopadomē Olaines 2. vidusskolā³⁸⁰; raksts par eko nometni, kuru rīkoja Olaines 2. vidusskola³⁸¹; raksts par Olaines 2. vidusskolas sadarbību ar skolēniem no Polijas³⁸² un raksts par Olaines 2. vidusskolas skolēnu nometni Austrijā³⁸³.

5. att. Informatīvais izdevums “Olaines Domes Vēstis”

³⁷⁸ Olaines Domes Vēstis (2010. gada augusts)
<http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/dv201008.pdf> (13.02.2011.)

³⁷⁹ Turpat.

³⁸⁰ Olaines Domes Vēstis (2010. gada novembris)
<http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/odv2010november.pdf>
 (13.02.2011.)

³⁸¹ Olaines Domes Vēstis (2010. gada augusts)
<http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/dv201008.pdf> (13.02.2011.)

³⁸² Olaines Domes Vēstis (2008. gada novembris)
<http://olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/dv200811.pdf> (13.02.2011.)

³⁸³ Olaines Domes Vēstis (2008. gada septembris)
<http://olaine.lv/uploads/filedir/Domes%20vestis/dv200809.pdf> (13.02.2011.)

Izglītības iestādes

Olaines novadā ir četras pašvaldības **pirmsskolas izglītības iestādes**.

Pirmsskolas izglītības iestāde “Dzērvenīte” – īsteno mazākumtautību vispārīzglītojošo pirmsskolas izglītības programmu krievu valodā bērniem no 2 līdz 3 gadu vecumam un no 3 līdz 7 gadu vecumam.

Speciālā pirmsskolas izglītības iestāde “Ābelīte” īsteno vairākas programmas, tai skaitā:

- speciālās pirmsskolas mazākumtautību izglītības programma izglītojamiem ar valodas attīstības traucējumiem;
- speciālās pirmsskolas mazākumtautību izglītības programma izglītojamiem ar fiziskās attīstības traucējumiem.

Olaines novadā ir divas vispārīzglītojošas izglītības iestādes: **Olaines**

1. vidusskola (mācības notiek latviešu valodā) un **Olaines 2. vidusskola** (tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas).

Olaines 2. vidusskola īsteno šādas piecas izglītības programmas:

- vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena mazākumtautību programma;
- pamatizglītības mazākumtautību programma;
- pirmsskolas izglītības mazākumtautību programma;
- speciālās pamatizglītības mazākumtautību programma izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem;
- speciālās pamatizglītības mazākumtautību programma izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem.

Skola aktīvi sadarbojas ar pašvaldību. Katru gadu tiek rīkota “pilsonības stunda”, kad tiek organizēta tikšanās ar Olaines novada pašvaldības priekšsēdētāju, kurš informē skolēnus un pedagogus par aktualitātēm pašvaldības darbībā un par plānotajām aktivitātēm.³⁸⁴

Skolā tiek rīkoti pasākumi krievu etniskās identitātes saglabāšanai, piemēram, jau 10 gadus notiek ikgadējais skolas Dziesmu festivāls, tiek rīkoti

³⁸⁴ “Uzzini par mazākumtautību skolām Latvijā”, SIA “Izdevniecība IKK”, 2010. g., 49. lpp.

pilsētas projekti “Krievu kultūra”, “Būsim draugi” (kopā ar latviešu skolu), “Tautas māksla. Kas tas ir?”, konkurss “Russkij medvežonok”, republikas krievu dziesmu festivāls “Serebrjanij ključ”,³⁸⁵

Skolā tiek veicināts starpkultūru dialogs. Kā norāda skolas direktore Ludmila Osipova:

“...paralēli centieniem saglabāt un kopt krievu kultūras tradīcijas, mūsu skolēni iepazīstas arī ar latviešu kultūras mantojumu, mācību ekskursijās apceļojot Latvijas novadus, latviešu valodas stundās apgūstot latviešu folkloru, tautas svētku svinēšanas tradīcijas, sadzīves kultūru.”³⁸⁶

Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietniece I. Purviņa, raksturojot starpetniskās attiecības pašvaldībā, norāda:

“Vidēji mēs rēķinām, ka mums puse ir pamatiedzīvotāju un otra puse mums ir krievvalodīgie [...] Pirmajā vietā mums ir baltkrievi un krievu tautība, un ukraiņi. Nedaudz mums ir arī poļi. Mums ir divas skolas – viena valsts valodā un otra krievu vidusskola. Problēmas savstarpējā saskarsmē mums nav. Mēs nestrīdamies. Mēs demokrātiski visus jautājumus risinām. Un savstarpējā komunikācija – mums ir atsevišķa iestāde pie pašvaldības – Kultūras centrs, kas ar kultūras jautājumiem nodarbojas.”³⁸⁷

Profesionālā izglītība

Olainē darbojas **Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledža**,³⁸⁸ kas ir piedalījusies Naturalizācijas pārvaldes (NP) rīkotajos skolēnu konkursos, kā arī ir īstenojusi Sabiedrības integrācijas fonda atbalstītos projektus:

- 2005. gadā Olaines Mehānikas un tehnikas koledžas (OMTK) audzēkņi piedalījās NP konkursā “Ceļā uz pilsonisku sabiedrību”, īstenoja projektu “Latvijas pilsonības iegūšanas veicināšana Olaines

³⁸⁵ Turpat. – 50. lpp.

³⁸⁶ Turpat. – 50. lpp.

³⁸⁷ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.)

³⁸⁸ <http://www.omtk.lv/index.html> (05.02.2011.)

pilsētas iedzīvotāju vidū" (informācijas dienu pasākumi, kā arī informatīvā kabineta par pilsonības jautājumiem atklāšanā Olaines pilsētas Pieaugušo izglītības centrā);

- 2005. gadā SIF projektu konkursa "**Sabiedrības integrācijas veicināšana Latvijā**" ietvaros OMTK īstenoja projektu "Sabiedrības integrācijas veicināšana Olaines pilsētā".

Pašvaldības politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauts integrācijas un kultūras dažādības jautājums

Olaines pašvaldībā tika izstrādāti divi politikas plānošanas dokumenti, kuros iekļauti integrācijas un kultūras dažādības jautājumi: Olaines sabiedrības integrācijas programma un Olaines pilsētas attīstības programma.

Olaines sabiedrības integrācijas programma (izstrādāta 2003. gadā)³⁸⁹

Programmā tika izvirzīti trīs darbības virzieni, kas apvieno jau iepriekš analizētajās pašvaldībās konstatēto – integrācijas politikas elementi Olainē ir latviešu kultūrtelpa kā mazākumtautības iekļaujošais elements, kas vienlaicīgi ir arī pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanas rāmis. Šo integrācijas politikas komponentu ietvaros risinās lojalitāti stiprinošs diskurss. Turklāt minētajam priekšstatam par integrācijas politiku ir raksturīgs mērķu un apakšmērķu sarindojums – lojalitātes stiprināšanas sastāvdaļa ir latviskā vide un vienlaicīgi atbalsts mazākumtautību kultūrai:

2.1. Paaugstināt iedzīvotāju izglītību un lojalitāti:

2.1.1. Veicināt latviskas kultūrvides izveidi;

2.1.2. Atbalstīt mazākumtautību izglītības un kultūras aktivitātes.

2.2. Atbalstīt visu līmeņu institūciju, NVO un iedzīvotāju aktivitātes.

2.3. Sekmēt pilsoniskas sabiedrības veidošanos.³⁹⁰

³⁸⁹ Olaines sabiedrības integrācijas programma tika izstrādāta ar Sabiedrības integrācijas fonda finansējumu <http://lsif.lv/node/251> (29.01.2011.) Programma ir pieejama izdrukas formā.

Izglītības veicinašanas primārā funkcija, pēc programmas autoru domām, ir – stiprināt iedzīvotāju lojalitāti pret valsti un pilsētu, tātad pret nācijas teritoriju un konkrētu dzīvojamo telpu. Lojalitātes jēdziens, līdzīgi kā Balvu un Brocēnu integrācijas politikas dokumentos, netiek atšifrēts: tiek pieņemts, ka tas ir stabils, nemainīgs un neprasa paskaidrojumus.³⁹¹ Kā viens no lojalitātes elementiem programmā tika interpretēts jēdziens “piederība kopienai”. Šāda piederība ir sekmējama ar kopīgas vēsturiskās atmiņas veidošanos un tās kopšanu – šis uzdevums ir viens no integrācijas politikas elementiem programmas ietvaros. Šim nolūkam programmā ir iekļauti līdztekus Latvijas un pasaules vēstures kursiem arī Olaines vēstures kurss, kā arī attīstīt pilsētas zīmolu, ar mērķi stimulēt lokālu patriotismu.³⁹² Atmiņas “kopšana” kā lojalitātes elements ir saistīta ar atmiņas vietu kopšanu un apzināšanu – šī ir vēl viena prioritāte programmas ietvaros. Tādējādi, salīdzinājumā, Olaines integrācijas programmā kolektīvās atmiņas stāvoklis ir ne tikai kritiski analizēts, bet ir pārtapis par piederības politikas elementu.

Kā norādīts programmā, sabiedrības integrācijas procesa īstenošanā vissvarīgākā mērķgrupa ir bērni un jaunieši [...], tādēļ Latvijas izglītības sistēma kļūst par galveno sabiedrības integrācijas procesa virzītāju un īstenotāju, kam jānodrošina gan vispārcilvēcisko, gan Latvijai specifisko vērtību apguvi un pārmantojamību, gan starpkultūru izglītības un mazākumtautību kultūras identitātes saglabāšanas iespējas.³⁹³

Programmas darbības virzienā **2.1.4. Veicināt latviskas kultūrvides izveidi** ir norādīts: “Spēcīga, pozitīvi tendēta latviska kultūrvide veicina cittautiešu vēlmi integrēties. Tās izveide ļaus cittautiešiem labāk saprast latviskās tradīcijas, latviešu tautas vēlmi būt neatkarīgiem un dzīvot latviskā vidē. Lai veicinātu latviskās kultūrvides izveidi Olainē, kur lielākā iedzīvotāju daļa ir cittautieši, jāatbalsta aktivitātes, kas vērstas uz latviešu tautas tradīciju atjaunošanu un kopšanu, iesaistot mazākumtautības masu pasākumos, kuri balstīti uz kopējām kultūrvērtībām un kopējo vēsturi.”³⁹⁴ Šis mērķis ir kopīgs

³⁹⁰ Olaines sabiedrības integrācijas programma – 29. lpp.

³⁹¹ Turpat. – 30. lpp.

³⁹² Turpat. – 32. lpp.

³⁹³ Turpat. – 29. lpp.

³⁹⁴ Turpat. – 32. lpp.

Olaines integrācijas programmas tekstam ar jau iepriekš analizēto pašvaldību integrācijas politikas dokumentiem – latviskā vide, šajā versijā vistuvāk “Nacionālās identitātes...” tēzei par pozitīvu, atvērtu latvisku vidi, ir telpa, kurā mazākumtautības var iekļauties, un tas arī tiek izprasts kā integrācijas politikas galamērķis.³⁹⁵ Kopā ar “atmiņu politiku”, ko sekmēs izstrādātais dokuments, arī telpai jāklūst par latviešu kultūras “priekšmetiskotu” turpinājumu – mentalitātei, pēc programmas autoru domām, piemīt tās izpausmes vidē: sekmēt latviešu mentalitātei atbilstošas pilsētvides un ainavas izkopšanu.³⁹⁶

Ilgtermiņa programmā plānots:

- veicināt latviešu valodas vides attīstību;
- sekmēt latviešu mentalitātei atbilstošas pilsētvides un ainavas izkopšanu.

Īstermiņa programmā plānots:

- iesaistīt mazākumtautību pārstāvjus nacionāla mēroga kultūras pasākumos;
- organizēt latviskus pasākumus pilsētā.

Programmas īstenošanai paredzētas šādas aktivitātes:

- organizēt kopīgus svētkus, kas ir tuvi latviešu tradīcijām;
- organizēt amatnieku tirgus;
- organizēt pilsētas deju un dziesmu svētkus;
- piedalīties nacionālajos deju un dziesmu svētkos;
- atjaunot Olaines brīvdabas estrādi.

Programmas darbības virzienā **2.1.5. Atbalstīt mazākumtautību izglītības un kultūras aktivitātes** ir norādīts: “Savstarpēji iepazīstot etnisko kultūru tradīcijas un atšķirības, veidosies cieņa un izpratne, kas sekmēs sabiedrības integrāciju.”³⁹⁷

³⁹⁵ Turpat. – 33. lpp.

³⁹⁶ Turpat.

³⁹⁷ Olaines sabiedrības integrācijas programma – 32. lpp.

Telpas iekārtošana atbilstoši etniskā vairākuma kultūras elementiem netiek attiecināta uz Olaines pilsētā dzīvojošo mazākumtautību kultūras elementiem, – piemēram, kultūrvidi, piemiņas vietām (pieminekļiem, dzīvojamām ēkām, vietām, citiem publiskajā telpā esošajiem priekšmetiem). Olaines integrācijas programma, sekojot A. Košorkas (*Koschorke et altera*) tēzei par valsts iedzīvotāju kopienu kā vienotu ķermeni³⁹⁸, var tikt traktēta kā vīzija par pašvaldības iedzīvotāju homogēnu masu, kuras homogenitāte ir sasniedzama, veidojot kultūrkopieni saplūšanu etniskā vairākuma kultūras telpā. Lai šāda tēze, kas ir relevanta arī pārējo pētījumā analizēto pašvaldību politikas principiem dažādības jomā, neradītu vienpusīgas interpretācijas risku, jāatzīst, ka mazākumtautību kultūrtelpa arī drīkst pastāvēt Olaines dažādības politikas dokumentā, bet kā daļa, segments, nodalījums latviešu kultūras telpā, kuras statuss un “izmērs” ir tuvu raksturojumam “visaptverošs”. Identitāšu publiskums telpiskums ir paredzēts etniskam vairākumam un tajā var piedalīties arī mazākumtautības, kurām, savukārt, kā identitātes elementi ir domāti pilsoniskās sabiedrības līdzdalības elementi, starpkultūru dialogs, bet ne publiskajā telpā atpazīstamas mazākuma kultūras atmiņas vietas – par to kopšanu vai ierīkošanu programmas mērķu vidū informācijas nav.

Ilgtermiņa programmā tika plānots:

- mazākumtautību aktivitāšu atbalsts;
- nacionālo kultūras biedrību veidošanās un darbības veicināšana;
- latvisko un mazākumtautību kultūras un citu biedrību sadarbības attīstīšana.

Īstermiņa programmā tika plānots:

- organizēt mazākumtautību aktivitātes;
- pašvaldības atbalsts mazākumtautību NVO darbam;
- nodrošināt skolās un citās publiskās vietās informāciju par Olainē dzīvojošām mazākumtautībām.

³⁹⁸ Koschorke A., Lüdemann S., Frank T., Mazza de Matala E. Der fiktive Staat. Konstruktionen des politischen Körpers in der Geschichte Europas. – Frankfurt am Main: Fischer, 2007. – S. 58.

Tā īstenošanai programmas rīcības plānā tika paredzētas šādas aktivitātes:

- organizēt nacionālo svētku svinības, festivālus;
- atbalstīt mazākumtautību bērnu nacionālās svētdienas skolas;
- ievietot informāciju par Olainē dzīvojošajām mazākumtautībām domes mājas lapā.

Kaut arī programma tika izstrādāta 2003. gadā un bija paredzēta trim gadiem – pirms pašvaldību reformas 2009. gadā, pašvaldības pārstāve uzsver programmas īstenošanu arī 2010. gadā.

Bija mums tāda programmiņa. Mēs dabūjām kādus 800 latus. Un bija mums, tagad jau aizgāja viņšaulē, viņa bija arī mūsu NVO apvienības vadītāja, viņa to izstrādāja. Un tas piesaistīja ļoti daudz aktīvo cilvēku, un tāpēc arī mēs tur visus iesaistām, jo mēs nedalām, kurš kādā valoda runā. Kultūras dažādība. Un tā pilsoniskā sabiedrība arī ir. Un ir jāstrādā un kopā jādzīvo!³⁹⁹

...Tagad pēc reformas mums ir novads, pievienots klāt mums ir Olaines pagasts ar savām tradīcijām. Kultūras nams viņiem ir pašiem savs, ir palicis darboties spējīgs ar visām savām tradīcijām. Un tepatās, nav tālu, 5 kilometri. Mums nav nekādu problēmu.⁴⁰⁰

Programma nav apstādināta pēc pašvaldību reformas, bet uzsvars tiek likts pārsvarā uz sadarbību ar Olaines novada NVO apvienības padomi.

Tā turpinās un ideja paliek, un sabiedrību mēs veidojām caur NVO. [...] Un reizi gadā mēs taisām tur gada noslēgumu. Un tad katrs pastāsta, kas viņam izdevies un kas nav izdevies. Ko viņi plānoja, ko netika izpildījuši un kādi panākumi ir bijuši. Un tad mēs sanākam kopā, arī Olaines novada pārstāvji.⁴⁰¹

³⁹⁹ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.).

⁴⁰⁰ Turpat.

⁴⁰¹ Turpat.

Pēc pašvaldības pārstāvja sniegtās informācijas, integrācijas programma tiek ņemta vērā pie pašvaldības gada budžeta izstrādes.

...un tā kā jauno budžetu mēs veidojam, tā tur ir iekšā.⁴⁰²

Programmas teksts pašvaldības mājas lapā nav pieejams, līdz ar to arī NVO pārstāvjiem ir atšķirīga izpratne par programmas būtību. NVO apvienības pārstāves izpratnē, programmā par pamatu tiek ņemta tieši sociālā integrācija.

Būtībā šī Eiropas, šī integrācijas bāze arī tika veidota kā ideja par telpu, kur sanāk kopā vecāki, kuriem ir bērni invalīdi. Pareizi būtu teikt – bērni ar īpašām vajadzībām. Un nejauši tā sanācis, ka tā ir arī sociālā integrācija šeit. Jo mūsu biedrībā ir visas iespējamās tautības, kas mums ir. [...] pasākumos mums nav valodas barjeras. Cilvēkus mēs tādā veida nešķirojam un līdz ar to būtībā tiek veidota telpa. Un ja ir telpa, tad vajadzīgi arī iedzīvotāji, kas tur saimnieko.⁴⁰³

Pasākumi kultūras dažādības un starpkultūru dialoga jomā tiek uztverti pēc tā, kā tie ietekmē “mūs” un “viņus”.

Pasākumi mums noteikti ir. Piemēram, koledža ir rakstījusi, piedalījusies Eiropas projektā, un viņiem ir bijis apstiprināts projekts. Un viņiem bija kultūras pasākums, viņiem bija teātra izrāde divās valodās. Gan krievu, gan latviešu plūsmā. Tad mums ir arī pasākumi, kas tiek veicināti tai darbībai [...], lai šie pasākumi, kas ir vērsti uz tautības cilvēkiem, kur vairāk skarta viņu mentalitāte. Ir pasākumi, kuri vairāk vērsti uz mūsu pašu mentalitāti. Mēs cenšamies iekļaut visus. Tāpat ir valodu apmācība, ir datoru apmācības, tiek ņemta vērā arī invaliditāte.⁴⁰⁴

Interviju gaitā tika noskaidrots, ka mazākumtautību NVO pārstāvji nezina par šādas programmas pastāvēšanu 2010. gadā.

⁴⁰² Turpat.

⁴⁰³ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības “AG “Ābolītis” pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁰⁴ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības “AG “Ābolītis” pārstāvi (16.09.2010.)

*Pirmo reizi dzirdu!*⁴⁰⁵

*Bet ir interesanti, ka es šo programmu neesmu lasījusi.*⁴⁰⁶

Mazākumtautību NVO pārstāvji sniedza informāciju par programmas izstrādi, kuras izveidei tika izveidota darba grupa un kuras īstenošanai tika ielānots finansējums mazākumtautību aktivitāšu īstenošanai, bet nekādas aktivitātes netika īstenotas.

*Приблизительно вот в это время, в этих годах, была собрана компания русскоязычных руководителей в Олайнской думе и было сказано, что 20 000 евро имеет наша дума на развитие вот каких-то начинаний в области культуры национальных меньшинств. Ну, в принципе, ничего не было сделано и как-то даже об этих деньгах и о том ничего и не было известно. [...] Была собрана большая группа. [...] Эта группа не то что бы даже не интересовалась, ей не был предложен какой-то план работы или план каких-то проектов или мыслей, которые потом можно было бы под это финансирование уже (использовать).*⁴⁰⁷

*Ну, возможно, всё это кануло в Лету. [...] Ну, в общем, об этом плане ничего нет и развития никакого нет, и мы об этом ничего не знаем, скажем так.*⁴⁰⁸

Olaines pilsētas attīstības programma (apstiprināta 2004. gadā)⁴⁰⁹

Olaines pilsētas attīstības programmas mērķis ir veicināt līdzsvarotu un ilgtspējīgu ekonomisko attīstību pašvaldības teritorijā, lai celtu iedzīvotāju labklājību, nodrošināt teritorijas racionālu izmantošanu, kultūrvēsturiskā

⁴⁰⁵ Intervija ar L. Radionovu, biedrības "Olaines krievu kopiena" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁰⁶ Intervija ar T. Krēslīņu, biedrības "AG "Ābolītis" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁰⁷ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa "Ivuški" vadītāju (16.09.2010.)

⁴⁰⁸ Intervija ar L. Radionovu, biedrības "Olaines krievu kopiena" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁰⁹ Šeit un turpmāk programmas teksta sadaļas citētas pēc:

http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Images/Attistiba/attistiba_pilseta.pdf
(29.01.2011.)

mantojuma saglabāšanu, esošo resursu lietderīgu izmantošanu un vides kvalitātes paaugstināšanu.

Viens no programmas pamatprincipiem tika definēts kā **daudzveidības princips** – paredz daudzveidības saglabāšanu un attīstīšanu saimnieciskajā darbībā, kultūrvidē.⁴¹⁰

Saskaņā ar dokumentu pilsētas vīzijā tiek ietverti šādi aspekti:

- iedzīvotāji dzīvo labvēlīgā, veselīgā un līdzsvarotā pilsētvidē. Pilsētas galvenā vērtība ir demokrātiska, saliedēta, pilsoniska sabiedrība, kas balstās uz kopīgām pamatvērtībām;
- daudzveidīgi kultūras un sporta pasākumi, kas piesaista dažāda vecuma un interešu iedzīvotājus.

Starp attīstības galvenajiem mērķiem Olaines pilsētas dome atbalsta centienus veicināt izglītotas un lojālas, aktīvas un pilsoniskas sabiedrības veidošanos. **Kultūras un sporta dzīves aktualizēšana tiek izvirzīta kā viena no attīstības prioritātēm.**

Sadaļā “Cilvēkvide” tiek definēti šādi pasākumi:

- atbalstīt mazākumtautību aktivitātes, nacionālo kultūras biedrību veidošanos;
- uzlabot un pilnveidot saikni starp iedzīvotājiem un pašvaldību;
- veicināt iedzīvotāju iesaistīšanos politiskajās aktivitātēs;
- veicināt pašvaldības struktūru atvērtību, pieņemto lēmumu un to realizācijas caurspīdīgumu.

Sadaļā “Sociālā vide” tiek definēti šādi pasākumi:

- optimizēt un reklamēt tradicionālos pasākumus, celt to kvalitāti;
- veicināt sadarbību ar Olaines skolām, rīkojot kultūras pasākumus;
- izstrādāt finansēšanas modeļus kvalitatīviem kultūras pasākumiem;

⁴¹⁰ http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Images/Attistiba/attistiba_pilseta.pdf

Līdzās šim principam kā būtisks programmas elements tika formulēts arī iedzīvotāju līdzdalības princips. Programmas ievaddaļā nav konstatēta atsauce uz to, ka programmas attīstībai būtu saikne ar jau pastāvošo Olaines sabiedrības integrācijas programmu.

- veicināt iedzīvotāju piesaisti kultūras pasākumiem ar interešu grupu starpniecību;
- veicināt NVO atbalstošas vides izveidi, iesaistīt NVO integrācijas programmas realizēšanā un pārraudzībā; daļēja pašvaldību sociālo funkciju deleģēšana NVO;
- īstenot sabiedrības integrācijas projektu.

Jāatzīmē, ka 2006. gadā Olaines pilsētas dome analizēja arī aktuālas problēmas sociālās atstumtības jomā, piesaistot Eiropas Sociāla fonda līdzekļus projektam “ Olaines sociāli atstumto grupu integrācija sabiedrībā” – projekta rezultāti kļuva publiski pieejami 2007. gadā.⁴¹¹ Savukārt 2007. gadā Olaines pilsētas domes prioritāte integrācijas jomā bija cilvēki ar kustības ierobežojumiem – tika radīti dažādi uzlabojumi vides pieejamībai.⁴¹² Savukārt 2008. gadā Olaines pilsētas bibliotēkas jaunieguvumu apraksta gada pārskatā tika secināts, ka ir pieaugusi interese par literatūru mazākumtautību integrācijai.⁴¹³

Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos

Līdzdalības princips tika pasludināts par Olaines novada pašvaldības prioritāti darbā ar sabiedrību. 2010. gada publiskajā pārskatā, kas tika apstiprināts 2011. gada vasarā, līdzdalība tiek definēta ciešā saiknē ar iedzīvotāju informētības līmeni.

Pilsoniskā līdzdalība paredz informētību. Informācijai jābūt pieejamai, saprotamai un savlaicīgai.

Olaines novada pašvaldībā ir izveidota amata vienība – sabiedrisko attiecību speciālists, kura tiešais pienākums ir informēt novada iedzīvotājus par pašvaldības darbu un novada dzīves norisēm.

⁴¹¹ http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Pasvaldiba/Dokumenti/publiskie_parskati/pp2006.pdf – 25. lpp.

⁴¹² Turpat.

⁴¹³ http://www.olaine.lv/uploads/filedir/Pasvaldiba/Dokumenti/publiskie_parskati/pp2008.pdf – 33. lpp.

Olaines novada pašvaldība gādā par to, lai iedzīvotāju rīcībā būtu informācija par domes lēmumiem, lai viņi var savlaicīgi izteikt savu viedokli, uzdot jautājumus un saņemt uz tiem izsmeltošas atbildes.

Lai īstenotu iepriekš minēto, Olaines novada pašvaldība reizi mēnesī izdod bezmaksas informatīvo izdevumu "Olaines Domes Vēstis" – 5000 eksemplāru tirāža, ko iedzīvotāji saņem publiskās vietās Olaines novadā.⁴¹⁴

Olainē nav izveidoti pastāvīgi konsultatīvie mehānismi (padomes, komitejas, darba grupas) sabiedrības integrācijas jautājumu risināšanai, kurās piedalās NVO (t. sk. mazākumtautību) pārstāvji.

Gan pašvaldības pārstāve, gan Olaines novada NVO apvienības pārstāves atzīst, ka Olaines novadā latvieši ir daudz aktīvāki sabiedriskajā dzīvē, savukārt mazākumtautību pārstāvji ir mazāk iesaistīti pašvaldībā notiekošajos procesos, jo, no vienas puses, pārsvarā neizrāda pašiniciatīvu līdzdarboties, bet, no otras puses, netiek izdalīti kā grupa, kurai būtu jāpievērš lielāka uzmanība un jāpalīdz, jo neviens pašvaldībā "netiek šķiroti" un netiek veltītas papildu pūles, lai iesaistītu arī šo "mazāk aktīvo" sabiedrības daļu.

Tauta vispār ir ļoti kūtra. Ir ļoti grūti organizēt pasākumus, ja tu zini, ka – kam tu to dari?! Nav cilvēku, kas to gribētu vispār! Viņi mājās sēž un čikst, ka nekas nenotiek, bet tad, kad reāli piedāvā to pasākumu, viņš nemaz neatnāk [...] Tev gandrīz ir jāvelk no mājas ārā aiz rokas, lai atnāktu. Jānodarbojas ar kaut kādu pierunāšanu. Bet vispār laikam latviešu cilvēki ir aktīvāki mums pilsētā, nekā krievu tautības vai cit-tautības cilvēki. Tieši NVO ietvaros.⁴¹⁵

Novadā pastāv divas lielas kopienas – latviešu un mazākumtautību un, kā atzīst intervētās personas, starp tām notiek minimāla mijiedarbība, un kultūras dažādība tiek saprasta ar dažādu kultūru pastāvēšanu pašvaldībā, tomēr atzīstot, ka mijiedarbība starp tām nenotiek. Tiek uzsvērts, ka "kultūras dažādība" ir normāls risinājums visiem iedzīvotājiem. Vairākkārt tiek atzīmēts,

⁴¹⁴ 2010. gada pārskats pieejams elektroniski: <http://www.olaine.lv/publiskie-parskati> – 62. lpp.

⁴¹⁵ Intervija ar A. Andresu, Olaines NVO apvienības padomes vadītāju (16.09.2010.)

ka “neviens netiek šķirots”, tomēr intervijās parādās sadalījums “mēs” un “viņi”.

Mums nenotiek īpaši pasākumi pēc tautības, jo mēs nevārāmiem savā sulā. [...] Es domāju, ka latvieši ir aktīvāki, nešķirojot šo tautību.⁴¹⁶

*...Jā, visiem, nešķirojot. Krievu tautības pārstāvjiem ir sava etniskā lielā kopība. Viņiem ir savas intereses, gan politiskās, gan sociālās, viņi varbūt savā vidē ir ļoti aktīvi, **bet viņu aktivitāte ir iekšējā.** [...] mēs, latvieši, varbūt mazāk ejam uz viņu pasākumiem.⁴¹⁷*

Jauniešu padomē nešķiro, tur latviešu skolas jaunieši vai krievu skolas jaunieši, vai koledžas jaunieši, gan tādi, gan šādi. Jauniešu iniciatīvas centra priekšgalā ir Andrejs Salopenko. Šie krievu tautības jaunieši brauc uz Talsiem, rīko Coja dienas. [...] Mēs aicinām visus, bet viņi atkal – tuvākos.⁴¹⁸

Tie, kas ir paši ieinteresēti un tādi aktīvi, viņi jau mēdz apmeklēt mūsu pasākumus un arī nāk ar savu iniciatīvu un piedāvā. Un arī mēs esam atvērti un arī zinām, ko no mums grib.⁴¹⁹

Tajā pašā laikā, arī NVO padomes pārstāve vairākkārt uzsver, ka viss atkarīgs tikai no mazākumtautību pārstāvjiem – ja, piemēram, tagad baltkrievi vai ukraiņi izdomā veidot savu biedrību, tad tie ir:

Laipni lūgti! [...] Jā, ar iesniegumu. Viņi var iesniegt iesniegumu arī domei, ka viņi tādi ir, lai arī dome zinātu.⁴²⁰

Mums nav šī sīkā sadalījuma – šie ir mani biedri un tie pārējie nav nekas. Mums ir viena no tām labajām īpašībām, ka mēs tiešām integrējam, mēs neesam slēgtā biedrība. Ka mums konkrētajā pulciņā tas, un šinī kopienā tas, un tāpēc izskatās, ka esam uzcēlušī lielu mūri un neviena tuvumā nav! Nē, mums būtībā šo mūru nav, mums ir atvērtas

⁴¹⁶ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības “AG “Ābolītis” pārstāvi (16.09.2010.)

⁴¹⁷ Turpat.

⁴¹⁸ Intervija ar A. Andresu, Olaines NVO apvienības padomes vadītāju (16.09.2010.)

⁴¹⁹ Intervija ar A. Kirilovu, Olaines kultūras centra vadītāju (16.09.2010.)

⁴²⁰ Intervija ar A. Andresu, Olaines NVO apvienības padomes vadītāju (16.09.2010.)

*durvis! Un jebkurš laipni aicināts! Un patiešām to arī izmanto. Tas ir ļoti svarīgi, būtiski!*⁴²¹

Par pašvaldības konsultācijām ar iedzīvotājiem – mazākumtautību pārstāvji uzsver, ka pašvaldība iesaista iedzīvotājus globālu jautājumu risināšanā, bet specifiski jautājumi, kas skar, piemēram, mazākumtautības, netiek izvirzīti. Mazākumtautību pārstāvji uzsver konsekventa politikas plānošanas dokumenta trūkumu mazākumtautību jomā, kurā būtu ņemtas vērā mazākumtautību vajadzības. Tajā pašā laikā mazākumtautību pārstāvji neizrāda iniciatīvu līdzdalībai domē notiekošajos procesos. Tiek uzskatīts, ka pašvaldības pārstāvjiem jānāk pie mazākumtautību NVO, lai uzzinātu par to vajadzībām un problēmām.

Общественные опросы у нас происходят по каким-то таким моментам, ну, типа закрыть собачью площадку или нет. Вот приходите в думу подписываться! Ну, кто-то пришёл что-то подписал. Но, такие глобальные вопросы. [...] В других самоуправлениях есть план по работе с нацменьшинствами. И я сама ходила к Инте Пурвине – почему в самоуправлениях, в котором столько национальных меньшинств, нету такой отрасли по работе с нацменьшинствами. Ну, мы так работаем. Вот мы будем какой-то план составлять. Я не могу сказать на данный момент как, но два года назад было так. Ну, мы и работаем без всякого плана, хотя, я считаю, если бы у нас был план и там были бы прописаны какие-то пункты – создать, допустим, украинскую, такую вот, или белорусскую общину. Понимаете, когда есть план и под этот план уже есть финансирование. Ведь план в воздухе не делается. Под него обязательно финансирование будет. Этого у нас нет. [...] Большая часть этой политики заключается в том, что надо национальным меньшинствам на местном своём уровне обеспечить возможность представлять интересы в любом направлении политики. Потому что как у инвалидов есть свои интересы, здесь тоже есть свои интересы. Есть тонкости,

⁴²¹ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības “AG “Ābolītis” pārstāvi (16.09.2010.)

*кторые, если в думе представлены в основном латышские представители, то они не знают и думают, что всё в порядке. Они не проводят мониторинга и не знают какая ситуация происходит, например, в русской общине или других национальных меньшинств! Они принимают решения, не учитывая этого фактора. И если община тоже ничего не скажет, они и не узнают об этом. Но, если они пришли и увидели ваши красивые культурные дни, они: "О! Для нас это выход! Мы поможем вам! Сделаем прямой доступ к финансированию, поддержим вас, чтобы это жило и сплочало."*⁴²²

Aktīvākie sabiedrības locekļi pašvaldībā tiek uzklausīti, bet pasīvāko grupu iesaistīšanai būtu nepieciešami citi paņēmieni, jo tiek gaidīts, ka pašvaldība "atnāks pie iedzīvotājiem".

*Нет, никто никогда не приглашал!*⁴²³

*Хотелось бы, чтобы специалисты, которые сидят в местечковых думах, отвечают за культуру, и так далее, чтобы ответственные госструктуры их собирали, чтобы им давали инструкции и обучали как работать с населением.*⁴²⁴

*Мы разобщённые, скажем так. Хотелось бы, чтобы нас координировали почаще.*⁴²⁵

*Мы сами ищем информацию. Нам, в принципе, никто не помогает. Нас не сводят ни с кем и не заботятся о том, чтобы мы были сплоченнее.*⁴²⁶

Vairākārt tiek uzsvērts, ka nevalstiskajām organizācijām ir iespēja ietekmēt pašvaldībā notiekošos procesus. Olaines novada pašvaldība sniedz finansiālu, infrastruktūrālu atbalstu nevalstiskajām organizācijām, – bet tikai tām organizācijām, kuras pašas izrāda iniciatīvu. No intervijām ar mazākumtautību

⁴²² Intervija ar L. Radionovu, biedrības "Olaines krievu kopiena" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴²³ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa "Ivuški" vadītāju (16.09.2010.)

⁴²⁴ Turpat.

⁴²⁵ Turpat.

⁴²⁶ Turpat.

pārstāvjiem izriet, ka līdzdalība pašvaldības procesos ir atkarīga **tikai** no mazākumtautību vēlmes iesaistīties šajos procesos.

*Protams, ka varam. Bet tikai ar savu pašu iniciatīvu.*⁴²⁷

*Я вам хочу сказать, что, если мы сами не придём и не скажем “Мы хотим в этом участвовать”, я особенно не рассчитываю.*⁴²⁸

Ir bijusi situācija, kad kolektīvs bez skaidrojuma ticis izsvītrots no pilsētas svētku programmas dalībnieku saraksta.

*...Например, этой весной у нас был праздник города. И наш коллектив сначала в программу поставили, потом вычеркнули. ...Мы не вписывались в какую-то концепцию. Но, раз это праздник горожан, какая тут ещё может быть концепция, как не пригласить своих жителей, которые готовы выступить и показать себя своим же?*⁴²⁹

Uz jautājumu, kā kolektīvs rīkojās šajā gadījumā, tika atbildēts, ka nevienam neesot sūdzējušies.

*Мы даже не стали доносить.*⁴³⁰

NVO un iedzīvotāji izrāda iniciatīvu un pašvaldība to atbalsta.

*Mēs atrodamies Olaines kultūras centrā un mūsu pienākums ir sagatavot programmu. Tāpēc mēs neprasām nekādu naudu. Olaines 1., 2. vidusskola un bērnudārzi – viņiem ir arī skolotājs, mūzikas skolotājs, kurš arī gatavo ansambļišus vai dejotājus. [...] Šogad mēs bijām Krievijā, Pleskavā. Pleskavas dzimšanas dienas pasākumos arī piedalījāmies ļoti aktīvi. [...] Ja mēs braucam šeit Latvijā, piemēram, uz kādu citu pilsētu, pašvaldība vai Olaines kultūras centrs arī var apmaksāt transporta izdevumus.*⁴³¹

⁴²⁷ Turpat.

⁴²⁸ Intervija ar L. Radionovu, biedrības “Olaines krievu kopiena” pārstāvi (16.09.2010.)

⁴²⁹ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa “Ivuški” vadītāju (16.09.2010.)

⁴³⁰ Turpat.

⁴³¹ Turpat.

Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas

2012. gada sākumā Olainē darbojās 20 nevalstiskās organizācijas. NVO saraksts un kontaktinformācija ir pieejami pašvaldības mājas lapā.⁴³²

Sabiedrības iesaistīšanai novada attīstībā un attiecīgo iedzīvotāju grupu atbalstam ir izveidota Olaines nevalstisko organizāciju apvienība, kurā ir 20 organizācijas (vēl ir reģistrējušās divas jaunas organizācijas, bet divas izbeigušas savu darbību). Pašvaldība nodrošina nevalstisko organizāciju darbību ar finansējumu, nodrošina telpas un sniedz arī cita veida atbalstu.

Latvijas 20. gs. vēsture un tās pretrunīgās, konfliktējošās interpretācijas zinātniskajos un politiskajos diskursos⁴³³ ir atradusi savu lokālo versiju Olaines novada pilsoniskās sabiedrības organizāciju spektrā. NVO vidū ir arī divas nevalstiskas organizācijas, kas atbalsta Otrā pasaules kara veterānus, un viena jauniešu organizācija, kā arī cilvēku ar īpašām vajadzībām (tieši sieviešu) atbalsta organizācija. Dominējošais skaits organizāciju par savu mērķu prioritātēm definē sociālo atbalstu konkrētai mērķa grupai. Olaines NVO vidū identificējams Latvijā pastāvošais “sadalīto atmiņu” fenomens – biedrība “Nacionālo karavīru valde” un “Antihitleriskās koalīcijas cīnītāju asociācijas” Olaines filiāle.⁴³⁴

Par aktīvākajām mazākumtautību organizāciju pārstāvēm no pašvaldības puses tika atzīmētas “**Olaines krievu kopiena**” un “**Jauniešu iniciatīvu centrs**”, kā arī tika atzīmētas mazākumtautību pārstāvju radošās aktivitātes un pasākumi.

⁴³² <http://www.olaine.lv/nvo> (05.08.2011.)

⁴³³ Par atmiņu konfliktiem Latvijas vēstures interpretācijā un mūsdienu politiskajā diskursā skat. Muižnieks N., Zelče V. (red.) Karojošā piemiņa. 16. marts un 9. maijs. – Rīga: Zinātne, 2011.

⁴³⁴ <http://www.olaine.lv/nvo> (05.08.2011.)

Aktīvas un pie mums darbojas "Krievu kopiena", "Jauniešu iniciatīvu centrs", – sastāvs dažāds, bet pārsvarā tur ir mazākumtautības. [...] Mūzikas klubs "Bardi", kas organizē koncertus. Un mums ir ansamblis, kuru mēs aizsūtījām ciemos [...], tas ir sieviešu ansamblis "Ivuški". [...] Katru gadu, jau piekto gadu mums notiek Krievu kultūras nedēļa. [...] Veselu nedēļu ar pasākumiem. Un mums ir noslēguma gala koncerts. Mums kultūras centrā ir gala koncerts, kurā piedalās dažādi kolektīvi. Vēl sadarbība ar bērnudārziem. Mums ir arī mazākumtautību valodā un valsts valodas grupiņas. Viņi ar saviem koncertiem piedalās. Arī skolas kolektīvi. Tā, pa paaudzēm.⁴³⁵

Runājot par citām etniskajām grupām, tika uzsvērts to pasivitāte un nespēja izveidot nevalstiskas organizācijas, kas pārstāvētu etniskās grupas (piemēram, ukraiņu, baltkrievu vai poļu) intereses.

Mēs bijām viņiem ieteikuši, bet viņiem nav līderu. [...] Es pat zināju meitenes, kas to varētu uzņemt un organizēt. Bet tad negribēja neviens ieguldīt savas zināšanas un arī brīvo laiku. [...] Poļiem mums nav aktīvistu. Viena daļa brauc tikai uz Rīgu mācīties – poļu bērni poļu skolā, tie, kas situētāki. Bet pārēji tajā pašā 2. vidusskolā.⁴³⁶

Pašvaldība arī sniedz finansiālu atbalstu nevalstiskajām organizācijām, t. sk. arī mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām. Kārtējā gada beigās organizācijām ir iespējams iesniegt priekšlikumus nākamā gada pašvaldības pasākumu plānam un ieplānot finansējumu aktivitātēm un pasākumiem.

Mums ir NVO apvienība. Un tad viņi tur sadala. Mēs nodarbojamies ar dažādiem masveida pasākumiem, bet mēs dodam viņiem, lai kaut kas notiek. Tad viņi darbojas paši. Mums Centrā ir grāmatvede, kas atnāk atpakaļ, ko viņi izlietojuši un seko finansēm. [...] Naudas līdzekļi tiek plānoti, veidojot gada budžetu. Viņi iesniedz, ko viņi vēlētos, iesniedz priekšlikumus mūsu pasākumu plānam. Tātad attiecīgajā iestādē plāno novembrī. Viņi iesniedz un tad saskaņā ar budžetu, ko izdala.

⁴³⁵ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.)

⁴³⁶ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.)

Un saskaņā ar perspektīvo darbības plānu, vai gada laikā tas viss tiek realizēts.⁴³⁷

Katrā gadījumā viņi nāk ar saviem priekšlikumiem jau gada beigās, plānojot nākamā gada budžetu. Mēs kopīgi sanākam novada domē un to visu apspriežam, plānojam. Plānojot novada budžetu, mēs skatāmies, kādi līdzekļi būtu projektā plānojami, lai varētu tos īstenot. Ir jau arī, protams, mūsu uzņēmēji, kas mēdz atbalstīt, ja ir vajadzīgs.⁴³⁸

NVO pārstāvji atzinīgi novērtē sadarbību ar pašvaldību, kura, plānojot budžetu, ņem vērā NVO priekšlikumus un vajadzības, un šāda sadarbība pastāv jau vairākus gadus.

Mums jāsaka ļoti liels paldies mūsu domei. Es, piemēram, ļoti daudz kontaktējos ar citām biedrībām, un viņiem ir finansiālas problēmas. Mums šo finansiālo problēmu nav. Mēs esam ieplānojuši savu darbību, mēs esam iedevuši savu budžetu un praktiski to mēs arī vienmēr esam saņēmuši. Un tas jau ir ļoti ilgus gadus un neskatoties uz visām krīzes situācijām.⁴³⁹

Kā vienu no līdzdalības mehānismiem var minēt Olaines novada NVO apvienības padomi, kas koordinē NVO, interešu klubu un radošo pulciņu darbību, pārrauga finanšu izlietojumu, izstrādā sadarbības programmu, pasākumu plānu, veic informatīvi izglītojošo darbu iedzīvotāju vidū, piedaloties lekcijās, konferencēs, semināros. Padome sadarbojas ar līdzīgām organizācijām Latvijā un ārpus tās, kā arī ar Olaines novada pašvaldību. Padomes darbībā var piedalīties jebkurš pašvaldības iedzīvotājs.⁴⁴⁰

Darbs notiek aktīvi, centralizēti. Tika veidota šī apvienība, un šīs apvienības pamatā mērķis ir pulcināt kopā sociāli atstumto daļu. Sponsorē pilsētas dome, tieši sociālais dienests. Un šis virziens, sociāli nenodrošinātā daļā – invalīdu bērni, pensionāri, dažādu pušu karu veterāni,

⁴³⁷ Intervija ar I. Purviņu, Olaines pilsētas domes priekšsēdētāja vietnieci (16.09.2010.)

⁴³⁸ Intervija ar A. Kirilovu, Olaines kultūras centra vadītāju (16.09.2010.)

⁴³⁹ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības "AG "Ābolītis" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁴⁰ <http://www.olaine.lv/nvo>

invalidi, daudz bērnu ģimenes. Vēl ir rokdarbu pulciņš. Interesu klubi ir, nešķirojot pēc tautības vai piederības kaut kam, politiskās vai kādas. Šī ir apvienība, kur ir kopā sanākuši cilvēki ar kopējām interesēm, ar kopīgu vēlmi brīvprātīgi veidot kopīgu, tāpat kopību, veidot tādu sabiedrības daļu, kurā ir savas intereses, savu brīvā laika piepildījumu.⁴⁴¹

Padome darbojas kā starpnieks starp iedzīvotājiem un pašvaldību, apkopojot informāciju par iedzīvotāju vajadzībām un sniedzot to pašvaldībai.

Jo katrai organizācijai iet uz pašvaldību, uz domi, lūgt kādu palīdzību vai padomu ir diezgan sarežģīti un grūti. Līdz ar to izveidojās šī apvienība, kur ir cilvēks, kas to arī visu dara. Ievācot informāciju no citiem..⁴⁴²

Padome piedalās NVO darbības koordinēšanā un sadarbībā ar pašvaldību finansējuma plānojumā NVO vajadzībām kārtējam gadam.

NVO padome ir tā, kas koordinē visu NVO darbu un arī finansiālo. Mēs kopīgi izlemjam, mēs kopīgi veidojam, mēs kopīgi darām. Un līdz ar to mēs atvieglojam domei šo jautājumu, jo viņiem nav katram jāērķina atsevišķi nauda, un arī naudas plūsma tiek kontrolēta.⁴⁴³

Olaines Krievu kopiena ir reģistrēta 2008. gada 16. decembrī. Tās mērķi ir: krievu kultūras, valodas un izglītības saglabāšana, attīstīšana un popularizēšana; pareizticīgo kristīgo tradīciju saglabāšana un popularizēšana; biedrības biedru interešu pārstāvēšana vietējās pašvaldības institūcijās; kontaktu uzturēšanas un attiecību uzlabošanas veicināšana starp Olaines novadā dzīvojošiem krievu un latviešu, un citu tautību iedzīvotājiem.⁴⁴⁴

...Основные цели и задачи нашей Русской общины не замыкаются только на культурных мероприятиях. Главное – сохранение русского языка, русских традиций, русской культуры, привлечение именно

⁴⁴¹ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības "AG "Ābolītis" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁴² Intervija ar A. Andresu, Olaines NVO apvienības padomes vadītāju (16.09.2010.)

⁴⁴³ Intervija ar T. Krēsliņu, biedrības "AG "Ābolītis" pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁴⁴ <http://www.olaine.lv/nvo>

наших русскоговорящих людей в активном участии во всех этих мероприятиях.⁴⁴⁵

Kā norāda krievu folkloras ansambļa “Ivuški” vadītāja, Olainē dzīvo vairāku etnisko grupu pārstāvji, bet pilsētā galvenā uzmanība tiek vērsta uz latviešu kultūras atzišanu un pastāvēšanu, un pirms dažiem gadiem pilsētas krieviski runājošo aktīvo iedzīvotāju vidū parādījās vēlme saglabāt krievu kultūru. Krievu kultūras dienas kļuva par sākuma aktivitāti šajā virzienā. Pasākums tiek atbalstīts gan no pašvaldības puses, gan no krievisku runājošo sponsoru puses.

...Поскольку я давно живу в этом городе и, общаясь с людьми, всегда слышала мнение своих соотечественников о том, что у нас всё было сосредоточено на латышской культуре в последние годы и такое ощущение, как будто бы здесь не существует представителей других культур и других народов. И вообще – то эта мысль нам, как представителям одной из богатейших культур, так сказать – мировых, в общем – то где-то было больно, и мы решили, что этот вопрос нужно немножко поднимать. [...] Мы уже начали с Дней русской культуры четыре года назад. Тогда у нас всё было на уровне проекта, на который мы получили деньги. Хочу сказать, что в общем – то при таком многонациональном составе в нашем городе наша дума не является такой уж супер упёртой в каком-то таком националистическом духе. В общем-то всегда можно найти взаимопонимание, что мы и находили. Вот и выделили деньги нам на этот проект. Ещё хочу сказать, что мы получили большой отклик от наших спонсоров, представителей нашей русскоговорящей диаспоры. Это я не говорю, что именно русские – здесь у нас и белорусы откликнулись и украинцы, то есть русскоговорящая часть нашего города.⁴⁴⁶

⁴⁴⁵ Intervija ar L. Radionovu, biedrības “Olaines krievu kopiena” pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁴⁶ Turpat.

Krievu kopiena apvieno nevis krievus, bet krieviski runājošos iedzīvotājus, un tieši krievu valoda, nevis etniskā piederība, ir kļuvusi par vienojošo motīvu krievu kopienas izveidē, un tās aktivitātēs piedalās vairāku etnisko grupu pārstāvji.

Дело в том, что я хочу сказать, наша русская община не разделяет людей по национальному признаку – только русские. В нашей общине активно участвуют и татары. Объединяет нас язык, не обязательно культура какого-то одного народа, в данном случае – русского. Вот Ольга, например, она украинка, но мы с ней по культуре, как говорится, очень близки и нашли общий язык.⁴⁴⁷

Organizācija tika reģistrēta Uzņēmumu reģistrā, tika iekļauta nevalstisko organizāciju apvienībā un saņēma finansējumu no Olaines domes budžeta.

...Мы решили, что это всё на энтузиазме далеко не уедет. Мы зарегистрировали нашу общину в официальном регистре предприятий – мы теперь общественная организация. [...] И теперь мы, община наша, вступила в объединение наших негосударственных организаций и мы имеем финансирование уже от нашей Олайнской думы по линии негосударственных организаций.⁴⁴⁸

Olaines krievu kopiena rīko ne tikai Krievu kultūras dienas, bet arī citus pasākumus – piemēram, “Masļenica”, kuras rīkošanai finansiālu atbalstu sniedza Olaines dome un kurā piedalījās vairāku etnisko grupu pārstāvji un arī Olaines domes pārstāvji.

Вот в этом году у нас было проведено очень большое мероприятие – Масленица. Мы сохраняем наши русские традиции. Причём хочу сказать, что мы получаем отдельное финансирование от нашей думы на проведение и вот этих мероприятий. Помимо того, что мы получаем финансирование на общину, мы ещё получили большую сумму, я думаю, что даже более 1000 латов, потому что нужно

⁴⁴⁷ Turpat.

⁴⁴⁸ Turpat.

было обеспечить бесплатными блинами всех присутствующих, а у нас присутствовала не одна тысяча людей и детей. Бесплатный чай, была музыка, бесплатное катание на санях. То есть всё это, естественно, толтко община проявила инициативу, но наша дума поддержала финансово это мероприятие. И не только это. Я хочу сказать, что тут мы получаем отклик. Да, нам никто не принесёт на блюдечке, но, когда придёшь и обоснованно скажешь, что вот это мероприятие нужно людям, нужно нашему городу [...] Когда я увидела, что наша дума в полном составе пришла на мероприятие присутствовала, знаете, очень приятно. Они понимают, что делают доброе дело для всех этих людей. Причём, не только русские были и русско-говорящие! У нас было и много латышей на этом празднике!⁴⁴⁹

...Наша дума только поддерживают если люди активно участвуют в какой-то общественной жизни. Ну как бы это – шапку долой перед нашей думой.⁴⁵⁰

Organizācijai ir daudz sadarbības partneru – skolas skolotāji un skolēni, ansamblis “Ivuški”, nevalstiskās organizācijas un citi sadarbības partneri, aptuveni 50–70 cilvēku, kuri aktīvi palīdz organizēt pasākumus. Olaines krievu kopiena organizē braucienus kopienas aktīvākajiem cilvēkiem.

...Нет, у нас нет членских взносов. [...] У нас есть активная группа людей, на которую мы можем опираться в любой момент, организуя какие-то мероприятия. Где-то 50–70 человек, на которых мы можем опереться. Есть и учителя, и ученики нашей русской школы, представители культуры, ансамбль “Ивушки” и прекрасный Олайнский танцевальный коллектив, и театральная студия. То есть, много людей, которые активно работают. А остальные люди принимают участие, посильное участие, оказывают организаторскую помощь. [...] Мы активно сотрудничаем с клубом “Гамма”, с молодёжной организацией –

⁴⁴⁹ Turpat.

⁴⁵⁰ Turpat.

“Центром молодёжных инициатив”. То есть этот круг довольно широкий. Но и помимо этого, Центр культуры всегда идёт нам навстречу, негосударственные организации идут нам навстречу. [...] Помимо того, что Дума нас не ущемляет, честно скажу, мы для своих активных членов каждый год устраиваем одну или две поездки. В этом году на общину выделили весьма приличные деньги, около 600 латов. Я думаю, что мы за эти деньги, помимо того, что мы проводили эти мероприятия, у нас будет поездка в Каунас для наших активных людей.”⁴⁵¹

Organizācijas biedri nemaksā biedru naudu, finansiālais atbalsts tiek sniegts no Olaines domes un vairāku sponsoru pusēs.

...Спонсоры, хочу сказать, что прекрасно, что у нас есть “Оланья”, такая фирма, которая – придёшь, всегда на любое мероприятие, всегда они помогают. Они, допустим, не могут выделить это финансово, но у них есть определённые какие-то товары, пирожки, например. Придёшь в “Olainet”, те даже деньги выделяют. Придёшь, у нас сейчас тоже два депутата, Андрис Гайлис и директор магазина и директор фирмы “LainNet”, наши ещё, как говорится, когорта, всегда тоже. И за это мы им очень, очень благодарны. Любая фирма. Допустим, нам надо интернет – пожалуйста. И они являются членами нашей общины. Активными членами, которые реально работают!”⁴⁵²

Pašvaldībā ir izveidojusies jaunā tradīcija – **Krievu kultūras nedēļa**, kura ir kļuvusi par ikgadēju pasākumu, kurā risinās vairākas aktivitātes. Informācija par 2009. gada pasākumiem liecina, ka “pirms pareizticīgo Lieldienām Olaines kultūras un sporta centrs rīkoja jau par tradīciju kļuvušo ikgadējo pasākumu – Krievu kultūras nedēļu. Tā kā šis laiks bija saistīts ar Lieldienām, tad arī visas nedēļas tematika bija par Lieldienām. Krievu kultūras nedēļa iesākās ar svinīgu izstādes “Latvijas krievi” atklāšanu. Tika gaidīti

⁴⁵¹ Turpat.

⁴⁵² Turpat.

visi, kam patīk klausīties un līdz dziedāt Olainē jau iepazītiem bardu dziesmu izpildītājiem, kā arī skatītājus koncertā priecēja vokālieansambļi "Ivuški", "Uzdziedāsim!" (Davaj spojom!). Krievu kultūras nedēļas noslēguma koncertā Piedalījās arī pirmsskolu, vispārizglītojošo skolu audzēkņi, kā arī uzaicinātie viesu kolektīvi "Pienenīte" no Jaunolaines, "Zadorinka" (Rīga) un arī pašmāju vokālais ansamblis "Ivuški".⁴⁵³

Krievu kultūras nedēļa sākotnēji bija kā projekts, kas pēc tam tika iekļauts arī pašvaldības budžetā. Pasākums tiek atbalstīts arī no vietējo iedzīvotāju puses – visas aktivitātes nedēļas ietvaros tiek aktīvi apmeklētas.

Projektam bija piešķirti 500 lati un nākamgad tas nebija vairs projekts, bet jau pasākums, kas bija iekļauts Olaines budžetā. [...] Koordinators mums nav. Finances mums arī nav. [...] Mēs redzējām, ka Olaines iedzīvotāji atbalsta šo mūsu iniciatīvu. Un Olaines domes pārstāvji, mērs un Olaines domes darbinieki arī šajā pasākumā piedalījās. Un tāpēc viņi šo tradīciju vienu reizi gadā atbalsta, šo projektu "Krievu kultūras nedēļa" mūsu pilsētā. Un šis pasākums tagad notiek katru gadu. [...] Trešo gadu. Būs ceturtais gads, ja finansiāli atbalstīs. Es teikšu tā, ka tomēr ļoti maz līdzekļu viņi mums dod. Pagājušo gadu neatceros, cik viņi iedeva, bet aizpagājušajā gadā tie bija 80 lati!⁴⁵⁴

Olaines krievu kopienas aktīvistu darbības rezultātā pasākums tika iekļauts Olaines kultūras centra darbības plānā. Finansiālais atbalsts šim pasākumam no pašvaldības budžeta tika palielināts no LVL 80 uz LVL 280.

...Это не говорит о том, что всё так сразу получилось «на блюдечке с голубой каёмочкой». Мы добились всё-таки, чтобы наши дни русской культуры были включены в план работы нашего центра культуры. Приходилось ходить и требовать финансирование. Не просто всё так – "Здравствуйте!" дали. От нас потребовали, естественно, какие-то активные шаги. Но, поскольку мы чувствовали под собой очень большое желание представителей нашей, так сказать, диаспоры, участвовать во

⁴⁵³ <http://www.olain.lv/index.php?id=14200> (12.05.2011.)

⁴⁵⁴ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa "Ivuški" vadītāju (16.09.2010.)

*всех этих мероприятий, то, естественно, что нам это придавало уверенности в своих действиях. И в общем – то, хотя Ольга говорит, что в позапрошлом году 80 лат всего выделили, в прошлом году уже было выделено 280 лат на это мероприятие. В 2010 году, вот именно в этом году, 280 лат нам было выделено.*⁴⁵⁵

Informācija par šo pasākumu tika izplatīta pašvaldības iestādēs un tām bija iespēja piedalīties Krievu kultūras nedēļas pasākumos.

*Pasākums sākas jau septembrī. Mēs informējam skolas, informējam arī bērnudārzus un kultūras namus. Un sūtām aicinājumu piedalīties šajā pasākumā. Un tad kolektīvi gatavojās. Skolas arī piedalās un gatavo savus audzēkņus. Un pavasarī mums ir tik daudz pretendentu, ka dažreiz šie koncerti ir tomēr par garu. Tāpēc mēs (ierosinājām), lai katrā nedēļas dienā būtu kāds pasākums. Nedz vienu reizi vai divas, bet nedēļas laikā, lai būtu kādi septiņi pasākumi.*⁴⁵⁶

Sieviešu vokālais ansamblis “Ivuški” ir sevi pierādījis ar košiem priekšnesumiem gan Olainē, gan citur Latvijā. Kolektīvam ir trīs gadi, un tas saņem Olaines domes budžeta atbalstu, ansambļa izveide ir cieši saistīta arī ar pasākuma “Krievu kultūras nedēļa” rašanos. Tas ir vienīgais mazākumtautību radošais kolektīvs Olaines pašvaldībā.

Es esmu Olga Zujeviča, sieviešu vokālā kolektīva “Ivuški” vadītāja. Mēs esam reģistrēti Olaines kultūras centrā, “zem” Olaines novada domes. Dome finansē mūsu kolektīvu, mēs esam budžetā, pilsētas budžetā. Kāda bija motivācija, lai šis kolektīvs būtu? Kolektīvam ir trīs gadi. Un kādreiz mūsu pilsētā eksistēja tikai latviešu kolektīvi – viens vokālais un daži deju. Bet mazākumtautību kolektīva nebija neviena. Tāpēc radās doma. Kad mēs bijām kopā ar Ludmilu Radionovu, viņa sēž arī blakus, vienā braucienā, mēs saplānojam, ka būtu ļoti labi, ja mēs varētu kaut ko organizēt arī Olainē, es domāju, ir vairāk nekā 50% mazākumtautību iedzīvotāju. Tad tāda problēma tomēr eksistēja. Izstrādājām projektu

⁴⁵⁵ Intervija ar L. Radionovu, biedrības “Olaines krievu kopiena” pārstāvi (16.09.2010.)

⁴⁵⁶ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa “Ivuški” vadītāju (16.09.2010.)

“Krievu kultūras nedēļa” mūsu pilsētā. Uzaicinājām kolektīvus no Olaines pagasta, kolektīvus, kuri dejoja krievu dejas, dziedāja krievu dziesmas. Tā bija, piemēram, Olaines 2. vidusskola, krievu vidusskola, kura sagatavo ļoti daudz bērniņus un numurus. Tas bija Olaines pagasta kultūras nams, no kura atbrauca deju kolektīvs “Pienenīte” ar krievu dejām. Tad bija arī tikko nodibināts mans vokālais kolektīvs “Ivuški”. Mēs uzaicinājām arī krievu tautas instrumentu orķestri no Rīgas. Sanāca milzīgs pasākums, vairāk nekā trīs stundu garumā. Un bija tik daudz cilvēku zālē, ka nebija vietu – daži stāvēja, daži sēdēja uz grīdas.⁴⁵⁷

Apkopojums

- Olaines novada pašvaldības darbība mazākumtautību identitāšu saglabāšanā un attīstībā ir daļa no novada integrācijas politikas, kurā galvenā prioritāte ir sociālās iekļaušanas veidošana – šāda tendence ir novērojama visās līdz šim analizētajās pašvaldībās.
- Olaines pašvaldībā etniskā sastāva proporcijas sekmē mazākumtautību aktīvāku līdzdalību, tomēr dalība pilsoniskās “tēmās” ir izteikti vājāka nekā konkrētās etniskās kopienas jautājumu risināšanā. Arī šī tendence ir kopīga visām līdz šim analizētajām pašvaldībām. Jāatzīmē, ka Olaines novada pašvaldība tās mājas lapā detalizēti informē par sabiedrisko apspriešanu.⁴⁵⁸
- Olaines integrācijas politikā, atšķirībā no pārējo analizēto pašvaldību pieejamiem dokumentiem, tiek atspoguļota arī lokālās kultūras atmiņas politikas versija, kas izpaužas publiskajā telpā arī arhitektoniski, un ir paredzēts tās turpinājums izglītības saturā.

⁴⁵⁷ Intervija ar O. Zujeviču, krievu folkloras ansambļa “Ivuški” vadītāju (16.09.2010.)

⁴⁵⁸ <http://www.olaine.lv/sabiedriska-apspriesana> (19.01.2012.)

9. nodaļa

STREŅČU NOVADA PAŠVALDĪBA

Administratīvi teritoriālās reformas rezultātā 2009. gada 1. jūlijā ir izveidots Strenču novads. 2009. gada 22. oktobrī tika apstiprināts Strenču novada pašvaldības nolikums,⁴⁵⁹ saskaņā ar kuru Strenču novada pašvaldības teritorijai ir šāds iedalījums: Strenči – novada pilsēta; Seda – novada pilsēta; Jērcēnu pagasts – novada pagasts; Plāņu pagasts – novada pagasts. Strenču novada pašvaldības administratīvais centrs ir Strenči.

Strenču novads fakts⁴⁶⁰

Iedzīvotāju skaits Strenču novadā – 4185.

Strenču novada iedzīvotāju nacionālais sastāvs:

- latvieši – 2433,
- krievi – 1315,
- baltkrievi – 200,
- ukraiņi – 50,
- citas tautības – 187.

⁴⁵⁹ <http://www.strencunovads.lv/docs/1026/Strencu%20novada%20pasvaldiibas%20nolikums.pdf> (09.04.2011.)

⁴⁶⁰ PMLP Iedzīvotāju reģistra dati (uz 01.01.2011.)
<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=157DB7D64081B32AF050AF4EF1105E73> (10.04.2011.)

Strenču novada iedzīvotāju sadalījums pēc valstiskās piederības:

- pilsoņi – 3352,
- nepilsoņi – 792,
- pārējie – 41.

Strenču novada darbaspējas vecuma un dzimuma struktūra:

- līdz darbaspējas vecumam – 510:
 - vīrieši – 260,
 - sievietes – 250;
- darbaspējas vecumā – 2639:
 - vīrieši – 1382,
 - sievietes – 1257;
- pēc darbaspējas vecuma – 1036:
 - vīrieši – 354,
 - sievietes – 682.

Strenču novada bērnu vecuma un dzimuma struktūra:

- 0–6 gadu vecumā – 195:
 - zēni – 102,
 - meitenes – 93;
- 7–18 gadu vecumā – 422:
 - vīrieši – 208,
 - sievietes – 214.

Kā norādīts Strenču novada pašvaldības mājas lapā, Strenču novada teritorijā iedzīvotāju skaits katru gadu samazinās. Tas ir saistīts ar negatīvo iedzīvotāju dabisko pieaugumu, kā arī iedzīvotāju mehānisko kustību – migrāciju.⁴⁶¹ Arī novada iedzīvotāji norāda uz iedzīvotāja skaita samazināšanos, īpaši saistībā ar aizbraukšanu uz Lielbritāniju un Īriju.

Daudzi mūsu iedzīvotāji ar bērniem ir aizbraukuši uz Angliju un Īriju un tur dzīvo. Bērni iet tur skolā, mācās krievu valodu un mācās angļu valodu. Kas notiks, kad iedzīvotāju skaits tajā galā būs lielāks? Šī paudze vienkārši aizies..⁴⁶²

⁴⁶¹ <http://www.strencunovads.lv/strencu-novads> (09.04.2011.)

⁴⁶² Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010).

Puse novada iedzīvotāju ir darbaspējas vecumā. Gandrīz trešā daļa novada iedzīvotāju ir pensionāri.

Pārsvarā mums ir pensionāri (60%) – tas arī jāņem vērā. Darbspējas vecuma cilvēki ir maz, lielākā daļa cilvēku ir prom, ārzemēs.⁴⁶³

Pašvaldības komunikācija ar iedzīvotājiem internetā

Mājas lapā www.strencunovads.lv nav iespējas palielināt burtus un informācija pieejama tikai latviešu valodā (sadaļā angļu valodā pieejams tikai novada apraksts). Mājas lapā pieejama informācija par amatpersonu atalgojumu 2010.–2011. gadā, Strenču novada domes sēžu darba kārtība un pieņemtie svarīgākie lēmumi, kā arī informācija par pasniegtajiem atzinības rakstiem⁴⁶⁴, Strenču novada domes struktūrvienību kontaktinformācija⁴⁶⁵, kā arī tiek norādīti Strenču novada domes komiteju priekšsēdētāju pieņemšanas laiki, Strenču novada domes un komiteju sēžu laiki, kā arī Strenču novada domes komiteju sastāvs.⁴⁶⁶ Iespējams nosūtīt vēstuli domei (aizpildot īpašu formu).⁴⁶⁷

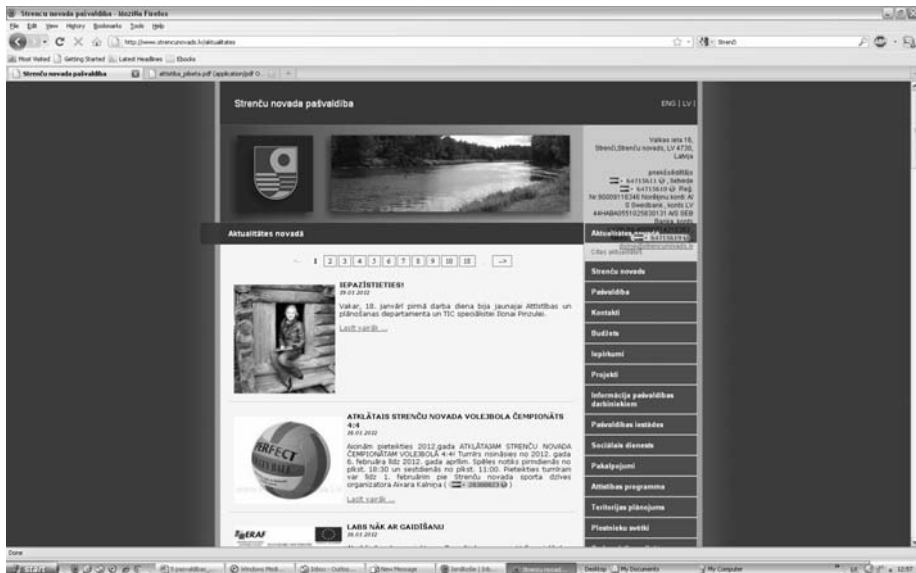
⁴⁶³ Turpat.

⁴⁶⁴ <http://www.strencunovads.lv/index.php?p=7333&lang=1357&pp=10375> (09.04.2011.)

⁴⁶⁵ <http://www.strencunovads.lv/index.php?p=7333&lang=1357&pp=11590> (09.04.2011.)

⁴⁶⁶ <http://www.strencunovads.lv/index.php?p=7333&lang=1357&pp=11589> (09.04.2011.)

⁴⁶⁷ <http://www.strencunovads.lv/jautajums-pasvaldibai> (10.04.2011.)

6. att. Strenču novada mājas lapa

Informatīvais izdevums “Mūsu Novada Vēstis”⁴⁶⁸

Informatīvais izdevums “Strenču Novada Vēstis” pieejams Strenču novada pašvaldībā kopš 2009. gada oktobra. Tajā tiek iekļauta šāda informācija: novada domes ziņas, informācija par nevalstisko organizāciju un interešu grupu rīkotajiem pasākumiem, informācija par kultūras pasākumiem novadā, informācija par valsts un novada svētkiem, kā arī cita informācija.

Sākot ar 2011. gada janvāra numuru, informatīvais izdevums “Strenču Novada Vēstis” ieguvis jaunu seju – mainījies arī tā nosaukums – “Mūsu Novada Vēstis”; tur pieejama informācija par aktualitātēm, notikumiem un jaunumiem Strenču novadā.

⁴⁶⁸ <http://www.strencunovads.lv/musu-novada-vestis> (09.04.2011.)

7. att. Strenču novada pašvaldības informatīvais izdevums
“Mūsu Novada Vēstis”

Dažādības politikas dalībnieki I: pašvaldības institūcijas

Pašvaldību institūcijas, kas iesaistītas vai var būt iesaistītas dažādības stratēģijā/ politikā/ sabiedrības integrācijā

Strenču novads ir izveidots tikai 2009. gadā un novadā tika apvienotas divas pilsētas un divi novada pagasti ar atšķirīgu etnisko sastāvu. Kā atzīmējuši Strenču novada domes pārstāvji un iedzīvotāji, novadā patlaban notiek četru novada sastāvdaļu savstarpējās integrācijas procesi.

Pirmkārt, mums tagad notiek novada integrācija. Jo sanāca četras daļas kopā un tur neiet tik labi. [...] Tādā pilsētā kā Strenči mēs jutām dažreiz, ka mums dara pāri ar finansēm un dažreiz ar citām lietām. Bet mēs skaitāmies Strenču novads. Tagad, pirms integrēt cilvēkus, kas dzīvo

novadā, īstenībā vadībai jāintegrējas pilnībā. [...] Nākamā problēma ir cilvēku integrācija šajā mirklī. Tātad, pieņemot cilvēkus tādus, kādi viņi ir, ar savām īpatnībām, ar savu dzīves stilu un tā tālāk. Pieņemot un varbūt šajā pārejas periodā īpaši nekoriģēt. Lai viņi iedzīvojas. Cienīt varbūt. Bez stereotipiem. Pasākumi, jā. Tieši ar pasākumiem, kas bija plānveida. Tātad cilvēki pierod, ka ir pasākumi, tad viņi brauc un skatās. Man ir tā laime, es dzīvoju šeit, bet strādāju Strenčos. Man šo iedzīvotāju viedokļi zināmi, gan viņu. Tas ir tas, kas mums vēl jāiemācās.⁴⁶⁹

Intervijās tika uzsvērtas Sedas pilsētas etniskā sastāva īpatnības – tajā dzīvo pārsvarā krievu tautības cilvēki un latviešu skaits ir neliels,⁴⁷⁰ un tas jāņem vērā novada integrācijas procesā. Krievu valodas lingvistiskās vides dominēšana un pašvaldības nespēja veicināt latviešu valodas un kultūras apguvi (vienīgā vieta, kur bija iespējams iepazīties ar latviešu kultūru, ir Kultūras nams, bet tas jau ilgu laiku nedarbojas).

(Mums) vajag integrēties novadā. [...] Sedā mums visi pārsvarā ir krievu tautības cilvēki. Tātad mums ir savādāk. Skolas filiāles vadītāja ir krievu tautības, es – krievu tautības, bibliotēkas vadītāja – krievu tautības, mums tā ir. [...] Ja mēs runājam par tādu integrāciju, ka Sedā mūsu iedzīvotāji dejo latviešu tautas dejas, dejojā, ja jūs par to tagad runājat, jā, – nu tās mums diemžēl nav. [...] Mēs esam tā nelaimīgā paaudze, bet tas ir mans viedoklis. Es dzīvoju un pati esmu no Strenčiem. Es izaugu latviešu vidē. Es deju latviešu dejas. Es gāju uz ansambli, un es tur visu iemācījos. Sedā bija vienmēr krievu vide. Viņiem nebija iespējas iemācīties runāt latviski, pat ja viņi to gribēja. Arī iemācīties dziedāt latviski. Praktiski zināt to valodu. Tā paaudze šeit izauga, un viņi nedzirdēja latviešu valodu. [...] Krieviski varēja [dziedāt]. Līdz tam brīdim, kamēr bija kultūras nams, kultūras dzīve bija ļoti aktīva. Kad kultūras namu aizslēdza ciet, kad pašvaldība neatrada finansējuma kultūrai, ar to arī viss beidzās.⁴⁷¹

⁴⁶⁹ Intervija ar J. Jeremejevu, Strenču novada domes deputāti (30.06.2010.)

⁴⁷⁰ Saskaņā ar Pilsonības un migrācijas lietu datiem 01.01.2009., Sedas iedzīvotāju etniskais sastāvs bija šāds: 1018 krievi; 291 latvietis, 166 baltkrievi, 30 ukraiņi, 25 poļi un 71 – pārējie iedzīvotāji.

⁴⁷¹ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.)

Sedas pilsētā jau vairākus gadus pastāv īpašas tradīcijas un pasākumu klāsts, piemēram, Pilsētas svētki, kuros tiek aicināti arī citi novada iedzīvotāji. Lai veicinātu novada iekšējo integrācijas procesu, politikas veidotājiem būtu nepieciešams saprast, ka integrācija ir process, kas ne vienmēr norit veiksmīgi un, lai to veicinātu, būtu nepieciešams mērķtiecīgi plānot un rīkot kopīgus pasākumus, kuros varētu piedalīties visi jaunizveidotā novada iedzīvotāji, tomēr ņemot vērā katras novada sastāvdaļas īpašās tradīcijas.

*Runājām par šīm lietām **Sociālo, kultūras un sporta jautājumu komitejā**. Sabiedrības integrācija nav tik vienkārša kā – paceļ karogu un es integrējos. Es saprotu, ka šī integrācija notiek viļņveidīgi un dažreiz arī ir ļoti zemā līmenī, dažreiz ir ļoti augsta, bet tas ir process. Ņemot vērā jau īpašās tradīcijas, kas ir šeit, vai Pilsētas svētki, vai kādi citi svētki, plostnieku svētki, tad tiek aicināti cilvēki no novada, vietējie. Es domāju, ka visi šie integrācijas procesi būtu labāki, ja notiktu ne tik strauji. Jo nevar ievilkt ar varu, nevar ievilkt cilvēkus ar varu. Jo tas ir patiešām process, un tas prasa lielāku laiku. Bet mēs domājam, domājam, lēni domājam, bez steigas īpašas. Tātad mūsu vēlme šogad saplānot kopīgus Pilsētas svētkus, Sporta svētkus. Un tas domāts arī novadam. Un aicināt arī ārpus novada skolniekus uz šo spartakiādi. Tad atbrauks gan no no krievu skolām [...] gan no tām skolām, kas piekritīs. Īstenībā tas būs pirmo reizi [...] Cik es zinu, mūsu skolas bērni brauca uz citām skolām, gan pie mums arī bija no Valkas, no Strenčiem arī, no Valmieras arī tāpat. Tā sadraudzība ir ļoti normāla. Tas jā dara bez steigas, ļoti normālos apstākļos, varbūt bez īpašām devīzēm, kas ir ierakstītas kaut kur un pēc kāda laika ir aizmirstas. Vienkārši tas ir mērķtiecīgs darbs, kas prasa laiku.⁴⁷²*

⁴⁷² Intervija ar J. Jeremejevu, Strenču novada domes deputāti (30.06.2010.)

Līdzdalība pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos

Intervijās tika uzsvērts, ka novadā netiek ņemtas vērā jaunizveidotā novada sastāvdaļu atšķirīgās vajadzības, it īpaši Sedas, kā pārsvarā krieviski runājošas pilsētas, vajadzības. Viena no Strenču novada domes deputātēm – J. Jeremejeva – ir no Sedas, viņa prot latviešu valodu un cīnās par savas pilsētas iedzīvotāju tiesību ievērošanu. J. Jeremejeva uzsver, ka Sedas pilsētas vajadzības tiek ignorētas domes sēdēs.

Mums ir nodrošināta iespēja, mēs runājam. Varbūt arī šajā gadījumā novada deputāti nebija gaidījuši, ka deputāti no Sedas runās latviski. Tie varbūt klusēs un nerunās par problēmām, varbūt nav gatavi uzklaut un izlemt. Bet tieši mūsu teikto pārsvarā ignorē. [...] Es esmu katrā domes sēdē un ir konkrēta ignorēšana visam, ko saka. Ja viņa izturēja četrus gadus, viņai ir jāieliek pieminēkli par to, ka viņa (Jekaterina Jeremejeva) tur nosēdēja un runāja. [...] Lai raksturotu situāciju, es pateikšu vienu teikumu, ko pateica deputāte, risinot citu jautājumu: "Mēs to pabeidzām un lai par Sedu mēs vairs nedzirdētu!" Šāda pieeja. Mēs viņu atrisināsīm un viss, lai tikai neatgrieztos. Es saku: "Bet problēmas ir un tās būs. Tās ir šodien, tās būs rīt, tās būs citur. Vai tā ir Seda vai Strenči." ⁴⁷³

Visas naudas lietas un visi jautājumi, kas ir saistīti ar Sedu, tiek pieņemti bez diskusijām, bez iedziļināšanās. Tā ļoti vienkārši visi balso par ļoti nopietnām lietām. ⁴⁷⁴

Liela loma Sedas vajadzību ignorēšanā ir iedzīvotāju īpatnējam etniskajam sastāvam, kā arī krieviski runājošo iedzīvotāju negatīvai uztverei – intervijā izskanēja jēdziens "okupanti". Pēc intervējamās domām, šādu jēdzienu cirkulācija komunikācijas telpā arī negatīvi ietekmē cilvēku motivāciju palikt un strādāt, un tas sekmē iedzīvotāju skaita samazināšanos, jo pamazām speciālisti aizbrauc no novada.

⁴⁷³ Intervija ar J. Jeremejevu, Strenču novada domes deputāti (30.06.2010.)

⁴⁷⁴ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.)

*Es nevaru atbildēt tieši par konkrētu piemēru, bet mūsu pieredze rāda, ka uz iedzīvotāju iesniegumiem reaģē ļoti lēni vai pat pavisam nere-aģē. Tas saistīts ar citu problēmu – ar apkuri un ar citām darīšanām. Bet ir vēl viena lieta, kuru es noteikti zinu. Ka pēc 90. gada mēs visi bijām par okupantiem nosaukti, vienā vārdā. Pagāja 20 gadi arī ar to pašu nosaukumu, un cilvēkam motivācija ir ļoti zema. Cerīgākie aiz-brauca. Tie, kas negribēja braukt, nevar vai arī kaut kādas citas lietas, palika šeit. Un es tiešām piekrītu Irīnai, ka interese nav vai ir ļoti mini-māla [...] Sakarā ar to mums arī jūtams speciālistu trūkums. Esmu ļoti priecīga, ka, sākot ar pagājušo gadu, mums pievienojās Arta, un pie-vienojās Irina. Tas ir svarīgi. Šajā brīdī es varu teikt, ka Strenču novada apvienošana mums arī palīdzēja. Citos variantos tā mums nepalīdzēja, teorētisko jautājumu risināšanā, bet šajā gan.*⁴⁷⁵

Pašvaldības institūciju darbinieki diezgan skeptiski vērtē pašvaldības iespēju piešķirt finansējumu nevalstisko organizāciju projektiem.

*Lūgt, protams, ir iespēja, bet es nezinu, vai piešķirs. Tur problēma.*⁴⁷⁶

Izglītības iestādes

Strenču novadā darbojas trīs izglītības iestādes – Strenču novada vidusskola ar divām struktūrvienībām: Plāņu filiāli un Sedas filiāli. Sedas filiālē tiek īstenota mazākumtautību izglītības programma. Strenču novada pirmskolas izglītības iestāde "Minkāns" īsteno vispārējās pirmsskolas izglītības programmu un pirmsskolas izglītības mazākumtautību programmu (struk-tūrvienības: "Sprīdīši" Plāņos un "Dzērvīte" Sedā).⁴⁷⁷ Novadā darbojas arī Strenču mūzikas skola.

⁴⁷⁵ Intervija ar J. Jeremejevu, Strenču novada domes deputāti (30.06.2010.)

⁴⁷⁶ Turpat.

⁴⁷⁷ Strenču novada pirmsskolas izglītības iestādes "Minkāns" nolikums <http://www.strencunovads.lv/index.php?p=7335&lang=1357&pp=10635> (10.04.2011.)

Strenču novada vidusskolas Sedas filiāle. Šī izglītības iestāde kļuva par Strenču novada vidusskolas filiāli pēc novadu reformas 2009. gadā. Šo procesu arī ietekmēja izglītības iestāžu reformas programma jeb jaunais finansēšanas modelis "Nauda seko skolēnam". Kopumā Strenču vidusskolai pievienoja trīs filiāles. "Sedā apmēram 70–80% iedzīvotāju ir krievvalodīgie, tāpēc latviski runāt sanāk tikai skolā mācību stundās," saka G. Meļņikova un atzīst, ka arī lielākā daļa skolotāju ir krievvalodīgie ar nepilnīgām latviešu valodas prasmēm. Strenču novada vidusskolā visi mācību priekšmeti tiek pasniegti bilingvāli vai latviešu valodā. Pamatskolā priekšmeti tiek apgūti bilingvāli, savukārt vidusskolas posmā tikai seši priekšmeti latviski – matemātika, informātika, vēsture, biznesa ekonomiskie pamati, mūzika un sports. Lai saglabātu mazākumtautības kultūras mantojumu, skolā tiek svinēta Tatjanas diena un Lieldienas. Tāpat par tradīciju ir izveidojusies krievu rakstnieku un dzejnieku jubileju atzīmēšana. Latviskā kultūras mantojuma saglabāšanai tiek svinēta Mārtiņdiena, Lāčplēša diena, Ziemassvētki, Lieldienas, Līgo svētki un Mātes diena.⁴⁷⁸

Skolā notiek publiskie pasākumi, kuros piedalās arī Sedas pilsētas iedzīvotāji. Intervijās vairākkārt tika uzsvērtas bažas par Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles likvidēšanu, jo tad mazākumtautību bērni zaudētu iespēju iegūt izglītību dzimtajā valodā un saglabāt savu etnisko identitāti. Līdzīgi kā iepriekš analizētajās pašvaldībās, skola novadā ir vairāk nekā skola – tā ir iedzīvotāju neformālo tīklu centrs, tā ir iespēja intensificēt savstarpējo komunikāciju un arī attīstīt identitātes. Tādēļ izglītības budžeta izmaiņas mazajā pašvaldībā jātraktē ne tikai izglītības procesa kvalitātes, bet arī pilsoniskās līdzdalības izmaiņu kontekstā.

Liela loma – tas ir par maz. Mums jādomā par to, lai skolu neaizslēdz ciet. Mums visu laiku par to jādomā, lai mūs bērniem būtu iespēja mācīties savā valodā. Protams, valsts valodā, bet programmā ir paredzēts, un mums ir laba skolotāja. Pagājušajā gadā mēs arī saskarāties ar to, kad piedāvāja, mēs pieļāvām šo variantu. Tad taps tagad Sedas skola kā atsevišķa vienība, mazākumtautības programma nepastāv – tā ir

⁴⁷⁸ <http://www.izglitiba-kultura.lv/mazakumtautibu-skolas/strencu-novada-vidusskolas-sedas-filiale> (10.04.2011.)

*Strenču skolas filiāle. Un varbūt tās ir manas subjektīvās domas, bet es domāju par to, ka viņi aiztaisīs ciet šīs ēkas. Skola ir ļoti svarīga kultūras attīstīšanai bērniem, ne tikai bērniem, bet visiem. Jo kultūras nama nav un šīs ēkas mēs varam izmantot arī pulciņiem. Un šī ēka atrodas tepat uz vietas un centrā. Viņa ir pieejama no visām pusēm. Un parasti skola arī ir tas centrs.*⁴⁷⁹

Skola pilda arī jau agrāk slēgtā kultūras nama funkcijas – skolas infrastruktūras resursi tiek izmantoti gan iedzīvotāju pasākumiem, gan politisko partiju pārstāvjiem, gan citu kultūras pasākumu rīkošanai.

*...visiem pasākumiem izmanto skolas resursus, gan iedzīvotāju sanāksmēm, gan politiskās partijas sabrauc arī tepat, arī izmanto telpas, un kultūras pasākumiem noteikti. Tātad skola jā saglabā pēc iespējas ilgāk. [...] Kas notiks ar cilvēkiem? Kā jau visos laikos – cilvēki pielāgosies. Protams, ka tas ir ļoti grūti, tas ir liels zaudējums kultūras dzīvē, tas ir zaudējums arī, ja mēs runājam par dvēseles sastāvu, varbūt.*⁴⁸⁰

Skolā darbojas arī vienīgais mazākumtautību radošais kolektīvs – mazākumtautību vokālais ansamblis **“Sudaruška”**.

*Šogad mums ir izveidojusies “Sudaruška” [...]. Mums Ļena vada ģitārpulciņu, kur aktīvi nāk bērni. Ne tikai bērni, tur arī nāk pieaugušie. Viss notiek skolā, vienā mājā.*⁴⁸¹

Intervijās vairākkārt tiek uzsvērts, ka skolai ir liela loma starpkultūru dialoga veicināšanai un mazākumtautību identitātes saglabāšanai, un tajā tiek pievērsta liela uzmanība gan latviešu valodas apguvei, gan mazākumtautību tradīciju saglabāšanai, jo pedagogi ir novērojuši asimilācijas tendences – bērni prot latviešu un krievu valodu un zina latviešu tradīcijas, bet ir pazaudējuši savas saknes un nezina savas etniskās kopienas tradīcijas. Intervējamā

⁴⁷⁹ Intervija ar J. Jeremejevu, Strenču novada domes deputāti (30.06.2010.)

⁴⁸⁰ Turpat.

⁴⁸¹ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.)

skolas direktore lietoja jēdzienu “krievvalodīgie”, lai ilustrētu etnisko dažādību, kuras kopīgais elements ir krievu valoda.

У нас здесь не русские живут, а русскоязычные. Если брать по национальности, мы русскоговорящие. У нас половина белорусов, у нас много поляков. Какие там есть национальности? По-этому даже литовцы говорят по-русски. Мы не русские, мы русскоговорящие, по-этому и у нас все помеси.⁴⁸²

Apmācības skolā notiek bilingvāli. Bērniem ir iespējams mācīties dzimtajā valodā un apgūt latviešu valodu. Tas atvieglo mācību procesu bērniem, jo mājās bērniem ir krievu valodas vide un mācības tikai latviešu valodā apgrūtinātu mācību vielas apguvi.

Ne visi bērni spēj mācīties latviešu skolā. Varbūt viena daļa var, es piekritu, bet ne visi bērni var iet latviešu skolā un mācīties. Ja ģimenē runā tikai krievu valodā, ja abi divi vecāki ir krievu tautības cilvēki, bērniem ir ļoti grūti iet skolā un runāt tikai latviski. Viņi domā krieviski.⁴⁸³

Mācības “krievu” skolā netraucē bērniem apgūt mācību vielu dzimtajā valodā un sekmīgi piedalīties olimpiādēs latviešu valodā.

Mūsu bērni brauc uz olimpiādēm no krievu skolas. Viņi brauc uz olimpiādēm, kas notiek latviešu valodā, un viņi ļoti labi uzstājas. Nekādas problēmas nav. Galvenais ir zināšanas, ko viņi ir ieguvuši matemātikā vai fizikā, vai ķīmijā. Ne jau kaut kas cits.⁴⁸⁴

Skolā vienmēr tiek uzsvērts, ka tā ir krievu skola Latvijā un tajā tiek ievērotas latviešu kultūras tradīcijas, lai gan pasākumi pārsvarā tiek rīkoti krievu valodā. Tajā pašā laikā mazāka uzmanība tiek pievērsta savu etnisko tradīciju saglabāšanai, jo nepārtraukti tiek uzsvērts, ka “nedrīkst aizmirst, ka mēs dzīvojam Latvijā”, un uzsvars tiek likts uz latviešu tradīciju saglabāšanu.

⁴⁸² Intervija ar G. Meļņikovu, Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles direktori (30.06.2010.)

⁴⁸³ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.)

⁴⁸⁴ Turpat.

Rezultātā, pēc intervējamo domām, izveidojas situācija, ka latviešu valodas nepietiekamo zināšanu dēļ nebija iespējams pilnvērtīgi piedalīties latviešu kultūrtelpā, savukārt krievu tautas tradīcijas tiek aizmirstas, jo netiek regulāri aktualizētas.

...Мы всегда всё делали, мы старались делать, мы никогда не подчёркивали, что мы – русская школа. Мы всегда говорили, что мы русская школа, но в Латвии. И мы все традиции, которые мы делали, мы делали латышские традиции. Да, это было на русском языке, но мы не подчёркивали русских традиций. И мы в результате свои традиции забывали потому что мы остались ни там, ни сям. Латышские мы до конца, не имея языка, нормального латышского языка, по-этому полностью латышские традиции мы выполнять не можем, а русские мы уже забыли. Ну, и поскольку у нас не только русские, как я сказала, а русско-говорящие, по-этому нам надо много, так ли. И мы получились на сегодняшний момент ни то, ни сё. [...] Пусть на нас и надвигаются латыши, что мы, значит, их не ценим, латышские традиции, но, к сожалению, всё было наоборот как раз. Мы всё время говорили в школе: “Нельзя забывать, что мы живём в Латвии!”⁴⁸⁵

Skolas darbība galvenokārt vērsta uz krievu tautas kultūras atjaunošanu un saglabāšanu. Plānots izveidot dziedošu pirmo klasi, lai atjaunotu krievu tautas tradīcijas. Koris ir viens no līdzekļiem, kas intervējamo skatījumā palīdzētu saglabāt mazākumtautību tradīcijas.

Сейчас тяжело. Хорошо бы в этом году сделать так, чтобы начали петь с первого класса. Первоклассников попробуем заставить петь добровольно-принудительно. Поскольку они маленькие дети, они ещё не понимают. В детском саду поют, в школу приходят – нет. И дальше как-то у них всё меньше и меньше [...] Попробуем сделать вот такой полностью первый класс, чтобы он начал петь. Поющий класс. И во втором классе, кто из них останется, уже там силой. Ну, и тогда, кто останется, к ним присоединим

⁴⁸⁵ Intervija ar G. Meļņikovu, Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles direktori (30.06.2010.)

*первый класс. Может быть тогда! Дело в том, что мы потеряли свои корни, свои традиции уже давно.*⁴⁸⁶

Strenču novada vidusskolas Sedas filiāle ir vienīgā izglītības iestāde novadā, kurā būtu iespējams sekmēt krievu tautas tradīciju saglabāšanu, jo bērnodārzos mūzikas programma balstās uz latviešu tautas tradīcijām.

*Там то (в детском саду) программа музыки она же на латышском языке идёт. Русским детям, ну, он выучит, конечно там, и медведя можно научить курить. А дети – то выучат, но это у них не приживается, а вот русский материал учат.*⁴⁸⁷

Novadā ir izveidojusies situācija, ka latviešu vidusskolā pastāv krievu skolas filiāle. Skolas filiāles direktore G. Meļņikova cer, ka pašreizējā situācijā būs vairāk iespēju pievērst uzmanību savai etniskajai kultūrai, atjaunojot gan bērnu ansambli, gan izveidojot deju kolektīvu. Savukārt skolā būs iespējams saglabāt un ievērot arī latviešu tautas tradīcijas.

*Мы школа латышская, мы теперь одна школа, но в латышской школе есть русский филиал. То есть, показывая своё лицо, нам не надо показывать латышские традиции, но мы можем в филиале работать над своими традициями. [...] Но, я рассчи-тываю, что мы может быть попробуем всё-таки вот тогда, если там будет латышская, а у нас будет русская и русский ансамбль. Детский, я имею ввиду. Про взрослый я и не говорю. И детский танцевальный коллектив, который опять же с малышей надо начинать, который будет танцевать наци-ональные танцы. Но это всё в проекте.*⁴⁸⁸

Tiek uzsvērta skolas loma arī jaunākās paaudzes piesaistei novadam. Skolas likvidēšana sekmētu jauniešu aizbraukšanu no novada.

*Ja skolu nebūs, tad Seda būs pensionāru pilsēta.*⁴⁸⁹

⁴⁸⁶ Turpat.

⁴⁸⁷ Intervija ar J. Tēraudkalnu, vokālā ansambļa "Sudaruška" vadītāju (30.06.2010.)

⁴⁸⁸ Intervija ar G. Meļņikovu, Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles direktori (30.06.2010.)

⁴⁸⁹ Turpat.

Mācību gada beigās ir izveidojusies situācija, ka nav skaidrs, vai Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles skolēniem būs iespējams turpināt mācības arī 10. klasē. 2010./2011. mācību gadā Sedas skolā vidusskolas grupā bija tikai 11. klase, kurā mācās 11 skolēni. Pirmo klasi apmeklēja astoņi bērni. Pavisam skolā mācās 80 skolēnu.⁴⁹⁰ Lai gan pašvaldība savā budžetā plānoja izmaksāt vienreizēju stipendiju 100 latu apmērā ikvienam skolēnam, kurš jaunajā mācību gadā uzsāks mācības Strenču novada vidusskolas 10. klasē, Strenču novada vidusskolas Sedas filiālē 10. klases jaunajā 2011./2012. mācību gadā vispār nebūs, prognozē Sedas filiāles vadītāja Gaļina Meļņikova⁴⁹¹: "Nav bērnu. Šogad 9. klasē Sedā ir tikai trīs abiturienti, bet nākamajā mācību gadā 9. klasē būs četri bērni."⁴⁹²

8. att. Strenču novada vidusskolas Sedas filiāle

⁴⁹⁰ Sedas skolēni ir neziņā par turpmāko nākotni, http://www.tvnet.lv/zinas/regionos/307951-sedas_skoleni_ir_nezina_par_turpmako_nakotni (11.06.2011.)

⁴⁹¹ G. Meļņikovu šajā amatā nomainīja S. Zaharova. 2012. gadā situācija ir uzlabojusies: kā telefona intervijā informēja filiāles sekretāre-lietvede I. Skrebe, skolu neslēdza, patlaban pastāv apvienota 10. un 11. klase. Intervija norisinājās 2012. gada 18. janvārī.

⁴⁹² Par mācībām 10. klasē Strenču vidusskolā pašvaldība sola 100 latus, <http://unity.lv/lv/news/358525/> (11.06.2011.)

Strenču novada kultūras centrs⁴⁹³

Saskaņā ar Strenču novada pašvaldības mājas lapā pieejamo informāciju Strenču novadā darbojas Strenču novada kultūras centrs, kurā ir četras struktūrvienības: Strenču pilsētas kultūras nams, Sedas pilsētas kultūras nams, Jērcēnu tautas nams un Plāņu tautas nams. Savukārt intervijās tika noskaidrots, ka Sedas pilsētas kultūras nams jau nedarbojas vismaz 10 gadus un visi pasākumi tiek rīkoti Strenču novada vidusskolas Sedas filiālē. Skola pilda kultūras nama funkcijas, un skolas telpās darbojas pulciņi, kuru darbībai tiek sniegts atbalsts no pašvaldības puses.

Kultūras nams, ja nemaldos, tika likvidēts pirms 10 gadiem. Līdz tam brīdim Sedā arī bija cits iedzīvotāju skaits. Tas bija stipri lielāks – ap 5000. Kad cilvēki no Sedas sāka braukt uz citām valstīm, tad izveidojās situācija, ka šobrīd atrast aktīvus cilvēkus, kuri grib visur piedalīties, ir diezgan pagrūti. Mums ir pulciņi skolā, kuri darbojas. Mums ir pulciņi, ko finansē arī pašvaldība caur kultūru.. Faktiski kultūras nama nav. Viss notiek skolā, skolas telpās. Skaitās, ka Arta ir kultūras nama vadītāja, bet ēkas viņai nav. Tā ēka stāv tukša ar aizsīstiem logiem.⁴⁹⁴

Strenču novada pašvaldības mājas lapā ir pieejama informācija par kultūras centru un to struktūrvienību kolektīviem – vairāki senioru kolektīvi, teātri, jauniešu kolektīvs, kori, folkloras kopas u. c., savukārt informācija par mazākumtautību radošo darbību novadā nav pieejama, piemēram, informācija par mazākumtautību vokālo ansambli “Sudaruškas”, kas darbojas Strenču novadā, nav norādīta.

Novadā tiek svinēti ikgadējie svētki, kuros ir iespējams piedalīties visiem iedzīvotājiem.

Mums katru gadu notiek pilsētas svētki. Ar novirzienu uz ģimenes sporta svētkiem. Sports vieno, tur ir bērni un pieaugušie. Vēl mums ir Bērnu svētki. Mums ir sava valūta. Mums ir savi “sedīki”, sava nauda izveidota. Arī tur visi piedalās.⁴⁹⁵

⁴⁹³ <http://www.strencunovads.lv/index.php?p=7336&lang=1357&pp=10674> (10.04.2011.)

⁴⁹⁴ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.)

⁴⁹⁵ Turpat.

Kultūras namu vadītāji uzskata, ka, saglabājot specifiskās tradīcijas, nepieciešams rīkot novada mēroga pasākumus.

...mūsu vienošanās ar visiem četriem kultūras nama vadītājiem, ka katrs pasākums ir novada pasākums, bet tas nav pareizi. Jābūt kopējam novada pasākumu plānam. Katram pasākumam nevajadzētu kļūt par visa novada pasākumu. Jo katrai vietai ir sava specifika. Tās grūti uzskaitīt. Var aicināt braukt ciemos. Es tā domāju. Piemēram, ja uztaisītu skaistu Masļenicu, es personīgi par to priecātos. Jo tad būtu katrā novadā savs.⁴⁹⁶

Dažādības politikas dalībnieki II: nevalstiskās organizācijas un mazākumtautību līdzdalības formas

Nevalstiskās organizācijas

Saskaņā ar Strenču novada pašvaldības mājas lapā pieejamo informāciju Strenču novadā darbojas 14 biedrības, starp tām ir mednieku, pensionāru organizācijas, biedrības "Sarkanais krusts" un biedrības "Glābiet bērņus" filiāles,⁴⁹⁷ interešu grupas, kā arī piecas reliģiskās organizācijas. Mazākumtautību biedrības pašvaldībā nav konstatētas.

Novadā nav daudz folkloras kopu un mūzikas kolektīvu. Tas tiek skaidrots ar iedzīvotāju pasivitāti.

Pirms trim gadiem bija liela aptauja Sedā. Bija jautāts – vai cilvēki grib korī dziedāt vai dejot, vai viņi grib teātra pulciņu. Es to atskaitī vairs neatradīšu, bet ļoti labi atceros, ka 111 cilvēki gribēja kori. Dejojāji bija mazāk. [...] Mēs paņēmām kora vadītāju, tur bija īpašs cilvēks. Jūs saprotat, vakarā pēc darba vajag gribēt nākt uz to pulciņu, lai viss notiek. Ja kaut kas traucē, tad cilvēks nenāk. [...] No sākuma aktīvi strādāja 26 cilvēki. Un tad pamazām visi aizgāja.⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ Intervija ar A. Šomasi, Sedas pilsētas kultūras nama vadītāju (30.06.2010.)

⁴⁹⁷ <http://www.strencunovads.lv/biedribas-un-sabiedriskas-organizācijas> (09.04.2011.)

⁴⁹⁸ Intervija ar I. Andrejevu, Sedas pilsētas pārvaldes vadītāju (30.06.2010.).

Novadā pastāv mazākumtautību vokālais ansamblis “Sudaruška”, kas darbojas Strenču novada vidusskolas Sedas filiālē, kurā tiek īstenota mazākumtautību izglītības programma. Ansambļa dibināšana bija pašu ansambļa dalībnieku iniciatīva. Ansambļa repertuārā ir gan krievu tautas dziesmas, gan krievu romances.

Просто собрались женщины, которые очень хотели что-нибудь делать. Предложила Арта: “Давайте создадим хор!” [...] И собралось человек 6–7 энтузиастов, с баяном. [...] Абсолютно разного возраста, самая молодая у нас 1973 года рождения, самая старшая – Зинаида. [...] Объединили вместе очень разные вкусы. Спорим мы на уроках вообще много – кому нравится одно, кому совсем другое поколение музыки. Ну, пока держимся народными песнями. [...] Mēs dziedam arī krievu romances, ne tikai tautas dziesmas [...] un ukraiņu dziesmas dziedam, baltkrievi arī mums uzstājas. [...] Tā ir problēma, ka “augšā” ir paši par sevi, bet “apakšas” visur vienmēr taču draudzējas. Sievietes teica tā: “Krievu tauta būs, vienmēr! Un neviens viņu nepiespiedīs un neiznīcinās!” (smejas) Kad es atnācu šurpu, iegāju kabinetā un sēž bez izglītības vienkārši sievietes. Un jebkuru dziesmu dzied, un kā dzied un uzreiz otrā balss, un trešā balss.⁴⁹⁹

Ansamblis tika izveidots uz kora bāzes, kas darbojās kultūras nama pastāvēšanas laikā.

“Сударушка” – это остатки большого красивого хора. У меня остатки их костюмов есть. Я хранила все эти костюмы. Там было много национальных костюмов. Там был большой хороший хор, когда работал дом культуры. Ну, вот те, кто остался, ну, может было бы это всё, тянулось бы, если не было бы перерыва, так может быть и [...] Ну, а теперь может присоединяться молодёжь. И будет всё постепенно возвращаться на круги своя.⁵⁰⁰

⁴⁹⁹ Intervija ar J. Tēraudkalni, vokālā ansambļa “Sudaruška” vadītāju (30.06.2010.)

⁵⁰⁰ Intervija ar G. Meļņikovu, Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles direktori (30.06.2010.)

Ansambļa vadītāja – Jeļena Tēraudkalne, Strenču mūzikas skolas skolotāja, ir atbraukusi uz Latviju pirms 20 gadiem un ir spējusi sevī apvienot divas kultūras, un aktīvi piedalās ansambļa darbībā. Atbalsts tiek sniegts arī no Artas Šomasas, Sedas pilsētas kultūra nama vadītājas puses.

Ничего бы у нас не было, никакой бы культурной работы не было, и вообще все бы нас забыли, если бы не Арта и Лена. Потому что они там живут. Арта там своя. Сказать, что она латышка, но приходит отстаивать русские интересы, я думаю, у них язык не поворачивается. Это благодаря тому, что они у нас есть, что хоть и кризис, но всё равно мы открыли много чего, ну, на мой взгляд.⁵⁰¹

...Lena pati ir atbraukusi no Sibīrijas. [...] 20 gadus dzīvo Latvijā. Viņa strādā Strenču mūzikas skolā, ļoti jauki māca bērniem dziedāt. Es uzskatu, ka viņa ir labākā novada skolotāja, kas māca bērniem dziedāt. Mani bērni no sākuma gāja citā kolektīvā, bet es nekad neesmu šķīrojusi tautības. Un man vienmēr licies, ka vienalga, kāda ir tautība, galvenais, lai silta sirds, lai spīd acis un lai bērniem ir vēlēšanās. Un tāpēc es arī izņēmu no kolektīva, kur man ir latviešu sievietes, un aizsūtīju pie Ļenas. Jo redzēju, ka Ļena varēja iedot vairāk nekā es. Ja kāds var iedot vairāk kā mamma, tad viņš ir vērtīgs cilvēks. Vai ne? Un tāpēc man ar Ļenu ir izveidojies visu šo 20 gadu laikā ļoti labs kontakts, kamēr manas meitenes izaugušas. Un es sapratu, ka labāks par Ļenu nebūs neviens, kas šeit Sedā būtu tā laipa starp latviešiem un krieviem. Sākmā, kad runāja, ka man ir jāvada "Sudaruška", tad es skaidri un gaiši pateicu – "А кровь-то мечём латвийская!" Ja tu gribi dabūt to, ko Fjodorovna dara. Tas ir pareizi, vai ne? Un es nevienu apkārt neredzu tādu kā Ļena, kurš to varētu izdarīt. Un būtu šī laipa gan 18. novembrī, gan Strenču pilsētas svētkos. Kad saprot to latviešu domāšanu un saprot krievu cilvēku sapratni [...] Lai tas nebūtu ar pārmetumiem, ar aizvainojumiem, lai tas būtu skaisti.⁵⁰²

⁵⁰¹ Intervija ar G. Meļņikovu, Strenču novada vidusskolas Sedas filiāles direktori (30.06.2010.)

⁵⁰² Intervija ar A. Šomasi, Sedas pilsētas kultūras nama vadītāju (30.06.2010.)

Tiek uzsvērtas Jeļenas Tēraudkalnes vadītājas prasmes, kas trūkst, piemēram, citu etnisko grupu pārstāvjiem savu radošo kolektīvu izveidē.

Mēs varam trīs dažādu tautību kolektīvus izveidot novadā. Tāpēc, ka es zinu, kādi tur ir cilvēki, čigāni. Ja būtu, kas strādā, viņi darītu. Tur nav, kas to dara. Un šeit arī – “Sudaruškam” tik darbs.⁵⁰³

Ansambļa darbība ir pozitīvi uztverta gan latviski, gan krieviski runājošo pašvaldības iedzīvotāju vidū.

Es saku, ka latviešu reakcija par šo kolektīvu ir tāda: man ļoti patīk. Es saku: “Man Sedā ir ansamblis “Sudaruška!” “Kas tas tāds ir?” Es saku: “Mēs častuškas dziedam.” Un kad padzied cilvēkiem “častuškas”, tad visiem skaidrs, kas tas ir. Tas ir kaut kas, joki tie ir. Un ir ļoti labi, ka uz svētkiem Strenču pilsētā mēs plostniekiem dziedājām. Cilvēkiem ļoti patika. Kaut arī bija skeptiķi. Kad es ierunājos “Ēvele”, ka ir tāds ansamblis, tūlīt pat tika uzaicinātas. Meitenes gribēja dzirdēt, kas tas ir. Interese ir. Pareizi Irina saka – interese ir no apakšas. Un viss, kas nāk no apakšas, ir tīrs.⁵⁰⁴

Ansamblis piedalījās vairākos Strenču novada un citu novadu pasākumos.

В Эвеле (Ēvelē), Ерцене (Jērcenē), Валмиере (Valmierā), два раза в Стренчи (Strenči) и в психологической больнице. На празднике пенсионеров заключительный концерт у нас был. Был у нас в пансионате концерт. В библиотеке два раза праздник “Не стареем душой”. По-моему, я считала, уже 12 раз выступали.⁵⁰⁵

No pašvaldības puses ansambļa darbībai tika sniegta minimāla palīdzība – lakatiņu iegāde.

Пока мы только платки, платочки получали.⁵⁰⁶

⁵⁰³ Turpat.

⁵⁰⁴ Turpat.

⁵⁰⁵ Intervija ar Z. Smirnovu, vokālā ansambļa “Sudaruška” solisti (30.06.2010.)

⁵⁰⁶ Intervija ar Z. Smirnovu, vokālā ansambļa “Sudaruška” solisti (30.06.2010.)

Ansambļa darbībai ir vajadzīgs arī cits atbalsts – mūzikas instrumenti.

Потом, баян тоже. Начали петь – баян разваливается. Баян у неё там такой, что аккорды вообще уже не работают и клавиши. [...]Braukšu šogad uz Krieviju meklēt un stāstīšu par mūsu grupu.⁵⁰⁷

No Krievijas mums atsūtīta balalaika. Tas ir dāvinājums no vienas baznīcas.⁵⁰⁸

Аркоpojums

- Strenču novadā situāciju dažādības politikas īstenošanā negatīvi ietekmē demogrāfiskā situācija, kuru pētījuma veikšanas laikā īpaši izteikti ilustrēja situācija izglītības iestādēs.
- Pašvaldības politiku ietekmē arī tas, ka novads pētījuma veikšanas laikā bija tikko izveidots un novada iekšējās integrācijas izaicinājumi kavēja citu politikas aspektu attīstību, ieskaitot arī mazākumtautību līdzdalību politikas īstenošanā.
- Skolai, līdzīgi kā iepriekš analizētajās četrās pašvaldībās, ir izšķiroša loma iedzīvotāju līdzdalības procesos, un skola kompensē slēgto līdzdalības “telpu” (kā infrastruktūra un publiskā foruma vieta) funkcijas.

⁵⁰⁷ Intervija ar J. Tēraudkalnu, vokālā ansambļa “Sudaruška” vadītāju (30.06.2010.)

⁵⁰⁸ Intervija ar A. Šomasi, Sedas pilsētas kultūras nama vadītāju (30.06.2010.)

SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS POLITIKAS PLĀNOŠANAS UN ĪSTENOŠANAS DALĪBNIEKIEM

Secinājumi

Pētījumam izvēlēto pašvaldību dažādības politikas analīze ir, primāri, konkrētas situācijas attīstība laikā un telpā. Atsevišķās pašvaldībās konstatētos dažādības politikas instrumentus var iedalīt divās nosacītās grupās:

- 1) **pašvaldības izstrādātie** un mērķa grupām piedāvātie integrācijas un dažādības politikas instrumenti, izmantojot pašvaldības resursus (finanses un loģistiku, kā arī dalību konsultatīvajos forumos);
- 2) **mazākumtautību veidotie** integrācijas un dažādības politikas instrumenti, kas ir vērsti uz konkrētās etniskās kopienas kultūras vai starpkultūru dialoga veidošanos un kas pēc to izveidošanas saņem pašvaldības institūciju atbalstu.

Pašvaldībās radīto dažādības politikas instrumentu ilgtspēja atšķiras katrā konkrētajā pašvaldībā. Pētījumā analizētajā laika posmā – ekonomiskās krīzes intensīvākais posms – ievērojami tika ietekmēti pašvaldību budžeta apmēri, kas būtu novirzāmi dažādības politikas īstenošanai. Ja starptautisko institūciju un projektu līdzekļi atsevišķās pašvaldībās rosināja vietēja mēroga debates un politikas iniciatīvas integrācijas jomā, tad pēc 2009. gada šādas iniciatīvas novērojamas maz un fragmentāri. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka lokālā integrācijas politika konkrētajās pašvaldībās turpinājās pēc pašvaldības institūciju iniciatīvas.

Analizētajās pašvaldībās ir konstatējams integrācijas politikas nevienmērīgums, atkarībā no konkrētu indivīdu iniciatīvas. Tas ir vēl viens būtisks faktors, kas ietekmē politikas kvalitāti līdzās finansēm. Ne vienmēr pastāv likumsakarības starp samazināto budžetu un politikas kvalitātes un intensitātes samazināšanos. Pētījuma autors konstatēja, ka gan pašvaldības darbinieku, gan mērķa grupu pārstāvju personiskā iniciatīva ir izšķirošs faktors konkrētas aktivitātes īstenošanai.

Pašvaldību politika dažādības jomā ir atkarīga no mērķa grupu spējām, prasmēm un intereses pašvaldību "piedāvājuma" izmantošanā. Šajā jomā tieši adekvāta piedāvājuma forma nodrošina tā efektīvu izmantošanu. Ņemot vērā mazākumtautību NVO un radošo kolektīvu vecuma grupu un sociālās identitātes raksturojumu, ieskaitot lingvistisko kompetenci (latviešu valodas apguves pakāpe), pašvaldību politika un "piedāvājumu" klāsts nereti ir plašāks, nekā to uztver un izmanto mērķa grupas.

Pašvaldības pakļautībā esošās institūcijas ir būtiski integrācijas politikas instrumenti. Skola, kultūras centrs, bibliotēka ir papildu telpas, kuras var rosināt un īstenot integrācijas politiku pašvaldību teritorijā. Neformālās tīklošanās iespējas un izmantojamo tehnoloģiju klāsts šajās iestādēs ir kļuvis par palīglīdzekli apstākļos, kad tiešais finansējums ir samazinājies. Skola tiek definēta kā identitātes veidošanas un saglabāšanas instruments.

Jākonstatē, ka lielākā daļa pētījumā analizēto mazākumtautību NVO pašvaldību dažādības un integrācijas politikā piedalās reaktīvi. Proaktīva pozīcija tieši pašvaldības politikas procesa veidošanā ir retāka. Tas daļēji izskaidrojams ar jau minēto dalības lingvistisko kompetenci, daļēji ar to, ka dalība mazākumtautību radošos kolektīvos ir prioritāra, vieglāk īstenojama.

Apdraudētības diskurss mazākumtautību vidū, kaut arī neizteikts, tomēr pastāv analizēto pašvaldību NVO dalībnieku vidū. Šis diskurss ir traktējams kā subjektīvu izjūtu izpausme, reaģējot uz kādas institūcijas statusa izmaiņām (piemēram, skolas vai klases slēgšana) vai pašvaldības finansējuma apjoma izmaiņām. Kopumā ir konstatējama pozitīva, atbalstoša attieksme pret pašvaldību politiku dažādības jomā, vienlaicīgi ir izteikta nepieciešamība pēc atbalsta, arī finanšu atbalsta apjoma palielināšanas, kā arī vajadzība intensificēt mazākumtautību interešu pārstāvniecību dalību pašvaldības konsultatīvajos mehānismos. Kā atzīmē R. Hofmans, "ir pamats secināt, ka

minoritāšu tiesības adekvātas aizsardzības mērķis nevar tikt sasniegts vienīgi lietojot tiesības nebūt diskriminētam, bet prasa papildu tiesību pastāvēšanu".⁵⁰⁹ Vienlaicīgi, lai novērstu liberālās koncepcijas piekritēju kritiku par īpašas situācijas veidošanu konkrētām grupām, R. Hofmans uzskata, ka, viņaprāt, tiesības netikt diskriminētam attiecas uz visiem cilvēkiem, ieskaitot etnisko vairākumu. Tomēr, kā atzīmēja pētnieks, vairākuma tiesības netikt diskriminētam acīmredzami pietiekamā apmērā tiek nodrošinātas ar vispārējām tiesībām pasargāt un attīstīt šo cilvēku individuālās identitātes. R. Hofmans ņem vērā priekšstatu, ka Eiropas vēsture sniedz pierādījumus tam, ka minoritāšu tiesības uz identitāšu attīstību ir tomēr jānodrošina ar papildu līdzekļiem, ieskaitot papildu tiesiskus instrumentus.⁵¹⁰ Tādējādi, interpretējot R. Hofmanu, varētu apgalvot, ka minoritāšu aizsardzības papildu tiesiskie instrumenti ir nacionālās valsts vairākuma vēsturiski izveidojušies un līdz šim Eiropas kontinentā aktuāla nespēja nodrošināt minoritāru grupu līdzvērtīgu līdzdalību pārnacionālo impēriju vai nacionālu valstu sabiedrībās. Kā atzīmēja Gulara Gulijeva (*Guliyeva*), tieši 90. gadu sākumā uzliesmojošie etniskie konflikti bijušajā PSRS telpā sekmēja starptautisko organizāciju proaktīvu darbību minoritāšu aizsardzības jomā.⁵¹¹

Pašvaldību institūciju politikas analīze un respondentu interviju apkopojums ļauj secināt, ka dominējošā attieksme pret dažādības un integrācijas politiku ir raksturojama ar augstāk iztirzāto formulējumu "mēs nešķirojam" – etnisko kultūru daudzveidība tiek atzīta un atbalstīta, bet atbalsts netiek īstenots ar dažādu jeb atšķirīgu, papildu vajadzību "filozofiju". Pašvaldību proaktīva, *positive action* ietvaros definējama politika nenorisinās, apzinojoties to, ka īpašas vajadzības pēc etniskas kopienas statusa vai līdzdalības pieredzes spētu veicināt pašvaldības kopēju saliedētību un dzīves kvalitāti, nevis apdraudētu vai palēninātu pašvaldības sociālo integrāciju.

⁵⁰⁹ Hofmann R. The Impact of International Norms of the Protection of National Minorities in Europe... – p. 25

⁵¹⁰ Turpat.

⁵¹¹ Guliyeva G. Joining Forces or Reinventing the Wheel? The EU and the Protection of National Minorities.// International Journal on Minority and Group Rights 17 (2010). – p. 287., 289.

Kultūras jeb kolektīvā atmiņa ir viens no retāk sastopamiem elementiem atlasīto pašvaldību integrācijas politikas dokumentos. Kolektīvā atmiņa ir raksturojama kā dažāda statusa kolektīvā atmiņa – latviešu, tātad etniskā vairākuma kolektīvā atmiņa, tiek traktēta kā integratīva bāze visiem pašvaldības iedzīvotājiem. Tas izskaidro arī īpašu finanšu un diskursīvu atbalstu latviešu kolektīvās atmiņas vietas kopšanai un publiskai pieejamībai. Dalība to apzināšanā un kopšanā arī ir atšķirīga un saistīta ar dalībnieku etnisko identitāti – latviešiem tā ir dalība savas patības apzināšanā, mazākumtautībām tā ir lojalitātes apliecinājums un dalība integrācijas politikā, kas lielākoties domāta “nelatviešiem”. Mazākumtautību diskursīva atzišana ir klātesoša visos pētījumā analizētajos politikas dokumentos, bet nereti integrācija tiek saprasta kā iekļaušanās tikai latviešu vidē, kas jau pastāv un ir gatava uzņemt jaunus dalībniekus. Latviešu uzdevumi integrācijas procesā ir definēti kodolīgi un konspektīvi, ar neizteiktu rīcības turpinājumu nākotnes plānos. Mazākumtautību atzišana netiek attiecināta uz to klātbūtni publiskajā telpā ar mazākumtautību kolektīvās atmiņas artefaktiem. Tādējādi, sekojot Z. Baumana tēzei par “ne-telpām” pilsētā vai telpām, kas ir izslēgtas no grupas uztveres kā neeksistējošas,⁵¹² integrācijas politika izvēlētajās pašvaldībās analizētajā periodā nav iekļāvusi mazākumtautību publisku atzišanu telpā. Mazākumgrupām tiek piedāvāti scenāriji, kas nav traktējami kā alternatīva: iekļaušanās latviešu etniskās kultūras telpā, paralēli sekmējot savu un sev domātu, nevis kopējai telpai adresētu etnisko identitāti tās dažādās dimensijās: kolektīvo mantojumu, etniski definētu vēsturi un mākslas nozares amatieru kolektīvu darbības formas. Mazākumtautību kultūrtelpa netiek traktēta kā daļa no latviešu kultūras “ainavas”, bet kā tajā iekļaujama, bez latviešu kultūrtelpas sastāvdaļas statusa. Tā drīkst pastāvēt blakus, bet galamērķis ir saplūst ar latviešu etnisko kultūru. Šī koncepcija izskaidro to, ka mazākumtautību kultūra un identitāte nesniedz nekādu “lietderīgumu” etniskajam vairākumam. Analizēto pašvaldību politika visai neskaidri definē latviešu kopienu, kas tiek uztverta kā stabila un tāda, kam nav nepieciešama jauna definīcija tās attiecībās ar mazākumtautību kultūru. Izņemot iespēju pastāvēt blakus galvenajai etniskajai kultūrai kā vienotas sabiedrības daļas segmenta

⁵¹² Бауман З. Текущая современность... – с. 114.

kultūrai, mazākumtautību kultūrai nav saiknes, ietekmes vai citu attiecību modeļu ar latviešu, tātad vairākuma kultūru.

Etniski definētās kopienu vajadzības tiek traktētas kā parādība, kas var izraisīt sašķeltības risku. Tā vietā analizētajās pašvaldībās dominē tāda politika, kas vai nu iekļauj mazākumtautību un to interešu pārstāvniecību vajadzības kopējā sociālajā politikā (pieejamība, sociāla drošība, vides kvalitāte), kurā etniskums pazūd, vai risinās etniskuma stilizācija muzeju vai folkloras aktivitāšu ietvaros, kas arī nesekmē konkrētu grupu vajadzību definēšanu pašvaldības politikā un publiskajā telpā. Intervijās ar pašvaldību institūciju darbiniekiem vairākkārt izskanēja princips “mēs nešķirojam”, tas ilustrē ne tikai iekļaujošo, bet arī dažādības un atšķirīgu vajadzību nivelējošo diskursu, kas ir saiknē ar augstāk minēto tēzi par dažādām iespējām būt atpazītam publiskajā telpā. Pašvaldību saliedētības diskurss ilustrē Z. Baumana tēzi par etnisko identitāti kā dominējošu, kurai pretī nav cita izvēle kā tikai ne-piederība: “...etniskai piederībai, atšķirībā no jebkura cita cilvēku apvienošanas pamata, ir priekšrocība “naturalizēt” vēsturi, priekšstatīt kultūru kā “dabisko” paradību, brīvību – kā apzinātu (vai pieņemto) nepieciešamību. Etniskā piederība liek rīkoties – vajag izšķirties par uzticību savai dabai. Cilvēks ir spiests visiem spēkiem un bez apstājas rīkoties saskaņā ar izvēlēto modeli, lai tādā veidā sniegtu savu artavu tā saglabāšanā. Pats modelis netiek uzskatīts par izvēles jautājumu. Izvēle ir nevis starp dažādām etniskām piederībām, bet gan starp nepiederību un piederību, mājām un bezpajumti [...] Tieši šeit parādās dilemma, kuru mācība par kopienām ir spiesta novest līdz cilvēka apziņai”.⁵¹³ Politikas dokumenti un aktivitātes sagaida vienīgo izvēli gan no latviešiem, gan no mazākumtautībām – piederēt pie latviešu kultūrvides. Piederības saturā ietilpst gan telpiskā piederība – darba mobilitāte tiek uztverta kā aiziešana no kopienas un piederības simbolikas “vienošanās” laušana, gan emocionālā vai “mentalitātes” dimensija – sajūtu līmenī, kas tiek iekļauta patriotisma jēdzienā. No tā izriet nākamais secinājums.

Dominējošā attieksme – neizcelt tādu pašvaldības iedzīvotāju grupu vajadzības, kuru līdzdalības deficīts var būt saistīts ar tās etniskās identitātes elementiem – ir izskaidrojama ar *positive action* vispārēju diskursīvu nepie-

⁵¹³ Autora tulkojums no: Бауман З. Текущая современность... – с. 186.

nemšanu Latvijas politiskajā diskursā, kā arī skeptisku un nepietiekamās zināšanās balstītu noraidošu attieksmi pret diskriminācijas riskiem gadījumā, ja pašvaldība nereaģē uz konkrētu vienādas iespējas ierobežojošu faktoru novēršanu. Sociālo diferenciacijas risku novēršana, kas dominē analizēto pašvaldību politikā, aizstāj nepieciešamību politikas plānošanā ievērot iespējamās pilsoniskās līdzdalības diferenciaciju sakarā ar etniskām identitātēm. Līdz šim izteiktākās ir bailes no etniskām vajadzībām un to definēšanas politikas procesā.

Rekomendācijas politikas procesa dalībniekiem

Ņemot vērā pētījuma vispārīgos un atsevišķu pašvaldību analizē balstītus secinājumus, pētījuma autors izstrādājis šādas rekomendācijas pašvaldību politikas efektivitātes celšanai dažādības jomā. Politikas efektivitāte pētījumā ir traktējama kā pašvaldības politikas optimālāka atbilstība mērķa grupu vajadzībām, nodrošinot rezultatīvu dalību pašvaldības politikas veidošanā un sekmējot pašu mazākumtautību izvirzītu politiku to identitāšu attīstībā un saglabāšanā.

Pašvaldības institūcijām

Jāveicina tādas līdzdalības formas, kurās mazākumtautību interešu pārstāvniecības varētu īstenot dalību pilsonisko aktivitāšu spektrā. Ņemot vērā, ka Latvijas Republikas nepilsoņi nedrīkst piedalīties arī pašvaldību vēlēšanās, ir nepieciešams rast kompensējošus līdzdalības mehānismus ar iespējām paust kolektīvās intereses un ietekmēt pašvaldības politikas plānošanu, ieskaitot finanšu plānošanu.

Nepieciešams nodrošināt, lai katrā no pašvaldībā dibinātajiem līdzdalības mehānismiem būtu mazākumtautību pārstāvji.

Nepieciešams pilnveidot visus pašvaldības informācijas apmaiņas instrumentus ar mērķi efektīvi nodot pašvaldības vēstījumu par līdzdalības iespējām tādām mērķauditorijām, kam ziņu saņemšanai nepieciešama kāda

papildu valoda līdzās latviešu valodai (kopsavilkums mazākumtautību valodā, tulks pašvaldības administrācijā, latviešu valodas kursu skaita palielināšana).

Pašvaldības aktivitātēs jāintensificē kultūru dialoga un daudz kultūru vides "filozofija", dažādība jāpadara zināma, atrodama un skaidri identificējama publiskajā telpā (svētki, tematiskās nedēļas, kur latviešu kultūrvidē netiek nodalīta no mazākumtautību kultūrvides, vienlaicīgi saglabājot vietu publiskajā telpā atšķirīgām identitātēm).

Mazākumtautību interešu pārstāvēniecībām

Veicināt mazākumtautību pārstāvju aktīvāku līdzdalību pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos, definēt publiskajā telpā kopienas vajadzības, izmantot iespējas sniegt atzinumus, viedokļus, piedalīties publiskajās apspriešanās.

Piedāvāt pašvaldības struktūrām piedalīties tādās NVO aktivitātēs, kas sekmētu mazākumtautību pilsoņu skaita palielināšanos un tādējādi aktīvāku iesaisti pašvaldības politikas procesā un tiešajos demokrātijas procesos (pilsonības, skolas, kursi).

Pašvaldības plašsaziņas līdzekļiem

Veicināt plašsaziņas līdzekļu satura dažādošanu, sniedzot informāciju par pašvaldībā dzīvojošajām mazākumtautībām, veicināt preses un citu plašsaziņas līdzekļu debates par pašvaldības politikas aktualitātēm integrācijas procesā.

Bibliogrāfija

- Agarin T. Cooptation as Integration? National Programme "Integration of Society in Latvia" on Minority Participation. In: Agarin T., Brosig M. (ed.) *Minority Integration in Central Eastern Europe. Between Ethnic Diversity and Equality.* – New York: Rodopi, 2009.
- Ahmed T. A Critical Appraisal of EU Governance for the Protection of Minority Rights. // *International Journal on Minority and Group Rights* 17 (2010)
- Apine I., Volkovs V. Latvijas krievu identitāte: vēsturisks un socioloģisks apcerējums. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2007.
- Baumann Z. *Moderne und Ambivalenz. Das Ende der Eindeutigkeit.* – Hamburger edition, 2005.
- Benhabib S. *The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era.* – Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Bhabha H. *The Location of Culture.* – London: Routledge, 2010.
- Bourdieu P. Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1., 1989.
- Brands Kehre I., Pūce I. Politiskā nācija un pilsonība. Rozenvalds J. (red.). *Cik demokrātiska ir Latvija? Demokrātijas audits.* – Rīga: LU Apgāds, 2005.
- Craig E. The Framework Convention for the Protection of National Minorities and the Development of a "Generic" Approach to the Protection of Minority Rights in Europe? // *International Journal on Minority and Group Rights*, 17 (2010).
- Diskriminācijas novēršana Latvijā: no likumdošanas līdz tiesu praksei (2008–2011). – Latvijas Cilvēktiesību centrs: Rīga, 2011.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: The application of Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of Equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. COM (2006) 643 final
- Döring J., Thielmann T. Einleitung. Was lesen wir im Raume? Der Spatial Turn und das geheime Wissen der Geographen. In: Döring J., Thielmann T. (Hg.) *Spatial Turn. Das Raumparadigma in den Kultur- und Sozialwissenschaften.* – Bielefeld: Transcript, 2009.
- ES Padomes direktīva 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (2000. gada 29. jūnijs).
- ES Padomes direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (2000. gada 27. novembris).
- Gingrich A., Banks M. (ed.) *Neo-nationalism in Europe and Beyond. Perspectives from Social Anthropology.* – Berkhahn Books, 2006.

Guliyeva G. Joining Forces or Reinventing the Wheel? The EU and the Protection of National Minorities. // International Journal on Minority and Group Rights 17 (2010).

Hanovs D. Ievads. Par kultūrām, kopienām un piederību: dialogs mūsdienu Latvijā. Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes. – Rīga: Akadēmisko programmu aģentūra, 2008.

Hanovs D. Neiespējamā integrācija, http://www.politika.lv/temas/sabiedribas_integracija/Neiespejama_integracija/ (skatīts 10.12. 2010.)

Hanovs D., Laicāne M., Mihailovs J. Dažādības vadība multietniskā vidē. – Rīga: Drukātava, 2009.

Hanov D. Recognition of Minority Rights and Liberal Paradigm: Is a Third Way Possible? The Case of Latvia. // Ethnicity. Politics of Recognition. – 1 (1) 2009.

Hanov D. What should be done with the Other? Ethnic Diversity of Integration Policy in Latvia. // Ethnicity, 2011/4

Hanovs D. (red.) Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes. – Rīga: Akadēmisko programmu aģentūra, 2008.

Hanov D. Latvian Parliamentary Elections 2011: Virtual Democracy, Flash Mobs and the Rise of “National Alliance” // Ethnicity 2011/5. – pp. 24–42.

Hofmann R. The Impact of International Norms of the Protection of National Minorities in Europe: The Added Value and Essential Role of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. – Report. Council of Europe, 2006.

Jordanova L. History, “otherness” and display. In: Hallam E., Street B. V. Cultural Encounters. Representing Otherness. – London: Routledge, 2000.

Koschorke A., Lüdemann S., Frank T., Mazza de Matala E. Der fiktive Staat. Konstruktionen des politischen Körpers in der Geschichte Europas. – Frankfurt am Main: Fischer, 2007.

Krumm R., Medvedev S., Schröder H.–H. Constructing Identities in Europe. German and Russian Perspective. Band 66. Baden-Baden: Nomos, 2012.

Kūle M. Dialoga filosofija: ceļš uz solidāru sabiedrību Eiropā un Latvijā. Dialogs Latvijā; kultūru dažādība, robežas un saiknes. – Rīga, 2008.

Latvijas Cilvēktiesību centrs. Alternatīvais jeb “ēnu ziņojums” par EP Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību īstenošanu Latvijā. – Rīga: 2008.

Latvijas Cilvēktiesību centrs (2007), Diskriminācijas novēršana Latvijā: attīstība līdz 2006. gada beigām

- Luhmann N. Inklusion und Exklusion. In: Berding H. (Hrsg.) Nationales Bewußtsein und kollektive Identität. Studien zur Entwicklung des kollektiven Bewußtseins in der Neuzeit, 2. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft, 1996.
- Medick-Bachmann D. Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften. – Hamburg: Rowohlts Enzyklopädie, 2007.
- Misztal B. A. Theories of Social Remembering. – Philadelphia: Open University Press, 2003.
- Muižnieks N. Mazākumgrupu (minoritāšu) tiesības. No: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga, 2000.
- Nair S. Europa wird mestizisch. // Lettre International. – Winter 2010.
- Pabriks A. Etniskās proporcijas, nodarbinātība un diskriminācija Latvijā. – Rīga: Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs; Sorosa fonds – Latvija, 2003.
- Pašvaldību loma sabiedrības integrācijas procesā, Baltijas Sociālo zinātņu institūts, Rīga, 2004.
- Radstone S., Schwarz B. (ed.) Memory: Histories, Theories, Debates. – New York: Fordham University Press, 2010.
- Schutter O. De. European Union Legislation and the Norms of the Framework Convention for the Protection of National Minorities. – Council of Europe, 2006.
- Svašek M. (ed.) Postsocialism. Politics and Emotions in Central and Eastern Europe. – Oxford: Berghahn Books, 2006.
- Rüsen J., Gottlob M., Mittag A. (Hrsg.) Die Vielfalt der Kulturen. Erinnerung, Geschichte, Identität 4. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Taschenbuch Wissenschaft, 1998.
- Schlögel K. Im Raume lesen wir die Zeit. Über Zivilisationsgeschichte und Geopolitik. – München: Carl Hanser Verlag, 2009.
- Vanags E., Vilka I. Pašvaldību darbība un attīstība. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005.
- Vēbers E. Vai teiksim ardievas sabiedrības integrācijai? Pretestība sabiedrības integrācijai: cēloņi un sekas. Rakstu krājums. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2007.
- Zankovska-Odiņa S. Konvencijas izstrādes vēsture. Konvencijas normu un pamatprincipu raksturojums. No: Nacionālo minoritāšu konvencija – Eiropas pieredze Latvijai – Rīga: Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2006.
- Zankovska-Odiņa S. Nacionālo minoritāšu līdzdalība – vai un cik efektīva? No: Dialogs Latvijā: kultūru dažādība, robežas un saiknes – Akadēmisko programmu aģentūra, 2008.
- Zepa B., Šupule I., Krastiņa L. Integration Practices and Perspectives. – Rīga: Baltic Institute of Social Sciences, 2006.

Балибар Э. Волнения в Banlieues.//Прогнозис. 2 (14), 2008.

Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. – Москва: Весь Мир, 2004. – с. 70.

Бауман З. Индивидуализированное общество. – Москва: Логос, 2005.

Бауман З. Текущая современность – Москва: Питер, 2008.

Бурдые П. Социология социального пространства. – Москва: Алетейя, 2007.

Гудков Л. Идеологема “врага”: “Враги” как массовый синдром и механизм социокультурной интеграции. Образ врага. – Москва: ОГИ, 2005.

Нойманн И. Использование «Другого». Образы Востока в формировании европейских идентичностей. – Москва: Новое издательство, 2004.

Рыжакова С. *Historica Lettica*: Национальная история и этническая идентичность. О конструировании и культурном реферировании прошлого латышей. – Москва: РАН, 2010.

Травма: пункты: Сборник статей. Сост. С. Ушакин. – Москва: Новое литературное обозрение, 2009.

Хабермас Ю. Вовлечение Другого. Очерки политической теории. – Санкт-Петербург: Наука, 2001.

Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства. Нации и национализм. – Москва: Праксис, 2002.

Interneta resursi

www.km.gov.lv

www.pmlp.gov.lv

www.likumi.lv

www.balvi.lv

www.broceni.lv

www.dagda.lv

www.olaine.lv

www.strencunovads.lv

www.hrweb.org

www.humanrights.lv

www.osce.org

Latvijas pašvaldību darbs kultūru dažādības veicināšanā

Aptaujas anketu apkopojums

Aptaujas anketas tika izsūtītas 2010. gada martā 106 pašvaldībām. Atbildes uz jautājumiem sniedza 18 pašvaldības.

1. Vai jūsu pašvaldība īsteno programmas, plānus vai projektus, kas veicina kultūru dažādību/ sabiedrības integrāciju? Lūdzu, miniet piemērus.

Tikai divas pašvaldības – Olaines un Jaunpils – minējušas, ka tās ir izstrādājušas un īsteno sabiedrības integrācijas programmas. Tomēr, kā atzīst pašvaldības, sabiedrības integrācijas programmas vairāk tiek vērstas uz iedzīvotāju sociālo integrāciju: “Jaunpils novadā ir ļoti viendabīgs nacionālais sastāvs, t. i., 92,5% iedzīvotāju ir latvieši, lielākās no mazākumtautībām – krievi 2,5%, lietuvieši 2,1%. Līdz ar to sabiedrības integrācijas programmas vairāk tiek vērstas uz iedzīvotāju sociālo integrāciju, kurās iesaistās dažādu tautību iedzīvotāji, jo lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju brīvi pārvalda latviešu valodu un faktiski ir integrējušies latviešu sabiedrībā.” (Jaunpils novada dome)

Lai gan lielākajā daļā pašvaldību nav izstrādātas konkrētas programmas vai plāni kultūru dažādības vai sabiedrības integrācijas veicināšanai, pašvaldības regulāri īsteno un atbalsta dažādus kultūras un sadarbības projektus – gan sadarbībā ar nacionālo minoritāšu biedrībām, gan citām NVO. Jēkabpilī īstenoti vairāki nozīmīgi projekti vecticībnieku kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai Latgalē. Jēkabpils Vēstures muzejs sadarbībā ar Dienvidlatvijas vecticībnieku kultūrizglītības biedrību “Belovodije”, kopš 2000. gada īsteno vairākus sadarbības projektus, kuru realizācijai piesaistīti

Valsts kultūrkapitāla fonda un Latvijas Sabiedrības integrācijas fonda finansējums. 2002. gadā Jēkabpils Vēstures muzejs īstenoja Sorosa fonda – Latvija finansētu projektu “Jēkabpils – mūsu kopīgās mājas”, kura ietvaros tika organizēta nometne bērniem, kurā kopumā 40 dažādu Jēkabpilī dzīvojošu tautību bērni divas nedēļas muzeja vidē iepazīna cits cita kultūru. Kā atzīst Jēkabpils pilsētas dome, visapjomīgākais projekts, piesaistot PHARE finansējumu, norisinājās laikā no 2005. līdz 2006. gadam – “Vecticībnieku kultūrvēsturiskais mantojums Latgalē”. Projekta rezultātā tika apsekoti dievnami, kapsētas un piemiņas vietas Daugavpils, Rēzeknes un Jēkabpils rajonā. Organizētas trīs izstādes, semināri, izdots buklets. Jēkabpils Galvenajā bibliotēkā tiek organizētas tikšanās un atsevišķi pasākumi, popularizējot pilsētā dzīvojošo tautu kultūras (ukraiņu, poļu, baltkrievu, krievu un latviešu).

Savukārt Tukuma novada pašvaldības budžetā ir “tādas sadaļas kā kultūras pasākumi, sporta pasākumi, citi sabiedriskie pasākumi, kuru ietvaros tiek apstiprināti finanšu līdzekļi dažādu NVO kultūras, sporta pasākumu rīkošanai un organizāciju darbībai”.

Iedzīvotāju nacionālā sastāva daudzveidība Strenču novadā⁵¹⁴ ir veicinājusi pašvaldības atbalstu kultūru dažādības veicināšanai – “Strenču novada dome ir atjaunojusi kultūras nama statusu Sedas pilsētā, ir uzsācis darbu pilsētas kultūras pasākumu organizators, jo ilgu gadu Sedas kultūras dzīve bija apstājusies. Šobrīd Sedā darbojas krievu tautas mūzikas ansamblis. Vairākas pašvaldības atzīst, ka integrācijas pasākumi galvenokārt tiek īstenoti, izmantojot skolas un bibliotēkas. Strenču novada pirmsskolas izglītības iestādes filiālē Sedas pilsētā tiek īstenoti dažādi kultūras projekti – gan latviešu gadskārtu ieražu svinības, gan pasākumi pēc slāvu tradīcijām, piemēram, Masļenica. Savukārt Jērcēnu pagastā rūpīgāk tiek strādāts pie latviešu gadskārtu tradīciju pasākumu ieviešanas un pilnveidošanas”.

⁵¹⁴ Strenču novadā ietilpst Strenču un Sedas pilsētas un Plāņu un Jērcēnu pagasti. Daļēji šīs teritoriālās vienības ir ar nacionālām īpatnībām. Sedas pilsētā 64% iedzīvotāju ir krievu tautības. Sedā ir tikai 17% latviešu. Kopumā Sedā dzīvo 16 dažādu tautību pārstāvji – baltkrievi, poļi, igauņi, lietuvieši, marieši, gruzīni u. c. Arī citās teritoriālajās vienībās ir dažāds nacionālais iedzīvotāju sastāvs. Jērcēnu pagastā no 550 iedzīvotājiem 5% ir čigānu tautības.

Arī Balvu novada pašvaldībā mazākumtautību skola īsteno projektus, kas dod iespēju krievu tautības cilvēkiem piedalīties dažādās aktivitātēs. Savukārt Daugavpils novada Naujenes pagastā sabiedrības integrācijas jomā ļoti aktīvi darbojas pensionāri, kuriem izstrādāta integrācijas programma "Veselības skola". Tajā vienkopos veiksmīgi darbojas latvieši, krievi, poļi, ukraiņi un baltkrievi.

Atsevišķas pašvaldības atbalsta un organizē starptautiskus kultūras projektus (Jūrmalas pilsētas dome), sadarbības projektus un pasākumus kopā ar kaimiņpilsētām (Valkas novada dome) un nodrošina nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu (Brocēnu novada pašvaldība). Arī Bauskas novada Vecsaules pagasts iesaistījies programmā "Pārrobežu attīstība", kurā tiek veicināta sadarbība starp pagasta un Lietuvas folkloras ansambli "Aidīja".

2. Vai jūsu pašvaldībā ir amatpersona, kuras pienākumos ietilpst kultūru dažādības veicināšana? Lūdzu, miniet amata nosaukumu.

Liela daļa pašvaldību atzīst, ka tām nav īpašas amatpersonas, kuras amata pienākumos ietilptu tieši kultūras dažādības veicināšana. Tomēr pašvaldības uzsver – kultūrpolitikas jautājumus pašvaldībās visbiežāk koordinē kultūras, sporta un izglītības nodaļas, kultūras darba organizatori, kā arī kultūras centri. Tukuma novada domē kultūru dažādības veicināšanu koordinē Kultūras, sporta un sabiedrisko attiecību nodaļa. Jēkabpilī par kultūras jautājumiem atbild Jēkabpils pilsētas pašvaldības kultūras darba konsultante un Kultūras pārvaldes direktore. Arī Daugavpils novada Naujenes pagastā par kultūras dažādības veicināšanu atbild Naujenes kultūras centra direktore. Atsevišķās pašvaldībās atbildība par kultūras jautājumu risināšanu noteikta arī domes priekšsēdētāja vietniekiem. Olaines novadā par kultūrpolitikas īstenošanu atbild gan domes priekšsēdētāja vietnieks un Izglītības, kultūras un jaunatnes lietu speciālists, gan Sabiedrisko attiecību speciālists un Kultūras centra vadītājs. Savukārt Jūrmalas pilsētas domē – Jūrmalas pilsētas domes priekšsēdētāja 1. vietniece un Jūrmalas Kultūras centrs.

Tomēr ir pašvaldības, kas atzīst, ka atsevišķa kultūras eksperta vieta pašvaldībā nemaz nav nepieciešama: "Brocēnu novada kultūras jautājumus lemj Kultūras un izglītības komiteja. Atsevišķa kultūras eksperta vieta novadā nav (un nav arī nepieciešama). Informatīvo apriti ar valsts institūcijām un pārstāvniecību Kurzemes plānošanas reģionā nodrošina Brocēnu novada kultūras un izglītības centrs."

3. Vai jūsu pašvaldība piedalās citu organizāciju darbā kultūru dažādības veicināšanā? Lūdzu, miniet piemērus.

Gandrīz visas pašvaldības norāda, ka tās sadarbojas ar citām organizācijām, lai veicinātu kultūru dažādību. Sadarbība galvenokārt tiek īstenota, finansiāli atbalstot organizāciju projektus un piedaloties dažādos NVO rīkotos pasākumos. Tukuma novada dome 2008., 2009. un 2010. gadā atbalstījusi vairākus sabiedrisko organizāciju projektus cilvēkiem ar invaliditāti. Olaines novada pašvaldība atbalsta Olaines NVO apvienību un Olaines novada pašvaldības izglītības un kultūras iestādes. Jūrmalas pilsētas dome sadarbojas ar Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūru un Hermaņa Brauna fondu. Savukārt Balvu novada pašvaldība iesaistījusies vairākos projektos izglītības, kultūras un sporta jomā.

Atsevišķas pašvaldības atzinušas, ka tās īpaši atbalsta mazākumtautību organizācijas: "Pašvaldības budžetā ir paredzēti līdzekļi ukraiņu, poļu, baltkrievu, krievu u. c. biedrībām kultūras projektu finansēšanai, tie ir nelieli un tiek piešķirti pēc iesniegto projektu izvērtēšanas." (Jēkabpils pilsētas dome)

Arī Tukuma novada dome vairākkārt piešķirusi līdzfinansējumu romu biedrības pasākumiem.

Vairākas pašvaldības norādījušas, ka tās iesaistījušās starptautiskos projektos un sadarbības tīklos. Tukuma novada dome sadarbībā ar sadraudzības pilsētām Plungi (Lietuva), Krasnogorsku (Krievija) un Izjum (Ukraina) ir realizējusi radošās darbnīcas un nometnes. Jaunpils novada domei ir sadraudzības līgums ar Dušeti pašvaldību Gruzijā, un sadarbībā ar Gruzijas atbalsta fondu pašvaldība iesaistījusies projektos "Sociālā darba organizēšana Dušeti un Mchetas pašvaldībās, nodrošinot procesa kvalitātes standartu

ievērošanu". 2008., 2009. gadā un "Population Forum for Civil Participation" 2010. gadā. Tāpat kultūru dažādības veicināšana notiek, Jaunpils vidusskolas skolēniem iesaistoties starptautiskos projektos ar dažādām Eiropas valstu skolām, iepazīstot citu valstu kultūru un popularizējot mūsu valsts tradīcijas un kultūru. Savukārt Valkas novada dome ir Eiroreģiona Pskov-Livonija biedre, dvīņu pilsētu *City Twin* asociācijas biedre un *Twin Town* sadarbības tīkla (astonas valstis) dalībniece.

Tomēr ir pašvaldības, kas atzinušas – ja nav kopēju projektu, pašvaldība nepiedalās citu organizāciju darbā, lai veicinātu kultūru dažādību (Jelgavas novada pašvaldība, Lubānas novada pašvaldība, Balvu novada pašvaldības Lazdulejas pagasta pārvalde).

4. Vai jūsu pašvaldība sniedz atbalstu citām organizācijām (piemēram, nevalstiskām organizācijām, skolām utt.), kas vēlas veicināt kultūru dažādību/ saglabāt savu kultūru? Lūdzu, miniet piemērus.

Lielākā daļa pašvaldību atzinušas, ka tās iespēju robežās atbalsta gan nevalstiskās organizācijas, gan izglītības un kultūras iestādes. Tiek atbalstīti gan sabiedrisko organizāciju kultūras pasākumi, piemēram, piešķirot dotācijas un līdzfinansējot kultūras projektus, gan daļēji finansējot NVO uzturēšanas izdevumus. Tukuma novada domes 2010. gada budžeta sadaļā – Atpūta, kultūra, sports un NVO – paredzēti Ls 2 264 889 (13% no pašvaldības budžeta). Aktīvi dažādu kultūras pasākumu organizēšanu atbalstījusi arī Jēkabpils pilsētas pašvaldība. Jēkabpils Galvenajā bibliotēkā jau vairākus gadus sadarbībā ar Čehijas vēstniecības darbiniekiem tiek veidotas izstādes un organizēti pasākumi čehu kultūras un mākslas popularizēšanai. Tāpat tiek organizēti dažādi pasākumi sadarbībā ar ukraiņu un baltkrievu biedrībām. Arī Bauskas novada Vecsaules pagasta pārvalde iespēju robežās sniedz atbalstu skolām – nometņu organizēšanā, bibliotēkām – kafijas, tējas nodrošināšanā un pulciņiem – koncertu organizēšanā.

Vairākas pašvaldības sniedz atbalstu bezmaksas telpu iznomāšanai NVO pasākumiem un darbībai (Skrundas novada pašvaldība, Brocēnu novada

pašvaldība, Olaines novada pašvaldība). Jaunpils novada dome sniedz atbalstu, nodrošinot telpas NVO darbībai, piemēram, biedrībai “Dzīpars” amatniecības tradīciju saglabāšanai un apmācībai, biedrībai “Jaunpils reģionālās attīstības centrs “Rats”” – pieaugušo izglītības kursu organizēšanai, iedzīvotāju sociālās integrācijas un aktivizēšanas pasākumiem.

Tomēr atsevišķas pašvaldības atzinušas, ka atbalsta sniegšanu NVO būtiski ietekmējusi ekonomiskā krīze. Kā norādījusi Daugavpils novada Naujenes pagasta pārvalde: “Pagastā ir tikai jauniešu biedrība “Esam kopā” un pensionāru biedrība “Niko”. Viņu aktivitātes finansiāli atbalstām. Kad bija resursi, palīdzējām arī ar projektu rakstīšanu, tagad (no 2009. gada) vairs nē.”

5. Vai jūsu pašvaldībā nevalstiskās organizācijas piedalās pašvaldības kultūras politikas plānošanā? Kādā veidā? Lūdzu, minēt piemērus. Ja nevalstiskās organizācijas nepiedalās, miniet kādi, jūsuprāt, ir iemesli.

Lielākā daļa pašvaldību atzinušas, ka nevalstiskās organizācijas piedalās pašvaldības kultūras politikas plānošanā. Līdzdalība tiek īstenota gan izmantojot dažāda veida padomes un darba grupas, kuru uzdevums ir politikas plānošanas dokumentu izstrāde un finansējuma sadale, gan iesaistoties kultūras un izglītojošu pasākumu organizēšanā un projektu īstenošanā. Tūkuma novadā nevalstiskās organizācijas “piedalās Kultūras padomē, Sporta padomē un NVO darba grupā. Tajās tiek izskatīti un deputātiem iesniegti priekšlikumi par attiecīgo jomu finansējumu, projektu realizāciju un pasākumu rīkošanu”. Arī Cēsu novadā NVO iekļautas pilsētas kultūras padomē, savukārt Jaunpils novadā nevalstiskās organizācijas ir pārstāvētas darba grupā, lai izstrādātu Jaunpils novada attīstības programmu 2010.–2017. gadam.

Atsevišķas pašvaldības norāda, ka to līdzšinējie mēģinājumi iesaistīt NVO kultūras politikas plānošanā ir bijuši neveiksmīgi. Kā viens no iemesliem neveiksmīgai sadarbībai tiek minēts ieinteresētu un enerģisku līderu trūkums (Aizputes novada Cīravas pagasts), kā arī tas, ka politikas veidošana atsevišķos gadījumos notiek šaurā lokā. Balvu novada pašvaldība atzinusi: “Vairāk nepiedalās, nekā piedalās, jo īsteno projektus, kuri ir interesanti viņu

organizācijai [...] Lokālās politikas veidošana notiek slēgtā personu lokā.” Kā vēl viens no iemesliem, kāpēc organizācijas nepiedalās kultūras politikas plānošanā, tiek minēts tas, ka organizācijas darbības mērķi nav tieši saistīti ar kultūras jautājumiem: “Īpaši nepiedalās, izveidotas mazliet ar citiem mērķiem, kaut gan arī šis mērķis abām biedrībām pastāv. Domāju, ka vadības līmenī šis jautājums nebija tā nostādīts un risināts.” (Daugavpils novada pašvaldības Naujenes pagasta pārvalde) Savukārt Dagdas novada pašvaldība atzīst, ka efektīvāku sadarbību ar NVO varētu nodrošināt daudzveidīgāku sadarbības kanālu attīstīšana: “Cenšamies organizācijas iesaistīt, bet aktivitāte pagaidām nav liela. Centīsimies attīstīt e-demokrātijas principus.”

Tomēr ir pašvaldības, kur kultūras politikas plānošana norit bez NVO līdzdalības. Kā norādījusi Brocēnu novada pašvaldība: “Kultūras politiku novadā plāno kultūras iestāžu vadītāji sadarbībā ar Kultūras un izglītības komiteju. Bet mēs uzklausām Brocēnu novada iedzīvotāju vēlmes un ierosinājumus, neatkarīgi no tā vai viņi darbojas kādā biedrībā, vai ne. Ne vienmēr biedrības ir kompetentas lemt par kultūrpolitikas jautājumiem.”

6. Vai, jūsuprāt, jūsu pašvaldībā ir pietiekami finanšu un cilvēku resursi, lai īstenotu kultūru dažādību? Ja resursi nav pietiekami, tad miniet, kas nepieciešams, lai jūsu pašvaldība veiksmīgi īstenotu kultūru dažādību?

Lai arī lielākā daļa pašvaldību uzskata, ka tām ir pietiekami cilvēku resursi, lai veiksmīgi īstenotu kultūru dažādību, atsevišķas pašvaldības tomēr atzīst, ka tām būtu nepieciešams algots darbinieks, kurš piesaistītu līdzekļus un darbotos ar kultūras projektiem (Jēkabpils pilsētas dome, Aizputes novada Cīravas pagasts). Kā atzinusi Balvu novada pašvaldība: “Nav pietiekami. Cilvēkresursu trūkums ir ļoti izjūtams, it īpaši pēc pašvaldību reformas 2009. gadā. Daudz cilvēku aizplūst no rajoniem. Jauno pašvaldību administratīvā kapacitāte vēl tikai veidojas.”

Attiecībā uz finanšu resursu pieejamību pašvaldību viedokļi dalās. Ir pašvaldības, kas uzskata, ka, lai arī pašreizējā ekonomiskajā situācijā finanšu

resursi ir ierobežoti, piesaistot citus finanšu avotus, pašvaldība veiksmīgi var īstenot kultūru dažādību. Strenču novada pašvaldība atzīst: “Ņemot vērā šī brīža ekonomisko situāciju, situācija ar finanšu resursiem ir izdzīvošanas līmenī, taču cilvēku resursi ir pietiekami. Izmantojot finanšu piesaisti, īstenojot dažādus projektus, pašvaldība veiksmīgi var īstenot kultūru dažādību.” Arī Jaunpils novada dome norāda: “Vienmēr vēlētos vairāk, bet ar pašreizējiem resursiem, piesaistot projektiem dažādu fondu finanses, tiekam galā.” Ņemot vērā ierobežotos pašvaldību finanšu resursus, nozīmīga loma kultūras projektu īstenošanā ir arī pašu organizāciju aktivitātēm līdzekļu piesaistē: “Cilvēku resursi ir pietiekami. Finanšu – atbilstoši iespējām. Piemēram, pasākumu rīkošanā finanšu resursi no pašvaldības ir daļēji, jo organizācijām jāpiesaista arī citi finanšu avoti. Pasākuma vērienīgums bieži atkarīgs no iespējām piesaistīt dažādu finansējumu un pašu organizāciju aktivitātes līdzekļu piesaistē.” (Tukuma novada dome) Arī Daugavpils novada pašvaldības Naujenes pagasta pārvalde atzīst: “Resursi ir, tikai jāaktivizē darbs, šobrīd pieprasījums nav pietiekams. Cerams, ka tas uzlabosies.” Tāpat ir pašvaldības, kas uzsver – lai arī trūkst resursu, pašvaldība ir atvērta priekšlikumiem un iespēju robežās cenšas atbalstīt visas iniciatīvas saistībā ar starpkultūru attiecībām un integrācijas veicināšanu (Cēsu novads, Dagdas novads).

Savukārt daļa pašvaldību ir kategoriskas – finanšu resursi kultūrpolitikas īstenošanai ir absolūti nepietiekami. Kā uzsver Brocēnu novada pašvaldība, situāciju vēl vairāk apgrūtina nevienlīdzīgie projektu konkursu nosacījumi, kas būtiski ierobežo pašvaldību iespējas piedalīties dažādos projektu konkursos: “Latvijā ir nevienlīdzīgi projektu konkursu nosacījumi. Tie ir krasi atšķirīgi biedrībām un pašvaldībām (tajā skaitā struktūrvienībām, arī kultūras iestādēm), – ja kultūras iestādes 10% līdzfinansējumu vēl būtu spējīgas garantēt (kā biedrībām un NVO), tad 25% + PVN ir pilnīgi nerealī. Šī iemesla dēļ kultūras iestādēm ir liegta iespēja piedalīties dažādos projektu konkursos.”

7. Vai jūsu pašvaldība sadarbojas ar vietējiem plašsaziņas līdzekļiem kultūru dažādības veicināšanā? Lūdzu nosaukt konkrētus plašsaziņas līdzekļus un, ja zināmi, arī sadarbības piemērus.

Gandrīz visām pašvaldībām izveidojusies cieša sadarbība ar vietējiem plašsaziņas līdzekļiem (pilsētas un novada laikrakstiem, reģionālajām TV un radio stacijām), tādējādi nodrošinot gan plašākas sabiedrības informēšanas iespējas, gan plašsaziņas līdzekļu aktīvāku līdzdalību kultūru dažādības veicināšanā. Plaša sadarbība ar vietējiem plašsaziņas līdzekļiem izveidojusies Tukuma novada domei, Jēkabpils pilsētas domei, Brocēnu novada pašvaldībai, Jaunpils novada domei, Balvu novada pašvaldībai un Daugavpils novada Naujenes pagasta pārvaldei.

Būtiska nozīme kultūru dažādības veicināšanā ir pašvaldību un kultūras iestāžu mājas lapām un informatīvajiem izdevumiem. Kopš 2000. gada Jēkabpils Vēstures muzeja laikraksta "Brīvā Daugava" ikmēneša Muzejziņu lappusē regulāri tiek publicēta informācija par vecticībnieku kultūrvēsturisko mantojumu Jēkabpilī. Savukārt Brocēnu novada kultūras ziņas tiek atspoguļotas pašvaldības izdevumā "Brocēnu Novadā" un interneta mājas lapā *www.broceni.lv*. Tāpat Brocēnu novada kultūras un izglītības centra mājas lapā tiek atspoguļota informācija ne tikai par pašu kultūras centru, bet arī par pārējo novada kultūras iestāžu aktivitātēm. Reizi mēnesī tiek izdots arī informatīvais izdevums "Brocēnu Kultūrziņas".

Atsevišķām pašvaldībām izveidojusies sadarbība ar nacionālajiem plašsaziņas līdzekļiem – Latvijas Televīziju, Latvijas Radio; nacionālā mēroga laikrakstiem, piemēram, "Latvijas Avīzi", un nacionālo ziņu aģentūru LETA (Tukuma novada domei, Jūrmalas pilsētas domei, Jaunpils novada domei, Balvu novada pašvaldībai un Daugavpils novada Naujenes pagasta pārvaldei).

Tomēr ir pašvaldības, kur sadarbība ar vietējiem plašsaziņas līdzekļiem nav nodrošināta (Cēsu novads, Lubānas novada pašvaldība, Valkas novada dome un Balvu novada pašvaldības Lazdulejas pagasta pārvalde). Minētās pašvaldības sīkāku informāciju nav sniegušas, tādēļ nav iespējams detalizētāk analizēt sadarbības trūkuma iemeslus.

8. Kas būtu nepieciešams, lai nodrošinātu kultūru dažādību Latvijā?

Lielākā daļa pašvaldību uzskata, ka kultūru dažādības nodrošināšanai Latvijā nepieciešama gan pašu ieinteresēto personu un organizāciju aktīva līdzdalība un iniciatīva kultūras dažādības veicināšanā, gan lielāka finanšu resursu pieejamība. Tukuma novada dome norāda, ka, lai nodrošinātu kultūru dažādību Latvijā, nepieciešamas “organizāciju idejas, aktivitātes un vēlme darboties, kā arī pietiekama finanšu resursu pieejamība”. Arī Strenču novada dome uzsver: “Galvenokārt iniciatīva, vēlēšanās, laba griba, bet, protams, arī finanšu resursi.” Savukārt Balvu novada pašvaldība uzskata, ka kultūras dažādības nodrošināšanai nepieciešami kopīgi semināri, projekti, pasākumi, kā arī zināšanas, kas veicina jautājuma izpratni. Būtiska nozīme ir arī iedzīvotāju pašu ieinteresētībai par to runāt un popularizēt (Bauskas novada Vecsaules pagasta pārvalde).

Atsevišķas pašvaldības norāda uz valsts atbildību kultūru dažādības nodrošināšanā – gan sakārtojot ekonomisko struktūrvidi (Brocēnu novada pašvaldība), gan nodrošinot valsts finansējumu speciālistu darba apmaksai (Olaines novada pašvaldība) un saglabājot amatiermākslas kolektīvus (Brocēnu novada pašvaldība). Kā atzīst Jelgavas novada pašvaldība: “Ja valsts pildītu savus pieņemtos lēmumus šajos jautājumos, tad viss būtu kārtībā.” Tāpat efektīvai kultūru dažādības veicināšanai būtu nepieciešams “lielāks finanšu atbalsts konkrētiem mērķiem – projektu konkursa finansējuma piesaistei, atbalsta programmas u. tml.” (Valkas novada dome), kā arī “projektu iespējas uz pieņemamiem (piemēram, 10%) līdzfinansējuma nosacījumiem” (Brocēnu novada pašvaldība). Nozīmīga loma kultūru dažādības veicināšanā būtu arī “atvērtai publiskai telpai dažādu kultūru mijiedarbībai” (Cēsu novads) un reģionu un lielo pilsētu sadarbībai, rīkojot dažādu tautību kultūras dienas vai svētkus (Aizputes novada Cīravas pagasts)

Tomēr ir arī pašvaldības, kas uzskata, ka kultūru dažādība Latvijā ir nodrošināta pietiekami labi: “Manuprāt, tā ir pietiekami labi nodrošināta jau šodien, vai vajag vēl vairāk?” (Lubānas novada dome)

9. Vai, jūsaprāt, jūsu pašvaldībā ir kādas iedzīvotāju grupas, kuru kultūra būtu apdraudēta? Lūdzu, miniet piemērus.

Lielākā daļa pašvaldību atzīst, ka to teritorijā nav iedzīvotāju grupas, kuru kultūra būtu apdraudēta. Tukuma novada dome norāda: "Tukuma pašvaldībā visām iedzīvotāju grupām, kuras ir izrādījušas iniciatīvu, tiek atbalstīta iespēja darboties uz līdzvērtīgiem principiem. Tukumā, Talsu ielā 20 ir izveidota NVO māja, kur darbojas 14 biedrības. Pašvaldība sedz minētās ēkas komunālos maksājumus." Arī Jaunpils novada dome uzskata, ka pašvaldībā šādu grupu nav un uzsver: "Lai tikai paši vairāk būtu gatavi iesaistīties, atbalstu saņemtu."

Tomēr ir pašvaldības, kas minējušas konkrētas etniskās grupas, kuru kultūru veicināšanai būtu nepieciešams pievērst īpašu uzmanību. Dagdas novada pašvaldība atzīst: "Latgalē ir apdraudēta latgaliešu (latgaļu) kultūra." Savukārt Lubānas novada pašvaldība uzskata, ka apdraudēti ir latvieši, jo "finansu samazinājums 2010. gada Latvijas valsts budžetā kultūrai ir pārāk liels". Atsevišķos gadījumos kādas etniskās grupas kultūras veicināšanu ir kavējis cilvēkresursu trūkums: "Ir bijušas idejas strādāt pie čigānu tautības iedzīvotāju kultūras atjaunošanas un veicināšanas Jērcēnu pagastā, taču līdz šim nav rasti tieši cilvēkresursi, kas varētu to veikt." (Strenču novada pašvaldība)

Jēkabpils pilsētas dome ir norādījusi uz atsevišķām iedzīvotāju grupām, kurām ir ierobežota kultūras pieejamība: "Ja domāts par kultūras pieejamību Krustpils Kultūras namā un Jēkabpils Galvenajā bibliotēkā: bērniem, pensionāriem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, jaunajām māmiņām. Tiek minēti arī bezdarbnieki."

Savukārt Brocēnu novada pašvaldība uzsver: "Apdraudēta šobrīd ir visas Latvijas kultūra. Kultūra novados balstās uz amatiermākslas kolektīvu darbību. Gan pirmsskolas, gan interešu izglītības (skolēnu un jauniešu), gan pieaugušo. Šobrīd saglabātas ir tikai kolektīvu vadītāju algas, bet absolūti nepietiek līdzekļi kolektīvu darbības nodrošināšanai (transportam, tērpiem, dekorācijām, mūzikas instrumentiem)."

10. Kādām institūcijām būtu jāiesaistās, lai nodrošinātu kultūru dažādību jūsu pašvaldībā?

Lielākā daļa pašvaldību atzīst – kultūru dažādības nodrošināšanā būtu jāiesaistās gan pašvaldību domēm un nevalstiskajām organizācijām (tajā skaitā mazākumtautību kultūras biedrībām), gan kultūras un izglītības iestādēm (muzejiem, bibliotēkām, kultūras namiem, vispārējās izglītības iestādēm un profesionālās ievirzes skolām – mūzikas, mākslas un sporta skolām). Būtiska nozīme būtu arī sakārtotai ekonomiskajai videi un atbilstošam finansējumam no valsts puses (Brocēnu novada pašvaldība), kā arī uzņēmēju finansiālajam atbalstam. Jūrmalas pilsētas dome norāda: “Lai nodrošinātu kultūru dažādību Jūrmalā, būtu nepieciešama lielāka sadarbība un atsaucība no vietējiem uzņēmējiem.” Balvu novada pašvaldība atzīst, ka aktīvāk būtu jāsadarbojas pašvaldības vadītājam, speciālistiem un sabiedrībai. Tāpat svarīgi sakārtot attieksmes un izpratnes jautājumu tām institūcijām, kuras jau strādā ar kultūras jautājumiem novadā. Savukārt Lubānas novada pašvaldība ierosina: “Kultūrkapitāla fonds varētu atklāt mērķprogrammu kultūru dažādības nodrošināšanai pašvaldībās.”

Atsevišķas pašvaldības uzskata, ka to teritorijā esošā institūciju infrastruktūra ir pietiekama un kultūru dažādības nodrošināšanai nav nepieciešama papildu institūciju iesaiste (Valkas novada dome, Olaines novada pašvaldība, Brocēnu novada pašvaldība, Jelgavas novada pašvaldība). “Ja tiek sakārtota ekonomiskā vide no valsts puses un pašvaldība saņem pietiekamu finansējumu, domāju, ka mūsu novada kultūras iestādes pašas ir spējīgas nodrošināt kultūras dažādību,” atzīst Brocēnu novada kultūras un izglītības centra vadītāja.

N. p. k.	Pašvaldība	Amats	Vecums
1.	Tukuma novada dome	Kultūras, sporta un sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja	35–60
2.	Skrundas novada pašvaldība	Domes sekretāre	35–60
3.	Jēkabpils pilsēta	nav norādīts	35–60
4.	Jūrmalas pilsētas dome	Jūrmalas kultūras centra vadītājs	18–35
5.	Cēsu novads	Kultūras centra direktores vietniece	18–35
6.	Jelgavas novada pašvaldība	Kultūras nodaļas pašvaldība	35–60
7.	Brocēnu novada pašvaldība	Brocēnu novada kultūras un izglītības centra direktore	35–60
8.	Dagdas novads	Sabiedrisko attiecību un komunikācijas nodaļas vadītāja	18–35
9.	Jaunpils novada dome	Attīstības nodaļas vadītāja	35–60
10.	Lubānas novada pašvaldība	Kultūras darba speciāliste	18–35
11.	Olaines novada pašvaldība	Domes priekšsēdētāja vietnieks	60–...
12.	Strenču novada pašvaldība	Sabiedrisko attiecību speciāliste	35–60
13.	Valkas novada dome	Priekšsēdētāja vietniece	36–60
14.	Aizputes novads Cīravas pagasts	Projektu vadītāja	35–60
15.	Balvu novada pašvaldības Lazdulejas pagasta pārvalde	Kultūras pasākumu organizators	35–60
16.	Balvu novada pašvaldība	Izglītības, kultūras un sporta pārvaldes vadītāja; Centrālās bibliotēkas direktore	36–60 35–60
17.	Bauskas novada pašvaldības Vecsaules pagasta pārvalde	Darbinieces	35–60
18.	Daugavpils novada pašvaldības Naujenes pagasta pārvalde		35–60

Deniss Hanovs

Latvijas
reģionu
mazo
pašvaldību
stratēģijas
dažādības
vadībā

Dr. Deniss Hanovs (1977) – dzimis Rīgā, doktora grādu ieguvis Latvijas Kultūras akadēmijā 2003. gadā. Kopš 2004. gada Rīgas Stradiņa universitatē Komunikācijas fakultātē pasniedz kursus "Ideju vēsture", "Starpkultūru komunikācija", "Globālā un starptautiskā komunikācija". 2006. gadā ievēlēts par asociēto profesoru komunikācijas zinātnē. Kopš 2011. gada ir Latvijas Zinātnes padomes eksperts komunikācijas zinātnē un politikas zinātnē, kā arī Rēzeknes Augstskolas Letonikas institūta vadošais pētnieks.

Monogrāfiju un rakstu autors par globalizācijas procesu analīzi ("Šeit, tagad un visur: globalizācija Latvijā" (2008)), mazākumtautību politiku Latvijā un autoritārisma periodu Latvijā 20. gs. 30. gados. Sadarbībā ar citiem autoriem tapusi monogrāfija "Laiks. Telpa. Vadonis: autoritārisma kultūra Latvijā" (2012), kā arī starpdisciplināra mācību grāmata augstskolām "Iepazīsti Eiropu, iepazīsti Latviju! Ievads starpkultūru komunikācijā" (2012). Vairākus gadus strādājis integrācijas politikas jomā valsts pārvaldē un vadījis Eiropas pretdiskriminācijas politikas departamentu Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātā, kā arī strādājis Mazākumtautību lietu departamentā par departamenta direktora vietnieku.

2012. gadā kopā ar profesoru V. Tēraudkalnu izdevniecībā "Brill" (Holande) tiek gatavota monogrāfija par K. Ulmaņa autoritāro režīmu "Ultimate Freedom. No Choice" (2013).

Pētījums ir veltīts Latvijas integrācijas politikā mazpētnīgai dimensijai – Latvijas pašvaldību integrācijas un kultūru dažādības politika. Balstoties uz piecu Latvijas pašvaldību darbības analīzi ekonomiskas krīzes laikā, autors apkopojis un analizējis virkni piemēru, kā iedzīvotāju līdzdalība spēj mainīt apkārtni, veicināt interesi par aktuāliem jautājumiem, palīdzot risināt problēmas konkrētajā pašvaldībā.

Pētījumā ir apkopots mūsdienu teoriju klāsts par dažādības un integrācijas politiku Rietumeiropā.

Pētījums ir paredzēts plašam lasītāju lokam, tajā ir atrodamas rekomendācijas vairākiem integrācijas politikā iesaistītiem dalībniekiem.

Pētījumu papildina plašs interviju klāsts un pašvaldības politikas dokumentu analīze, ļaujot lasītājiem veidot secinājumus par konkrētām iniciatīvām.

